

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

AFGANGS- OG AARSPRØVERNE

I

ROSKILDE KATEDRALSKOLE

1911.

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

AFGANGS- OG AARSPRØVERNE

I

ROSKILDE KATEDRALSKOLE

1911.

Roskilde.

Roskilde Avis' Bogtrykkeri.

1911.

Efterretninger

om

Roskilde Katedralskole

for

Skoleaaret 1910-11

af A. G. Ø. Hauch.

Til Oplysning for Forældre.

1. Skolen bestaar af følgende Afdelinger:
en Mellemskole med 4 Klasser: 1ste, 2den, 3dje og 4de Mellemskoleklasse;
en Realklasse, som er eetaarig;
et Gymnasium for studerende Elever. Dette er treaarigt og bestaar af I., II. og III. Gymnasielasse.

Elever, som vil vælge at tage Realeksamen, gennemgaar de 4 Mellemskoleklasser og Realklassen. Elever, som vil studere, gennemgaar de 4 Mellemskoleklasser og Gymnasiet.

I Gymnasiet maa der vælges imellem 2 Retninger: a) den nysproglige, i hvilken Engelsk og Tysk er Hovedsprog; tillige læses der af fremmede Sprog Latin og Fransk; og b) den matematisk-naturvidenskabelige Retning, i hvilken Matematik og Fysik er Hovedfag; af fremmede Sprog læses kun Engelsk og Fransk.

(Ved nogle Skoler findes en tredje Retning, den klassisk-sproglige, i hvilken Latin og Græsk er Hovedfag; denne Retning findes altsaa ikke ved vor Skole).

Nærmere Oplysninger om Undervisningen, se nedenfor paa denne Side (3). **Se ogsaa Vejledningen ved Valg af Livsstillinger** Side 12.

2. **Indmeldelser** af Elever sker regelmæssigt inden Udgangen af Maj Maaned skriftlig eller mundtlig til Rektor. Hvis der er Plads, kan dog Elever optages efter den Tid.

Ved Indmeldelsen maa alle Elever fremlægge:

- a) Attest for, at Eleven ikke lider af nogen smitsom Sygdom eller andet legemligt Onde, som kan virke skadeligt paa de øvrige Elever;
- b) Vidnesbyrd om Opførsel fra den Skole, Eleven sidst har besøgt;
- c) Daabs- og Vaksinationsattest;
- d) Oplysning om Forældrenes Bopæl, og tillige Oplysning om, hvorvidt Eleven er optaget i et fremmed Hjem. (Senere Forandringer i disse Forhold meddeles Rektor).

Optagelsesprøven holdes regelmæssigt i de første Dage i Juli (i Aar for indenbys 5. og 6. Juli, for udenbys 6. Juli, begge Dage Kl. 9). Ved Prøven medtages de i det sidste Aar benyttede **Bøger samt Skrivematerialier**.

De indmeldte Elevers Forældre og Værger, ligesom ogsaa deres Lærere, har Tilladelse til at overvære den mundtlige Prøve, men maa ikke blande sig i Eksaminationen. Ved den skriftlige Prøve maa derimod ingen udenfor Skolen være til Stede.

3. I en Alder af 11 Aar kan Eleven optages i **1ste Mellemskoleklasse**. Undtagelsesvis kan Elever optages i en noget yngre Alder, naar de godtgør deres Modenhed. Der kræves en Optagelsesprøve (om Fordringerne se Side 17).

Ligeledes kræves der en Optagelsesprøve ved Indmeldelse i højere Mellemskoleklasser.

Elever, som optages eller oprykkkes i 4. Mellemskoleklasse, kan enten vælge at læse a) Latin (dette er Betingelse for senere at optages i Gymnasiets nysproglige Afdeling), eller b) Fransk (raadeligt for dem, der senere vil gaa ind i Realklassen), eller c) ingen af Delene.

Piger, der ikke læser Latin eller Fransk, faar Haandgerning.

Undervisningen afsluttes med en **Mellemskoleeksamen**.

I **Realklassen** kan optages Elever, som har bestaaet Mellemskoleeksamen. Af Elever, som har bestaaet denne Eksamen ved en kommunal eller privat Mellemskole, kan Skolen kræve en særlig Optagelsesprøve.

I Realklassen er Fransk et valgfrit Fag, men Realeksamen med Fransk giver flere Rettigheder. Hvis Eleven har valgt at læse Fransk og senere vil opgive det igen, maa dette ske inden 2 Maaneder efter Begyndelsen af Skoleaaret.

Piger i Realklassen kan vælge, om de vil have a) Undervisning i Matematik og Regning eller b) i praktisk Regning alene, eller c) helt fritages for Matematik og Regning.

Geometri er i Realklassen et valgfrit Fag baade for Drengene og Piger.

I Haandgerning kan de Piger, der ikke har Matematik eller Regning eller Fransk, faa Undervisning.

I B o g h o l d e r i kan de Elever i Realklassen, der ikke har Matematik og Regning eller ikke har Fransk, faa Undervisning.

Undervisningen afsluttes med **Realeksamen.**

I **I. Gymnasieklasse** kan Elever optages, som har taget Mellemskoleeksamen. Ved Optagelse af Elever fra kommunale eller private Mellemskoler kan forlanges en yderligere Optagelsesprøve.

Af Elever, som skal optages i den nysproglige Afdeling (se ovenfor) **kræves en Latinprøve**, for saa vidt de ikke har bestaaet en saadan. Til denne skal opgives: 1) en Elementarbog, hvorefter særlig den latinske Formlære er indøvet; 2) 25 Normalsider (à 1700 Bogstaver) sammenhængende Læsning af latinske (særlig historiske) Forfattere. De mest fremtrædende syntaktiske Fænomener maa kendes.

Hvis Eleven ønsker Optagelse uden at have taget Mellemskoleeksamen, maa han (hun) underkaste sig en fuldstændig Prøve ved Skolen. (Indmeldelse inden 31. Maj). De nærmere Bestemmelser findes i Anordn. 11. Febr. 1907. Hvis Eleven ikke har underkastet sig Latinprøve, kan han undtagelsesvis optages, men maa da underkaste sig Proven i Latin i Midten af September.

Hvis der er gaaet et Aar, siden den indmeldte Elev har bestaaet Mellemskoleeksamen, skal Optagelsesprøve kræves.

I Gymnasiets **II.** eller **III.** Klasse optages Elever kun efter Optagelsesprøve.

En Elev, hvem der er nægtet Opflytning i en Skoles II. eller III. Gymnasieklasse, maa ikke optages i de nævnte Klasser i en anden Skole.

Undervisningen i Gymnasiet afsluttes med **Studentereksamen.**

4. Alle **Anmodninger** maa enten mundtlig eller skriftlig henvendes til Rektor, som i Reglen kan træffes paa Skolen Kl. 1 $\frac{1}{2}$ —2 $\frac{1}{2}$. Det er ikke tilstrækkeligt at sende mundtligt Bud gennem en Elev.

5. **Skolepenge.** I Mellemskolen betales 36 Kr., i Realklassen og Gymnasiet 42 Kroner hvert Fjerdingaar. Naar flere Søskende samtidigt gaar i Skolen, betaler den næstældste $\frac{3}{4}$, den tredje ældste $\frac{1}{2}$ af Skolepengene, de efterfølgende gaar frit. Betaling sker til Skolens Kasserer, Hr. Götzsche, Laurentii Vej.

6. Om **Fripladser** og **Stipendier** kan der først ansøges i Begyndelsen af det ny Skoleaar, altsaa efter 19de August. $\frac{1}{6}$ af Eleverne kan faa Friplads. Fripladserne kan deles saaledes, at der gives halve Fripladser. I Reglen gives disse kun til Elever, som har gaaet eet Aar i Skolen, altsaa ikke før i 2. Mellemskoleklasse. Dog kan undtagelsesvis een eneste Friplads undertiden gives til en Elev i 1. Mellemskoleklasse, hvor Forholdene taler derfor. Den første Dag efter Sommerferien udleveres der til de Elever, hvis Forældre vil ansøge, Skemaer, som bliver nøjagtigt at udfylde af Forældrene. Den økonomiske Tilstand maa oplyses med bestemte Talangivelser; d'et er ikke nok at udtale, at Tilstan-

den ikke er god. Angivelserne maa attesteres af **to** troværdige Mænd.

7. I 4. Mellemskoleklasse kan man altsaa vælge:

- a) om Eleven skal læse Latin. Alle de, som vælger den ny-sproglige Retning, skal have Latin. Men de, der vælger den matematisk-naturvidenskabelige Retning, behøver det ikke. Dog tilraader jeg at lade dem læse Latin, da det kan hændes, at de senere slaar om og ønsker at vælge den ny-sproglige Linie. De, der skal tage Realeksamen, behøver ikke Latin.
- b) De Elever i 4. Mellemskoleklasse, som ikke lærer Latin, kan, hvis det ønskes, faa Undervisning i Fransk.
- c) Endelig kan Eleverne helt undlade at læse Latin og Fransk og alligevel underkaste sig Mellemskoleeksamen.

Forældre og Værger maa, inden det ny Skoleaar begynder, melde Skolen, om Eleverne i 4. Mellemskoleklasse skal læse enten Latin eller Fransk eller ingen af Delene. For Elever, der flyttes op i Gymnasiet, maa der vælges imellem den ny-sproglige og den matematisk-naturvidenskabelige Linie.

8. **Udmelding** sker mundtlig eller skriftlig til Rektor, men kan ikke ske gennem vedkommende Elev selv.

Elever, der optages i eller udmeldes af Skolen i Løbet af et Fjerdingaar, maa betale fuldtud for dette. Elever, der udmeldes ved Skoleaarets Slutning, betaler dog kun for Juli Maaned.

9. Tillægsprøver.

- a) Latinprøve ved Optagelse i Gymnasiets ny-sproglige Linies I. Klasse. Om denne se ovenfor Side 8.
- b) Tillægsprøve i Latin for dem, der agter at tage Farmaceuteksamen eller Tandlægeeksamen. Hvis Vedkommende har bestaaet alm. Forberedelseseksamen, betales i Gebyr (til Skolens Kasserer, Hr. Gotzche, Laurentii Vej) 4 Kroner.
Hvis Vedkommende har taget Realeksamen, betales 3 Kr. for hver Tillægsprøve. Fordringerne i Latin er de samme, som omtales for Latinprøven til I. Gymn. (Se ovenfor Side 8.)
- c) Tillægsprøve i Fransk. Der fordres opgivet som læst 50 Normalsider Prosa. Der kan ogsaa prøves i et ulæst Stykke.
- d) Tillægsprøve i praktisk Regning og Matematik (for Piger). Prøven er skriftlig og mundtlig, og Fordringerne er de samme som ved Realeksamen.
- e) Tillægsprøve i praktisk Regning (for Piger). De i Mellemskolen indøvede Afsnit maa være indøvet yderligere gennem Opgaver, afpassede efter Elevernes større Modenhed. Særlig maa være indøvet: Handelsregning (Kalkulation) samt enkelt og sammensat Renteregning med eller uden Anvendelse af Rentetavler. Kendskab til Logaritmer kræves ikke. Prøven er skriftlig; der forelægges 2 Opgaver.

- f. Tillægsprøve i Geometri. Prøven er mundtlig. Der fordres omtrent følgende Pensum: Om ensvinklede Trekanter (Beviset for Sidernes Proportionalitet i Almindelighed i enkelte nye Anvendelser). Uddedelse af Udtrykket for Cirkelns Areal eller af Udtrykket for Cirkelperiferiens Længde (i Forbindelse hermed omtales Begreberne uendelig store og uendelig smaa Størrelser, og enkelte ganske simple Eksempler paa Bestemmelse af Grænseværdier vises). Grundtrækkene af den almindelige Lige-dannetheds Teori med ganske simple Anvendelser. De allerførste Elementer af Trigonometri, saaledes at sinus og tangens af spidse Vinkler defineres igennem den retvinklede Trekant, hvorefter Eleverne lære at benytte en Tabel over disse Funktioners Værdier (med Intervallet 1_{10} Grad) til Beregning af Stykkerne i en Trekant ved Deling i retvinklede Trekanter og saaledes, at der ikke kræves opstillet og lært nogen Formel.

NB. Til alle disse Tillægsprøver kan man kun indstille sig i de ordinære Ekamens-terminer (hos os Juni—Juli). Indmelding maa ske i April.

---

10. Hvilke Forprøver kræves der af den, som vælger en af følgende Livsstillinger, eller vil tage en af nedenævnte Eksamener ?

Dyrlæger : Se Veterinærelever.

Farmaceuter : Realeksamen + det tredje fremmede Sprog + Latin; (for Kvinder med praktisk Regning og Matematik).

Finansministeriet, Stillinger i: Realeksamen uden Krav om Regning og Matematik.

Forplejningskorpset : Mellemskoleeksamen.

(Kgl.) **Grønlandske Handel :** Realeksamen med Regning og Matematik.

Forstmænd : Se Skovbrug.

Handel i Almindelighed : Kun Mellemskoleeksamen.

Handel, særlig fremskudte Stillinger i: nysproglig Studentereksamen.

Havebrug, af Elever paa Landbohøjskolen kræves :

- a) (af Mænd) Realeksamen,
- b) (af Kvinder) Realeksamen med praktisk Regning og Matematik,
- c) dog kan Kvinder uden Prøve i Regning og Matematik deltage i Studiet paa Landbohøjskolen, men faar ikke Stipendier og kan ikke tage Eksamen.

Indenrigsministeriet, Stillinger i: Realeksamen med Regning og Matematik.

Industri og Haandværk : Mellemskoleeksamen.

Jernbanevæsenet : Se Statsbanerne.

Juridisk Eksamen for ustuderede: Realeksamen eller Pigeskoleeksamen.

Juridisk Eksamen, den fuldstændige: Ny-sproglig eller klassisk-sproglig Studentereksamen; den mat.-naturv. Linie maa tage Tillægsprøve i Latin, og Mellemskolens Latinundervisning kan ikke anses for tilstrækkelig, jfr. Min. Cirk. af 23. Marts 1908.

Landbrug, Elever ved Landbohøjskolen: For disse gælder samme Regler som for Havebrugselever (se ovenfor).

Landinspektør: Eleverne bør have enten

- a) Studentereksamen, eller
- b) underkaste sig særlig Adgangsprøve ved Landbohøjskolen.

Lægevidenskabelig Embedseksamen: Ny-sproglig eller klassisk-sproglig Studentereksamen, eller matematisk-naturvidenskabelig Studentereksamen + en Tillægsprøve i Latin.

Medicin: Se Lægevidenskabelig Eks.

Officersskolens næstældste Klasse: Realeksamen.

Officerer: Sekondløjtnanters Prøve kan erstattes af Mellemskoleeksamen med Gennemsnitskarakteren 6.

Polyteknisk Skoles Adgangseksamen

- a) erstattes af matematisk-naturvidenskabelig Studentereksamen,
- b) til Adgangseksamen kan indstille sig de, der har Realeksamen + det tredje fremmede Sprog + Geometri; for Kvinder kræves ligesom for Mænd praktisk Regning og Matematik.

Postvæsen: Realeksamen. For Kvinder kræves tillige praktisk Regning (ikke Matematik).

Sekondløjtnanters Prøve: Se Officerer.

Skovbrug: Elever ved Landbohøjskolen bør have
 a) enten Studentereksamen,
 b) eller bestaa en særlig Adgangsprøve ved Landbohøjskolen.

Statsbanerne: Realeksamen. For Kvinder kræves praktisk Regning (ikke Matematik).

Søværnets Undervisningsanstalter: Betingelsen for at indstille sig til Adgangsprøven er Realeksamen.

Tandlægeskolen, Betingelserne for at indmelde sig paa: Realeksamen + det tredje fremmede Sprog + Latin (som ved Mellemskoleeksamen). For Kvinder kræves ligesom for Mænd praktisk Regning og Matematik.

Telegrafvæsenet: Realeksamen. For Kvinder kræves praktisk Regning (ikke Matematik).

Teologisk Eksamen:

- a) klassisk-sproglig Studentereksamen,
- b) eller ny-sproglig Studentereksamen + Tillægsprøve i Græsk,
- c) eller matematisk-naturvidenskabelig Studentereksamen + Tillægsprøve i Latin og Græsk.

Toldvæsen: Realeksamen. Kvinder behøver ikke Regning og Matematik.

Veterinærelever:

- a) enten Studentereksamen,
  - b) eller særlig Adgangsprøve til Landbohøjskolen.
-

11. Hvad giver altsaa Mellemskoleeksamen uden andre Prøver Adgang til:

- a) til Forplejningskorpset;
  - b) til Handel og Haandværk;
  - c) med Gennemsnitskarakteren 6 erstatter den Sekondløjtnantsprøven.
-

12. Hvad giver Pigers Realeksamen uden Regning og Matematik Adgang til:

- a) til Stillinger i Finansministeriet;
- b) til Stillinger i Toldvæsenet;

og Pigers Realeksamen uden Matematik, men med Regning:

- a) til Stillinger i Postvæsenet;
  - b) til Stillinger ved Statsbanerne;
  - a) til Stillinger ved Telegrafvæsenet.
-

13. Fordringerne ved Optagelsesprøven til Mellemskolens første Klasse.

Kgl. Anordning af 19de Juni 1903:

A. Fordringerne i de enkelte Fag, hvori der skal prøves, fastsættes saaledes:

1. Dansk, mundtlig. Der kræves af Eleven sikker, flydende og forstandig Oplæsning af et Stykke læst Prosa; desuden skal han (hun) prøves i Oplæsning af et Stykke ulæst fortællende Prosa, som efter Indhold og Sprogform maa antages at ligge indenfor hans Alderstrins sædvanlige Fatteevne, og vise nogenlunde Sikkerhed deri. Efter Oplæsningen maa han, vejledet ved Eksaminators Spørgsmaal, kunne genfortælle, hvad han har læst, og vise, at han forstaaer det. Han maa kunne udenad nogle enkelte, væsentlig fortællende Digte og være i Stand til at gøre Rede for deres Indhold samt i det hele vise, at han har forstaaet dem. Ved Samtale paa Grundlag af det læste skal Eksaminator tillige forvisse sig om, at han har Øvelse i at finde Hovedleddene i en Sætning og i at kende de vigtigste Ordklasser og deres Bøjning.

An m. Ved Cirk. 22. Juni 1903 har Ministeriet nøjere fastslaaet Omfanget af Fordringerne i Grammatik: Eleven maa kende Navneord, Kendeord, Tillægsord, Udsagnsord og de lettest forstaaelige Klasser af Stedord (Henvisningsord), nemlig de personlige, paapegende og Ejendomsstedord (derimod udelukkes helt de ubestemte). Biord og Forholdsord medtages ikke. Navneordenes, Tillægsordenes og Udsagnsordenes Bøjning læres (de sidste dog kun i de sammensatte Tider i Handle- og Lideform. Man bør holde sig til den regelmæssige Bøjning.

2. Dansk, skriftlig. Han maa uden væsentlige Fejl i Retskrivningen kunne skrive et i Omfang passende Stykke, som dikteres langsomt for ham med Angivelse af Skilletegnene, og som ikke indeholder sjældne Ord eller Ordforbindelser. Fremdeles maa han være nogenlunde indøvet i at kunne gengive i Skrift et ham fortalt eller lang-

somt forelæst fortællende Stykke, som ikke er synderlig langt, og hvis Sætningsbygning og Indhold er let fatteligt. (Der fordres ikke, at Eleven skal kunne anbringe Skille-tegn.)

3. *Regning.* Prøven skal være baade skriftlig og mundtlig. Eleven maa kunne den lille Tabel med Sikkerhed og have Færdighed i at løse Opgaver i de fire Regningsarter med benævnte og ubenævnte hele Tal samt kunne anvende disse Regningsarter paa simple Opgaver i Reguladetri. Han maa endvidere have Kendskab til Brøkbegrebet i Almindelighed og kunne addere og subtrahere ensbenævnte Brøker. Han maa ogsaa kende Decimalbetegnelsen og kunne foretage Addition og Subtraktion af Decimalbrøker samt multiplicere saadanne med en hel Multiplikator og dividere dem med en hel Divisor. Hovedregning maa han kunne udføre sikkert og hurtigt med mindre Tal.

4. *Skrivning.* Han maa kunne skrive latinsk Skrift tydeligt og nogenlunde pænt i en Bog med Pen og Blæk, saavel enkelte Bogstaver og Ord som hele Sætninger, der fylder en Linie eller derover. Ligeledes skal han prøves i Afskrift af et kort Stykke efter en Bog.

5. *Religion.* Eleven maa have lært de vigtigste Fortællinger af hele den bibelske Historie at kende gennem mundtlig Fortælling eller efter en let og kortfattet Bibelhistorie samt kunne nogle faa letfattelige Salmer. Der maa kun prøves i det sidste Forberedelsesaars Pensum.

6. *Historie.* Han maa have læst eller mundtlig faaet meddelt et efter Tidsfølgen ordnet Udvalg af Fortællinger om Hovedpersoner og Hovedbegivenheder fra hele Fædrelandshistorien og frit kunne genfortælle deres væsentlige Indhold. Der maa kun prøves i det sidste Forberedelsesaars Pensum.

7. *Geografi.* Han skal paa Grundlag af Landkortet, med eller uden Hjælp af en lille Lærebog, have vundet et ret fyldigt Kendskab til Danmarks Geografi og ligeledes, om end i mindre Omfang, til Norges og Sveriges. Fremdeles maa han have lært at orientere sig paa en Globus og et Europaskort, saa at han kender Verdensdelene

og de store Verdenshave samt har en Oversigt over Europas vigtigste Lande og disses Hovedstæder.

8. Naturhistorie. Han skal gennem Iagttagelsesundervisning have vundet Kendskab til en Del, dog ikke ret mange, Hovedtyper af Dyre- og Planteverdenen, særlig til vore egne Husdyr og vore vigtigste Nytteplanter.

B. Elever indmeldes regelmæssig til Optagelse inden Udgangen af Maj Maaned, og Optagelsesprøven finder Sted ganske kort før Sommerferiens Indtræden efter Skolestyrens nærmere Bestemmelse, som i god Tid forinden Prøvens Afholdelse skal meddeles Elevernes Forældre eller Værger. Disse ligesom ogsaa Elevernes tidligere Lærere skulle have Tilladelse til at overvære Optagelsesprøven.

Skulde der efter en Elevs Optagelsesprøve herske nogen Tvivl om, hvorvidt han kan optages eller ej, skal det, hvis det antages, at han uden nogen større Anstrengelse i Mellemtiden kan raade Bod paa sine Mangler, og hvis hans Forældre eller Værger ønsker det, tilstedes ham at indstille sig til en ny Prøve den første Dag i det nye Skoleaar; denne Prøve skal dog ikke paa ny omfatte alle Fag, men kun gaa ud paa at faa godtgjort, om der er raadet Bod paa Manglerne eller ej, og efter dens Udfald maa Skolestyreren tage den endelige Bestemmelse om ham.

Prøver i 1910.

Studentereksamen. Hertil indstillede sig 18, 9 Elever af den nysproglige, 8 Elever af den matematisk-naturvidenskabelige Retning; hertil kom 1 Privatist, Gustav Emil Poulsen, Søn af Ingeniør, Overklitfoged Poulsen i Lemvig.

Realeksamen. Hertil indstillede sig 20 Elever.

Mellemskoleeksamen. Hertil indstillede sig 30 Elever.

Beskikkede Censorer ved de 3 Prøver var Rektor, Dr. phil. S. A. Christensen, Rektor, Professor Krüger, Skolebestyrer Iversen, Cand. mag. Oluf Thomsen, Cand. mag. Kaalund-Jørgensen, Cand. mag. Asmund.

Udenfor Skolens Lærerpersonele viste Lærer Abrahamsen den Velvilje at bedømme de skriftlige Arbejder ved Mellemskoleeksamen, og Frøken Krogh at bedømme Haandgerningsarbejderne.

Studentereksamen 1910.

Nysproglig Retning	Skriftlig Dansk	Mundtlig Dansk	Skriftlig Engelsk	Mundtlig Engelsk	Skriftlig Tysk	Mundtlig Tysk	Fransk	Latin	Oldtidsk.	Historie	Naturkund- skab	Naturlære	Matematik	Orden	Kvotient	Legems- øvelser	Sang
1. Bay, A. Zelma C.	4	4	4	5	3	4	5	4	6	4	4	5	2	6	4,39		8
2. Bencke, Anna Margr.	5	6	6	6	4	6	6	7	6	5	5	6	6	6	5,71		
3. Hammerich, L. L.	8	8	8	7	6	8	8	8	8	8	8	8	7	4	7,43		
4. Heje, N. I.	6	5	5	5	4	5	5	6	6	4	5	5	5	4	4,86	8	6
5. Matthissen, Lili M. E.	6	5	5	4	5	5	6	6	6	5	6	5	3	6	5,21		
6. Nielsen, Anna Cathr.	4	4	6	6	4	5	6	4	6	4	5	5	4	6	4,93		8
7. Nørregaard, E.	6	5	6	6	5	6	6	6	6	5	7	7	6	6	5,93	6	8
8. Schiøtz, Marie L.	6	5	6	5	5	5	6	5	6	5	6	6	6	6	5,57		8
9. Sprechler, H. W.	5	4	5	5	3	4	4	5	6	4	5	5	5	5	4,64	6	8

Studentereksamen 1910.

Matem.-naturv. Retning	Skriftlig Dansk	Mundtlig Dansk	Engelsk	Fransk	Historie	Oldtidsk.	Naturkund- skab	Fysik	Kemi	Skriftlig Matem.	Mundtlig Matem.	Orden	Kvotient	Legems- øvelser	Sang
1. Bjørndal, T. L.	6	5	5	3	4	5	5	5	5	3	2	4	4,33	6	
2. Clausen, H. E. F.	5	5	6	6	5	6	6	6	7	5	6	6	5,67	8	6
3. Frandsen, J.	6	6	5	4	6	6	6	6	6	6	6	6	5,75		
4. Hansen, H. G.	5	6	6	5	6	6	5	5	6	4	6	6	5,50	8	6
5. Petersen, J. H.	4	4	6	3	2	6	3	4	4	2	3	5	3,25	6	6
6. Schledermann, H. V.	4	4	6	6	4	6	6	6	7	4	5	5	5,25		8
7. Skärup, Betsy	6	7	6	5	6	6	6	6	8	6	7	6	6,25		
8. Sørensen, C. H. K.	5	4	3	2	4	6	5	4	5	5	3	5	4,25		
			Tysk												
9. (Priv.) Poulsen, G. E.	6	6	6	6	6	8	8	6	6	6	6		6,33		

Realeksamen 1910.

	A. Bundne Fag													B. Valgfri Fag					
	Skr. Dansk	M. Dansk	Skr. Engelsk	M. Engelsk	Tysk	Skr. Regning og Matem.	M. Regning og Matem.	Fysik	Historie	Geografi	Naturhist.	Legesøev.	Orden	Kvotient	Fransk	Geometri	Regn. for Piger	Haandg.	Bogholderi
1. Bloch, P. A.	4	5	4	5	4	2	4	6	4	4	5	6	4	4,38					
2. Blædel, R. M. A. D.	4	4	4	5	4	2	5	6	6	6	8	5	5	5,00	4	4			
3. Dalborg, G. M. H.	6	5	6	5	5	4	6	5	5	4	4	6	6	5,06	6	6			
4. Funder, F. B.	6	5	4	5	5	8	6	7	5	5	6	6	6	5,67	6	6			6
5. Hansen, A. J. Lindberg	4	4	2	4	4	3	5	6	5	5	8	6	7	4,62	5	5			5
6. Hansen, Elisa Bekker	5	5	3	5	6			5	6	5	5	7	5	5,15	5	5			5
7. Hansen, K. Bekker	5	4	4	4	4	2	3	6	5	4	4	5	5	4,23	4		2	4	4
8. Heje, Anna Arngod	5	6	5	6	5			6	4	5	6	7	8	5,73			4		
9. Heje, Karin Rigmor	5	6	4	5	5			6	5	5	5	7	8	5,55			4		
10. Jensen, A. E.	5	4	4	4	6	4	7	6	5	6	6	6	6	5,31	4	4			5
11. Jeppesen, H. V.	5	4	6	5	4	0	3	5	5	4	5	8	7	4,63	4	4			7
12. Kranholm, Cathinka C. K.	5	5	5	5	6	4	5	5	4	5	6	6	6	5,15	5	5			6
13. Kristensen, A. M.	5	5	4	4	5	4	6	6	6	7	7	8	6	5,62	5	5			4
14. Kristensen, Helga	5	5	5	6	5	5	6	6	5	5	5	6	6	5,38	5	5			5
15. Marx, Ellen R. G.	5	5	4	5	6	2	4	4	5	4	5	5	5	4,74	5				3
16. Møller, S. E. J.	5	6	2	4	4	2	3	6	6	6	6	6	5	4,69					
17. Pedersen, Ingeborg	5	6	5	6	7	4	6	7	7	7	6	6	6	6,00	5	6			
18. Schledermann, O. V.	2	4	3	3	4	3	4	4	4	5	5	7	5	4,06	4				5
19. Søndergaard, K. M. B.	4	5	4	4	4	3	4	6	4	4	4	5	5	4,31					6
20. Tolstrup, H.	6	5	4	5	4	2	4	6	5	4	5	4	5	4,54					4

Mellemskoleeksamen 1910.

Afd. A.	Skriftlig Dansk	Mundtlig Dansk	Engelsk	Tysk	Historie	Geografi	Naturhist.	Fysik	Skr. Regn. og Matem.	M. Regning og Matem.	Skrivning	Tegning	Gymnastik	Orden	Kvotient	Kv. Haand- arbejde	Fransk	Latin	Sang
1. Andersen, A. G.	6	6	6	6	6	6	6	6	6	4	7	5	6	7	5,93			5	
2. Anger, K.	5	5	6	6	5	5	5	5	5	3	4	4	6	7	5,07			5	
3. Christensen, K. H.	6	6	6	6	6	7	7	7	6	7	5	4	4	7	6,07			5	
4. Henriksen, A. T.	4	5	4	4	4	4	4	4	5	2	7	5	6	7	4,64				
5. Hertel, P.	6	6	6	6	7	7	6	6	6	5	7	7	6	7	6,29			6	
6. Jensen, A. W. L.	6	6	6	6	4	4	4	7	6	6	6	7	6	6	6,07			5	
7. Jensen, G. M.	3	4	4	4	4	4	4	5	6	5	6	6	6	6	4,77				
8. Krag, A. R.	6	5	5	4	4	4	5	3	0	2	6	3	6	7	4,29			4	
9. Kragh, Helga Elisabeth	6	7	5	5	7	6	5	6	5	5	6	3	6	7	5,82	7		6	
10. Laursen, Ellen W.	6	8	6	8	7	7	6	6	6	6	6	7	6	7	6,58			7	
11. Moding, K. M. H.	6	6	5	5	4	6	6	6	4	6	6	7	6	7	5,71			4	
12. Nielsen, A. V. H.	6	5	6	5	5	6	6	7	6	5	7	6	6	7	5,93				
13. Nielsen, E. C.	5	7	5	6	7	6	7	7	4	4	6	3	7	7	5,79			5	
14. Norup, Karen Margr.	5	5	6	5	5	6	7	7	8	6	6	5	5	7	6,00	5		4	
15. Nørregaard, H.	6	6	6	6	5	6	6	7	6	6	5	6	6	6	5,93			5	
16. Pedersen, H. A.	5	6	6	5	5	6	6	7	5	5	6	6	5	7	5,57			4	

Mellemkoleksamen 1910.

B.	Skriftlig Dansk	Mundtlig Dansk	Engelsk	Tysk	Historie	Geografi	Naturhist.	Fysik	Skr. Regn. og Matem.	M. Regning og Matem.	Skrivning	Tegning	Gymnastik	Orden	Kvotient	Kv. Haand- arbejde	Fransk	Latin	Sang
1. Fabricius, J. F.	5	4	5	4	5	5	4	5	4	3	6	5	6	4	4,51		3		
2. Gammeltoft, Erna	4	4	4	3	4	4	4	4	2	3			6	6	4,00		3		
3. Hansen, M. K.	6	6	6	6	7	7	6	7	6	6	6	4	8	7	6,21		6		
4. Hansen, Michaela	4	5	6	5	5	5	7	6	3	4			6	6	5,90	6	4		
5. Heckscher, Ebba	6	7	6	7	6	6	7	6	6	6			5	6	6,17	5	7		
6. Heje, J.	5	5	5	5	5	5	6	6	6	5	6	4	6	6	5,36		5		
7. Holtzer, Carla	6	7	6	6	7	7	6	5	4	4			6	6	5,22		6		8
8. Jeppesen, H. L.	5	4	4	4	3	3	5	4	2	2	7	6	8	6	4,53		6		8
9. Lauridsen, V.	5	5	5	5	6	7	7	6	6	6	6	5	6	5	5,72		6		
10. Pedersen, Dagny H.	5	5	5	6	5	5	5	5	4	3			6	6	5,93	5	6		8
11. Schaltz, K.	4	5	4	5	4	4	6	5	6	5	6	5	6	6	5,97		4		
12. Skårup, Sofie	6	6	6	6	6	6	6	6	8	6			6	6	6,17		5		8
13. Thomsen, T. P.	5	4	4	4	4	4	4	5	5	3	6	4	4	6	4,43		3		
14. Ulrich, Fr. J. W.	4	4	3	3	6	6	7	5	2	2	6	4	6	6	4,57				

Til de skriftlige Prøver sendte Ministeriet følgende Opgaver:

A. Studentereksamen.

Dansk Stil. En stor Statsmand i det 19de Aarhundrede. Eller: Skriv om eet eller flere Digte og om den, der har digtet dem! Eller: Kvindernes Deltagelse i Erhvervslivet og det offentlige Liv.

Engelsk Genfortælling (Hovedfag): A True Story about Oliver Goldsmith. The English writer, Oliver Goldsmith, had a life full of adventures, and many amusing stories are told about him. Once when he was about sixteen years old, he was on his way home from school for the holidays and had to travel a distance of about twenty miles. He had procured a horse for the journey, and a friend had given him a guinea for travelling expenses.

When he found himself on horseback with money in his pocket, he felt so great that he determined to play the man and show his independence. So instead of riding straight home he stopped at a little town and asked the first person he met to direct him to the best house in the place, meaning the best inn. Unluckily this person was one who liked a good joke and, being amused at Goldsmith's haughty manners, he sent him to the mansion of a private gentleman. Goldsmith accordingly rode up to what he supposed to be an inn, ordered his horse to be put in the stable, seated himself by the fire and demanded supper. The owner of the house soon discovered the mistake and determined to continue the excellent joke, especially after he had found out that the guest was the son of an old acquaintance. Goldsmith was delighted to be treated as a gentleman of importance. He even invited the host with his wife and daughter to take supper with him and drink a bottle of wine. We can imagine Goldsmith's feelings the next morning when he found out his mistake. Many years afterwards he wrote a comedy based on this incident.

Tysk Genfortælling (Bifag). Dionysius und Philoxenus. Dionysius der Ältere, der bekannte Tyrann von Syrakus, hatte grosses Interesse für die Poesie. Er versammelte bei seinem Hofe alle berühmten Dichter aus der ganzen griechischen Welt und überhäufte sie mit Ehren und Geschenken. Ganz uneigennützig war indessen diese Gastfreundschaft nicht. Dionysius glaubte nämlich selbst ein grosser Dichter zu sein; er schrieb Verse, sogar Tragödien, und wollte gern, dass man sie lobte. Das wussten seine Gäste sehr wohl, und die meisten von ihnen lobten denn auch rückhaltslos die Gedichte des freigebigen Königs, obgleich sie gewöhnlich elend waren. Eine Ausnahme machte nur der berühmteste Dichter von allen, Philoxenus aus Athen. Als dieser einmal den König ein ganz besonders missratenes Gedicht hatte lesen hören, sagte er ganz unverhohlen seine Meinung darüber. Der König wurde über diesen Freimut so erzürnt, dass er Philoxenus in die alten Steinbrüche bei Syrakus, die als Gefängnis benutzt wurden, werfen liess. Auf die Fürbitte der Freunde des Dichters liess er ihn jedoch schon am folgende Tage wieder los und lud ihn sogar zu seiner Tafel ein — aber nur um sein Urteil über ein neues Gedicht zu hören, das er verfasst hatte und bei der Tafel vortrug. Er meinte, der kurze Aufenthalt in den Steinbrüchen hätte schon günstig auf den Geschmack des Philoxenus gewirkt. Statt aller Antwort rief aber dieser die Trabanten des Königs herbei und bat sie, ihn gleich wieder in die Steinbrüche zu führen. Darüber entstand ein allgemeines Gelächter, worin der König wohl oder übel mit einstimmen musste. Er gab seitdem den freimütigen Dichter als unverbesserlich auf; er behielt ihn bei seinem Hofe, hütete sich aber, ihn um weitere Urteile über seine Gedichte zu bitten.

Matematiske Opgaver for den matematisk-naturvidenskabelige Linie. I. (For Dimittender, der har læst Infinitesimalregning.)
 1. Den 1. Juli 1900 indsatte en Mand 10,000 Kr. i en Sparekasse, der giver 4 pCt. p. a., og hvert Aars 1. Juli

derefter udtager han 700 Kr. Hvor meget vil han da have indestaaende i Sparekassen den 1. Juli 1910 efter at have hævet de 700 Kr.?

2. Sidefladerne i en regulær 4-sidet Pyramide er ligesidede Trekanter med Siden a ; bevis, at Pyramiden baade har en omskreven og en indskreven Kugle, og find disse Kuglers Radier.

3 Find Ligningerne for Tangenterne til Kurven

$$a^2y = x^3$$

i de to Punkter, hvis Abscisser er a og $-\frac{1}{2}a$. Find endvidere Arealet af den Figur, der er begrænset af de samme Punkters Ordinater samt de mellemliggende Stykker af Abscisseaksen og Kurven.

Matematiske Opgaver for den matematisk-naturvidenskabelige Linie. II. 1. Bevis, at de komplekse Rødder i en algebraisk Ligning med de reelle Koefficienter er konjugerede to og to.

2. Den ene Vinkel i en Trekant er $38^\circ 16'$, og Forholdet mellem de indesluttede Sider er $\text{tg } 25^\circ 52'$. Beregn Trekantens to andre Vinkler.

3. De to Vinkelspidser A og B i en Trekant ligger fast, medens den tredje Vinkelspids C bevæger sig saaledes, at Medianen til AB er Mellemproportionalen mellem Siderne AC og BC . Find det geometriske Sted for C .

B. R e a l e k s a m e n.

Dansk Stil: Fortæl om de vigtigste Stoffer, som Mennesket benytter til at frembringe Varme.

Engelsk Genfortælling: How Alfred won the Manuscript. A thousand years ago there were few books, and they were very costly, because each one had to be written out with a pen. Such books were called manuscripts; they were often filled with beautiful paintings.

The mother of King Alfred the Great, one day, while Alfred was only eight years old, was showing such a book to her four little sons, and each of them wished he could have such a beautiful thing for his own. So their mother said: "I will give the book as a reward to whichever of you learns to read it first". Alfred, who was the youngest, did not say anything then, but he ran away to an old priest he knew, and asked him to teach him to read; but he said he wanted it to be kept a great secret.

One day, some time afterwards, Alfred came running to his mother, and said: "Please, mother, do let me see that beautiful manuscript again"! His mother opened the book, thinking he only wanted to look at the pictures. Imagine how surprised she was when Alfred turned over the leaves, and began to read them distinctly, one after another. She was so pleased and proud at what the little boy had done that she told him he should have the book to keep ever after for his own.

Regning og Matematik: 1. En Kapital giver i et vist Antal Dage til 4 pCt. p. a. Renten 18 Kr.; en anden Kapital, der er 300 Kr. større end den første, giver i et Antal Dage, der er 45 mindre end det forrige, til samme Rentefod Renten 15 Kr. Find Kapitalerne og Dageantallene.

2. Beregn ved Anvendelse af Logaritmer Udtrykket

$$\sqrt{\frac{b}{a} - \frac{a}{b}} \cdot \sqrt[4]{a^3 b^2 + 5a^2 b^3}$$

for $a = 0,0135$, $b = 0,0173$.

3. Salgsprisen for en Vare maa sættes til 1 Kr. 35 Øre pr. kg. for at der kan tjenes 50 pCt. Efter at $\frac{21}{40}$ af Varepartiet er solgt til denne Pris pr. kg. nedsættes Prisen pr. kg., for Resten af Partiet med 20 pCt. Hvor mange pCt. kommer Fortjenesten ved hele Salget da til at udgøre?

Særskilt Prøve i Regning for Piger. 1. Hvor meget vejer en hul Glaskugle, hvis begrænsende Flader har Diametre paa henholdsvis $67\frac{1}{2}$ cm og 63 cm, naar Glassets Vægtfylde er $2\frac{6}{7}$? Hvor meget Sprit med Vægtfylde $0\frac{3}{4}$ maatte der være i Glaskuglen, for at den skulde veje lige saa meget som det Rumfang Vand, den kan fortrænge?

Rumfanget af en Kugle med Radius r er $\frac{4}{3} \pi r^3$, $\pi = \frac{22}{7}$.

2. En Kommissionær i London har for en Eksportør solgt 650 qts. Hvede, hvoraf 400 qts. til 39 sh. 4 d pr. qt., Resten til 38 sh. 8 d. pr. qt. Fra Salgssummen gaar følgende Omkostninger og Udgifter: Assurance $1\frac{1}{8}$ pCt. af 1250 Lstr., Fragt 3 sh. 6 d. pr. qt., Havnepenge 8 d. pr. 10 qts., Maaler- og Vejerpenge 2 d. pr. qt., diverse Omkostninger 1 Lstr.: 3 sh., Provision $2\frac{1}{2}$ pCt. (af hele Salgssummen).

Hvor meget tilkommer der herefter Eksportøren i Lstr., sh. d.?

1 Lstr. = 20 sh. à 12 d.

C. Mellemskoleeksamen.

Dansk Genfortælling. Alkmeon fra Athen og Kong Kræsus fra Lydien. Alkmeons Slægt var en af de rigeste og mest ansete i Athen; men Grunden til dens Rigdom var blevet lagt paa en meget mærkelig Maade. Herom fortæller en græsk Historieskriver følgende:

Kong Kræsus af Lydien frygtede et Angreb af Perserne og sendte derfor Folk til Grækenland for at spørge Oraklet i Delfi til Raads. Disse Sendemænd fik god Hjælp og Vejledning af Alkmeon, og da de kom tilbage til deres Fædreland, roste de hans Tjenstvillighed i høje Toner. Kongen lod saa Alkmeon indbyde til sig i sin Hovedstad.

Alkmeon fulgte Indbydelsen, og da han fremstillede sig for Kongen, lovede denne ham saa meget Guld, som han paa een Gang kunde bære ud af Skatkammeret paa sin Krop. Alkmeon grundede nu over, hvordan han skulde bære sig ad for at faa saa meget Guld som muligt, og han fandt da paa følgende: Han tog en meget stor Kjortel paa med en rummelig Lomme foran paa Brystet og trak de videste Jagtstøvler paa, han kunde skaffe til Veje, hvorefter han lod sig føre til Kongens Skatkammer. Her kastede han sig over en Dynge Guldstøv og stoppede først saa meget, som Støvlerne kunde rumme, ned om Skinnebenene; derpaa fyldte han hele Brystlommen, strøede en Del i sit Haar og tog endogsaa noget i Munden! Da han havde belæst sig saaledes, slæbte han sig med stort Besvær ud af Skatkammeret. Støvlerne tyngede, Kinderne var udspilede af Guldet, han havde i Munden, og den fyldte Lomme gjorde hele Skikkelsen uformelig, som om den var udstoppet.

Saa snart Kong Krösus fik Øje paa denne forunderlige Skikkelse, brast han i Latter og lod ham ikke alene beholde alt Guldet, men gav ham desuden lige saa meget til. Som en hovedrig Mand vendte Alkmeon tilbage til Athen, købte sig Væddeløbsheste og vandt endogsaa en Sejr i Olympia. Men for øvrigt passede han godt paa sin Formue, og hans Arvinger forøgede den ved heldige Giftermaal, saaledes at Slægtens Rigdom stadig voksede.

Dansk Stil: Paa hvilket Sted i Danmark vil du helst bo og hvorfor?

Regning: 1. Naar Renten af 17865 Kr. fra d. 20. Januar til den 30. Juni samme Aar udgør 357,30 Kr., hvor mange pCt. p. a. giver da vedkommende Sparekasse i Rente? Maanederne skal alle regnes til 30 Dage; af de to angivne Datoer skal kun den sidste medregnes.

2. Priserne paa dansk slagtet Kød var i London d. 4. April:

Bedste Stude og Kvier fra	3 sh 10 d	til	4 sh 2 d	pr. Stone
Bedste Køer	„ 3 sh 6 d	„	3 sh 8 d	„ „
Mellemvarer	„ 3 sh 0 d	„	3 sh 4 d	„ „
Faarekød	„ 4 sh 0 d	„	4 sh 4 d	„ „
Fersk Flæsk	„ 4 sh 2 d	„	4 sh 6 d	„ „

Omregn disse Priser til Kr. og Ø. pr. kg, idet 1 Stone = 6,35 kg og 1 sh = 12 d = 91 Øre. Resultaterne angives med Nøjagtigheden 1 Øre.

Matematik: 1. Tegn en Cirkel med vilkaarlig Radius, og konstruer derefter et Trapez, der er omskrevet om Cirklen, og i hvilket to af Vinklerne er 60° og 45° .

2. Den ene Side i et Rektangel er 3 cm længere end den anden, og Arealet er 70 cm^2 . Find Siderne.

Med Ministeriets Tilladelse underkastede følgende sig Tillægsprøve i Latin til I. Gymn.: H. K. Andersen (5), A. Andersen (4), E. Askgaard (4), Ida Sørine Christensen (6), A. H. V. Nielsen (4). Tillægsprøve i Latin for at supplere Realeksamen eller alm. Forberedelseseksamen for at kunne tage farmaceutisk Eksamen eller Tandlægeeksamen: G. M. H. Dalborg (6), C. E. Petersen (5), Karen Marie Skov (6), Adam Johannes Lindberg Hansen (6), Helen Merits Rager (4). Tillægsprøve i Fransk: ovennævnte C. E. Petersen (4).

Eleverne.

Ved Udgivelsen af sidste Aars Indbydelseskrift var Elevernes Antal 204 (49 kvindelige). Af disse blev der dimitteret 17 studerende og 20 Realister. Før og efter Aarsprøven blev der udmeldt følgende 11 Elever: af II. Gymnasiekl.: L. M. K. Nielsen, af I. Gymnasiekl.: H. W. Götzsche og K. S. Christiansen, af 4. Mell. a: A. R. Krag, af 4. Mell. b: F. J. W. Ulrich, af 3. Mell.: E. T. Povlsen, Lili Tolstrup, af 2. Mell.: O. F. Jensen, L. G. Nielsen, T. Breyen og K. H. Winther.

Fra 19. August optoges følgende 45 Elever: i II. Gymnasiekl.: Ejler Leuning Nørgaard; i I. Gymnasiekl.: Anders Hansen Andersen, Ida Sørine Christiansen, Poul Gregers Ove Petersen, Jørgen Thorvald Jensen, Johannes Evald Jørgensen, Margrethe Gabriel Pedersen; i Realkl.: Karen Margr. Conradsen; i 4. Mell.: Max Søgaard Andersen, Karoline Johanne Hansen Buchwald, Svend Gunnerson Harboe, Vilhelm Munck, Svend Enggaard Petersen, Hans Richard Brøcker; i 3. Mell.: Carl Edouard Voss, Johannes Blauenfeldt, Erik Rath sack; i 2. Mell.: Poul Alfred Christian Henningsen, Karen Addy Kornerup, Christian Bank Østergaard; i 1. Mell.: Malte Askgaard, Georg Bech, Ellen Mathilde Christensen, Paul Mynster Fischer, Gerda Löppenthin Galschiøt, Kaj

Joakim Guhle, Else Marie Hansen, Inger Johanne Hansen, Sigrid Hansen, Hans Carl Christian Hansen, Karl Anker Heje, Karen Henningsen, Børge Ingerslev, Gunnar Ingerslev, Viggo Sigvald Jensen, Svend Jørgen Kjær, Aage Emil Hans Jakob Bülow-Kornerup, Carl Gudmand Nielsen, Poul Aage Pedersen, Knud Richter, Henry Emanuel Gotthardt Schwencke, Karen Margrethe Lunding Smith, Hans Ove Tønnesen, Ellen Margrethe Adolfine Weibel, Elisabet Agnes Julie Wieck.

Skoleaaret begyndte saaledes med 201 Elever.

Deraf er i Aarets Løb udgaaet: af 4. Mell.: Albert Joh. Petersen, af 3. Mell.: Poul Kristiansen, Henriette Krarup, af 2. Mell.: Finn A. W. Petersen, Poul Colдинг Olsen.

Indmeldt: i I. G.: Svend Deichmann Heegaard, i 4. Mell.: Aage Johan Christian Petersen (har taget alm. Forberedelseseksamen), Johanne Sigrid Marie Clausen (har taget Mellemskoleeksamen ved Roskilde Mellemskole), i 3. Mell.: Knud Deichmann Heegaard, Tage Oscar Møller, Ejnar Andersen, i 2. Mell.: Erik Andresen, Ivar Henry Pugdahl Sørensen, i 1. Mell.: Peter Mogens Andresen.

Elevantallet var saaledes den 1. Maj 1911 205 Elever (deraf 49 kvindelige).

I den følgende Navneliste er Elevernes Navne anført i Bogstavorden. Tallet efter Elevernes

Navne betyder den Gennemsnitskarakter, som de fik efter sidste Eksamen. Mærket u. K. betyder „uden Karakter“ (fordi Eleven enten har været syg eller er indmeldt senere). Nyoptagne Elevers Fornavn er anført fuldstændigere.

III. Gymnasieklasse.

(21 Elever, deraf 5 kv.)

a) nysproglig Retning.

B. J. H. B a n g (4,64). (Købmand B., Ringsted). Klara A. M. F l e n s b o r g (u. K.). (afd. Boghandler F.). Asta G a m m e l t o f t (3,79). (Lærer G.). Doris C. G l a h n (5,36). (Sognepræst G., Snoldelev). Anna C. a m. H a m m e r i c h (5,36). (Borgmester H.). A. V. S. S. H j o r t h (4,64). (Købmand H.). A. J e n s e n (4,36). Gaardejer J., Brordrup). H. M. J e n s e n (u. K.) (afd. Gaardejer J.). J. A. S. N i e l s e n (5,93). (Gaardejer N., Kyndeløse). K. B l i c h e r N i e l s e n (5,21). (Sognepræst N., Asminderup). K. D a n h o l m N i e l s e n (5,00). (afd. Journalist N.). S. S c h u l t z (5,93). (Politifuldmægtig S.). I n g e r E. V o s s (5,71). (Godsejer V., Vibygaard).

b) matematisk-naturvidenskabelig Retning.

T. E. H a n s e n (5,00). (Mejeribestyrer H., Haslev). S. O. J e n s e n (4,17). (Viceskoleinspektør J., Frederiksberg). S. K. L a u t r u p L a r s e n (4,83). (Arkitekt L., Slagelse). A. G. N i e l s e n (6,17). (Fabrikant N., Storehedinge). Johannes N i e l s e n (5,25). (Lærer N., Klodskov). P. P e d e r s e n (6,50). (afd. Gaardejer P., J.) H. S c h a l t z (4,83). (Købmand S.). B. G. S c h e v i n g (4,42). (afd. Apoteker S.)

II. Gymnasieklasse.

(22 Elever, deraf 3 kv.)

a) nysproglig Retning.

H. K. A n d e r s e n (5,08). (Tømmermester A., Hedehusene). Agnes A. A. A r c t a n d e r (5,31). (Distriktslæge A., Storehedinge). E. A s k g a a r d (5,00) Lærer A., Greve). Vili. H. B e n z o n (4,62). (Jagtjunker, Skovrider B., Majaslund). A. C. C h r i s t e n s e n (5,08). (Forvalter paa Amtssygehuset C.). P. E. G l a h n (5,54). (Broder til III. ns, 4). H. R. G. H a r b o e (4,92). (Teglværksejer H., Skelskør). F. H. H e n n i n g s e n (4,85). (Enkefru H.). K. P. L a r s e n (5,77). (Skolelærer L., Vindinge). Ejlert Leuning N o r g a a r d (u. K.) (Sognepræst N., Øde Førslev). O. H. P o u l s e n (4,54). (Dyrlæge P., Ringsted) Agnes M. R a s m u s s e n (5,08). (Murmester R., Vindinge). H. K. R ø r d a m (5,38). (Sognepræst R., Fanefjord). J. C. B. T h o r n i n g (4,85). (Rentier T.). J. H. S. W i e d (4,85). (Forfatter Gustav W.).

b) matematisk-naturvidenskabelig Retning.

S. C h r i s t e n s e n (4,75). (Forpagter C., Faarevejle). B. A. F. E l m e n h o f f - N i e l s e n (5,42). (Dyrlæge E. N., Hyllede). K. T. B. H a r b o e (4,58). (Driftsbestyrer H., Holbæk). Helga K. K. K n u d s e n (5,92). (Snedker K., Holbæk). E. N. T h o m s e n (5,50). (Handelsagent T., Asnæs Sogn). H. M. H. R a s m u s s e n (5,00). (Malerimester R., Borup). J. F. J. T. S k o v (5,33). (Mejeriejer S., Køge).

I. Gymnasieklasse.

(22 Elever, deraf 4 kv.)

a) nysproglig Retning.

Anders Hansen Andersen (u. K.) (Gaardejer A., Sønder Jernløse). K. Anger (5,07). (Skovrider A., Valborup). Ida Sørine Christensen (u. K.). (Gaardejer C., Fjenneslev). Ellen W. Laursen (6,58). (Ejendomskommissionær L.). Axel V. H. Nielsen (5,93). (Byraadsmedlem, Tobaksfabrikant N.). Anton Nielsen (Skytte N., Tølløse). E. C. Nielsen (5,79). (Gaardejer N., Tølløse). H. Nørregaard (5,93). (Lærer N., Taastrup). Poul Gregers Ove Petersen (u. K.). (Læge P., Ringsted).

b) matematisk-naturvidenskabelig Retning.

Anders Guttorm Andersen (5,93). (Enkefru A., Kirkehvalø). K. H. Christensen (6,07). (Overlærer C.). Svend Deichmann Heegaard (u. K.). (Provst H., Høje-Taastrup). I. Heje (5,36). (Sognepræst H., Sengeløse). P. Hertel (6,29). (Sygehuslæge H.). Alex. W. L. Jensen (6,07). (Malermester J.). Jørgen Thorvald Jensen. (Lærer J., Højelse ved Køge). Johannes Evald Jørgensen (Bager J., Haslev). V. Lauridsen (5,72). (Trafikassistent L., Borup). K. R. H. Meding (5,71). (Manufakturhandler M., Skel-skør). Karen Margrethe Norup (6,00). (Adjunkt N.). H. A. Pedersen (5,67). (Gaardejer P., Gundsøllille Mark). Margrethe Gabriel Pedersen (u. K.). (Bagermester P., Holbæk).

Realklassen.

(16 Elever, deraf 8 kv.).

Karen Margrethe Conradsen (u. K.). Forpagter C.). J. F. Fabricius (4,64). (Forpagter F., Overdrevsgaarden, Karise). Erna Gammeltoft (4,00). (Søster til III. ns, 3). M. K. Hansen (6,21). (Sadelmager H., Taastrup). Michaela Hansen (5,00). (Rangerformand H.). Ebba Heckscher (6,17). (Læge H.). A. T. Henriksen (4,64). (Gaardejer H., Lyndby). Carla Høltzer (5,82). (Lærer H.). G. M. Jensen (4,77). Købmand J., Taastrup). H. L. Jeppesen (4,50). (Hotelejer J.). K. Jørgensen (tidligere i I. G.). (Læge J.) Helga Elisabet Kragh (5,82). (Politiasistent K., Karlslunde). Dagny H. Pedersen (5,00). (Journalist P., Taastrup). K. Schaltz (5,07). (Broder til III. mn, 7). Sofie Skårup (6,17). (afd. Sognepræst S) T. P. Thomsen (4,43). (Gæstgiver T., Lejre).

4. Mellemskoleklasse A.

(19 Elever, deraf 3 kv.).

Martha Andersen (6,53). (Gaardejer A., Vindinge). Max Søgaard Andersen (u. K.). (Manufakturhandler A., Hvalsø). V. A. Bloch (5,47). (Forstander B.). Hans Richard Bröcker (u. K.) (Sagfører B., Køge). Karoline Johanne Hansen Buchwald (u. K.). (Gaardejer B., Gimlinge). Georg Hansen (4,87). (Postmester H., Tølløse). Svend Gunnarsen Harboe (u. K.). (Broder til II. mn, 3). H. Henningsen (u. K.). (Broder til II. ns, 8). Edith M. Kjær (5,80).

(Apoteker K., Havdrup). Frants V. V. Lund (6,27). (Tilskærer L., Taastrup). F. J. L. F. Löppenthin (5,21). (Forpagter L. ved Vordingborg). Vilhelm Muncck (u. K.). (Fængselspræst M., Vridsløselille). P. M. Norup (5,40). (Broder til I. mn, 11). Svend Enggaard Petersen (u. K.). (Savværksejer P., Hvalsø). P. L. Rasmussen (6,27). (Gaardejer R., Bjeverskov). L. Tolstrup (4,47). (Mejeriejer T., Himmelev). F. E. V. Vest (5,33). (Sognepræst V., Jyllinge). K. M. Vest (5,07). (Broder til fgd.). Aage Johan Christian Petersen (Sogneraadsekretær P., Glostrup) (har taget alm. Forberedelseksamen for Eksamenskomm.).

4. Mellemskoleklasse B.

(14 Elever, deraf 5 kv.).

O. A. T. Blichfeldt (5,27). (Byraadsmedlem, Jernbaneassistent B.). F. G. T. Brack (5,13). (Lervarefabrikant B.). A. O. K. P. G. Christiansen (5,60). (Banearbejder C., Køge). A. H. B. Dige (5,07). (Gaardejer D., Snoldelev). Ellen Götzsche (5,73). (Kasserer G.). Aage Hansen (4,27). (Gymnastiklærer H.). S. T. Lassen (4,93). (afd. Stud. mag. L.). Margrethe Myhre (4,80). (Fabrikinspektør M.). Jenny I. C. Nielsen (4,93). (Mølleforpagter N., Salløv). Knud Nielsen (5,53). (Møller N., Viby). Maren Nielsen (6,67). (Partikulier N., Gadstrup). Harald O. Pedersen (4,53). (Købmand P., Taastrup). Henning Ove Petersen (4,73). (Broder til I. ns, 9). Johanne Sigrid Marie Clausen (u. K., har taget Mellemskoleeksamen ved Roskilde Mellem- og Realskole). (Pedel C.).

3. Mellemskoleklasse A.

(18 Elever, deraf 2 kv.).

K. Freitag (4,78). (Instrumentmager F.).
 H. A. Rosenvinge Hansen (6,14). (Bestyrer H.,
 Nymølle Skærvefabrik). Knud Deichmann Hee-
 gaard (u. K.). (Broder til I. mn, 3). H. K. Niel-
 sen-Høg (5,00). (Proprietær N.-H., Haslev). Vitus
 B. Ingerslev (5,64). (Adjunkt I.). V. Isak
 (5,50). (afd. Skytte paa Tollose). Inger M. Jen-
 sen (5,86). (Assistent i Sparekassen J.). Ulla S.
 Jensen (4,93). (Søster til foreg.). A. L. Jeppe-
 sen (4,71). (Broder til Realkl., 8). K. P. K.
 Jørgensen (u. K.). (Jernbaneassistent J.). A.
 J. Larsen (5,57). (Mejerist L., Gadstrup). E. M.
 Redøhl (4,40). (Sognepræst R., Ousted). F. P.
 Richter (5,21). (Kalkværksbestyrer R., Karlstrup).
 Ulf Schmidt (6,14). (afd. Kaptajn S.). G. Ved-
 smand (4,93). (Lærer V., Ousted). Carl Aksel
 Voss (4,64). (Stationsforstander V.). Carl Edouard
 Voss (u. K.). (Rentier C. C. V., Taastrup). G.
 F. Willumsen (5,64). (Kobmand W., Koge).

3. Mellemskoleklasse B.

(18 Elever, deraf 5 kv.).

Ellen Biering (5,21). (Læge B.). Johannes
 Blauenfeldt (u. K.). (Sognepræst B., Jersie).
 F. V. Grymer (4,50). (Gaardejer G., Ørsted).
 Gerda Hammerich (5,67). (Søster til III. ns,
 5). Else H. T. Hartmann (5,07). (Teglværks-
 ejer H., Hedehusene). Emilie Kristensen (5,57).
 (Murmester K.). Joh. Kristiansen (4,50).
 (Tømmermester K.). Erik N. Nielsen (6,36).

(Købmand N.). Carl C. Nielsen (4,20). (Fabrikant N.). Helge S. Nørregaard (5,00). (Broder til I. ns, 8). J. L. Ostermann (3,93). (Købmand O.). Ivan G. W. Petersen (4,50). (Købmand P.). E. I. C. Qvistgaard (4,57). (Sognepræst Q., Roerup). Erik Rathsack (u. K.). (Handelsgartner R., Glostrup). J. W. Ulrich (4,50). (Forpagter U., Aastrup). Inger Marie Wied (4,43). (Søster til II. s, 14). Tage Oscar Møller (u. K.). (Prokurist M., København). Ejnar Andersen (u. K.). (Slagtermester A.).

2. Mellemskoleklasse A.

(16 Elever, deraf 2 kv.).

A. Brødsgaard (6,23). (Gaardejer B., Kværkeby). C. C. Frederiksen (4,54). (Slagtermester F.). E. Frederiksen (5,08). (Broder til fgd). Eva Glahn (6,43). (Søster til III. ns, 4). F. Hæncke (5,38). (Læge H., Taastrup). Georg Hansen (5,15). (Broder til 4. b, 6). H. Hansen (4,08). (Gaardejer H., Hedegaardene). Poul Alfred Christian Henningsen (u. K.). (Broder til II. ns, 8, og 4. a, 8). B. Kiellerup (5,08). (Grosserer K., Taastrup). A. Kristensen (6,15). (Gaardejer K., Soderup). C. V. F. Löppenthin (5,31). (Broder til 4. a, 11). K. N. Nielsen (4,85). (Fabrikant N.). Ella C. L. Nørhoff (5,57). (Tømrer N.). M. Ostermann (4,85). (Broder til 3. b, 11). C. B. Østergaard (u. K.). (Købmand Ø.). Erik Andresen (u. K.). (Grosserer A., Taastrup).

2. Mellemskoleklasse B.

(12 Elever, deraf 3 kv.).

E. V. Bloch (4,46). (Broder til 4. a, 3).
 P. H. Freitag (5,54). (Broder til 3. a, 1). Ida
 Gøtzsche (6,07). (Søster til 4 b, 5). A. J.
 Jensen (5,08). (Maskinmester J., St. Hans).
 Karen Addy Kornerup (u. K.). (Forpagter K.,
 Gyldensten). K. U. Lauridsen (5,15). (Broder
 til I. mn, 9). Erik Sylv. Nielsen (4,62). (By-
 raadsmedlem, Sagfører J. P. N.). P. K. Peder-
 sen (6,31). (Forretningsbestyrer P., Gadstrup). P.
 E. Petersen (5,77). (Handelsagent P.). Githa
 J. Ring (5,71). (Landskabsmaler R., Balders-
 brønde). J. W. Ulrich (4,15). (Broder til 3. b,
 15). Ivan Henry Pugdahl Sørensen (u. K.).
 (Købmand S.).

1. Mellemskoleklasse.

(27 Elever, deraf 9 kv.).

Malte Askgaard (Broder til II. ns, 3).
 Georg Bech (Proprietær B., Havdrup). Ellen
 Mathilde Christensen (Søster til I. ns, 2). Poul
 Mynster Fischer (Postmester F., Jægerspris).
 Gerda Løppenthin Galschiøt (Regnskabsfører
 G.). Aksel Gammeltoft (Broder til III. ns, 3,
 og R., 3). Kaj Joakim Gühle (Glarimester G.). Else
 Marie Hansen (Billedhugger H.). Inger Johanne
 Hansen (Enkefru H., St. Jørgensbjerg). Hans
 Carl Christian Hansen (Gaardejer H., Veddelev,
 Himmelev Sogn.). Sigrid Hansen (Gaardejer
 H., Gadstrup). Karl Anker Heje (Broder til
 I. mn, 4). Karen Henningsen (Over-
 banemester Henningsen). Børge Ingerslev
 (Broder til 3. a, 5). Gunnar Ingerslev (Broder

til fgd.). Viggo Sigvald Jensen (Købmand J., Taastrup). Svend Jørgen Kjær (Broder til 4. a, 9). Aage Emil Hans Jakob Bülow-Kornerup (afd. Grosserer Henri K.). Carl Gudmand Nielsen (Tømrerformand N.). Poul Aage Pedersen (Mejeribestyrer P., Hedehusene). Knud Richter (Broder til 3. a, 13). Henry Emanuel Gotthardt Schwencke (Overbetjent S.). Karen Margrethe Lunding Smith (Overlæge L. S.) Hans Ove Tønnesen (Apotekbestyrer, Taastrup). Ellen Margrethe Adolfine Weibel (afd. Handelsagent W.). Elisabet Agnes Julie Wieck (Forpagter W., Hedegaardene, St. Jørgensbjerg). Peter Mogens Andresen (Broder til 2. a, 16).

---

3. Lærerpersonalet.

Under 11. Juni f. A. bifaldt Ministeriet, at Frøken Charlottte Schiøtz i det nye Skoleaar fritoges for Halvdelen af sine Timer for at kunne deltage i Statens etaarige Lærerkursus i Zoologi og Geologi, og at hendes Timer besørge ved en af Skolen lønnet af Rektoren godkendt Vikar.

Frk. Schiøtz's Timer i Naturhistorie blev overtagne af Fru E. Morthorst, Timerne i Haandgerning af Fru M. Krarup. Da Fru Krarup blev syg efter Sommerferien, overtog Frøken Margrethe Skårup Haandgerningstimerne indtil Jul.

Under 22. Juni f. A. blev Timelærer A. Wilumsen udnævnt til Adjunkt fra 1. Juli at regne.

Under 3. Maj d. A. blev kst. Adjunkt M. R. Morthorst udnævnt til Adjunkt.

Under 11. Maj blev Frk. C. Schiøtz konstitueret som Lærerinde.

Under 22. April d. A. fik Gymnastiklærer Enevoldsen Permission i 6 Uger for at underkaste sig en Kur. Hans Timer i Regning overtoges af Fru M. Gether, i Gymnastik af Gymnastiklærer Hansen.

Skolens Pedel H. C. Andersen døde 4. Novbr. f. A. Fra 24. Decbr. blev der i hans Sted ansat Lars Peter Valdemar Albrechtsen.

4. Undervisningen.

Fag og Timer har i Skoleaaret 1910—11 været saaledes fordelt:

Rektor: Engelsk i II. G. ns; Latin i III. G. ns; Historie i II. G. mn, I. G. ns + mn (14 T.).

Overlærer Mikkelsen: Dansk i R., 4 a; Latin i II. G. ns, 4 a; Oldtidsk. i II. G.; Historie i 3 a, 2 a og b (25 T.).

Overlærer Christensen: Naturkundskab i III. G. ns og mn, II. G. ns og mn, I. G. ns og mn; Geografi i R., 4 a, 1 a; Naturhist. i R., 4 a og b, 3 b, 1 a (30 T.).

Overlærer Schoustrup: Dansk i 2 a og b; Fransk i II. G. ns og mn, I. G. ns + mn, 4 b (24 T.).

Adjunkt Krarup: Dansk i I. G. ns, I. G. mn, 3 b; Tysk i II. G. ns, 4 a, 4 b, 3 b, 2 a (33 T.).

Adjunkt Norup: Fysik i alle Klasser undt. 2 b og 1 Mell. (30 T.).

Adjunkt Heuer: Fransk i III. G., R.; Historie i III. G., II. G. ns, R., 4 a, 4 b, 3 b, 1 (29 T.).

Adjunkt Schønau: Engelsk i III. G. ns, III. G. mn, 4 a, 4 b, 3 a, 2 a, 2 b; Oldtidsk. i III. G.; Latin i I. G. ns (27 T.).

Adjunkt Petersen: Matematik i III. G. mn og ns, II. G. ns, I. G. mn og ns, 4 a, 3 a; Fysik i 2 b og 1 Mell. (35 T.).

Adjunkt Rathsach: Dansk i III. G. ns og mn; Engelsk i G. ns og mn, R., 3 b, 1 Mell.; Oldtidsk. i I. G. (29 T.).

Adjunkt Ingerslev: Dansk i 3 a, 1 Mell.; Tysk i III. G. ns, I. G. ns, R., 3 a, 2 b (30 T.).

Adjunkt Morthorst: Religion i alle Kl.; Dansk i II. G. ns og mn, 4 a; Engelsk i II. G. mn (31 T.).

Adjunkt Willumsen: Matematik i II. G. mn, R., 4 b, 2 a, 2 b (29 T.).

Konst. Lærerinde, Frk. C. Schiøtz havde oprindelig: Geografi i 4 b, 3 a, 2 a, 2 b, 1 b; Naturhistorie i 3 a, 2 a, 2 b, 1 b; Haandgerning i alle Klasser (28 T.).

Da Frk. Schiøtz blev fritaget for Halvdelen af sine Timer, overtog

Fru Morthorst Undervisningen i Naturhistorie,

Fru M. Krarup Haandgerning.

Skoleinspektør R. Jørgensen: Matematik i 3 b (6 T.).

Gymnastiklærer Enevoldsen: Regning i

1 Mell., Bogholderi i R.; Tegning (9 T.); Gymnastik (35 T.).

Gymnastiklærer Hansen: Skrivning (7 T.); Gymnastik (27 T.).

Kantor Jæhnigen: Sang (12 T.).

Frøken A. C. Hauch: Gymnastik med Piger (3 T.).

Fru E. Morthorst: Gymnastik med Piger (3 T.).

Skydeøvelserne blev ledet af Adjunkt Krarup og Gymnastiklærer Hansen. Roningsøvelserne blev ledet af Adjunkt Morthorst.

Inspektionen føres af Adjunkt Krarup og Adjunkt Rathsch. Særligt Tilsyn med de kvindelige Elever føres af Frøken C. Schiøtz.

	III.G. s.	III.G. m.	II. G. s.	II. G. m.	I. G. s.	I. G. m.	R.	4. a	4. b	3. a	3. b	2. a	2. b	1.	Ugentl. Timer.
Religion	1	(1)	1	(1)	1	(1)	1	1	1	2	2	2		2	16
Dansk	4	4	4	4	4	4	4	5	5	4	2			5	59
Engelsk	5	2	5	2	5	2	4	3	3	3	3	3	3	6	49
Tysk	4		4		4		4	4	4	4		5	5		2
Fransk	4	(4)	4	4	4	(4)	4+2		4						26
Latin	3		4		4			4							15
Oldtidsk.	1	(1)	1	(1)	1	(1)									3
Historie	4	(4)	3	(3)	3	3		2	2	3				3	32
Geografi							2	2	2	2		2	2	2	16
Naturhist.							2	2	2	2	2	2	2	2(+2)	8
Naturkundskab	2	2	2	3	2	3									14
Matematik (Regning)	2	6	2	6	2	6	4+2	7	7	6	6	5	5	4	70
Fysik		6		6		6	2	2	2	2	2	2	2	2	34
Skrivning								1	(1)	1	1	1	1	2	7
Tegning								1	(1)	1	1	2	2	2	9
Sang	1	(1)	(1)	(1)	1	(1)	(1)	1	1	1	1	2	2	2	12
Gymnastik	4	(4)	(4)	(4)	4	(4)	(4)	4	(4)	4	(4)	4	(4)	4	24
Kvindl. Haandarb.							2	2	(2)	3	(2)	2	(2)	2	10
Bogholderi							2								2

Det i Skoleaaret 1910—11 udførte Arbejde.

Dansk.

III. Gymn. (R a t h s a c h). Litteraturhistorien fra Oehlenschläger efter Mortensens Litteraturhistorie for Gymnasiet. Agerskov og Rørdams Læsestykker II. 73—78, 123—125, 138—141, 143—145, 228—232, 235—239, 247—251, 321—330, 348—352, 379—381, 400—403, 592—607. Heiberg: En Sjæl efter Døden; J. P. Jacobsen i Udvalg ved Bæk; Lie: Familien paa Gilje. Desuden Digte af Oehlenschläger efter Liebenbergs Udvalg. Dansk Sproghistorie: Bertelsen: 21—29, 31—39, 62—64. Svensk: Falbe-Hansen og Thyregod: 203—209, 365—74, 385, 388—389.

Til Prøven opgives: af den nysproglige Linie: Holberg: Erasmus Montanus, Oehlenschläger: St. Hans Aftenspil, Poul Møller: En dansk Students Eventyr, J. P. Jacobsen i Udvalg. Agerskov og Rørdam: I. 20—24, 29—33, 184—194, 208—217, 222—228, 242—250, 278—282, 286—289, 316—335; II. 16—18, 34—37, 52—55, 69—71, 113—122, 235—239, 247—251, 321—330, 348—352, 400—403, 592—596, 600—607. Bertelsens oldn. Læsebog 13—27. Sammes Sproghistorie: 5—8, 21—29, 31—39, 62—64. Svensk: Falbe-Hansen og Thyregod 176—182, 326—35, 203—209, 366 (Farväll) — 370.

Den matem.-naturv. Linie: Som den nysprogl. Linie, undtagen at Erasmus Montanus ombyttes med Den Stundesløse, og at der i Oldnordisk opgives Bertelsen 1—8, 21—27.

II. Gymn. (M o r t h o r s t) Litteraturhistorie

efter Karl Mortensens Bog: Holberg og hans Tidsrum; Wessel; fra Ingemann til Hertz. Holberg: Det lykkelige Skibbrud. Wessel: Kærlighed uden Strømper. Topsøe: Nutidsbilleder (de sidste 200 Sider). H. Ibsen: En Folkefiende*). Iøvrigt Litteraturprøver af Agerskovs og Rordans Læsebog I. og II.

Bertelsens oldnordiske Læsebog: S. 1—17, 22—24, 34—38. 12 Stile.

I. Gymn. (K r a r u p). Mundtlig Gennemgang af Litteraturhistorien til og med Holberg. Litteraturprøver især efter Mortensens Litteraturudvalg I.; i Tilkytning dertil er læst Ibsen: Hærmændene paa Helgeland, Oehlenschläger: Hagbarth og Signe, Hertz: Svend Dyrings Hus, Chr. Winther: En Aften-scene, samt talrige mindre Stykker af det 19. Aarhundredes Digtning. Af Holberg er læst Partier af Peder Paars og Niels Klim, samt Erasmus Montanus, Det lykkelige Skibbrud, Uden Hoved og Hale. Oplæsningsøvelser efter Mortensens Udvalg II. B. Hver Elev har holdt et Foredrag over et selvvalgt Emne. Drejer, Fenger og Kristensens svenske Læsestykker S. 2—19, 22—26, 28—94. 16 Stile.

Realkl (M i k k e l s e n). Holberg: Den politiske Kandestøber. Oehlenschläger: Axel og Valborg. J. L. Heiberg: Elverhøj. Hertz: Svend Dyrings Hus. Chr. Molbech: Ambrosius. Blicher: Fjorten Dage i Jylland. Chr. Winther: En Aften-scene, De to Peblinge og Ristestenen. Hele Mik-

---

*) Matematikerne i Stedet for „En Folkefiende“: „De unges Forbund“.

kelsens Sproglære for Mellemskolen og Realklassen er repeteret. Analyse efter Bæks danske Læsebog.

4. Mell. a (Morthorst). Bæks danske Læsestykker S. 111—17, 125—40, 147—57, 182—86, 189—92, 237—47, 247—57, 260, 264—65, 272—74, 295, 298—307.

Læsebogen benyttet til Oplæsning, Genfortælling og Samtale; i Slutn. af Aaret en Del Analyse.

Blicher: Fjorten Dage i Jylland. Oehlen-schläger: Den lille Hyrdedreng. Hertz: Kong Renés Datter. Mundtlig Gengivelse af selvvalgte Prosastykker; enkelte Foredrag; Fremsigelse af udenadlærte Digte. Hoffs svenske Læsebog S. 12—16, 19—23, 94—95, 124—44.

Til Prøven opgives: Alt det læste af Læsebogen. Blicher: Fjorten Dage i Jylland. Oehlen-schläger: Den lille Hyrdedreng. Hertz: Kong Renés Datter. Hoffs svenske Læsebog S. 19—23, 94—95, 124—44.

4. Mell. b (Mikkelsen). Oplæsning og Analyse efter Bæks Læsebog. Mundtlig Gengivelse og Foredrag af Disciplene. Af Mikkelsens Sproglære for Mellemskolen er læst følgende Afsnit: Sætningernes Forbindelse, Ordenes Dannelse, Lydene og deres Betegnelse, det danske Sprog. Desuden er der meddelt Disciplene en kort Oversigt over Verslæren. Skrevet 3 Stile om Maanedene, Halvdelen Genfortællinger, Halvdelen fri Stile.

I Svensk er læst af Hoffs Læsebog: S. 33—41, 64—72, 83—94.

Til Prøven opgives: Bæks Læsebog S. 1—11, 54—84, 125—140, 147—154, 163—166, 172—176,

186—188, 237—238, 244—255, 266—275, 287—292, 295—300; desuden følgende større Digterværker: Holbergs Mascarade, Oehlenschlägers Hakon Jarl og J. L. Heibergs Syvsoverdag. I Svensk alt det læste.

3. Mell. a (Ingerslev). Sig. Müllers Grundtræk af den nordiske Mytologi. Lange: Danske Læsestykker for 3. Mell. Oehlenschläger: Hakon Jarl. Holberg: Jeppe paa Bjerget læst og fortalt. Sproglære og Analyse sammen med Øvelser efter Læsebogen og Gennemgang af Stil. 1 Gang ugl. mundtlig Fremstilling fra Katederet af selvvalgte Emner og af udenadlærte Vers.

Oplæst for Klassen: Slutningen af Rist: En Rekrut fra 64. Udvalgte Stykker af Goldschmidt. Holberg: Den pantsatte Bondedreng, Erasmus Montanus.

1 ugl. Stil (Genfortællinger og frie Opgaver). Hoff: Svensk Læsebog S. 1—12, 33—41.

3. Mell. b (Krarup). Sig. Müllers Grundtræk af den nordiske Mytologi. Langes Læsestykker for 3. Mellemskoleklasse S. 1—90, 101—211. Jeppe paa Bjerget, Mit Livs Eventyr og en Del af Hakon Jarl. Oplæst af Læreren er En Hverdagshistorie og Den Stundesløse. Hoffs svenske Læsebog S. 64—73, 124—134. Hver Elev har lært 2 Digte. Analyse og Skriftlæsning efter Læsebogen. En Stil om Ugen, Genfortælling eller Fristil.

2. Mell. a (Schoustrup). Oplæsning, Genfortælling og Analyse efter Langes danske Læsestykker for 2. Mkl. Nogle Digte er lært udenad (De tvende Kirketaarne, Kong Harald og Islændingen). Stil: Genfortælling, Diktat og enkelte

Fristile. Oplæst for og af Klassen: Brudst. af Vølsunge Saga. Ploug: Cordouan. P. Møller: Jæmtelands Befolkning. Blicher: Stakkels Louis og Høstferierne. Brudst. af Fra Piazza del popolo.

2. Mell. b (Schoustrup) som anden M. a.

1. Mell. (Ingerslev). Oplæsning og Genfortælling efter Lange: Dansk Læsebog for 1. Mell. Analyse efter Ingerslevs Sproglære og i Tilknytning til Stiløvelser. 1 Gang ugl. mundtlig Fremstilling fra Katederet, dels af selvvalgte Fortællinger eller andre Emner, dels af udenadlærte Vers. Oplæst for Klassen: Heiberg: Aprilsnarrene.

1 à 2 ugl. Stile (Afskrivn., Diktat, Genfortælling som Fællesstil og frit, lette Beskrivelser o. l.).

Engelsk.

III. Gymn. ns. (Schønau). Ad. Hansens: Stiløvelser anvendt til mundtlig og skriftlig Stil. Genfortællingsstile, enkelte friere Stile. Hovedpunkter af Grammatik efter Jespersen. Byron: The Prisoner of Chillon. Browning og Tennyson efter: The Laureate Poetry Book. God save the Queen. Shakespeare: Julius Caesar. Macaulay (Sturmfels: Selections) S. 36—40. Thackeray (Eitrem: Lettere eng. Læsn. for Gymn.): S. 48—52. Jespersen: The England and America Reader: S. 189—219. Ekstemporeret: Kipling: Rikki-Tikki-Tavi (efter Eitrem). Læst af Eleverne med Hjælp for vanskeligere Steder: Resten af Silas Marner. Nogle Smaastykker oplæste for Klassen

af Læreren eller Eleverne. Litteraturhistorie efter Ad. Hansen.

Til Prøven opgives efter Undervisningsinspektørens Bestemmelse: Dickens, *The Cricket on the Hearth*, *Chirp the First and Chirp the Second*. Jespersen, *The England and America Reader* S. 81—100. Shakespeare, *Julius Cæsar Act. II.—III*. Bøgholm, *Eng. Digtsaml.* S. 16—18, S. 21—27.

III. Gymn. **mn.** (S c h o n a u). Eitrem og Anderssen: *Udv. af eng. Klassikere: Poesi*, S. 45—62, *Prosa*, S. 76—111. Buchanan: *Father Anthony læst ud som Hjemmelæsning eller Ekstemporallæsning*. Korte litteraturh. Oplysn. om de læste Forfattere. Grammatik rep. efter Jespersen: *Kortfattet eng. Grammatik*.

Til Prøven opgives efter Undervisningsinspektørens Bestemmelse: Dickens, *The Steam Excursion*. Jespersen, *The Engl. and America Reader* S. 135—153, 155—176.

II. Gymn. **ns.** (R e k t o r). Jespersen, *The England and America Reader* S. 67—144 (med Forbig. af 121—122, Stk. XXVII; 134; XXX), 144—153, 155—176; Macaulay (*Arnold Prose Books*); Dickens, *David Copperfield's Boyhood* (*Nelson's Suppl. Reader*). Dickens, *The Pickwick Club* (*Velhagen og Klasing*). Bøgholm, *Engelske Digte: Evangeline*. Eitrem, *lettere eng. Læsning som Maanedslæsning* (ialt 500 Sider).

Ad. Hansens *Stiløvelser* Stk. 61—110 inkl.

Jespersens *Grammatik*.

II. Gymn. **mn.** (M o r t h o r s t). Jerome: *Diary of a Pilgrimage* (*Capp. VI.—XIV.*). Jespersen: *The England and America Reader* S. 52—67

Antonius' Tale ved Cæsars Lig (af Shakespeares Julius Cæsar). Hjemmelæsning efter Eitrem: Læstere eng. Læsning for Gymnasiet (60 Sider). Jespersens Grammatik: Verber.

I. Gymn. **ns.** (R a t h s a c h). Boysens Læsehæfter 1, 2, 4. Dickens: David Copperfields Boyhood (Nelson); Jespersen: The England and America Reader Side 3—67. Fjortendagslæsning: Kipling: The Jungle Book I. Adolf Hansens Stiløvelser: til mundtlige og skriftlige Øvelser. Genfortællingsstile. Brahde Conversation Reader, ca. 30 Sider.

I. Gymn. **mn.** (R a t h s a c h). Boysens Læsehæfter 1, 2, 4. Fjortendagslæsning: Harraden: Ships that pass in the Night (Tauchn.) ca. 135 Sider. Brahde: Conversation Reader, ca. 30 Sider.

Realkl. (R a t h s a c h) Bøgholm og Madsen, Læsebog for Mellemskolen og Realklassen: 1—18, 21—41, 47—76, 105—6, 107—9, 113—118. Kipling: The Jungle Book I, 152—184. Som Fjortendageslæsning: ca. 100 Sider af The Jungle Book I.

Til Prøven opgives: Bøgholm og Madsen: 1—18, 21—41, 66—76, 105—106, 107—109, 113—118; Kipling: The Jungle Book I., 152—184).

4. Mell. a (S c h ø n a u). Jespersens engelske Læsestykker S. 68—87, 92—113, 123—140, 148—154, Genfortælling og ekstemporale Øvelser efter Chambers' Short Narratives I. Grammatik efter Jespersens Begyndergrammatik. Øvelser i at danne Sætninger paa Engelsk paa Grundlag af det læste. Skriftlig: Omsætningsøvelser, enkelte Genfortællings- og Oversættelsesstile.

4. Mell. b (S c h ø n a u). Som 4. Ma.

3. Mell. a (S c h ø n a u). Jespersens eng. Læsestykker: Stk. 1—16, 20—104, 113—130. Genfortælling og ekstemporale Øvelser efter Chambers' Short Narratives I. Jespersens Begyndergrammatik: Pronomener og Verber. Skriftlige Omsætningsøvelser og enkelte Genfortællingsstile. Øvelser i at danne Sætninger paa Engelsk paa Grundlag af det læste.

3. Mell. b (R a t h s a c h). Jespersens eng. Læsestykker: Stk. 1—84, 87—104, 113—124, 131—155. Jespersens Begyndergrammatik. Skriftlige Omsætningsøvelser. Øvelser i Samtale paa Grundlag af det læste.

2. Mell. a (S c h ø n a u). Jespersens eng. Begynderbog II.: Stk. 50—52, 54, 56—57, 59—60, 63—87, 89, 90—101, 103—108, 112—116, 135—143, 145—146, 157—161, 165—166, 169, 171—173 (= 38 Sider). Ekstempereret efter Fairy Tales. Grammatik: Navneord, Adjektiver, Adverbier, Talord; urg. Verber. Skriftlige Omsætningsøvelser; mundtlige Øvelser i at danne Sætninger paa Engelsk paa Grundlag af det læste.

2. Mell. b (S c h ø n a u). Som 2. Ma.

1. Mell (R a t h s a c h). Jespersen og Sarauws Begynderbog I. og II., Side 1—29. Øvelser i at læse op, oversætte og besvare korte Spørgsmaal i nær Tilslutning til Teksten. Afskrivning og Fællestil.

Fransk.

II. Gymn. (H e u e r). Mérimée: Colomba fra S. 100 og ud. Holbeck: Historiske Læsestykker. Feuillet: Le Roman d'un jeune homme pauvre.

Kursorisk Læsning efter Malot: Sans famille. O. Niensens Formlære og Pios Glossar. Taleøvelser efter Branner og Rohdes Bog.

II. Gymn. (Schoustrup). Jungs Læseb. for Melleml. S. 9—59, 116—151, 152—158, 167—176. Colomba S. 1—52.

Pios Glossar S. 1—39. O. Niensens Grammatik.

I. Gymn. (Schoustrup). Jespersen og Stigaard fr. Læsebog S. 1—98 (undt. S. 82—85). Formlæren til Dels efter O. Niensens Gram.

Realkl. (Heuer). Bruno: Le Tour de la France par deux Enfants med enkelte Forbigaaelser. Heraf opgives til Eksamen S. 1—30 og 34—48. Malot: Sans famille S. 1—24, der opgives til Eksamen.

4 Mell. b (Schoustrup). Jespersen og Stigaard fr. Læsebog S. 1—91 (undt. S. 82—85).

Til Eksamen opgives: S. 15—91 (undt. S. 82—85).

Tysk.

III. Gymn. ns. (Ingerslev). Statarisk: Ingerslev og Vibæk: Deutschland I., Nr. 16—19; II., Nr. 20, 22, 23, 25, 26, 28.

Kursorisk: Samme Bog I, Nr. 21; II., Nr. 18, 24, 29, 30, 35. Thomas Mann: Buddenbrooks, S. 1—25, 125—186. Hjemmelæsning efter samme Bog, S. 25—124, 186—409.

Mundtlige og skriftlige Stiløvelser efter Ingerslev og Vibæk: Tyske Stilø. for Gymnasiet, II. Grammatik efter Vibæk: Tysk Sproglære for Gymnasiet.

Oplæst for Klassen: Scener af Faust.

23 Stile (Genfortælling, Oversættelse, frie Op-gaver).

4 tyske Foredrag over selvvalgte Emner.

Som Grundlag for Samtaleprøve opgives: Ingerslev og Vibæk: Deutschland II., Nr. 5, 6, 14.

Formen for den skriftlige Prøve: Genfortæl-ling.

Den Eksaminationsmaade, der agtes benyttet: Oversættelse og Samtale paa Tysk eller Dansk efter Stedets Beskaffenhed.

Til Eksamen opgives efter Undervisnings-inspektørens Bestemmelse: Goethe, Egmont Akt. IV.—V. Knauths Auswahl S. 111—125. Ingerslev og Vibæk: Deutschland II., Stk. 25 og 28.

II. Gymn. ns. (K r a r u p). Ingerslev og Vi-bæk: Deutschland II., Nr. 5, 12, 13, 14, 16, 20, 22, 23, 24. Lessing: Nathan der Weise. Schiller: Die Piccolomini. Som Maanedslæsning Hesse: Unterm Rad. Ex tempore efter Deutschland II. Oplæst for Klassen: Beyerlein: Zapfenstreich. Ka-pers Stiløvelser II. brugt til mundtlige Øvelser; Ipsens Grammatik. 1 Stil om Ugen, i Reglen Genfortælling.

I. Gymn. ns. (I n g e r s l e v). Statarisk: Ingerslev og Vibæk: Deutschland II., Nr. 30, 16, 21, 24, 6, 14, 13, 1, 3.

Kursorisk: Kaper: Fem tyske Noveller S. 1—28, 120—193.

Hjemmelæsning: samme Bog, S. 29—119. Frenssens Peter Moors Fahrt nach Südwest.

Læst for Klassen: Brudstykker af Thomas Manns Buddenbrooks.

Skriftlige og mundtlige Stiløvelser (3 Stile mndl.) efter Ingerslev og Vibæk: Tyske Stiløvelser for Gymnasiet I. og II.

Eleverne har holdt 3 tyske Foredrag over selvvalgte Emner. Taleøvelser efter Deutschland og Stiløvelserne I.

Realkl. (Ingerslev). Til Eksamen opgives som læst: Statarisk: Ingerslev og Vibæk: Tysk Læsebog for Realklassen S. 1—42, 104—113, 137—165.

Desuden er læst statarisk S. 85—102.

Kursorisk er læst: samme Bog S. 200—207, 42—52.

Hjemmelæsning: Sudermann Frau Sorge.

Vibæks Sproglære. Ca. 10 Stile skrevet paa Skolen.

Desuden mundtlig Stil efter Ingerslev og Vibæks Stiløvelser for Realklassen, S. 1—20, 27—36.

Eksaminationsmaaden ved Eksamen: 1) Op-læsning, 2) Samtale om det læste Stykke, hvis det egner sig dertil, 3) Oversættelse, hvis Censor ikke lader den bortfalde som overflødiggjort ved 2).

4 Mell. a (Krarup). Ingerslev og Vibæks Læsebog for Mellemskolen S. 48—84, 86—104, 111—131, 158—177. Ex tempore efter Læsebogen.

Til Eksamen opgives: Læsebogen S. 87—90, 111—132, 158—177.

Eksaminationsmaade: Oversættelse, Dannelse af Smaasætninger.

4 Mell. b (Krarup) som 4 a.

Til Eksamen opgives: } som 4 a.
Eksaminationsmaade: }

3 Mell. a (Ingerslev). Ingerslev og Vibæk: Tysk Begynderbog S. 100—ud. Sammes Læsebog for Mellemsk. S. 77—87, 1—38 og det dertil svarende Stof i Ingerslev og Vibæk: Tyske Stiløvelser for Mellemskolen.

10 Stile paa Skolen.

Vibæks Sproglære § 6—34.

3 Mell. b (Krarup). Ingerslev og Vibæks Begynderbog S. 94—ud. Sammes Læsebog for Mellemskolen S. 1—48, 79—84, 86—91.

2. Mell. a (Krarup). Ingerslev og Vibæks Begynderbog S. 1—100.

2. Mell. b. (Ingerslev). Ingerslev og Vibæk: Tysk Begynderbog, S. 1—100.

13 Stile paa Skolen.

Latin.

III. Gymn. ns. (R e k t o r). Gertz. Lat. Forff. fra Middelalderen: Matthæus Westmon., Chronicon Lundense til S. 85, Baeda Venerabilis, Einhardus, Monachus Sangallensis, Otto Frisingensis, Frater Leo, Homilia, Adamus Bremensis: De situ Daniæ; Saxo Gramm. (2 S.), Stabat Mater, Dies Iræ (ialt 64 Sider). Cicero or. I. in Catilinam.

Til Eksamen opgives: Cæsar, de bello Gall. V., 26—43 (10 S.). Sallust, Jugurtha 18—23, 25—30, 32—39, 43—75 (30 S.). Paulus Warnefridi (2 S.). Matthæus Westmon. (8 S.). Baeda (8 S.). Chronicon Lundense (2 S.). Cicero, or. I. in Catilinam (10¹/₂ S.) (70¹/₂ S.).

II. Gymn. ns. (M i k k e l s e n). Caesars de

bello Gallico 4 og 5. Bog. Ciceros Cato major. Repeteret de uregelmæssige Verber.

I. Gymn. ns. (S c h ø n a u). Hauchs Lærebog 3 A.: S. 1, 3—8, 36—67, 71—99, 124—143 = 56 Normalsider. Formlæren efter Linderstrøm-Lang.

4 Mell. a. (M i k k e l s e n). Mikkelsens latinske Læsebog for Mellemskolen til Side 42 med tilhørende Grammatik.

Oldtidskundskab.

III. Gymn. (S c h ø n a u). Sokrates' Forsvarstale. Sokrates og Platon efter Sechers Litteraturhistorie.

Aischylos: Agamemnon. Dramaet efter Secher.

Horats' Oder efter Vilhelm Andersen: S. 1—25, 27—28, 30, 31—36, 39—40, 42—45. Lyrikken efter Secher.

Oplæst for Klassen: Aristofanes' Skyer og Platons Kriton.

Repeteret Afsnit af Mytologi og Kunsthistorie og af det Pensum, der opgives til Eksamen.

Til Eksamen opgives: Homers Iliade I, III. til Vers 381, VI. fra Vers 237, VII., XVIII., Vers 52—367. Sofokles' Aias. Herodot ved Hude, H. 3: S. 12—70. Sokrates' Forsvarstale. Det ovenfor anførte af Horats.

II. Gymn. (M i k k e l s e n). Herodot ved Hude, 3. Hefte. Sofokles's Aias og Antigone i Thor Langes Oversættelse. Sechers Mytologi S. 46—S. 77.

I. Gymn. (R a t h s a c h). Homers Odyssé I.—VI.; Sechers Mytologi: Troiske Sagn, de olympiske Guder. Gennemgaaet Tempelbygninger.

Religion.

(M o r t h o r s t).

III. Gymn. Dansk Salmedigtning. Danmarks Kirkehistorie fra Balle til Villh. Beck. Stykker af Pauli Breve.

II. Gymn. Matthæus Evangelium Cap. 16—28. Fortællinger af Middelalderens Kirkehistorie.

I. Gymn. Marcus Evangelium. Reformatorerne og Reformationsaarhundredet. Stykker af Olf. Ricard: Ungdomsliv.

Realkl. Marcus Evangelium. Luthers Liv. Dansk Kirkeliv i 19. Aarhundrede. Ricard: Ungdomsliv.

4. Mell. Bibelhistorie efter Martensen og Paulli: Fra Israels Riges Undergang — Gl. Testamente ud. Daab og Nadver. Stykker af Lucas Evangelium.

3. Mell. Martensens og Paullis Bibelhistorie: Josef — til Bortførelsen til Babylon. Balslevs Katekismus: 4. Bud — 1. Trosartikel (incl). Nogle Salmer.

2. Mell. Martensen og Paullis Bibelhistorie: Apostlenes Gerninger. 1. Mosebog. Balslevs Katekismus: 2. Trosartikel (fra § 77); 3. Art. Nogle Salmer.

1. Mell. Martensens og Paullis Bibelhistorie: Evangelierne. Nogle Salmer. Stykker af 2. Trosartikel efter Balslevs Katekismus.

Historie.

III. Gymn. (H e u e r). Verdenshistorien fra 1789 efter Fr. Nielsen. Nordens Historie fra ca.

1770 efter Ottosen. Munchs Samfundslære: Afsnittene om Statsstyrelse, Embeds- og Kommunesyre, Skatter og Finanser (S. 1—71), Retsplejen (S. 98—111) og det økonomiske Liv i Samfundet (S. 126—164) med Forbigaaelse af det meste med smaat trykte. Som Speciale er gennemgaaet Christian VIII.s Tid med følgende Hovedafsnit: 1) Indledningsaar 1838—39; 2) Christian VIII. før Tronbestigelsen; 3) Reformer etc. 1839—48; 4) De liberale i Kongeriget 1839—42; 5) Det slesvigske Spørgsmaal og Stænderne 1839—42; 6) de national-liberale og det slesvigske Spørgsmaal 1843—48; 7) den demokratiske Bondebevægelse; 8) Kongens Død og Eftermæle; 9) Litteratur, Kunst og Videnskab.

II. Gymn. ns. (H e u e r). Nordens Historie forfra til ca. 1800 efter Ottosens Bog. Den nyere Tid (til 1789) efter Fr. Nielsen.

II. Gymn. mn. (R e k t o r). Den nyere og nyeste Tids Historie efter F. Nielsen.

I. Gymn. (R e k t o r). Oldtiden efter Ræder Middelalderen efter Schmidt og Ottosen.

Realkl. (H e u e r). Den nyeste Tids Verdenshistorie fra 1848 til Nutiden efter Fr. Niensens Bog. Af Munchs mindre Samfundslære Afsnittene om Danmarks Forfatning, Embeds- og Kommunesyre, Skatter og Finanser, Retspleje og det økonomiske Liv.

4. Mell. (H e u e r). Den nyeste Tids Historie (fra 1789) efter Schmidts Lærebog.

3. Mell. a (M i k k e l s e n). Den nyere og den nyeste Tids Historie til 1815 efter Schmidts Lærebog.

3. Mell. b (H e u e r). Den nyere og nyeste Tids Historie til 1815 efter Schmidts Lærebog.

2. Mell. (M i k k e l s e n). Middelalderens Historie fra Aar 800 efter Schmidts Lærebog.

1. Mell (H e u e r). Oldtidens og Begyndelsen af Middelalderens Historie efter Schmidts Lærebog.

Naturkundskab i Gymnasiet.

(C. C. Christensen.)

III. ns. Fysiologien efter Dr. Kroghs Lærebog, Klima- og Plantebælter efter Dr. Vahls Lærebog, England efter Christensen: Østersø- og Vesterhavslande.

Til Eksamen opgives: Fysiologi, Klima- og Plantebælter, Rusland og England.

III. mn. Kruuses Celle- og Vævlære. Kroghs Fysiologi.

Til Eksamen kræves efter Undervisningsinspektørens Bestemmelse: Naturhistorie og Fysiologi.

II. ns. Bøving-Petersen og Madsens Geologi II. og III., Heegaards Astronomi, Rusland efter Christensen: Østersø- og Vesterhavslande.

II. mn. Bøving-Petersen og Madsens Geologi II. og III. I Geogr. er læst Havet og lavere Kulturformer efter Vahl og de britiske Øer efter Christensens Østersø- og Vesterhavslande. I Naturh.: Kruuses Celle- og Vævlære.

I. ns. Bøving-Petersen og Madsens Geologi I. og II. til Tertiærtiden.

I. mn. Samme Bog til Kvartærtiden.

Geografi.

Realkl. (Christensen). C. C. Christensen: Østersø- og Vesterhavslande.

4. Mell. a (Christensen). Efter C. C. Christensens Geografi for Mellemkolen II. er læst Amerika, Havet og Norden.

4. Mell. b (Frk. Schiøtz). Som 4. Mell. a.

3. Mell. (Frk. Schiøtz). Efter C. C. Christensens Geografi for Mellemkolsn er læst: Asien, Afrika, Australien, Amerika til de forenede Stater.

2. Mell. (Frk. Schiøtz). Efter C. C. Christensens Geografi for Mellemkolen: Alperne, Schweiz, Østrig-Ungarn, Sydeuropa, Asien til Kina.

1. Mell. a (Christensen). Efter C. C. Christensens Geografi for Mellemkolen er læst forfra til Østrig-Ungarn.

I. Mell. b (Frk. Schiøtz). Som 1. M. a.

Naturhistorie.

Realkl. (Christensen). V. Balslev og P. Andersen: Zoologi for Realklassen. V. Balslev og Simonsen: Botanik for Realklassen med enkelte Forbigaaelser. Frk. Trydes Skoleflora.

4. Mell. (Christensen). Bøving-Petersen og Stockmarr: Zoologi II., S. 34—87 (fra Flodkrebs Dyreriget ud samt Mennesket). Balslev og Simonsens Botanik for Mellemkolen, 4. H.

3. Mell. a (Fru Morthorst). Bøving-Petersens og Stockmarrs Zoologi: Øgler, Krybdyr, Padder, Fiske, Insekter, Edderkopper, Tusindben. Balslevs og Simonsens Botanik, 3. Hefte.

3. Mell. b (Christensen). Bøving-Petersen og Stockmarrs Zoologi: Fiske, Insekter, Edderkopper og Tusindben. Balslev og Simonsens Botanik, 3. H.

2. Mell. (Fru Morthorst). Bøving-Petersens og Stockmarrs Zoologi: Fugle, Øgler, Krybdyr og Padder. Balslev og Simonsens Botanik, 2. Hefte.

1. Mell. a (Christensen). Pattedyr efter Bøving-Petersen og Stockmarrs Zoologi, 1. Hefte af Balslevs og Simonsens Botanik.

1. Mell. b (Fru Morthorst). Pattedyr efter Bøving-Petersen og Stockmarrs Zoologi. 1. Hefte af Balslev og Simonsens Botanik.

Naturlære og Kemi.

III. Gymn. mn. (Norup). Petersen og Forchhammers Mekanisk Fysik fra Bevægelseslæren Bogen ud. Repeteret til Bølgebevægelsen. Barmwaters Elektricitetslære. Læst og repeteret hele Bogen.

Barmwaters Astronomi. Repeteret hele Bogen. Barmwaters Optik delvis repeteret.

Kemi. Jul. Petersens Kemi fra Side 124 Bogen ud. Repeteret Metalloidernes Kemi og Tillæget.

Til Eksamen opgives: Fysik. Barmwaters Astronomi og Barmwaters Optik. Desuden efter N. Christensen og Sundorplis Praktiske Øvelser i Fysik 15 Øvelser, Nr. 20, 21, 24, 27, 28, 41, 43, 44, 54, 66, 68, 70, 72, 77, 40, og i Kemi: Jul. Petersens Kemi S. 20—65 og S. 125—160.

II. Gymn. mn. (Norup). Petersen og Forchhammers Astronomi fra Maanen og Bogen ud. Repeteret hele Bogen.

Barmwaters Optik fra Lysets Farvespredning og Bogen ud. Repeteret det læste Pensum. Petersen og Forchhammers Mekaniske Fysik til Bølgebevægelsen.

8 Øvelser efter N. Christensen og Sundorpha praktiske Øvelser i Fysik.

Kemi. Julius Petersens Kemi for Gymnasiet fra Side 69 til Side 124. Repeteret fra Side 83 til Side 124.

I. Gymn. mn. (Norup). Barmwaters Varmelære læst og repeteret. Barmwaters Optik læst og repeteret. Petersen og Forchhammers Astronomi til Fixstjerner. 7 praktiske Øvelser i Fysik efter Niels Christensen og Sundorph.

Realkl. (Norup). Fysik for Realklassen af Sundorph: II. Hefte Elementær Elektroteknik. IV. Hefte Himmellegerne.

4. Mell. (Norup). Th. Sundorph: Lærebog i Fysik for Mellemskolen, 2. Del.

Repeteret Jul. Petersens Kemi fra den organiske Del og Bogen ud.

3. Mell. (Norup). Jul. Petersens Kemi for Mellemskolen forfra til de organiske Forbindelser. Repeteret nævnte Pensum.

Th. Sundorpha Fysik for Mellemskolen, 2. Del forfra til Tridser.

2. Mell. a (Norup). Sundorpha Fysik for Mellemskolen: 1. Del fra Vanddampes Tryk og Bogen ud. Jul. Petersens Kemi for Mellemskolen til Side 25.

2. Mell. b (Petersen). Som 2. M. a.

1. Mell. (Petersen). Sundorpha Fysik forfra til Fordampning og Fortætning.

Matematik og Regning.

III. Gymn. mn. (Petersen). N. Niensens Aritmetik: Algebraiske Ligninger. Juels analytiske Plangeometri: Infinitesimalregning med en Del Tilføjelser. Juels Stereometri. Repeteret det Pensum, som opgives til Eksamen.

Til Eksamen kræves efter Undervisningsinspektørens Bestemmelse: Anordn. af 1. Decbr. 1906: 12 B 1, 1., 4, 5. og 13. Stk.; 12 B 4, Hovedsætn. om ret Linie og Plan samt 5. og 6. Stk. Analytisk Plangeometri. Infinitesimalregning.

III. Gymn. ns. (Petersen) N. Niensens Geometri: Forfra til Funktioners grafiske Fremstilling. Trigonometriens Anvendelse paa den almindelige Trekant. Repeteret det Pensum, som opgives til Eksamen.

Ved Eksamen kræves efter Undervisningsinspektørens Bestemmelse: Anordn. af 1. Decbr. 1906: 12 A a, 1., 2., 6. og 8. Stykke; 12 A b, 1., 2. og 6. Stykke.

II. Gymn. mn. (Willumsen). N. Niensens Aritmetik: Forfra til Lign. af 2. Grad, komplekse Tal samt fra Differensrækker Bogen ud med nogle Forbigaaelser. Sammes Trigonometri fra $\frac{\sin x}{x}$ Bogen ud, Juels analytiske Geometri til Parablen og sammes Infinitesimalregning til Integralregning.

II. Gymn. ns. (Petersen). N. Niensens Aritmetik: Fra Rodsætninger til Decimalbrøker. Sammes Geometri: Funktioners grafiske Fremstilling og de trigonometriske Funktioner.

I. Gymn. mn. (Petersen). N. Niensens Aritmetik: Fra den kvadratiske Ligning til uendelige Kvotientrækker med Undtagelse af de kom-

plekse Tals Teori. Sammes Geometri, forfra til Anvendelse paa Firkanten.

I. Gymn. ns. (Petersen). N. Niensens Aritmetik, forfra til Rækker.

Realkl. (Willumsen). Foldberg: Regning og Algebra for Realklassen. Sammes Geometri for Realklassen.

I Geometri har deltaget 5 Elever.

I Regning for Piger har deltaget 5 Elever.

4. Mell. a (Petersen). Foldbergs Aritmetik: Fra Rod og ud. Sammes Geometri: Fra Konstruktion af Cirklen igennem 3 Punkter og ud. Cronfeldt og Niensens Regnebog III.

4. Mell. b (Willumsen). Som 4. Mell. a.

3. Mell. a (Petersen). Foldbergs Aritmetik: Fra Multiplikation til Polynomiers Division. Sammes Geometri: Fra Kongruenssætninger til Konstruktion af Centrum for en given Cirkelbue. Cronfeldt og Niensens Regnebog III. forfra til blandede Opgaver Side 58.

3. Mell. b (Jørgensen). Foldbergs Aritmetik: Fra Division til Rod. Sammes Geometri: Fra Firkanter til Fladeindhold. Cronfeldt og Niensens Regning III. forfra til blandede Opgaver Side 58.

2. Mell. (Willumsen). Bonnesens Aritmetik for Mellemskolen til Multiplikation, Foldbergs Geometri for Mellemskolen til Konstruktionerne Side 23, Cronfeldt og Niensens Regnebog II. til Delingsregning.

1. Mell. (Enevoldsen). Tavleregning: Cronfeldts og Niensens Regnebog II.: Brøk og

Decimalbrøk. Hovedregning i Cronfeldts Hovedregnebog for Mellemkolen, 1. Hefte: De 20 første Afsnit.

Haandgerning.

(Fru M. Krarup har vikarieret for Frk. C. Schiøtz. Under Fru Krarups Sygdom overtog Frk. M. Skårup Timerne indtil Jul.)

Realkl. Øvelser i fransk og engelsk Broderi.

4. Mell. Har ikke haft Haandgerning.

3. Mell. Et Par Benklæder er syet paa Maskine. Øvelser i Stopning og Lapning samt i Broderi.

2. Mell. Broderet en Chemise. Øvelser i Lapning.

1. Mell. Syet en Chemise paa Maskine. En Strømpe.

Bogholderi.

(Enevoldsen.)

Realkl. Elementært dobbelt Bogholderi af A. N. Andersen og W. Melskens.

Beretning om Skydeøvelserne i Sommeren 1910.

Efter afholdt Salonskydning med Begynderholdet blev der i Sommerens Løb givet Undervisning i Riffelskydning i 30 Møder. For Sommerferien deltog 49, efter Ferien 32 Elever i Skydningen. Paa Grund af Politiforbud mod Brugen af Hærens Geværmodel 1889 paa de korte Afstande er Bagladeriflen af Model 1867 benyttet. Der be-

nyttedes i Aar 10-delt Rundskive. Ialt afgaves 2690 Skud med 11,522 Points i 2197 Træffere eller i Gennemsnit 81,67 pCt. Træffere med en Værdi af 5,24 Points pr. Træffer. Iøvrigt henvises til nedenstaaende Tabel. Præmieskydningen, i hvilken 13 Elever af III. Gymnasieklasse deltog, afholdtes den 26. September; hver Skytte afgav 10 Skud i frit Anslag paa 200 Meters Afstand. Præmierne tilfaldt:

1. Aage G. Nielsen med 46 Points i 10 Træffere.
2. Laurup Larsen — 41 — - 9 —
3. Peder Pedersen — 41 — - 9 —

Afstand	Skud	Træffere	Points
250 Meter	130	80	352
200 —	565	441	2205
100 —	1995	1676	8965
Ialt	2690	2197	11522

7. Skolens Beneficier.

Fri Undervisning og 100 Kr. at oplægge:

H. M. Jensen, I. A. S. Nielsen, K. D. Nielsen, J. Nielsen, K. P. Larsen, Helga Knudsen.

Fri Undervisning:

B. J. H. Bang, Asta Gammeltoft, A. Jensen, H. Schaltz, H. K. Andersen, E. Askgaard, A. C. Christensen, A. M. Rasmussen, H. M. H. Rasmussen, Ellen W. Laursen, E. C. Nielsen, M. K. Hansen, Sofie Skårup, P. L. Rasmussen, M. K. Vest, A. O. K. P. G. Christiansen, Ellen Gøtsche, Maren Nielsen, U. Schmidt.

Undervisning for nedsat Betaling og 84 Kr.:

A. G. Andersen, V. Lauritsen.

Undervisning for nedsat Betaling og 40 Kr.:

H. Elisabet Kragh.

Undervisning for nedsat Betaling og 42 Kr. til Bøger m. m.:

H. Nørregaard.

Undervisning for nedsat Betaling:

Doris C. Glahn, K. B. Nielsen, P. E. Glahn, H. R. G. Harboe, B. A. F. E. Nielsen, K. Anger, A. V. H. Nielsen, J. F. Fabricius, Carla Høltzer, Dagny H. Pedersen, Edith M. Kjær, F. V. V. Lund.

Stipendium paa 60 Kr. at udbetale:

K. M. Conradsen, H. A. R. Hansen.

Stipendium paa 40 Kr. at udbetale:

S. O. Jensen, Erna Gammeltoft, G. Hansen, A. H. B. Dige, K. P. K. Jørgensen, A. J. Larsen, C. A. Voss, E. J. C. Qvistgaard, A. Brødsgaard, Ida Gøtzsche, P. K. Pedersen.

Slagelse Stipendium paa 60 Kr.:

T. E. Hansen, Martha Andersen, V. Isak, Inger M. Jensen.

Ekstraordinære Gratister (Lærebørn):

K. H. Christensen, Karen M. Norup, Ebba Heckscher, P. M. Norup, A. Hansen, V. B. Ingerslev, Henriette Krarup, G. Hansen, B. Ingerslev, G. Ingerslev, Ellen M. Christensen.

B. Det Moltkeske Legat for Embedsmænds Sønner (76 Kr. til hver), hvilket bortgives af Lensgreve Moltke til Bregentved: K. M. Vest, P. E. Glahn.

C. Det Treschowske Legat for 2 Elever i Roskilde Katedralskole (100 Kr. til hver), hvilket bortgives af Kammerherre Treschow til Brahesborg: A. G. Andersen, M. K. Hansen.

D. Det Bechske Legat blev af Rektor efter Samraad med Skoleraadets Medlemmer tildelt (i Portioner paa 50 Kr.): L. L. Hammerich, Betsy Skårup, E. Nørregaard (III. Gymn.); A. G. Nielsen, S. Schultz, P. Pedersen (II. Gymn.); Helga Knudsen (I. Gymn.); Ingeborg Pedersen, (Realkl.).

---

8. Udtog af Skolens Regnskab for 1910—11.

	I n d t æ g t :	Kr.	Ø.
1. Beholdning efter Regnskabet for 1909—10		3,574	15
2. Restancer efter do.....		3,621	63
3. Jordebogsafgifter.....		21,219	74
4. Tiendeindtægter			
5. Indtægter af Kirker og Præstekald		1,337	91
6. Jordskyld		19	04
7. Renter af Skolens Kapitalformue og Udbytte af en Bankaktie		11,476	95
8. Skolekontingenter og Gebyr for Testimonier		22,577	87
9. Indtægter af Duebrødre Hospital		43,213	54
10. Forskellige ubestemte og ekstraordinære Indtægter, derunder Privatistpenge.....		113	20
11. Det Teilmanske Legat til Biblioteket		40	"
12. Indbetalt af Skolens Lærere til Livsforsikring		2,926	19
13. Tilskud fra den almindelige Skolefond.....		1,000	"
14. Efter Decision.....		"	"
15. Renter af Kautionsdepositum....		175	"
16. Indfrieede Prioritetslaan, udtr. Obl.		75,493	75
17. Uddrag af Sparekassen		57,081	41
18. Discipelbiblioteket.....		"	"
19. Af „Hjemfaldne Oplagspenges Fond“ til en Elev i Mellemskolen		90	"
20. Tilbagebetalt for Timeundervisning.....		66	"
<u>Tilsammen Indtægt...</u>		<u>244,026</u>	<u>38</u>

	U d g i f t:	Kr.	Ø.
1.	Afgift af Egebjerg Sogns Konge- tiende	"	"
2.	Skatter og Afgifter af Gods, Ti- ender og Bygninger.....	1,584	91
3.	Tiendeoverdragelser	484	26
4.	Lønninger til Skolens Lærere....	56,333	32
5.	Honorar for Inspektion og Tilsyn	1,200	"
6.	Løn til Pedellen	1,384	94
7.	Timeundervisningen	10,014	"
8.	Pensioner og Ventepenge samt Understøttelse til ikke pensions- berettigede	5,795	73
9.	Bibliotek og videnskabelige Ap- parater	2,089	85
10.	Bygningernes Vedligeholdelse ...	1,322	89
11.	Hovedreparationer.....	150	"
12.	Lejeudgifter af Skolelokaler.....	100	"
13.	Inventarets Vedligeholdelse	1,066	20
14.	Brændsels- og Belysningsfor nød- heder.....	1,772	17
15.	Regnskabsførelsen	1,000	"
16.	Forskellige løbende og ekstra- ordinære Udgifter: Rengøring, Porto, Protokoller, Skrivemateria- lier, Programmer og Skolehøjtide- ligheder.....	1,850	61
17.	Undervisning i Skydevaabens Brug	289	19
18.	Afgivet til den almindelige Skole- fond.....	15,257	12
19.	Præmier til Livsforsikring af Sko- lens Lærere	2,926	19
20.	Renter af Kautionsdepositum....	175	"
21.	Prioritetsudlaan og Indskud i Sparekassen	57,393	75
22.	Indkøb af Kgl. Obligationer.....	76,401	10
23.	Decisionsposters Berigtigelse	106	"
	Lateris...	238,697	23

	Kr.	Ø.
Transport...	238,697	23
24. Tilbagebetalt erlagte Skolepenge.	42	„
25. Midlertidige Løntillæg	96	„
26. Discipelbiblioteket	50	„
Tilsammen Udgift...	238,885	23
Sammenholdes hermed Indtægten...	244,026	38
Bliver <u>Beholdningen</u> ...	<u>5,141</u>	<u>15</u>

Stipendiefondens Indtægter og Udgifter i Finansaaret 1910—11.

	Indtægt:	Kr.	Ø.
1. Beholdningen fra 1909—10		1,745	32
2. Renter af Stipendiefondens Kapitalformue: Prioritetsobligationer 24,900 Kr., Østifternes Kreditforeningsobligationer 8,700 Kr., Indskrivningsbevis 1,500 Kr., Københavns Husejer Kreditkasseobligationer 2,000 Kr. og i Roskilde Sparekasse 5,102 Kr. 33 Øre.....		1,612	38
3. Hjemfaldne Oplagsstipendier		„	„
4. Indfriele Prioritetslaan		„	„
5. Udtrukne Obligationer		„	„
6. Uddrag af Sparekassen		„	„
7. Slagelse Stipendium til 3 Disciple.....		240	„
Tilsammen Indtægt...		<u>3,597</u>	<u>70</u>

	U d g i f t.	Kr. Ø.
1.	Udbetalte Stipendier	710 "
2.	Indsendt til den almindelige Skolefond til Dimittender.....	750 "
3.	Regnskabsføreren 2 pCt. af Fondens faste Indtægter	32 24
4.	Regnskabsføreren ifølge Decision	" "
5.	Tilgodeskrevne Renter af Indskud i Sparekassen, som er forblevet indestaaende.....	167 94
6.	Slagelse Stipendium til 3 Disciple	240 "
7.	Prioritetslaan	" "
8.	Indskud i Sparekassen	640 "
9.	Indkøbte Obligationer	" "
10.	Stipendium til Bøger.....	42 "
	Tilsammen Udgift...	2,582 18
	Sammenholdes hermed Indtægten...	3,597 70
	Bliver <u>Beholdningen...</u>	<u>1,015 52</u>

Det Bechske Legats Indtægter og Udgifter i Finansaaret 1910—11.

	I n d t æ g t :	Kr. Ø.
1.	Beholdning fra 1909—10	" "
2.	Renter af Kapitalformue: Østifternes Kreditforeningsobli- gationer 10,600 Kr.....	423 85
	og i Roskilde Sparekasse 507 Kr. 70 Ø.*)	21 94
3.	Uddrag af Sparekassen	188 "
	Tilsammen Indtægt...	633 79

*) Det Overskud, som er fremkommet for de 3 sidste Aar 1909, 10 og 11 — stort 507 Kr. 70 Øre —, indestaar i Roskilde Sparekasse,

nemlig: C Nr. 23,022.....	86 Kr. 71 Øre
C Nr. 23,228.....	420 — 99 —
	<u>507 Kr. 70 Øre</u>

	U d g i f t:	Kr. Ø.
1.	8 Legatportioner à 50 Kr.	400 „
2.	Indskud i Sparekassen.....	211 85
3.	Tilgodeskrevne Renter af Indskud i Sparekassen, som ere forblevet indestaaende	21 94
	Tilsammen Udgift...	633 79
	Sammenholdes hermed Indtægten...	633 79
	Bliver Beholdningen...	„ „

Skolens naturhistoriske Samling

har i de sidste to Aar modtaget følgende Gaver:

- Hvirvler af Hval (Elev Verner Bloch).
- Snog (Ella Nørhoff).
- Maageæg (Samme).
- Taskekrabbe (E. Nørregaard).
- Kranie af Stork (P. Christiansen).
- Rygskal af Blæksprutte (Frk. M. Skårup).
- Lille Strandpiber (Frk. Schiøtz).
- 2 Spurve (Karen M. Conradsen).
- Polyporus (Frk. Asmussen).
- Nogle Konkylier (H. Jepsen).
- Hornkoral (Hr. Købmand Lützhøft).
- Acanthis linaria (M. Vest).
- Vaarfluelarver (J. Ulrich).
- Kogler af australske Naaetræer (Hr. Snedker Rasmussen).
- En Samling Skaller og Frøsorter fra Vestindien (S. Heegaard).
- Udstoppet Krokodil (Doris Glahn).
- Desmerdyr (Samme).
- Brilleslange (Samme).
- En Samling Biller (Kaj Anger).

Havlampret (Hr. Kommunelæge Ahrends i Brande).

Zeolither (Stilbit) (Kaj Jørgensen).

Kalkspatgang i Basalt (Samme).

Svovlkis (K. Richter).

Nogle Forsteninger fra Karlstrup Kalkværk (Samme).

Kalksten med Boremuslinger (E. Nørregaard).

Plastisk Ler fra Trelde (Verner Bloch).

Svovlkis (H. Tolstrup).

Fiskeler fra Stevns (A. Gullestrup-Nielsen).

Saltholmskalk med Bizoer (Else Hartmann).

Isskuret Saltholmskalk (K. Jørgensen).

Pimpsten fra Krakatoa (Frk. M. Skårup).

Kenperler (J. Wied).

En Kile fra ældre og to fra yngre Stenalder (Emanuel Hansen).

Flintmejsel (Gullestrup-Nielsen).

Sleben Flintkile (Samme).

Lerskifer med Skurestriber (Samme).

Skrivekridt, Limsten, Cerithiumkalk, Faxe Kalk med talrige Forsteninger, Flintconcretioner m. m. (Samme).

Konglomerat og Svovlkisnyre (Helge Hansen).

Klæbersten (Cand. mag. Nørregaard).

Kryolith (Svend Lassen).

2 Stk. sleben Larvikit (Det ankerske Marmorbrud).

Gediegent Sølv fra Kongsberg (Hr. Adjunkt Norup).

Vulkansk Breccie, Konglomerat og Sandsten (Kaj Jørgensen).

Kugleflint (Ernst Bloch).

Ørkensand fra Syd-Ægypten (Hr. Hermann, London).

Craniakalk, Grønsandsten m. m. (Hr. Student E. Clausen).

Flyvesand fra Bornholm (Knud H. Christensen).

Glimmerskifer fra Riesengeberge (Frk. Schiøtz).

- Vivianit (Samme).
 Koralkalk fra Silur (L. Tolstrup).
 Slakke fra Jyllands Vestkyst (Hr. Stud. Clausen).
 Do. (Hr. Rektor Hauch).
 Porfyr (I. Heje).
 Konglomerat og Jærnersten fra Bornholm (Stud. Clausen).
 Jærnspat, Blyglans, Svovlkisnyre og Larvikit (Frk. Schiøtz).
 Svovlkis (Malte Askgaard).
 Flint med forskel. Forsten. (C. Løppentlin).
 Granatfels, Kryolithstykker m. m. (Frk. Schiøtz).
 Kvartskrystaller (G. Hansen).
 Kryolith (V. Munch.)
-

Eksamensskemaet vil i Aar blive trykt for sig.
Fredag den 7. Juli, Kl. 10, Slutningsmøde, i hvilket Prøvernes Udfald og Omflytningen bekendtgøres. Derefter begynder Ferien.

Efter Ferien begynder Skolen igen **Mandag den 21. August, Kl. 1.**

Af de indmeldte Elever prøves **indenbys** Elever **Onsdag d. 5. Juli** og **Torsdag d. 6. Juli** (begge Dage Kl. 9), **udenbys Torsdag d. 6. Juli**, Kl. 9. De Elever, som ikke kan møde paa denne Tid, prøves **Mandag den 21. August**, Kl. 9.

Roskilde Katedralskole, Juni 1911.

A. G. Ø. Hauch.

1911

Fortsatte Undersøgelser

om det

gamle Helleniske Sprog

rette Udrale.

Forste Hefte,

til Svar paa Sr. Lector Mag. Henrichsens Modskrift
over samme Gjenstand,

og som

I n d b y d e l s e s k r i f t

til den offentlige Examen i Roskilde Kathedralskole for Aaret 1840,

udgivet af

Dr. S. N. J. Bloch,

Professor og Skolens Rector, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

R o s k i l d e .

Trykt hos J. D. C. Hanson.

Pronunciatio germana ægre migrat ad exteros.

J. Lipsius.

I.

Som bekendt, har Hr. Prof. Henrichsen i Sorø for fire Aar siden i et udførligt Program — der nu ogsaa, for at hindre Virkningen af mine Arbejder i den Materie udenlands, er bleven overført paa Tydsk*) — ikke sparet nogen Umage eller Lærdom og kritisk Strengthed, jevnlig forstærket ved en idetmindste ikke for agtselsesfuld eller høflig Tone, for om muligt at tilintetgjøre Alt, hvad jeg i flere Skrifter, deels efter Andre, deels ved egne Beviisførelser og Slutninger har søgt at opløse om Rigtigheden og Viden af den Udtale, hvori det græske Sprog endnu lyder allevegne, hvor det tales, eller hos det Folk, som endnu har saa Meget af Sproget tilbage; og saaledes, endstjont han „ikke forkaster denne Udtale som aldeles falsk“, paa en ny Wei gjort Cit til Bedligholdelsen hos os af en modsat dansk eller tydsk Udtale, som ikke allene ingen Sandsynlighed endfige historisk Visshed har, men som han endog selv flere Gange erklærer ikke at ville forsøre. Thi er der ingen overveieende Grund til heri hellere at følge Grækernes selv end Scandinaver og Germaner, eller kan det i det højeste ikke bringes videre, end til et non liquet, saa er det jo naturligt, at de Fleste helst blive ved det, Wanen nu eengang har gjort dem bekvemmet og lettest, i hvor meget det end vil saare et til en yndig og velklingende græsk Pronunciation vant

---

*) Dersom denne Doversættelse er ordret, og altsaa anfører alle Hr. Henrichsens Indvendinger mod mine danske Programmer, da mangler der for de Tydske, som ei kunne conferere disse, det nødvendige audiatur & altera pars, fordi mine Argumenter da ere revne ud af deres Sammenhæng og i Citatet savne deres hele Udvikling.

eller for samme aabent Dre, og hvor lidet man end i en bred erasmisk Udtale kan finde den Graacitet og Belyd, som Cicero, Horats og Quincilian tillægge det græske Sprog. Maaſtee vil ved denne idrige Modſigelse mangen Læſer, ſom ikke dermed ſammenligner mine Skrifter om Sagen, eller ikke erindrer ſig mit foreløbige Svar paa Hr. Prof. Petersens Ubefaling af det Henrichſenſke Skrift i 9de Hefte af Maanedſkrift for Literatur 1836, ikke blot have fundet ſig be-
 væget til at anſee mine Raiſonnements for ugrundet Hjertesſpind, ſom nu ved dette Modſkrift
 var aldeles opløſt; men endog, fordi jeg hidtil har ladet ſamme ubefaret*), troe, at jeg derved
 ſølte mig ſaa gjendreven, at jeg Intet af Betydenhed havde, ſom derimod kunde indvendes. Men
 Intet er mindre Tilfældet; thi ſjönt jeg ikke vil nægte, at der vel kan af mig være brugt et eller
 andet Argument, ſom for ſig allene ikke beviſer Sagen tilſtrækkeligt, ja endog enkelte, ſom jeg efter
 en ſtængere Kritik maa og vil opgive, eller et og andet Vidneſbyrd fra Fortiden, ſom jeg kan
 have givet for høi en Alder eller ikke betragtet kritiſt ſtængt nok: ſaa er min Mening dog i He-
 vedſagen ſnarere bleven beſtyrket end ſvækket ved denne hele idrige Dpposition. Thi, for ikke at
 tale om ſaa mangen ſkæv Dpfatning af mine Ord og ſaa mangen intetbetydende Dbjection, ſom
 vi nedenfor ſkulle ſee, ſaa ſynes det dog ſtrar klart, at, naar den Forfatter, der af det hele Mod-
 parti har ſkreven med meeſt Erudition imod Sagen, endda ikke, med al ſin ſkarpe Kritik og Sver
 for at bortforklare alle af mig brugte Argumenter, kan bringe det videre, end til blot at benegte den
 fuldkomne hiſtoriske Viſhed af den beſtridte Udtales Brug for reſp. det 8de, 9de, hvist 12te
 Aarhundrede, og ikke kan med noget ſikkert poſitivt Beviis godtgjøre, at der før diſſe Tider har
 almindelig herſket nogen anden, end ſige viſe, hvorledes denne da har været, men allene kommet
 til det Reſultat, at han „ikke veed det“: at der da, ſiger jeg, ſelv om der ingen ſikre hiſtoriske
 Beviſer kunde tilveiebringes for en ældre Tids Brug, dog maa blive den ſtørſte Sandſynlighed
 for, at den Udtale, der, ſelv efter hans egen Tilſtaaelſe, har været conſtant og herſkende i reſp. 700
 til 1000 Aar**), endog, under de Sproget allerugnuſtigſte Omſtændigheder, ikke heller for den Tid

*) Aarſagen til min lange Taushed har deels været Mangel af Tid og Lidelighed, da Omſtændighe-
 derne gjorde andre Tæmner til mere tidpaſſende Gjenſtande før de af mig ſiden den Tid udgivne
 Programmer, deels Ulyſt til en Strid, hvori man forgyæves kjæmper mod de Stingerunde, ſom
 Bane og Fordom ſøge at forſtandſe ſig med.

**) Side 7 ſiger Hr. H. ſelv „Denne Vocal- og Diphthongudtale har da i nogle Dele idet mind-
 ſte 1000 Aars, ſaa godt ſom i alle ſine Dele 700 Aars Alder.“ Raa godt! mere forlanzer jeg
 for Diebliffet ikke. Og naar han nu derpaa tilføier: „men deraf følger ikke, at den ſamme har
 været den almindelige helleniſke i Graekenlands blomſtrende eller beſte Tid“; da er det vel ſandt;
 men ſaa ſpørge vi igjen: hvorledes følger da deraf, at den ikke ojsaa har været den herſkende
 i denne ældre græſke Tid? hvis vi ellers ſkulle følge Sandſynligheden, og ei paa den blotte Mu-

har i Hovedsagen (thi om enkelte Provincialisme eller Dialektnuanceringer er her ikke Tale) forandret sig saa betydeligt, som den nuværende rustindaarige Græske afsiger fra den erasmiske, det uden ikke kan bevises at have været nogen Tid brugt i noget græsk Land, og selv i de europæiske Lande er forskjellig efter ethvert Modersmaal, hvilket dog ikke altsammen kan være rigtigt. For Sandsynligheden af at saadan Forandring er skeet giver Hr. H. os ikke nogen tilstrækkelig Grund, men forlanger derimod af os ubetvivelige historiske Beviser for at den ikke er skeet; som om disses Mangel var Grund nok til at antage, at Forandringen virkelig var foregaaet og at Udtalen for den Tid har været erasmisk. Ja om endog de andre tidligere Data, som bekræfte vor Mening, ikke skulde være fuldgyldige historiske Beviser for at den siden det 9de eller dog 12te Aarhundrede visse Udtale var ældre, hvilket det er Forf. benægter, da bliver alligevel Sandsynligheden, hvormed vi, hvis ingen andre Beviser kunne erholdes, maaske lade os nøie, ganske paa det Folks Side, der endnu har saa faare Meget af Sproget tilbage, og aldeles imod de Nationers Udtale, hos hvilke det aldrig er bleven talt. Thi vil maaske Forf. sige, at det her ikke er nok med Sandsynlighed, men at der behøves fuldkommen historisk Visshed, hvilken det allene er, at han frakjender den reuschliniske Mening, da stemmer ikke allene denne foregionne Moderation kun maadeligt med den Iver, han ibelig viser for at bekjæmpe denne Mening; men vi maatte endog spørge: hvorfor skal denne historiske Visshed ikke have sig for den erasmiske inden den antages? thi han glemmer (f. Ex. naar han badler, at jeg igjen har indført hiin i Grammatiken,) aldeles, at Diemebedet her er reent praktisk, nemlig at bestemme, hvilken Udtale vi i Underviisningen bør følge, hvor da vel i Mangel af fuldkommen Visshed (den vi ikke kunne faae uden vi kunde kalde Plato eller Demosthenes op af Graven), Sandsynligheden, især en saa betydelig, som vi her have, maa gjøre Udslaget. Skulde jeg altsaa maaske, naar jeg indfaae dette, have som Grammatikforfatter vedbleven at lære det Modsatte, at foretrække det Uandsynligste og aldeles Ubeviidlige for det, der for 400 Aar siden er overbragt til os med Sproget selv og har mere end ti Seclers Autoritet hos den græsktalende Nation for sig? Kunde man da for den Sags Skyld ikke lære godt Græsk af Laskaris, Glenardus' og Scotus' Grammatiker, som lærte Udtalen, saaledes som den var kommen til vore Lande med Sproget fra Grækenland? Være Råuchlin, Erasmus selv o. A. paa den Tid mindre gode Lærere i Sproget. fordi de brugte den nygræske Udtale? Ja siger ikke dennes ivrige Fiende Matthiæ selv (see Hr. Hs. Skrift S. 5) at

lighed af en Forandring med Hr. H. bygge den Slutning, at den og virkelig er foregaaet, og endbydermere en saa væsentlig Forandring, som han statuerer, hvis Mulighed, især i alle Græsktalende Egne, endog er faare problematisk. Ja Wetsteen gjør endog (Pag. 107) med Grund den Slutning, at da den nygræske Udtale er saa gammel, maa den nødvendig endnu være flere Secler ældre, da af saa mange og selv i de minutiosse Ting omhyggelige Skribenter, Ingen end ikke med et eneste Ord melder Noget om en saadan Forskjellighed eller Forandring af Udtalen.

„en grundig og omfattende Kundskab i det gammelgræske Sprog ikke er afhængig af Udtalen?“ hvad Skade kan jeg altsaa have gjort ved at indføre den igjen i Grammatiken, selv om den ikke kunde fuldkommen bevise at have hersket i Grækenlands blomstrende Tid, hvad Crasmanerne idetmindste ikke sikkrere kunne bevise om deres? Dysaa Dr. Lange har jo indført den i sin Grammatik, som den han meest helder til, blot ikke med fuldt saa megen Bestemthed som jeg, og Hr. H. trøster sig ikke engang selv til at bevise, at den er falsk. Desuden, naar Hr. H. Side 8 siger, at han „kun for saavidt er uenig med mig, som han mener, at det hidtil ikke er historisk beviist, at den Nygræske Udtale er den ægte, uden at han derfor forkaster denne Udtale som aldeles falsk, og derfor paa det Stærkeste maa opponere mod den Maade, hvorpaa denne Undersøgelse hidtil er foretaget af Neuchlinianerne og navnlig af mig,“ saa er det jo en Følge, at han maa være kommen til det Resultat, som her er Hovedsagen og som han selv tilstaaer, at nemlig „den nygræske Udtale ikke er aldeles falsk“, ved andre Data eller Grunde, end dem, jeg og de andre Neuchlinianere hidtil have sluttet af, eller bygget paa, saasom disse jo efter hans Mening Intet bevise. Enten maa han altsaa antage Hiint uden al Grund, hvad man dog vel ikke skulde troe; eller og det røber kun liden Omhu for Sagens Oplysning, at forkaste vore Grunde uden at ville meddele sine egne, som tale for samme Sag; ligesom det og er paafaldende, at Forfatteren forlanger af os strengere historiske Beviser end de der kunne faaes,*) og derimod selv ingen bedre frembringer for den modsatte Mening og det System, han ved at benegte Rigtigheden af vores vil opretholde; eller at han, som idelig bebrejder mig eensidig Forudsætning af mit Systems Rigtighed, selv fra Forst til Sidst paa den meest eensidige Maade kæmper imod samme.

Men idet jeg betaaer mig paa den hvide Grad af Sandsynlighed, at en Udtale, der saa ganske er grundet i Sprogets Natur og i 1000 Aar har hos det græske Folk selv været saa eneherkende, at dette ikke kan vises at have kjendt nogen anden derfra synderlig afvigende, heller ikke i Fortiden kan have i det Hele været anderledes, saastremt der for Paaskanden om en Forandring ikke gives noget sikkert historisk Beviis, vil det være nødvendigt, her strax at afvæbne den moderneste Indvending mod denne Sandsynlighed, paa hvis Fremstilling ogsaa vor Forf. har anvendt megen Tid og ødlet megen historisk Lærdom, efterdi den, hvis den var grundet, vilde give den Mening om Udtalens tidligere Forandring en stor Sandsynlighed, skjøndt derfor endnu ingen kunde bevise, at Forandringen har fundet Sted i de Puncter, hvorom her strides, eller at den ældre Udtale har været crasmissk. Denne Indvending grunder nemlig vor lærde Forfatter, ligesom Fallmerayer**) o. A. paa en omstændelig Beretning om Grækenlands Occupation ved Romerne,

*) Vi kunne her v.l. anvende Ciceros Ord (pro Archia p. c. 4) Est ridiculum, ad ea, quæ habemus, nihil dicere, quærere, quæ habere non possumus.

**) Ueber die Entstehung der heutigen Griechen.

Udelæggelser i Middelalderen af indtrængende Barbarer og dets formeentlig, fuldkomne Slavinisering, hvoraf da skulde følge, at Folkets Amalgamering med indkomne Fremmede har gjort det til en ganske ny Nation, der ikke længer kunde kaldes ægte Descendenter af de gamle Grækere, hvorved da deres Sprog, og navnlig Udtalen deraf var bleven ganske forandret, og ergo(!) — var gaaet over fra en formeentlig ældre erasmiske til den i de sidste 7 til 10 Aarhundreder almindelige nygræske. Dette kunde nu vel synes at have nogen Sandsynlighed. Men, for ikke at tale om, at politiske Occupationer, forandrede Dynastier, Erobreres Udelæggelser, Streiftog, Nedfattelser paa enkelte Steder, ikke have nogen nødvendig Indflydelse paa Sproget i Almindelighed, undtagen forsaavidt derved kunde blive indført nogle fremmede Benævnelser paa ny indførte Gjenstande (som f. Ex. romerske Værdigheder, Mynter o. a. m.)*, og allermindst paa Udtalen af det Sprog, som Børnene fra deres spæde Alder have lært i Hjemmet, fornemmelig af Mødrene, hvilke dog mindst kunne være indkomne med de fremmede Krigshære; eller om, at Coloniseringerne kun være partielle paa enkelte Steder, efter hvis muligen forvanskede Dialect den hele Udtale dog ikke overalt kan være bleven forandret, og det end ydermere paa een Maade; og at det overhovedet er aldeles uvisst og ubestemmeligt, hvad der i Udtalen skulde være Elementer af de fremmede Sprog, som vi tildeels ikke engang kjende: saa falder dog — om vi end ikke kunde med Grund formode nogen Dverdrivelse i de Skribenters Udtryk, som i Datiden klage over Begivenhederne; om vi end ikke kunde tvivle om hver Udelæggelses Udbredelse til alle græske Egne, eller i alt Fald ikke maatte antage, at de ødelagte Egne siden vare igjen befolkede af andre Græker — saa falder dog, siger jeg, den hele Objection aldeles for den ene Modgrund, som øiensynlig ligger for Dagen i det nygræske Sprog selv. Man tage nemlig hvilket nygræsk Skrift man vil lige indtil denne Dag, endog af dem Hr. H. selv leverer Prøver af, der dog som poetiske frembyde endel flere Banskigheder, end den profaiske Stil, og see da, om ikke den største Mængde af Ordene, man kan vel sige 9 af 10, ja maaskee 49 af 50 ere enten aldeles græske, (idethoieste kun afvigende fra det gamle Skriftsprog ved Bøiningendelser, Constructioner, Sammentrækninger, Vocalopslugninger, og andre Følger af den mundtlige Tales Skjædesløshed), eller dog øiensynlig udsprungne af dette gamle Sprog.**)

Hvorledes skulde da nu dette i sin Hovedbestanddeel saa aldeles græske Sprog have vedligeholdt sig og faaet en saa stor Dvervægt over alle i nyere Tid indkomne Tilsetninger og Forvansninger, hvis de, som talte det, vare udryddede, ja ikke meget mere havde udgjort Fleertallet, til hvilket

*) Formforandringerne af græske Ord have snarere deres Oprindelse af Almuesproget og dets Analogier, som ved Videnskabelighedens Aftagelse indkom i Skriftsproget.

***) I de første 60 Vers og maaskee længere, naar man vilde tænkte videre paa, af Demetrii Zeni nygræske poetiske Paraphrase af Battachomyomachien forekommer ikke et eneste Ord som ei er Græsk eller idetmindste af gammelgræsk Oprindelse. Sef. Mullachii Commentar til samme.

Sproget altsaa mundtlig, og sølgelig ogsaa dets Udtale, maa igiennem Generationerne være forplanteet fra deres Forfædre? Var Befolkningen ved Invasionerne bleven romersk, venetiansk, gothisk, hulgacisk, slavisk, enten aldeles eller for den største Deel, hvorledes er det da gaaet til, at disses Sprog ikke er bleven det herskende, men at Efterkommernes Sprog endnu i Hovedsagen, og deres Bogstavskrift i alle Stykker, er vedbleven at være græsk? Eller hvorledes rimeligt, at Sprog og Skrift er vedbleven at være græsk, men Lyden af Ordene og Skrifteegnens Betydning en anden? Fædrene have dog vel ikke først taget Underviisning i Sproget af Grækerne, inden de dræbte og udrøddede dem! Eller søt og, at det kun var Mandfolkene der bleve dræbte, men at Kvinderne bleve i Live, som da siden forplantede deres Modersmaal til deres med Seierherrerne eller de Fremmede avlede Børn, endskiøndt Beretningerne jo sige, at Myrderiet strakte sig til baade Kvinder og Børn, saa maa jo det græske Modersmaals Forplantelse til Børnene være skeet ved disses Moders mundtlige Tale, og altsaa Udtalens tillige. Fremdeles naar baade Sprog og Udtale skulde være omformet efter de forskellige Herrer af Landene, der ikke allevegne vare de samme, hvorledes er det da gaaet til, at det ngræske Sprog, og dets Udtale allevegne er i Hovedsagen den samme (thi om enkelte Dialectnuanceringer er her ikke Taleren)? hvorledes, at Sprog og Udtale paa de ioniske Øer og i Constantinopel, eller de Steder som ikke bleve slavificerede eller som stode under andre Herrer, ikke er bleven forskellig fra det, som hersker i det egentlige Grækenland, hvor begge Dele skulde være bleven slavinske?*. Det er altsaa klart, at Udtryk, som *ἐπιπλασμένη πᾶσαι ἡ γῆ καὶ γέγονε πύσβυρος*, ere enten hyperboliske og kun vakte af Skribentens Harm: over Slavernes Udbredelse i Landet, eller sigtende blot til Sprogets Forvansking ved fremmede Ord og til Kulturens Forsald. For en Forandring af Udtalen bevises derved Intet, iær da netop hver Ordforandring som skeete, hvert nyt Ord som indførtes, blev tilkiendegivet ved de græske Bogstaver, som udtrykte dettes Lyd, og som altsaa ikke selv have skiftet Betydning. Heller ikke har Noget endnu kunnet angive, hvilke Elementer i Sproget eller hvilke Egenheder i Udtalen der sikkert ere slaviske, hvilket jeg tænker vilde være nødvendigt til en grundet Kritik. Saaledes beviser altsaa det ngræske Sprog selv ved sin Overensstemmelse med det Gamle, at det ikke kan hidrøre fra Barbarerne, og det er snarere Sproget selv, der beviser, at Grækenlands nuværende Beboere ikke kunne være af Slavisk eller fremmed Herkomst, end omvendt denne, som uvis eller dog ikke bevislig gjeldende om den store Deel af Nationen, skulde bevise en almindelig Forandring i Bogstavernes Udtale. Dist nok gaaet vor Forfatter i denne Punkt ikke saavidt som Gallmeraper, der

*) Pomanius licet, hos sonos alicubi corrumpi potuisse, fieri tamen nequiverat, ut error tam absurdus tot tantisque regiones, tot populos, moribus et intervallis longissimis discretos subito corripere, nisi, quod Romæ accidisse cernimus atque Italia, irruptionibus barbarorum Græcia universa totusque oriens simul vastata fuissent. Wetsteni oratt. apolog. pag. 108.

saadet samtlige Græket saa godt som reent udephæde; men selv i den Sammensmeltning, som han mener der allerede fra det 6te Aarhundrede af har begyndt af Slaverne med Landets ædre Beboere, kan han neppe i Henseende til Sprog, end lige til dets Udtale, eller i Religion og Sæder, som han uden Omstændigheder paastaer, paavise noget betydeligt slavisk Element*), idetmindst har han aldrig paavist noget, da han ydermere selv S. 25 tilføier: „den store Civilisation og Cultur viste her som overalt sin Overlegenhed over den raae Kraft.“ Slaverne i Grækenland bleve altsaa af denne Grund, ligesom tilforn Romerne, Grækernes Disciple, og ikke ombendt. *Græcia capta ferum cepit victorem*, som allerede Horats siger; og dette saabelsom Sproget, der endnu den Dag i Dag i sine Hovedbestandde er græsk og hvis Fervanskning i visse Former har en ganske anden Grund, end Slavinisering,***) beviser endog, at den allerførste Flerthed maa have været

*) I de nyværende slaviske Sprog synes der ikke, hverken i de østlige, saasom Ruslernes og Servierernes, eller i de vestlige, saasom Bøhmernes og Polakernes, efter hvad man spører af Bopp's sammenlignende Grammatik, eller af G. v. D. s. „Geschichtliche Uebersicht der Slavischen Sprache in ihrea verschiednen Mundarten.“ at findes Noget som kan begrunde denne Paastand. Og det flude man dog troe var nødvendigt, hvis Forfatterens Fremgangsmaade bedre flude „svare til det Trin, hvorpaa Oldtidsvidenskaben nu befinder sig,“ end han S. 8 anseer min for at gjøre.

**) Jo mere man nemlig studerer det nygræske Sprog og Etymologien af de Ord i samme, som ikke forekomme i Klassikerne eller de andre Forfatteres Skrifter, desto flere Beviser finder man paa, at de i Nygræskten fra Skriftsproget afvigende Ord og Ordformer virkelig have eksisteret i det gamle Mundprog eller daglig Tale, og ikke ere fremmede Fervanskninger; s. Ex. *ἠρόν* (Baud, hvorfra Hereder). Artiklen som personligt Pronomen (saasom *τόν* for *αὐτόν*, *τό*, *τά* &c.), hvilket idelig findes hos Homer og undertiden hos Plato. *ἀνολύω* om „at seile ud af Havnen. lette Anker“ (hvorfra kan oplyses Xenoph. Hellen. I, 1, 2, 5, 13 o. fl.). *ἐνός* s. *εἰς*. Den gamle attiske Accus. fem. paa *αἰς* for *αὐς*, og tredje Personens paa *οἰν* for *οὐα*. *καλά* som *ἄλλο*. Diminutiverne paa *οῖν*, hvorefter s. Korais til Plutarch *εἰδ.* *τάρτα* (af *τῆ ἄρτα*) for *νῦν*. Den hyppige Opflugning af Vocaleer by Synizesis, saasom *αἶ* for *ἰα*, *είν* for *οἰν* brugt som *οἶ*, og utalligt Mere, hvorpaa kan findes en Mængde Exemples i Mullachii Commentar til Demetrii Zenus, som herom i Fortalen p. XIX siger: Veruntamen varias illas, quæ in Græcia hodie inveniuntur, dialectos populares perscrutanti certum videbitur, permulta ex antiquissimo Græcorum sermone in vulgari loquendi more superesse. Quæ res laud difficilis explicatu est. Vulgus enim tenacissimum antiquitatis. Porro omnes fere scriptores Græci, ne iis quidem exceptis, qui Atticæ dictionis exempla habentur vel qui postero tempore Atticæ elegantiae studiosissimi fuerunt, interdum non refugiunt voces, phrases & juncturas minus elegantes. Harum omnium quasi obrussa præter veterum grammaticorum auctoritatem recentior Græcitas est. Etenim vel eruditorum sermo vel vulgi loquela tales dicendi modos retinuit. Quodsi aliæ loquendi formulæ idem significantes, quæ olim existerunt, non amplius in usu sunt, minime obscure est, eas, quæ nunc super-

Grækere; saa at det endnu, uagtet alle fremmede Tilblandinger, staaer fast, at Sproget, og med samme og Udtalen, maa være mundtlig forplantet fra Forældrene til Børnene ligesaa Grækenlands blomstrende Tid til den nuværende. Ja hertil kommer endnu, hvad saa mange Reisende, der have opholdt sig i Grækenland, berette, at de nuværende Grækere i Legemsfæbning, Ansigtform, Charakter, Mandklædning, Lystighed, Genie, Lyder, Sæder og mange Skikke, have saa Meget tilfældes med de gamle, saaledes som de skildres os af Classikerne*), at der ingen Tvivl kan være om, at de jo ere disses ægte Descendenter. Man læse blot, for ikke at tale om saa mangt et Træk hos Herodot o. A. hvori denne Lighed viser sig, den Skildring, Cicero i sit berømte Brev ad Quintum fratrem de administranda repub. giver os af Datidens Grækere, og domme saa, om det ikke er et livagtigt Billede af de Egenheder og Feil, som endnu almindelig tillægges de nuværende; saa at, om jeg endog var, som Hr. H. idelig beskylder mig for, gaaet ud fra den Forudsætning, at det ikke kunde være andet, end at de nuværende Grækere havde arvet deres Sprogs Udtale fra Fader til Søn, denne Forudsætning da ikke manglede god Grund, idetsmindste ikke kan nedbrydes ved den blotte Formodning om Romernes eller siden indtrængende

---

sunt, apud antiquos pro plebeis habitas esse. Si vero prater tales, de quibus agimus, locutiones aliae quovis hodie usitatae sunt urbaniores, idem discrimen, quod inter has hodie intercedit, pleburaque jam veterum aevo fuit. Optime autem Phrynichii aliorumque Grammaticorum de sermonis castitate judicia nostrae aetatis loquendi more confirmantur. Quicquid scilicet Grammatici tanquam inclegans damnant, id nostra memoria apud plebem usitatissimum est; quicquid tanquam purum emendatumque commendant, id, si nunc quovis frequentatur, eodem modo ab aliis iisque subrusticis loquendi generibus, ut apud veteres, distinguitur. Derpaa giver han et Par Exempler, og lover endsteds at behandle denne Materie udførligere. Man seer heraf, hvor mangt et Udbytte der maa ske vilde lade sig af det nyere Sprog gjøre for vore Græske Lexika, og ligeledes for mangen Punkt i Grammatiken. Og om Udtalen skalde man da Intet maatte slutte deraf?

- *) Saaledes fortæller og Lüdemann i Anhanget til hans Grammatik S. 151 om den nygræske Folkepoesie, som udgaar fra Folkets Character og Mand: „Die Verfasser dieser Poesie bleiben unbekannt, denn eigentlich ist der Geist des Volks ihr Verfasser. Blinde, bettelnde Warden mit der antiken Lyra (echte Söhne der alten Rhapsoden) durchziehen unausgeseht das Land in allen Richtungen, besuchen die Inseln, die Küsten und die unzugänglichen Schuchten der Klippen, sammeln Gefänge und dichten neue, mit denen sie, als Improvisatoren, immer in einer eigends dazu erfundenen Melodie, und unter Begleitung der Lyra, ihr Auditorium bei irgend einem Volksfest (gewöhnlich bei den *παιγνιγς*) erheben.“ Skalde ikke ogsaa de mange nyere græske Folkesange vidne om, at der endnu lever hos Folket Meget af de gamle Grækers Digtraand, og Rhapsodfangerne give Bjendyd af hans Toner, der plenius aureo pleetro sonabat dura navis, dura fugae mala, dura belli (Hor. Od. 2, 13)? Eller udspringer denne Mand maa ske os af Slavisk Herkomst? S. fremdeles Leake histor. Omrids af den græske Revolution, oversat af Rahtek. Kbh. 1827, Site 1, 13, 14, 22, 23, 87 Slutn. o. fl.

Barbarers Indflydelse paa Sproget, men tvertimod de Fremmede som bosatte sig i Grækenland, maae have efterhanden lært og vant sig til samme.

Uf det, vi hidtil have udviklet, er det altsaa klart, at begge Hr. Hs. Hovedargu-
 menter imod mig, det negative, at de af Reuchlinianerne anførte Vidnesbyrd om Udtalen for det
 8de til 12te Aarhundrede skulle være usikre, og det, paa en blot Formodning grundede, positive
 at Fremmedes Occupationer og Udelæggelser af Grækenland skulde have forandret det alligevel ved-
 blivende Sprogs Udtale, I n t e t b e v i s e, saafem i den første Henseende de forfattede Vidnesbyrd
 ikke engang behøves, naar Modparten ikke kan give noget sikkert Beviis for, at den ældre Udtale
 har været anderledes, og saaledes i det Tilfælde, hvori Hr. H. befinder sig, at man Intet veed om
 samme, Sandsynligheden maa blive paa den Udtales Side, hvorom vi idetmindste vide, at den
 har været uforandret i tusinde Aar eller saa langt tilbage som vi kunne finde sikre historiske Vid-
 nesbyrd om Udtalen; og i den anden Henseende Sproget selv ved sin Overensstemmelse med
 det gamle godtgjør, at de indkomne Fremmede enten i Antal ikke maae have overgaaet den græske
 Befolkning,*) eller, al deres Voldsomhed uagtet, dog ikke have kunnet faae Bugt med den oprinde-
 lige Nations Tale, men meget mere efterhaanden i de følgende Generationer maae have lært og
 optaget denne: saa at der altsaa ikke bliver mindste grundet Anledning for os til, efter vore Gise-
 ninger af utydelige Data og vore nyere Sprogs forskellige Lydbetegning, at gjøre Forandring i
 den Udtale af Græken, der i det 14de og 15de Aarhundrede med Sproget selv blev overbragt til
 os af lærde Grækere, som vi kunne lære af dem, hos hvilke det endnu er Modersmaal, og
 som af ethvert ubestøkkent Dre maa erkjendes at have Oldsprogets berømte Belklang og Ynde,
 hvorom vi, naar vi følge erasmiske Principer, snakke som den Blinde om Farverne. Jeg kunde
 altsaa gjerne slutte her, og paa samme Maade, som Hr. H. gjør ved mig, paa hans Afhandlings
 sidste Side, „hjemvise Sagen til bedre Behandling“ fra hans Side, og fordre „baade nye og
 bedre Beviser for den Udtale,“ han foretrækker. *Uhi affirmanti incumbit probatio* er en gam-
 mel logisk Regel; og efter den maatte altsaa Hr. H. bevise: at der før de sidst 700 til 1000
 Aar, i hvilke han selv tilstaaer at den nu herskende Udtale har været den almindelige hos Nationen
 selv, har i dens Sprog hersket en anden, ikke blot i Nuancer, som kunne have været forskellige
 i enkelte Egne eller Dialekter, men i de omtvistede Hovedpunkter (*η* og *διφθongerne*) og hos
 Nationen i Almindelighed; samt tillige hvilken denne da har været, saafem det til Afgjørelse
 af Spørgsmaalet, hvad Udtale vi da skulle bruge og lære vor Ungdom som den rigtige, hverken er
 tilstrækkeligt at sige „jeg veed det ikke,“ eller ligger noget sikkert Beviis i den Formodning, at
 de indtrængte Barbarer saavel som forud Romerne kunne have forvansket Grækernes Udtale, hvil-

*) S. Anhanget, som jeg haaber at kunne tilføie dette eller næste Hefte.

ket, saalænge der ikke anføres sikke historiske Beviser, blot er en Mulighed, og da ligeledes atter en gammel og sikker logisk Regel forbyder at slutte a posse ad esse. Jeg kunde altsaa, da det nu er saa langt fra at Forfatteren enten her eller senere har anført noget sikkert historisk Beviis for den nygræske Udtales Uægtighed eller for at den erasmiske eller nogenformhelt anden nogenstunde har eksisteret, at han meget mere selv S. 6 udtrykkelig erklærer, at „det Høieste, man“ under de „saare mange tildeels uløselige Vanskeligheder,“ som Sagens Undersøgelse har „i Almindelighed kan bringe det til, er en vis Grad af Sandsynlighed,“ gjerne lade mit Svar blive staaende derved og rolig overlade den kyndige, fornuftige og uforubindtagne Læser at bedømme, hvilken Udtale der efter al Sandsynlighed maa være den rette eller idetmindste nærmest den rette: den, som i Sproget selv og det Land, der endnu har samme til Modersmaal, samt allevegne, hvor der boer Græker eller Græsktalende, lever og har hersket i 700 til 1000 Aar; eller den, som ingensteds kan bevises at have fundet Sted, men allene er for 300 Aar siden (enten det nu har været for Avor eller Spøg) opfundet i en hollandsk Lærds Studere-kammer efter de døde Bogstaver (hvis Veiledning Hr. J. selv S. 6 forkaster) og den Lyd, som de tilsvarende havde i hans fra det græske Sprog fremmede Modersmaal, og siden endydermere er varieret efter de forskjellige vesteuropæiske Tungemaal, saaledes at vi nu have en dansk, tydsk, hollandsk, fransk og engelsk Erasmianisme*), hvor man da atter maa spørge, hvilken af disse da er den rigtige? — den, som (hvad Diphthongerne angaaer) aldeles stemmer med de andre sydlige Sprogs Natur og Lydbetegningsmaade**), saavel som med det for en stor Deel af Græken dannede latiniske Sprog og de græske Ord's Lydbetegnelser i samme eller omvendt de latiniske Navnes i Græken***); eller den, som kun grunder sig paa Analogier i Sprog af en ganske forskjellig Natur og Stamme og paa Slutninger af de lignende Bogstavers Udtale i enhver Nations eget Modersmaal (f. Ex. at fordi langt ϵ i Danskten lyder som E, eller e—i ei, det Græske η og ϵ da skulde ganske have tilkendegivet samme Lyd)? — den, som efter næsten Ales Vidnesbyrd, som have berøst Grækenland uden Fordomme, endnu har paa de Indfødtes Læber

*) Saaledes gives der f. Ex. af Diphthongen $\epsilon\upsilon$ idetmindste fire forskjellige Udtaler i Dansk, Tydsk, Fransk, Engelsk. Hvilken af dem kan nu bevises at være den retteste, uden efter den nygræske Udtale?

***) Den samme Grund anføres i Henseende til Consonanterne af Hr. Dr. Lange, som i hans Grammatik 2den Udg. 1830 bemærker, at den nygræske Consonantudtale er den ene mulige for en Sydeuropæers Organer.

****) Om Hr. Hs. Protest mod Slutninger af den latiniske Skrivemaade, ligesom og om den Indvending, der pleier at hentes af det latiniske e for η og ϵ , skulde vi nedenfor nærmere komme til at tale.

den overordentlige Beskling, Gracilitet og Ynde,*) som Romerne i Ciceros, Horats's og Quintilians Tid tillagde det Græske Sprog endog fremfor deres eget; eller den, som hos os meddeles de unge Studerende efter en blot Bogstavtabel, hvorpaa der for hvert græsk Bogstav kun er anført et af vort Sprog, som omtrent kan svare dertil, og af Lærere, der med yderst faa Undtagelser aldrig have hørt nogen indfødt Grækers Mæle eller brudt sig om samme, men allene følge hvad de fra Børnsben ere vant til?**) — den, der uimodsigelig viser, at Udtalen trods den voldsomste Occupation og Undertrykkelse af det græske Folk gennem de sidste 4 til 5 Aarhundreder og trods al fortsat Forvanskning af Sproget, ikke er, (vel fordi den mundtlig forplantedes), i mindste Maade anderledes, end den allerede i det 14de Aarhundrede paa det Tydeligste er bekrævet os af Man. Moschopulos i hans Werk *περι σφδων* s. de ratione examinandæ orationis udgiven i Paris 1545, og selv af Hr. H. uagtet al hans Skepticisme (S. 7.) tilføoes at have „i nogle Dele i det mindste 1000 Aar, saa godt som i alle sine Dele 700 Aar Ulder;“ eller den, der ingenjinde vides at have fundet Sted hos nogen græsk Nation, men blot

*) Herom siger f. Ex. Pouqueville i hans *Voyage en Morée, Constantinople &c. pendant l'annee 1798—1801*, a Paris 1805, Tom. I, pag. 339. „Je rendrai d'abord hommage aux charmes & à la douceur de leur langue, qui, quoique dégénérée, jouit d'une prononciation romane & mesurée (hvilket sidste Hr. H. endog uden Omstændigheder fratjender det, S. 46). L'idiome moderne possède peut-être encore toute la mélodie des antiques beautés. Vainement les scholastiques, par de savantes dissertations, voudraient faire prévaloir les hiatus & les croissemens d'une prononciation dure & barbare; tout homme sans prévention, tout homme né avec une oreille musicale s'éloignera d'eux, pour entendre lire par un Grec, notre contemporain, les harangues de Démosthènes, les douces modulations d'Anacréon, ou le tableaux brillans du chantre d'Ilion. C'est en associant cette prononciation au rythme heureux du grec ancien, qu'on peut concevoir, comment on touchait un auditoire, comment un orateur enchaînait par la simple lecture de ses productions, un peuple entier, qui l'écoutait. — L'opinion des doctes académiciens peut être favorable au mode d'enseignement, mais elle ne sera jamais accueillie par ceux, qui connaissent le grec moderne & les charmes de son accent &c. (Jeg tager ikke i Betænkning at anføre dette Sted, da Hr. H. selv Side 44 tillægger dette Pouquevilles Vidnesbyrd Autoritet nok). Eignende bevidner Gunes o. fl. Og det samme har Hermann sagt mig om en Nygrækers Udtale, som levede i Leipzig, s. Forerindringen til mine Progr. S. IV. Sa Erasmus selv tiltraade at lære af de Indfødte Sprogets ægte og fædrene Lyd, for at faae en ret og smuk Udtale deraf.

**) Og hvori de naturligtviis endmere maa bestyrkes naar Mænd af Anseelse saa ivrig kjæmpe eller virke for Vedligeholdelsen af denne Vane. Hvad man i dette Tilfælde maa haabe er, at den rigtige Anskuelse af Sagen, som ogsaa Hr. Dr. Lange giver i 3die Udgave af sin græske Grammatik § 1. endelig engang maa finde Indgang og Auvendelse i vor Ungdomsundervisning.

grunder sig paa den Mulighed, at Udtalen kan tilligemed Sproget være forvansket ved Fremmedes eller Barbarers Indtrængen i Landet, uden at man kan vise, hvilken anden Udtale der før den Tid har hersket. Selv altsaa om vi ingen anden sikker Grund for vor Mening, — hvad og kun er det, Hr. H. har anvendt saa megen Iver og Lærdom paa at bevise — end disse høie Sandsynlighedsgrunde og det, han selv tilstaaer os om den nygræske Udtales Alder, saa maatte Resultatet jo dog blive det samme, som vort, nemlig at der ingen fornøstlig Grund gives til at afvige fra den Udtale, for hvilken Alt, hvad der med Sikkerhed kan vides, vidner, og til i dens Sted at antage een, som alt dette modbeviser og som ingen Tids Brug kan vidne for, ja som Forf. ikke engang selv vil forsvare; og det er altsaa et temmelig unyttigt Arbejde han har foretaget sig, i det høieste en philologisk Curiositet, som jeg, Sagen uskadt, gjerne kunde dispensere mig fra at svare videre paa, naar ikke Sagen selv, den nygræske Udtales Ægthed eller dens Identitet med den gammelgræske ogsaa derved af mangfoldige Læsere vilde ansees for at være afbeviist*) og som Følge deraf, den erasmiske troes at være den retteste og denne saaledes kunde vedblive at beholde sit Herredømme i vor Læsning og Underviisning; ikke at tale om, at det, da man vel dog ved enhver Undersøgelse søger noget positivt Udbytte, næsten bliver komisk, idetmindste rober stor Overflodighed paa Tid og Kraft, at anvende denne paa, at naae til det Resultat, at man Intet veed om Sagen, eller bestride Beviserne for det, hvis Rigtighed man dog ikke vil nægte. Men da Forfatteren i det Følgende søger at tilintetgjøre ethvert af mine Argumenter for denne Sandsynlighed og derimod ved endeel tilspynelændende historiske Beviser at befæste sin Mening om den nygræske Udtales Oprindelse, saa bliver det nødvendigt nu ogsaa at følge ham lidt speciellere gjennem hans hele „stærke Opposition“ mod min Fremgangsmaade, for at prøve, om denne da virkelig er saa urigtig og om hans Grunde imod den reuchlin'ske Udtale ere sikkrere, end de, jeg har anført for samme.

Den første Regel, som i denne Henseende meddeles mig, er det Motto, hvormed Hr. Forfatteren aabner sit Modskrift: Est quædam etiam nesciendi ars & scientia, hvad Herrmann etsteds skal have sagt. Om denne Paradox er væsentlig for det Trin, hvorpaa Oldtidsvidenskaben nu befinder sig, eller om den forpligter Philologen til at forkaste de nu anførte Sandsyn-

---

*) At dette virkelig er selv af Kyndige Læsere antaget, samt endog triumferet derover, sees af Hr. Prof. Petersens berømmende Anmeldelse af det Hentrichsen'ske Skrift i Maanedsskrift for Litteratur, 9de Hefte 1836, hvori han ikke blot haaber, at „Saa nu vilde antage den reuchl. Udtale,“ fordi Hs. Paastande skjøndt negative „ere saa meget sikkrere“; men endog ved et godt Spring paastaar, at med Ubeviisligheden af denne Udtales Brug før det 9de Aarh. ogsaa dens „Urigtighed“ skulde være „tilstrækkeligen gøbtgjort,“ hvad Hr. H. ikke engang har gjort til sin Opgave, men endpdermere S. 8. erklæret sig med Hensyn til Stridens Gjenstand for ikke uernig med mig.

lighedsgrunde, naar samme ikke ere afbeviste, og ignorere alle de Indicia fra en ældre Tid, som synes at stadfæste dem, skal jeg ikke kunne sige; men saa meget vil af det Forestaaende være klart, at denne ars nesciendi ligesaa lidt, som det *μὲνισο ἀπιστεῖν*, der først og sidst foreholdes mig, og hvoraf Resultatet hos Forf. ikkun er blevet „jeg veed det ei,“ hjælper Noget til Afgjørelsen af det, der her er Hovedspørgsmaalet: hvilken Udtale vi, da det nu engang ikke gaaer an, i Underviisningen at være blot stumme Læsere, gjøre rettest i at følge? endnu mindre giver nogen antagelig Grund til at forlade den, som Sproget i dets eget Fødeland idetmindste i 1000 Aar har havt, som med samme blev af græske Lærde overbragt til Italien og det øvrige Europa, og endnu ikke af Noget er beviist at være urigtig. Kun i Henseende til de usikre Argumenter, der anføres imod denne Udtales Rigtighed, vilde altsaa hiint *μὲνισο ἀπιστεῖν* og hiin ars nesciendi være paa sit rette Sted; og havde man tidligere fulgt det Princip, Intet at antage til Regel uden hvad man sikkert vidste, da havde der vel ligesaa lidt i Græskens eksisteret nogen erasmisk Udtale, som den eksisterer i Fransken og andre Sprog, hvori man følger den Nations Brug, hos hvilken et af disse er Modersmaal, om man end kunde have nogen Tvivl om at samme ogsaa havde været den oprindelige. Forf. sælber altsaa med den Formaning, han giver mig, Dommen over sig selv, som den, der ikke mindre end jeg arbejder paa at vedligeholde det, han ikke veed, ja endog at hindre den Sprogbrug, hvorom man dog veed langt Mere. Thi det hjælper Forf. Intet, at sige, han ikke vil forsvare den erasmiske Udtale; det gjør han dog de facto, naar han, da der kun er de to at vælge imellem, af alle Kræfter bekæmper den modsatte græske, eller stræber at tilintetgjøre alle de Grunde, der anføres for samme, uden at anføre nogen anden, som kunde bevise, hvad han dog tilstaaer, at den nemlig ikke „er aldeles falsk.“

S. 1 mener Forf. fremdeles, at man af den Omstændighed, at Erasmus ikke selv skal have betjent sig af den af ham foreslaaede Udtale, „alt for dristigen(!) har gjort den Slutning, at han ikke meente det alvorligt med sin Paastand;“ i hvilken Henseende Forf. fremkommer med den nye Formodning, at det skulde været „Frygt for at blive udfregen som en literær Kjetter,“ der hindrede ham i aabent og dristigt at optræde mod den bestaaende græske Udtale. Jeg kunde derimod sætte en anden Formodning, der vel turde være ligesaa rimelig, at nemlig Sagens Indklædning i en Samtale mellem en Løve og en Bjørn, ganske i Erasmus's fremtende Maneer, røber, at han ikke var vis i sin Sag eller talede af fuld Overbeviisning, og derfor lod det staae til Læserne, om de vilde tage det for Alvor eller Spøg, hvilket sidst man saa meget mere maa antage det for, da man veed, at han selv aldrig brugte denne Udtale eller vilde at hans Disciple skulde følge den, samt i sin Dialog Echo ganske fulgte den nygræske, ja endydermere i et Brev tiltaaledede Spanieren Damianus a Gaes „at leie sig en indfødt, forresten endog uærd Græker, propter nativum illum & patrium sonum, ut castigat Graeca sonari discantur; „især naar dertil kommer hans egen Discipels, der selv yndede disse nye Ideer, den lærde

S. J. Bossi Vidnesbyrd (Aristarch. 1. p. 28 ed. Foertsch) om, hvorledes Erasmus blev bragt til at forfatte denne Dialog, kjøndt hans ydere Tilhængere gjerne ville gjøre denne Beretning til en Fabel. Men dette være imidlertid som det vil: selv om Erasmus har meent det nok saa alvorligt, kan dog hans Autoritet ikke blive gyldig for os, naar ikke engang Eustaths og andre indfødte Grammatikeres fra det 12te Aarh. og tidligere maa være det. Spørgsmaalet bliver allene, om det kan bevises, at den af ham digtede Udtale er den ægte og gamle? kan det ikke bevises, da bliver Retten aldeles paa dens Side, som grunder sig paa en saa ældgammel Brug hos Nationen selv. Men af saadanne sikre historiske Beviser findes ingen hos Forfatteren, og alt, hvad han til den Ende forsøger paa, er at vise, at nogle af de Bevissteder, jeg har anført af de Gamle til Forsvar for den reuchliniske, efter hans Skjønrende mere passe sig paa den erasmiske Udtale. — **S. 3** kommer han til at tale om mine Skrifter i denne Sag, og hedder det da om min „Revision der Lehre u. s. w.“ at den vakte endel Opmærksomhed i Tydskland og flere Stemmer lode sig høre til Gavn for den af mig opstillede Anskuelse, hvorimod Andre med Hefstighed bekjæmpede den.“ Om dette mit Arbeide er det, kjøndt det bestred flere udmærkede tydske Philologers Meninger, dømt fordeeltigt idetmindste i 4 anseede tydske lærde Tidsskrifter, og desforuden, hvad jeg tildeels kunde give Forsk. skriftlige Beviser for, af enkelte tydske lærde, af hvilke jeg blot vil nævne de afdøde Reifig i Halle, Rost i Leipzig, Lachmann i Göttingen*) og Passow i Breslau, hvilke samtlige Domme nok kunne meer end tilfulde opveie**) den ene af den afdøde Matthiä (thi „Andre“ veed jeg ikke af som med Hefstighed have bekjæmpet min Anskuelse), om hvilken Antagonist Prof. H. endog selv siger, „han kjæmper mere lidenskabelig end grundig og lader den større Masse af de Reuchliniske Beviser staae urørte.“ Hver vrangt M. desuden betragter dem, han berører, mener jeg tilfulde at have viist i min „Zweite Beleuchtung der Matthiä'schen Kritik, Altona 1832,“ hvoraf kan sees, at hiin Lidenskabelighed har gjort Manden saa blind, at der paa hans Dom Intet kan være at reflectere. **S. 6.** er det mig ikke ret klart, om det skal være hine

*) Recensenten af Seyffarth's Werk i Gött. gel. Anz. hvo til han og havde en Recension af min Bog i Werk, som Døden hindrede ham i at fuldføre, hvad der med Hensyn til hvad man af hans Indsigt kunde vente, uden tvivl er et stort Tab for Sagen.

**) Det skulde dog være Meget, om en Bog, der har fundet saamange samt saadanne Mænds Bifald og efter Hr. Hs. egen Tilstaaelse „har vakt endel Opmærksomhed i Tydskland,“ hvor man dog vel ogsaa forstaaer sig lidt paa Kritik, og Digtvidenskabens vel ikke staaer paa et lavere Trin end hos os, skulde saalidet fyldestgjere sin Hensigt, at der ikke var et eneste Sted, en eneste Bemærkning deri at billige; thi vilde Hr. H. maaskee sige, at han har forbigaart hvad han ikke kunde finde Noget at dable ved, da røber det kun liden Upartisshed, saa omhyggelig allene at fremhæve de andre, og derefter at fælde en generel Dom.

tydske Lærde, der have „ladet sig blindt hen imponere af de anførte Grunde,“ og mig, der „paa den anden Side noiedes med at gøre Indvendinger imod de Beviser, som uden synderlig Umage og Studium kunde angribes, og som for den største Deel vare de mindre væsentlige“ o. s. v. Men er det Forfatterens Mening, vil jeg, da hine tydske Lærde ikke behøve mit Forsvar, blot for min Deel svare, at hvad jeg i min Revision har angrebet, er kun de erasmiske Ideer om Udtalen, som ere fremsatte i de nyere grammatiske Skrifter, som jeg i den Henseende underkastede en Kritik, og til den Ende fulgte Skridt for Skridt; hvad jo endydermere har paadraget mig den Bebreidelse af Hr. M., som, saavidt jeg erindrer Hr. H. ogsaa etsteds har anbragt, at jeg flere Gange har omhandlet samme Paastand, naar den var gjort af Flere*). Her vilde det jo altsaa have været directe imod mit Niemeed, om jeg havde forbigaaet noget Væsentligt hos disse Forfattere, som jeg vilde gjendrive; og jeg opfordrer derfor Hr. H. til at angive blot et eneste Beviis eller Punkt i disse Skrifter, der saaledes er forbigaaet. Ere de Beviser, som jeg har drosket, „mindre væsentlige,“ da er det jo de Forfatteres Skyld, som ikke have frembragt nogen mere væsentlige; ikke min, som ei havde forpligtet mig til at gaae videre, end til den Lære om Udtalen, som disse nyere Grammatikere have fremsat.**)

§. 4 hedder det om den Indvending, „at Gjenstanden er af saa liden Vigtighed og Nytte, at Udbyttet af Undersøgelsen ikke kan lønne den Tid, derpaa maa anvendes:“ at denne Indvending „i og for sig selv er saa ubetydelig, at jeg næsten har brugt for mange Ord for at gjendrive den,“ og at den „vel heller ei nogeninde er af Nogen fremsat i den Form,“ hvori jeg har fremsat den, eller „overhovedet er brugt som Modgrund mod det Reuchliniske System“ Vist nok ikke som Modgrund mod Systemet, hvad den ikke kan blive, men imod Undersøgelsen eller Forsvaret for Systemet, ved at vække Ringægt derfor og saaledes forebygge en Reaction, som var at befrygte, naar Opmærksomheden vakte for den Sag. Det var derfor vel nødvendigt, at jeg, naar jeg nu eengang skrev om Sagen, visse, at hiin Indvending om d. ns Ubetydelighed var ugrundet; hvilket samme, førend jeg ogsaa Lachmann i hans Recension over Sepffarths Werk har gjort (s. mine Progr. S. 132)*), og hvortil endnu kan føies, at omendstjændt Læren om Bogstavtegnenes Betydning kun henhører til Elementerne, hvorom den Lærere ikke længere bry-

*) Muligen vil det her og undertiden indtræffe, naar Hr. H. gjentager samme Anke, han før frembragte.

***) S. Titelen af min tydske Revision.

****) Ja selv J. Lipsius viser i Beretningen om sin lærte Samtale med Muretus de recta pronuntiatione lingvæ lat. cap. XII, at slige Undersøgelser om Udtalen ikke ere blotte Ubetydeligheder eller disquisitiones absque fructu atque dignitate. Lipsii Op. Vol. I.

der sig, saa er det derfor dog ingen Ubetydelighed, om disse lærer fra Førstningen af rigtigt eller galt, selv med Hensyn til den fremtidige Læsen af Sproget, altsaa i Begynderunderviisningen, som skal lægge Grunden til rigtig Læsen, ligesaavel som Læren om Andetegn, Accentuation, Quantitet o. d. hvorom det dog vel ikke vilde være unyttigt at anstille ny Undersøgelse og berigtige hvad man fandt at læres Begynderen urigtigt. Ikke at tale om den Nytte, som Hensynet til Udtalen har til Oplysning af mangen Punkt i Grammatiken, hvorom M. kunde have i sin store Grammatik givet bedre Besked, dersom han ikke havde været hildet i hiin Fordom, ligesom og det nygræske Sprog selv kan have til Fortolkning af enkelte Udtryk og Steder hos Autorerne. Om Ingen har fremsat denne Erindring i den Form eller med de Ord, som jeg, hvad der ikke gjør til Sagen, eller om jeg gjør Matthiæ Urret med den Paastand, at han har strax søgt at disponere Læseren til at ansee det hele Foretagende for unyttigt, vil lettelig sees af hans egne Ord, som Hr. H. lykkeligtvis selv anfører, og hvori det for Exempel hedder: „Eine der unbedeutendsten ist allerdings die Untersuchung über die Aussprache, unbedeutend nicht nur für den Gelehrten der meisten Fächer, sondern auch für die eigentlichen Philologen, weil eine gründliche und umfassende Kenntniß der altyr. Sprache nicht von der Aussprache abhängig ist.“ Rigtig nok tilføjer han ikke udtrykkeligt, at det er et daarlige og unyttigt Foretagende at skrive derom, i hvilke Ord det er at Hr. H. hænger sig, for at forsvare M's Uttring: men var Tingene saa ubetydelig, som han siger, og er det til Kundskab i et Sprog ligeegyldigt at vide, hvorledes det lyder, eller kan der af Undersøgelsen herom ikke, som H. mener, komme Andet ud, end at man Intet kan faae at vide derom, saa er den jo til ingen Nytte og altsaa et daarlige Foretagende. Vel befinder M. sig strax derpaa og tilstaaer, i Modsigelse med det Nysaanførte, „daß die Kenntniß der Aussprache in der Kritik oft nicht geringe Dienste leistet;“ men at aligevel den Tak, han derfor bevidner mig, ikkun er en lidet meent „Daakjænnelse af mine Bestræbelser,“ kan Enhver, som læser videre i hans Recension, let see, om det end ikke allerede var klart af det Tillæg om den „Iver som maatte synes mangen Een ikke at staae i rigtigt Forhold til Gjenstanden.“ Ogsaa Hr. H. erklærer s. S. at han selv anseer Undersøgelsen af den Materie for at „høre til de relativt vigtigere“ (hos M. var den reent ud „ubetydelig“) samt lader mig (S. 9) ligeledes være „hentoven af Entusiasme for denne Udtale“, hvorved da den Mærkelighed indtræffer, at begge Forfatterne vise en ikke ringere Iver og Entusiasme for at bekæmpe min Mening i denne ubetydelige og uvigtige Sag, idet den Sidste dertil endog anvender et stort kritisk Apparat og et heelt tætrtrykt Skrift paa 124 Sider stor Qvart, og den Første geraader i en Lidenskabelighed, som selv hans nærværende Forsvarer ikke kan nægte (Side 3) Er Sagen saa ubetydelig, hvorfor tage de sig den da saa forfærdelig nær? hvorfor stræbe de saaledes at holde den ude, at de ingen Bitterhed eller Haan spare for at nedværdige den, der vover at tale dens Sag? Eller har den den Sandsynlighed for sig, som jeg nylig har viist, hvor

kan det da kaldes som upassende Iver eller Enthusiasme, om man søger at finde Beviser som kunde bringe samme til endnu mere Visshed? Den anden Indbending, for hvis Skyld jeg i Slutningen af mit sidste Program om den Sag kortelig har recapituleret de væsentligste af mine Argumenter, er den, „at man Intet kan vide om den ældre Udtale.“ Dertil skal jeg være nærmest foranlediget ved en Ytring af Hr. Mag. Elberling, som dog ikke siger dette, men allene, „at den Nygræsle Udtale ligesaa lidet som den Erasmitte kan bevise sig i det Hele at være den samme, som den, de dannede Grækere have fulgt i Grækenlands blomstrende Periode;“ hvilket jeg blot i en Anmærkning S. 136 historisk har berettet, saa at der ikke var nogen Grund for Hr. H. til hans her nævnte Formodning. Jeg gaaer derfor til hans egen Mening om Sagen selv. „Efter hans Synsmaade,“ hedder det S. 6, „er Undersøgelsen om, hvorledes et dødt Sprog er blevet udtalt, medens det endnu var levende i Folkets Mund, altid forbunden med saare mange Vanskeligheder „(Unægteligt!)“ og det høieste, man i Almindelighed kan bringe det til, er en vis Grad af Sandsynlighed.“ Men antaget nu endog, at dette er det Høieste, man kan naae, maa jeg gjentage mit Spørgsmaal: paa hvis Side er da denne Sandsynlighed? paa deres, der endnu i Hovedsagen have Sproget til Modersmaal, hvis Udtale deraf, efter Forfatterens egen Tilstaaelse S. 7, for 700 til 1000 Aar siden var den samme, som den endnu er, og til hvilken Tid det gamle Sprog endnu ikke var uddød, men idetmindste for en stor Deel „endnu var levende i Folkets Mund?“ eller paa deres, der i den nyere Tid og fjernet fra Grækenland, allene slutte af „den døde Lyd“ af Bogstaverne paa Papiret, som efter Forfatterens Sigende jo er det eneste, vi have? Eller naar man har denne Sandsynlighed, hvorfor da tilfidesætte den for en Udtale, der ikke har denne? Dernæst hvad den Grund angaaer, at den, „selv naar Tidens Efterretninger om Udtalen ere nok saa tydelige og nok saa mangfoldige o. s. v. dog kun overleverer os den døde Lyd; den levende Aand, det Organ, hvormed Bogstaverne bleve udtalte, og de Nuancer, deres Lyd havde i forskjellige Ord, er og bliver tabt, naar Folket selv er forsvundet“: da er alt dette vel sandt, men skulde vi derfor Intet kunne lære om Udtalen, Intet kunne domme om Hovedsagen, Grundlyden, fordi vi ikke kunne deraf forklare os alle dens finere Nuanceringer i enkelte Tilfælde, Intet turde slutte enten af Efterkommerens Udtale, som endnu have for en stor Deel det samme Sprog og aldeles den samme Skrift, eller af de mange ældre Indicier, som stemme med samme og den tusindaarige Brug „s. Ex. af saa klare Vidnesbyrd, som det af Sextus Empiricus? Eller kan det blot kaldes „døde Lyd“, som endnu leve i det samme, om end meget forvanskede, Sprog? og hvor kan Forfatteren da selv tilstaae (S. 7) at den nygræsle „Vocal- og Diphthongudtale beviidlig har i nogle Dele idetmindste 1000 Aars, saa godt som i alle sine Dele, 700 Aars Alder,“ da han jo ogsaa her kun har „døde Lyd“ at slutte af, saasom „det Organ, hvormed Bogstaverne dengang udtaltes,“ jo ogsaa „er tabt,“ og „Folket selv,“ som dengang talte „er forsvundet“? Disse Argumenter maatte jo da ligesaa vel gjælde mod den senere, som mod den

ældre Udtale. Og endelig, naar han siger, at „selv hiin bøde Lyd er det ikke altid let at finde for alle Tider og Steder,“ hvad rimelig Grund giver dette da til at antage, at en anden Udtale har været brugt paa de Tider og Steder, hvorfra man ingen Indicier har, end sige nogen, som kan bevise, at Udtalen paa de Tider og Steder har været en anden?

II.

Efter denne Indledning kommer nu Forfatteren S. 8 til mine Arbejder over denne Materie i Særdeleshed, der aldeles ikke skulde svare til det Trin, hvorpaa Nidtidsviden- skaben nu befinder sig. Saaledes skal jeg da først „ved Massen og det skjønne Udre af mine For- gængeres Argumenter være bleven blændet saaledes, at jeg, uden videre at undersøge deres Beskaffenhed, har troet, at Alt, hvad der af dem anførtes, var sandt og derved for tidlig*) være kommet til den faste Overbeviisning, at det Keuchlin'ske System er det ene rigtige.“ Som om jeg, fordi jeg ogsaa bruger deres Argumenter, kun blindt hen havde affkrevet dem, og selv Intet havde undersøgt, sluttet eller bidragt til Beviisførelse, eller fordi jeg et Par Steder, hvor jeg ikke var i Besiddelse af Kilderne, har forladt mig paa Wetsteens eller Andres Citater, blot ved disse skulde være kommen til den omtalte Overbeviisning! hvilket alt min strenge Censur skal have ondt ved at bevise, eller bedre at kunne forklare, hvorledes jeg er kommen til min Overbeviisning, end jeg selv kan det, der længe før jeg læste nogen af de Skrifter, der handle om Udtalen, var for min Deel ved at høre græske Stykker saaledes oplæse af Personer, der vare søvede i den Udtale, ved eget Studium af Scholier og Grammatikere, ved at betragte den latinske Skrivemaade af græske, og den græske af latinske Ord og Navne, ved det Lys, der ved den Udtale kastes paa adskillige grammatikalske Phæ- nomener og varierende Læsemaader, og endelig ved de Spor, jeg af samme troede at finde hos Classikerene, hos Plato, ja selv Homer, kommen til den Overbeviisning, som vel siden blev bestyr- ket ved Læsningen af Wetsteen o. A. men ikke frembragt af nogen blind Tillid til disse. Videre hedder det, (efter Matthiä) at jeg „gaaer alt for meget ud fra den Forudsætning, at det ikke kan være Andet, end at den nygræske Udtale er den rigtige, og antager som en Følge deraf for beviist hvad der først skulde bevises.“ En snurrig Paastand, der idetmindste ligesaa godt lod sig i

---

*) Maa ske skal det nedenfor vise sig, om vor Forfatter ikke „for tidlig er kommen til den Overbeviisning,“ at den nygræske Udtale (et System har Keuchlin ikke opstiller) ikke er den rigtige; thi skal man siges at være kommen for tidlig til Overbeviisning om en Sag, hvorfor man ikke kan anføre fuldkommen sikke historiske Beviser, da er Forfatteren, som vi nærmere skulde se, fædse i dette Tilfælde.

modsat Henseende gjøre om Hr. H's foreliggende Arbeide, om hvilket det med samme Ret kunde hedde, at han er gaaet alt for meget ud fra de to Forudsætninger, at den nygræske Udtale ikke kan være den rigtige, fordi Grækerne kunne være blevne blandede med andre Folkeslag, hvis Hære have hjemsogt Grækenland, eller hvoraf endeel have nedsat sig der, og at af de i Sproget foregaaende Dødsforandringer skal følge, at ogsaa Udtalen af det, der er vedblevet (hvilket dog er den allerførste Part) maa, og det endydermere overalt i Grækenland, være bleven forandret. Naar en Forfatter fremsætter sin Thesis, og derpaa søger at bevise dens Rigtighed ved Grunde, hvor kan det da kaldes en „Forudsætning,“ selv om Grundene kunde bevises ikke at være afgjørende nok? eller hvorledes kan jeg siges at antage det for forudbeviist, som alle mine Arbeider ene og allene gaae ud paa at bevise? Jeg gad vist, hvad deres Indhold da skulde være. Den hele mig tillagte Forudsætning bestaaer allene deri, at jeg i min „Revision der Lehre, u. s. w.“ (S. 12), og det endydermere kun paa sidste Plads, havde blandt Kilderne, hvoraf man kunde hente sig nogen Kundskab om Sprogets rette Udtale, nævnt den, som man endnu kan høre i de nu levende Grækere eller Græsktalendes Mund, hvilken Udtale maatte være mundtlig forplantet med Sproget, saalænge og forsaavidt, som dette er vedblevet, og derfor, naar der ingen sikkere Beviis gaves for Andet, havde al Sandsynlighed for sig*); hvoraf da fulgte, at jeg i alle Tvivlstilfælde, eller hvorformhelst Vidnesbyrdene kunde modtage begge Forklaringer, fandt det rettest at foretrække den, som understøttedes af bemeldte Sandsynlighed. f. Ex. Begrebet af Diphthong, som efter Nabnets Etymologie ikke betyder andet end en Forening af to Vocaler eller Lyd (*φθόγγοι*) — egentlig adjectiv *ἡ δίφθογγος* nemlig *συλλαβή* — bestemmes af Erasmiianerne saaledes, at Diphthongen deles i to Lyd, som, skjønt udtalte tæt efter hinanden, hver for sig høretes (f. Ex. *ai* som *ai*), hvad tværtimod kaldtes *διαίρεσις τῆς δίφθογγου*, og ingen Grund finder i de Gamles Forklaring af Diphthong, hvorom det f. Ex. i Isidori origg. 1, 15 kun hedder Diphthongæ syllabæ Græco nomine dictæ, quod in eis binæ vocales junguntur; men da nu denne Definition ligesaa godt og bedre passer sig paa Diphthongernes nygræske Udtale, i hvilken jo netop to Vocaler forenes til een Lyd (*ai*, ligesom i Latinen *ae*, til Mellemlyden *æ*, eller *η ei* og *οι*, hvor ligesom i Contractionen, det sidste *i* faaer Dvervægten over den foregaaende korte Vocal,) saa indseer jeg ikke, hvorfor her ikke bemeldte Sandsynlighed hellere skulde gjøre Udslaget end en dansk eller tydsk for de sydlige Sprog fremmed hierende Diphthongudtale. Ogsaa skal jeg „stræbe blot at bringe det Dverlevede nogenledes til at passe til den Udtale, som forudsættes at være den rigtige,“ naar jeg søger at vise, at Stedet, hvorpaa man har villet bygge en erasmisk Udtale, ikke bevise noget for den, eller imod den reuchliniske. Er dette en Feil, da gjelder jo det samme i omvendt Tilfælde

*) Den samme Grundsætning var og Philologen Reifsig's.

om Forfatteren, som stræber at bringe en god Deel af de for den reuchlinfke Udtale anførte Beviissteder til mere at passe sig paa den erasmiske. Fremdeles: „de Vidnesbyrd, som synes at være imod“ mig, skal jeg have deels ikke værdiget Opmærksomhed, deels søgt at neutralisere, deels ved en, mildest talt, høist dristig Fortolkning at trække over paa mit Parti.“ Det Første af disse tre Dele, er hvis Forfatteren mener min tydelig skrevne „Revision“ en ligesaa absurd som aabenbar Usandhed, reent Echo af Matthiä's Ord, da jeg her netop har Skridt for Skridt gennemgaaet enhver af de vigtigste nyere Grammatikers Grunde for den erasmiske Udtale saa noie, at, som sagt, den derved fremkomne Bideløftighed og Gjentagelse endog er lagt mig til Last; ligesom der jo heller ingen fornuftig Mening er i, at jeg ikke skulde have værdiget de Argumenter nogen Opmærksomhed, som jeg skrev om og som det netop var mit Skrifts Hovedoieemed at gjendrive. Hvad Birkning skulde jeg da kunne have haabet af mit Arbeide? Eller mener Hr. H. mine senere Programmer, da glemmer han, at disse's Tendens jo ikke var polemisk, men kun den, at godtgjøre den nygræfke Udtales Rigtighed og Ude. Til heri at gjentage Gjendrivelsler, som min forud udgivne Revision allerede indeholdt, var der for mig ingen Grund. Og hvad dernæst de to andre Beskyldninger angaaer, da mener jeg at, isald det er en Brøde at „neutralisere,“ hvad der ikke synes at bevise Noget, og „trække det over paa sit Parti,“ som forekommer Een at bestyrke hans Mening, da dommer Hr. H. hermed sig selv, hvis hele Kritik ikke er andet, end Stræben efter at neutralisere alle mine Beviissteder og trække endog endel af dem over til den erasmiske Side. Hvo af os der har fortolket rigtigt er et andet Spørgsmaal, som ikke kan afgjøres uden at undersøge og prøve ethvert enkelt Beviis for sig, men som Rummet og Tidsmangel idetmindste denne Gang vil forbyde mig, hvorfor jeg allene vil blive staaende ved de almindelige Objectioner, som udgjøre den første Halvdeel af det Henrichsenske Skrift. Og dette kan jeg saa meget mere, som alle hine specielle Beviissteder for mig gjerne maae for det Første blive neutrale; de blive det da og for min Modpart; og tilbage bliver altjaa kun den store Sandsynlighed for min Mening, som ligger i den nygræfke Udtales tusindaarige Alder, hvorimod min Antagonist intet historisk Wiis har at anføre for den ældre Tid, hvorom han selv siger at man Intet veed, og der altjaa, naar intet Rigtigere vides, ingen Grund gives til at forlade en saa gammel græf Brug, som den vi følge.

Hvad angaaer den næstfølgende gjentagne Beskyldning (S. 9), at jeg ikke allene uden ringeste Mistro og Autopsie“ skal have „optaget hvad mine ukritiske og upaalidelige Forgængere have anført til Fordeel for den R. Udtale, men ogsaa af min Enthusiasme for denne Udtale ladet mig henrive til at skaffe (sic) nye Beviser for den af Steder, som slet ikke indeholde Noget om Udtalen“, da skal det Første, som kun gjælder om nogle faa af mine Forgængeres Beviissteder, nedenfor paa sit Sted blive omhandlet; om Enthusiasmen er ovenfor sagt alt hvad der fortjener at svares paa dette Haansudtryk; og om de af mig „skabte“ Beviser vil jeg, da de end-

nu ikke ere navngivne, opsætte Undersøgelsen deraf, indtil jeg træffer paa de Steder, hvor Hr. Henrichsen maatte søge at begrunde denne Anke. Videre hedder det nu her, hvor alle mine Synner opdynges, at jeg „overhovedet lægger stor Vægt paa Massen af de af Reuchlinianerne samlede Beviissteder, og beraaber mig paa, at Liskovius o. A. have anført henimod 400 Vidnesbyrd, som om det kom an paa Tallet og ikke paa Beskaffenheden af Beviserne, og som om 380 intetsigende og 20 deels falske deels hoistussfulke Vidnesbyrd tilsammen kunde gjelde for 400 sikkre Beviser“. Paa den Maade gaves der altsaa ikke et eneste antageligt Beviis for den R. Udtale, (som Hr. H. dog selv finder ikke at være aldeles falsk) end ikke efter det Gde til 12te Arb., efter hvilken Tid han dog selv S. 7 erklærer denne Udtales Brug for beviislig i dens allerfeste Dele, og altsaa modsiges sig selv, naar han blandt hine 400 ogsaa caserer de Beviser, som han dog antager for sikkre i Henseende til de sidste 1000 Aar, medmindre han skal have nogle bedre, som han ikke har villet meddele os, hvilket da ikke er meget liberalt; ligesom man vel og maatte have ventet, at Forf. naar vore Beviser vare intetsigende, vilde have leveret os nogle Meresigende for den Udtale, der skal have været ældre. Endnu mindre forstaaer jeg, hvorledes der kan „lægges for stor Vægt paa Massen“ af Beviser fra forskjellige Steder og Tider, naar Spørgsmaalet er om et stort og vidtubstrakt Folks Udtale, saasom man, naar det kun gaves eller anførtes saa eller enkelte Beviser, om disse end vare nok saa gode og sikkre, maatte vente sig den af vore to næste Antagonister saa yndede Indvending, at dette kun var det enkelte Steds, Tids eller Stribents Udtale, hvorfra Beviset var hentet, men ikke den almindelige græske. Det kommer altsaa netop her meget an paa Tallet eller Mængden af Beviser fra forskjellige Tider og Egne, som ikke saa let lader sig afvise med hiin Indvending; men naturligtvis er den Forf. uvælskommen, der i Nødsfald vil betjene sig af den Udvei og gaaer til Undersøgelsen med den Grundfætning, at paa de Tider og Steder, hvorfra der ei kan skaffes sikkert Beviis, tør det ikke antages, at den Udtale har hærsket. Dog Hr. H. har endnu eet Modargument: „hvorledes“, siger han, „have Reuchlinianerne og Forf. (jeg) med dem tilveiebragt en saa stor Armee, uden ved deres ucritiske Fremgangsmaade i denne Undersøgelse, som blandt Andet viser sig deri, at de aldeles ikke have adskilt Tiderne“. Her have vi da atter det Matthiæske Universalmiddel, som maa hjælpe, saasnart der fremføres et Argument, som ikke ganske naaer op til den Tid, bag hvilken Modparten troer at staae i Sikkerhed for uigjendrivelige historiske Beviser. Smidlerid er det i denne Uttring ligesaa mange Usandheder som Linier; thi 1) er det ikke mig, som med Reuchlinianerne „har tilveiebragt den omtalte store Armee, da den, jeg anfører, var samlet, for jeg skrev, af Liskovius; 2) passer Beskyldningen sig ikke heller paa Liskovius, da netop Ingen kan være omhyggeligere i at adskille baade Tider og Steder, end han, hos hvem alle Kjendemerker paa Udtalen stedse ere opførte i chronologisk Orden og derefter endog til Doversigt paa en i samme Orden indrettet Tabell angivet Tid og Sted for ethvert især. Om han allevegne er gaaet kritisk

strengt nok tilbærks heri eller ethvert Vidnesbyrd er fuldkomment sikkert, er en anden Sag; „Blanding af Liederne“ eller „ifleng Tagen af Beviserne“ er det ikke, da han netop har brugt hiin Orden for at komme til et sikkert Resultat og fordi han selv var af den Mening, at Udtalen havde forandret sig med Liederne, men nu derved endog imod sin Villie fandt, at den nygræske Udtale var langt ældre end han havde troet; hans Hensigt var det altsaa ikke at tilveiebringe en saa stor Armee, hvoraf han endog udstøder hvad han paa nogen Maade kan. Dernæst 3) hvor har vel nogen Forfatter af os Andre anført et Indicium fra en tidligere Tid som *Beviis* for at Udtalen var saaledes i den tidligere, naar han ikke troede at dette hidrørte fra samme? hvilket i alt Fald da kun var en kritisk Feiltagelse, ingen forsættelig Blanding af Liederne, der heller ikke kunde bedrage nogen kyndig Læser. Thi naar det i denne Henseende bebreides mig at have „anført Eustathius og Plato, Moschopulus og Thucydidens o. s. v. som lige gode Vidner og ved Siden af hverandre, da kan jeg i min Programmer intet Sted finde hvor dette er sket*); men lad det og, da jeg ikke har fulgt den chronologiske Orden, et eller andet Steds have truffet sig, at to i Tid meget forskjellige Forfatters Vidnesbyrd ere anførte tæt efter hinanden, saa er det i det Høieste Ordenen, man kan have Noget at klage paa, naar man ikke indseer Grunden, hvorfor jeg just har ordnet Beviserne saaledes, hvilken ofte ligger i Gjenstandens Natur (s. Ex. naar Progr. S. 28 imellem Apollonius'es Bemærkninger om Orthographien henvises til et Sted hos Plato, hvor samme finder en Bestyrkelse ogsaa fra den ældre Tid, eller min Forklaring af dennes Udtryk *ἐπιπέπια* igjen begrundes med et Sted af Grammatikeren Moschopulus). Hvor noget Vignende siges af tvende skjønt i Tid forskjellige Autorer, eller den ene kunde oplyse eller bestyrke den andens Ut-

---

*) Hr. H. tager det i sin Toer ikke saa nøie med Sandheden af hvad han beretter, naar det kan tjene til hans Diemeed at nedsette mit Arbeide. Idetmindste begriber jeg ikke, hvorledes det, han siger, kan gjælde i Henseende til Thucydid, som i Programmerne kun er anført omtrent, p. 59—60, og det ikke engang som noget Vidnesbyrd for den N. Udtale, men allene for at gjenbringe det *Beviis*, som Erasmanerne sædvanlig hente fra ham; paa hvilket Sted Moschopulos ikke engang er nævnt, som forekommer et Par Sider før paa sit Sted imellem Grammatikerne. Ligeledes er der Side 28 og 32 et godt Spring fra det, der siges om Plato, og det *Beviis* der hentes fra Eustathius (Side 35). Denne Beskyldning er altsaa ligesaavel gjort paa et Heram, som den ovennævnte om de 380 intetfigende Beviser. At de yngre ere „lige saa gode Vidner“ for deres Tid, som de Ældre for deres, ja endog bedre, da deres Vidnesbyrd ere tydeligere og bestemtere om Udtalen, vil Hr. H. ikke nægte, da han selv s. S. siger, at „det er just ved dem at man er istand til at forfølge den nygræske Udtale indtil det 9de Aarhundrede. At de skulde være et *Beviis* for en tidligere Udtale har jeg heller aldrig forlangt; endskjøndt det dog er rimeligt, at de kunde vide Noget derom, idetmindste mere end vi, og altsaa vel nok vilde have bemærket det, om der i deres Tid var sket nogen Forandring i den ældre Udtale, hvilket de i de her omhandlede Punkter ikke gjorde.

tringer, eller naar disses Vidnesbyrd henhøre under een og samme Kategorie og beqvemt kunde omhandles under Eet, der mener jeg det var naturligt at anføre dem sammen og følge Materiens Orden, ikke at sprede dem om efter Tidsordnen, hvilket endog vilde medføre idelige Gjentagelser af Raisonnementet. En agtsom, kundig og velvillig Læser kan ikke kalde det „at tage Beviserne ifleng, forverle Tiderne, og derved „fortrykke hele Undersøgelsen“, eller troe, at jeg har villet lade et Vidnesbyrd fra en yngre Tid gjælde for en ældre. Endelig 4) grunder denne Beskyldning sig jo netop paa, hvad Forf. badler hos mig, en Forudsætning af det, der skulde bevise, nemlig at Udtalen til forskellige Tider har forandret sig mere end den i de sidste 1000 Aar har gjort, og i alle de vidstrakte Egne, hvor Sproget var græsk; en Paastand, der saa meget mere maatte fordres beviist, som det ikke er let at indsee, hvorfor det græske Sprog, (hvilket, og tillige dets Udtale, jo den Indfødte maa have lært, ligesom Enhver fra Barnsbeen lærer sit Modermaal, ved mundtlig Tale af sine Forældre og nærmeste Omgivelses,) ene af alle skulde i sin Udtale have været det Chamæleon, der idelig skiftede Farve og, uagtet Ordene bleve de samme, disse dog i hver Tidsalder skulde være bleven udtalte anderledes, altsaa for Dret bleven ganske andre, end i den foregaaende, da det dog er bekjendt, hvor fast Folk i Almindelighed holde ved den Udtale, de fra først af ere bleven vant til, og endelig at samme Bogstavs forandrede Udtale skulde være bleven herskende i alle de Ord, hvori det samme Bogstav forekom, samt i alle de mangfoldige græsktalende Egne, hvor dog ikke den samme Aarsag, hvoraf man vil udlede den formeentlige Forandring i eet eller andet Landskab, kan have fundet Sted. Sandelig det vilde have været et Mirakel, ikke stort ringere, end den babiloniske Sprogforvirring, og det maa have seet galt ud for de da levende Grækere, af hvilke da ofte den Eldre ikke har kunnet forstaae den Yngre, og denne maa have havt Umage nok med saaledes at skifte M. l. Et saadant Phænomen kunde vi altsaa vel neppe troe, uden at derfor gives fuldkommen sikker Beviser. Ja om de enkelte Beviser, Erasmusianerne anføre derfor, endog havde denne Sikkerhed, da kunde de jo dog ikke engang gjælde noget ifølge den Grundsætning, som af Hr. H. opstilles, at Vidnesbyrd fra en enkelt Tid, Egn eller Person intet bevise for en Almindelighed af denne Udtale. Saaledes ligger da Feilen af dette Modargument om den i de forskellige Tider foregaaende Forandring af Udtalen i den mærkelige *petitio principii*, at Forfatteren bruger til Modbeviis det, som først skulde bevise, og antager for afgjort hvad han ikke engang har gjort sandsynligt. Thi hvoraf skulde det vel være beviist? Mon af de Bogstavforandringer, at man undertiden finder senere eet Bogstav, hvor man i tidligere Skrift fandt et andet? men hvad beviser det andet, end at Dret har faaet en anden Udtale, den nemlig, som det forandrede Tegns udtrykker, hvad vi ikke negte, men ikke, at det første Tegns Lyd er forandret, i hvilket Tilfælde ingen Tegnsforandring havde været fornøden. Eller mon af de enkelte Vidnesbyrd, hvorefter f. Ex. Seyffarth har dannet sin (meget vaklende) Tabell? men disse ere jo ligesaa usikre og intetsigende som Neuchlinianernes skulde være, da Professor H. ikke allene selv (S. 7) siger, „at jo længere

man gaar tilbage i Tiden før det 9de Aarhundrede (som han bestemmer til Grændse), desto svagere og usikkrere blive de historiske Spor og forsvinde tilfsidst ganske," men endog (Side 6) reent ud erklærer, at han efter Undersøgelsen af de historiske Grunde Intet veed derom. Eller mon af de senere Grammatikeres Uttringer om, at de Gamle i et eller andet Tilfælde have talt anderledes? men hvoraf vide disse da dette, da de jo ligesaa lidet, som vi, have hørt de Gamle tale og Hr. H. selv paastaer, at de ikke kunde antages for gyldige Vidner, uden om deres egen Tids Udtale. Eller mon af de i Sproget selv senere foregaaede Forandringer? men disse er jo deels sildigere end den Tid, da man dog tilstaaer den R, Udtales Vished, deels bestaae de kun i Elisioner, Sammentrækninger, forandrede Bøiningendelser, Optagelse af fremmede Ord, syntaktiske Unøiagtigheder o. d., hvilke altsaa ligesaa lidet, som de i Sproget vedblevne gammelgræske Elementer, røbe nogen Forandring i de Bogstavers Udtale hvormed de ere skrevne, f. Ex. naar *διὰ τί* nu hedder og skrives *γιάτι*, Acc. fem. *αὐς* nu *αἰς*, *καὶ* undertiden *κι*, *ταύτην* nu *τόυτην*, 3 Plur. *οὐσι* nu *οὐν*, da beviser det jo ikke, at *δ* forstum er udtalt som *g*, eller *a* som *æ*, eller *ai* som *i*, *av* som *u*, *oi* som *v*, men at disse Ord's Lyd eller Form selv er i Nygræskens forandret, (en Ting, som vi maaskee nærmere komme til at tale om, da Hr. H. ikke lader til at have fattet det Argument om Forskjellen mellem Ordudtale og Bogstavudtale rigtig). Endelig optræder endnu imod denne Paastand om Udtalens Forandring med Tiderne, som om det var en afgjort Sag, Analogien af alle andre Sprog, hvis væsentligste Eiendommeligheder i Udtalen Erfaringen netop lærer at være saa permanente, at de aldrig udslettes hver Sproget vedbliver at bruges i daglig Tale, naturligvis fordi Dret og Organerne fra Børnsbeent ere vant til denne Udtale; og det ikke blot hos Almuen, om hvilken Mullachius i sine Prolegomena til Demetrii Zeni paraphr. Batrachom., som ovenfor er anført, medrette siger: *vulgus enim tenacissimum antiquitatis*,*) men som ingen Cultur, ingen Dvælse i andre Sprog ganske kan udslette. Er ikke f. Ex. den norske Udtale og Tone altid den samme, selv om den Talende nok saa længe har været borte fra sit Fødeland? kjende vi ikke Fransmandens og Tydskers Organ ikke blot i den eiendommelige Udtale af deres eget Modersmaal, men selv i vores, i hvor godt end især de Sidste ofte tale det? Fremdeles hvor mange Tydskere ere der ikke iblandt os, især i Hovedstaden? hvor Mange af os have ikke lært at tale deres Sprog meget godt? og hvor megen Indflydelse har ikke tydske Sprog og Literatur haft paa vort Sprog, hvori selv mange Ord ere udsprungne af tydske Rilde? men hvad Forandring har vel derved det danske Sprogs eller dets Bogstavers eiendommelige Udtale faaet? Er vort aa vel bleven til a, vor ff til sch, vort kløde Ende:d til t, vort e i frem-

*) Og ligesaa Boeckh (*corp. inser. p. 718*). Sed antiquissima illa Graecae linguae forma iater paganos antiqui tenaces potuit ipsum cultiorem sermonem diuturnitate superare &c.

mede Ord til ts, har vort g, f eller noget andet af vore Bogstaver i mindste Maade faaet de Modificationer i Udtalen, som de have i Tydskan? Selv Børn af tydske Forældre udtale jo, naar de ere fødte og opdragne i en dansk Kreds, de danske Ord ligesom vi andre. Men især have vi et staaende Beviis paa Udtalens Uforanderlighed i Dialecterne. Høre vi ikke, for at tage et os vel bekendt Exempel, hvorledes Tyden, i hvor poleret hans Udtale end ved Dannelse kan blive, sjelden ganste aflægger sit hørbare h foran v og j, hvilket sjelden de andre Danske saa naturligen kunne udtrykke, sit høiere lydende o eller e eller flere Giendommeligheder? og er den tydske saavel som alle Egnes Utmueudtale ikke endnu aldeles uforandret saadan som de Tidste iblandt os for langt over et halvt Seculum siden kjendte den; ja som den endog stundom skræmt er meddeelt os for flere Aarhundreder siden, f. Ex. i Pater Wolle Peirsens (Die Pedersens) Munkoprædiken (s. Myerups almindelige Morfskabslæsning S. 278)? Og hvorfor vel dette, uden fordi Barnet fra de spædste Aar har hørt de Omværende tale saaledes, og derefter tilvant sine Taleorganer?*) Eller hvorledes kan der endelig i noget Sprog være Tale om visse Dialekter eller Provincialismer, naar disse vare saa foranderlige? Og anderledes gif det jo heller ikke i Grækenland med den boeotiske og doriske Dialekt, som man ei kan bevise at være forandret med Tiderne, eller at hvor den er bleven det, Forandringen ei er tilkiendegivet ved andre Bogstaver. Thi som Hermann viser (de emend. rat. Gr. Gr. pag. 6), Græci in scribendo literarum vim, quam vocabulorum scripturam, constanter servare maluerunt; en Mening, der og er bisfaldet af Rapp i *Silvæ Cratylī* o. m. a.) Da jeg nu saaledes ingen Grund fandt for mig til at antage den Usandsynlighed, at en Udtale, som i 1600 Aar under alle Gjenvordigheder for det græske Folk og alle Ordforandringer i dets Sprog har staaet fast, før den Tid skulde have overalt forandret sig, og endydermere saa betydeligt, som det erasmiske System forudsætter, men kun fra det 9de Aarhundrede af være bleven staaende, ligesom Symplegaderne først stode stille fra det Lieblif at Skibet Argo løb imellem dem; saa seer jeg ikke, hvad der skulde have bevæget mig til at adskille Tiderne og i Chronologisk Orden, hvad desuden Lisskovius allerede havde gjort, monstre Beviserne Seculum for Seculum, hvilket kun vilde have ført til en unyttig Vidtløftighed og idelige Gjentakelser, uden dog at bringe Andet ud deraf, end det, jeg alligevel har faaet ud, at adskillige Indicier fra den ældre Tid synes at tale for den Keuchlinske Udtale**); eller, om man

*) *Ex filio sic locutum esse patrem iudico, sic majores.* Cic. de Or. III, 12.

***) f. Ex. for Tyden af η og ει naar Plato deriverer *Ἀμηγήνη* af *δι(δοῦσα) μήτηρ, μήνα,* af *μήτης* og *μειοῦσθαι*, *ἀληθῶν* af *ἀλγεινός* (en Adjectivendelse, der er liig med *ἰνός*), *Ἴρις* af *ἔρις* og selv Homer kruger Formerne *ἴδον, ἰμέν, ἰδέ*, hvor *εἶδον, ἴμην, ἠδέ*, o. d., i Verset skulle være forte, hvilket vel ikke er ganste afgjørende, da en anden Udtale af disse Ord jo er mulig, men hvor Sandsynligheden dog er overveiende paa Totacismens Side, muligen med en siin Nüancering eller

vil, kun det som Hr. H. faaer ud af Tidsadskillelsen, at man „ikke veed det,“ hvilket omrent kommer ud paa *Est*, saasom ogsaa i dette Tilfælde Sandsynligheden da maa falde paa det, man veed, nemlig at *I-Lyden* (muligen med en liden Modification eller Mûancering, som vi nu ikke kunne opdage) var den brugelige saa langt tilbage, som de sikkre Beviser række. Min Mening kan Enhver, som ikke vil vrangt fortolke mine Ord, tydelig see ikke er anden, end den: at den Ud-tale som Eustathius o. A. vidne om paa deres Tid, ogsaa ved saadanne Steder, som de af Plato og andre Ældre anførte, synes at være beviist for den ældre Tid. Men vi gaae nu videre paa S. 9, der foreløbigen som i en Hovedsum indeholder alt, hvad Forf. har at dable hos mig, hvorefter jeg og er nødsaget til endnu lidt længere at opholde mig derved.

„Vil man saaledes,“ hedder det da videre, „isfeng tage Beviserne og lade dem alle gjælde lige Meget for alle Tider“ (at ingen af Delene er skeet, har jeg nu viist) „da kunde Reuchlinianernes Apparat let vore til ligesaa mange Tusende, som det nu indeholder Hundrede af Beviissteder; allene Bachmanns, Boissonnades og fornemmelig Cramers Anecdota kunne yde et Par tusende af saadanne Beviissteder, der alle bevise ligesaa Meget, som Eustathius, Moschopulus o. s. v, men just ikke bevise det, hvorom Spørgsmaalet er her“ (nemlig om den ældre Tid). Atter et ligesaa falsk og skjævt som ved første Diekast tilsynladende rigtigt Modargument. For det Første forekommer i det af mig efter Liskov angivne Tal Moschopulos's Vidnesbyrd ikkun to Gange (nemlig i Henseende til α og til ϵ og blot af hans ved Tige udgivne lille Skrift, men slet Intet af det større *περὶ ὀξεδῶν*, som indeholder de orthographiske Distinctioner, hvilke altsaa her ikke fylde Tallet; og ligesaa lidt Noget af de Herodianiske Epimerismer eller Beckers Anecdota, hvilke allene henhøre blandt de Beviser, jeg har „skabt“. Dernæst udgjør Antallet af de paa Liskovs Tabell forekommende Vidnesbyrd efter det 8de Aarhundrede ikke flere end i alt 30, ja for de fornemme-

---

som jeg mener, kun ved Quantitets Forskjellen af *I-Lyden*. Saaledes synes mig ogsaa Udvidelser som *ἡμοιοῖν* at give grundet Formodning om at Homer har udtalt α som *I*, naar man sammenligner *ῥάααδου, εἰρηάωτο*, o. d., hvori den samme Lyd beholdes i den i to Stavelser deelte lange Vocal; hvad vel heller ikke er noget ganske afgjørende Beviis, men dog atter forstærker Sandsynligheden af den nygræske Udtales Ælde. Thi vel sees jeg, at Hr. H. ikke kan begribe, hvorledes et svagere Beviis kan enten bestyrke eller bestyrkes af de andre; men jeg mener, at allerede et simpelt Exempel af det daglige Liv kan gjøre os dette tydeligt. Et enkelt Barns Vidnesbyrd i en Sag vilde man vel ikke fæste stor Tiid til; men bevidne flere Børn fra forskjellige Sider det Samme, og stemmer det med hvad man andetstedsfra ogsaa har Grund til at formode, og intet betydeligt Beviis har imod sig, skalde jeg dog troe, at det for den, der søger at faae idetmindste moralsk Visshed, ogsaa kunde blive et Lod med i Vægtskaaeln og tjene til nogen Bestyrkelse af de andre Indicier.

lig controverterede Punkter (*η* og *v* som *S*-Lyde, og Diphthongerne *ai*, *ei*, *oi* som *æ* og *i*, samt *v* i *av* *ev* som *v* eller *f*) ikkun 15; de andre af ham fremførte Vidnesbyrd for disse Bogstavlyd gjæbde alle om en tidligere Tid. Og endelig, hvis man af Bachmanns, Boisfornades og Gramers Anecdota skulde faae flere tusinde Beviissteder frem, da kom man vel til at tælle alle de enkelte Exempler for ligesaamange Beviissteder, hvilket dog hverken Liskovius eller jeg ved de af os Anførte har gjort, men allene regnet Kilden; hvoraf saadanne Beviissteder vare hentede, om end Exemplerne vare nok saa mange, for eet Beviissted for det Bogstavs Udtale, hvorom der hvergang handlede. Saaledes anfører han under *ei* en halv Enees Mynter fra Trajans, og tolv fra Hadrians Tid, men anfører dem dog numerisk kun som to Beviser for Udtalen af den Diphthong paa mange forskellige Steder, det ene i Aaret 118, det andet i 139 efter Kristus. Anførte Bachmann og de Andre et Par Tusende forskellige Auteurs, da var det vel ligesaamange forskellige Vidnesbyrd. Nu derimod er Tilfældet ganske forskelligt, og Sammenligningen har her saa meget mindre noget at betyde, som hverken Liskovius eller jeg har laant noget Argument fra disse Anecdota. — At det „hvis man hos en latinsk Grammatiker fra det 8de eller 9de Aarhundrede fandt den Bemærkning, at *b* udtales som *v*,“ ikke deraf vilde følge, at dette Bogstav tilforn og allevegne var bleven udtalt saaledes (i Hr. Hs. Sprog, „en latterlig Paastand“), er ganske sandt; men paa den anden Side vilde deraf, naar man ikke havde sikkrere Beviis, end at *b* i Dansken lyder *b*, og at den latinske Bogstavudtale maaskee har forandret sig med Tiderne, dog endnu mindre følge, at det før den Tid havde været udtalt som i Dansken, og at man deraf var berettiget til at indføre denne Forandring, især naar man, som i Græken for den Erasmisske Mening opstod, havde lært Sproget af Nationens egne indfødte Lærde. Men, siger Forfatteren, „disse Vidnesbyrd fra det 9de Aarhundrede og senere bevise aldeles Intet om den Tid, hvorom der er Strid, fra det 9de Aarhundrede og opad indtil ind i Grækenlands blomstrende Tid“ (hvad jeg heller ikke noget Steds har paastaet, naar de ikke stadfæstes ved Indicier fra den Tid), „og have altsaa aldeles Intet at gjøre i den hele Undersøgelse.“ Ikke det? Jeg har ikke kunnet forud vide, hvilken Termin Forfatteren vilde bestemme mig til Grændse for Undersøgelsen*), og derfor ladet den gaae saavidt, som man havde Skrifter i det gamle Sprog, hvorom Talen jo er; hvorved jeg da havde et fast Punkt at gaae tilbage fra, nemlig Grammatikernes Vidnesbyrd fra det 9de til det 12te Aarhundrede, hvilket Hr. H. jo og selv (Side 7 og 9) erklærer for at være paalideligt for den Tid. De havde altsaa efter min Mening tilviise Noget „at gjøre i den hele

*) Dette er vilkaarligt. Fandtes f. Ex nu et Vidnesbyrd fra det 7de Aarhundrede, som Hr. H. saae sig nødsaget til at erkjende for gyldigt, da kunde han med samme Grund indskrænke Grændsen til det 6te Aarhundrede, og saaledes skæbte videre.

Undersøgelse," saasom der da kun kunde være Spørgsmaal, om der tidligere gaves fikre Beviser for at den ældre Udtale havde været anderledes, men hvilke endnu Ingen har frembragt; for ikke at tale om, at disse Grammatikere dog rimeligvis maatte vide Noget derom. Ja efter Matthiås Bestemmelse havde de saa meget Mere at gøre deri, som han endog vil, at Udtalen skal være bleven forvansket af Tyrkerne, før hvis Erobring af Constantinopel dog den nygræske Udtale allerede var overført til Italien. Naar derfor nu vor Forf. slutter, at „Matthiås neppe har Uret, naar han siger, at det saaledes at blande Tiberne er et Beviis paa en Ukrifse, hvortil der i vore Tider fielden findes Mage;" og sætter denne Ukrifse først deri, at jeg skal have „anført Steder af af Moschopulos, Eustathius *), Suidas, Etym. M. o. a. Grammatikere, som af Alle erkjendes for at være yngre end Begyndelsen af det 9de Aarh. som Beviser for den Nygræske Udtales Identitet ved den gamle helleniske"; da maa jeg dertil svare: a) at da jeg ikke har blandet Tiberne**), fordi jeg tager disse Grammatikeres Tid med ind under en Undersøgelse, der gaar lige saavidt som det gamle Sprog naaer i Literaturen, og jeg ingensteds har anført dem som Beviser for en Tids Udtale, som var ældre end deres, men allene søger at godtgjøre den ved Data fra denne ældre Tid, saa kommer Ukrifsen eller rettere noget endnu Værrer end Ukrifse, paa de Herrers Regning, som i deres Kritik af en Bog tillægge Forfatteren hvad han aldrig har sagt. Men sæt ogsaa b) at det var Forverling af Tiberne, at jeg ved de enkelte Punkter hver især har samlede anført baade ældre og yngre Beviissteder, uden at angive Aarstal for ethvert, hvilket for en kyndig Læser ikke var fornødent: hvorledes kunne da de første tabe deres Gyldighed fordi de sidste ogsaa anføres? Er f. Ex. et Beviis af Plato rigtigt, saa bliver det vel ikke mindre bevisende, fordi der i Nærheden nævnes Moschopulos som den der senere siger det Samme og oplyser Platos Ord. Og vil man endelig c) have Exempler paa en saa mageløs Ukrifse, Forvirring og vrang Fortolkninger, som kun den største Lidenskabelighed og Fordom kunde føde, da behøver man kun at læse den omhandlede Recension af Matthiås, hvorom jeg, for at undgaae Bidtøftighed, blot vil henvise til min ovennævnte Zweite Beleuchtung der Matthiåschen Kritik.

Noget mere Sandhed synes derimod den anden Grund at have paa hvilken Hr. H. (S. 10) men ikke, saavidt jeg erindrer, Matthiås, tillægger mig Ukrifse, den nemlig, at jeg „ud-

*) Matthiås henvaaber sig endog selv etsteds paa Eustathius, hvis Ord han oveniiføjet giver en mageløs forkeert Forklaring (s. Reue's Archiv f. Philol. u. Pädag. 1829 No. 39 S. 155) og reder sig ud af dennes Parætheser, ikke ved at paastaae, at det kun er et tidligere Vidnesbyrd, men ved at forklare hans Ord *πικρῶς ἤγουν ταυτῶν* nur von ähnlichem, nicht von gleichem Laute. (!)

**) Jeg tænker Forf. vel ikke vil tilstaae det om sig selv fordi han i sin Fremstilling af den græske Historie gaar lige til vore Tider.

giver adskillige Grammatikere for langt ældre, end de efter tydelige Data, de indeholde, virkelig ere og saaledes trækker dem uden videre ind i en Undersøgelse, i hvilken de endnu ikke have nogen Stemme eller kun en meget betinget Stemme.“ Thi endskjøndt jeg, som ovenfor bemærket, ikke kan tilstaae det Sidste, saasom jeg ikke seer, med hvad Grund det kan fordres, at min Undersøgelse skal standse ved det 9de Aarhundrede, saa vil jeg dog ikke negte, at Hr. H. har nogen Ret i det Første, at jeg nemlig har tillagt nogle enkelte grammatiske Skrifter enten en højere Alder eller større Ægthed, end de synes at have. Thi hvad jeg overbevises om at have feilet i, skal jeg med al Beredvillighed tilstaae. Men deels maa jeg i Almindelighed bemærke, at den nygræske Udtales Ægthed dog hverken staaer eller falder med disse Skrifter eller deres Alder og Authentie, af hvilke der endog ere nogle, som mine Forgængere slet ikke have benyttet, uden dog at savne Data til Begrunding af deres Mening, saa at saadanne Steder for mig og gjerne maae gaae reent ud for en tidligere Tid, end den, de beviislige ere fra; og deels vil det maaskee af det, jeg nu skal tillade mig at anføre, sees, at jeg ikke har feilet saa ganske ubetinget eller i den Grad, som Prof. H. fremstiller. De Forfattere ihenseende til hvis Alder der saaledes hos mig skal savnes enten behørig Kritik eller Autopsie, ere følgende: 1) de af Boiffonnade udgivne *Ἐπιμερισμοί*, som bære Herodians Navn. At disse i det Helt og i den Form, de her have, ikke kunne være et Værk af den bekjendte Alexandrinske Grammatiker Herodian, behøvedes der for den, som har læst B's Fortale eller blot flygtig gjennembladet Bogen, ikke stor Kritik til at indsee; men dermed er dog ikke godtgjort, at slet Intet, eller at ikke Grundlaget deraf, kunde være af Herodian, eller at Bogen ikke kunde, hvad jeg har troet, og i Progr. S. 54 har ytret, være et orthografisk Udtog af et Herodiansk Værk, forfærdiget efter Epitomatorens Niemeed og af ham interpoleret med alle de Exempler og Fortolkninger, som røbe den langt sildigere Forfatter; en Mening, der endog kan finde en Understøttelse i det, Hr. H. selv bemærker, at dette Værk er forskjelligt fra de af Eustathius o. a. Grammatikere omtalte saalike Herodianske Epimerismer, hvis Eksistens altsaa ikke beviser, at det af mig paaberaabte er vægte. Ei heller seer jeg, hvorfor den senere Bearbejder skulde have givet dem saa bestemt Herodians Navn, naar han slet Intet af denne havde havt for sig, hvad Hr. H. ikke har beviist nogen Umulighed af. Skulde imidlertid denne min Formodning ingen Rimelighed synes at have, saa har jeg Intet imod, at Bogen nedsettes blandt de andre grammatiske Skrifter fra det 12te Aarh. og da anvendes til Beviis for det samme, som disse kunne anvendes. Kun maa jeg bemærke, at dermed kun eet Beviis for den ældre Tids Udtale er bortskaffet og dog de andre, som man f. Ex. har i Mynter og Indskrifter, der ere ligesaa gamle, som den virkelige Herodian, alligevel blive tilbage (s. mine Progr. S. 50. 32 o. f.) — Som Beviis paa, jeg veed ikke, om min magelose Aktie eller den af Forf. oftere omtalte Mangel paa Autopsie, skal 2) tjene, at jeg nogle Gange har for Udtalen i det 4de Aarh. paaberaabt mig et *Basilius Magnus* tillagt grammatisk Skrift, hvorom Hr. H. paastaer, at det „slet ikke eksisterer,“ for di jeg efter Wetsteen har kaldet det *erotemata* gr.

og som jeg rigtignok ikke selv har confereret, da jeg i de Udgaver af Basilii Skrifter, jeg paa flere Bibliotheker har efterseet, ikke kunde finde det. At det imidlertid maa staae i een og virkelig existere enten det nu er ægte eller ikke, er klart, da ikke blot Wetsteen deels nævner det som *operibus Basilii M. Grammatica sub eius nomine in sine adiecta*, deels fleresleeds med Angivelse af Paginæ anfører hele Steder deraf, som han da vel ikke selv kan have digtet, men endog Harles i hans introd. in Hist. l. gr. II, 2 p. 246 omtaler det under Navn af *libellus de grammatica*, hvilket han siger at *Valesius de critica*, som altsaa og kender det som tilværende, fradømmer *Basilium*. Existere maa det altsaa, med mindre alle disse Lærde skulle have været Bedragerer, hvormed det ikke begriber sig hvad Hensigt de skulde have haft. Muligen er det endog det *Basilium* tillagte Skrift, som Hr. H. selv nævner under den Titel *περὶ γραμματικῆς γυμνασίας*, saa at den hele Litterlighed, som han søger at tillægge mig ved det Udtryk, at jeg „er slem bedragen af mine For-gængere“ til at citere et Skrift, som „slet ikke eksisterer,“ bestaaer i den Ubetydelighed, at Titelen ikke er rigtig eller nøiagtig angivet, hvilket er det Eneste, som *Autopsien* *) skulde have kunnet forebygge, med mindre de Steder, som Wetsteen anfører af Skriftet, ikke skulde være rigtig anførte, hvilket Hr. H. ikke har bevist. Dgsaa skal hiin Titel være „opdigtet sandsynligviis af *Belasti* som *Liskovius* og jeg da skulle have efterskrevet“; men heri finder slet ingen „Opdigtelse“ Sted, mindst af *Belasti*, som i sin Afhandling udgivet 1751 (p. 73) citerer udtrykkelig efter Wetsteen („*ut est apud Vvesthenium*“), der allerede 1681, altsaa 70 Aar tidligere havde udgivet sine *orationes apologeticæ*, og deri et Par Steder paa Latin brugt Udtrykket *erotemata*, ligesom man paa dansk kunde sige „grammatiske Undersøgelser“ eller deslige, uden derfor just at mene, at det var Bogens Titel; thi andetsleeds kalder han den *Grammatica*, ligesom Harles *libellus de Grammatica*; og seet den maa han da vel have, naar han deraf kan anføre flere hele Sider. Da nu altsaa Tingen bliver den samme, og de anførte Steder ikke forandres, enten Bogen hedder saa eller

---

*) Vel anseer jeg det ikke for saa farlig en Ting, om en Forf. i et videløstige Arbejde en enkelt Gang anfører Noget efter en anden, hvis Vidnesbyrd han har Grund til at anse for paalideligt, især naar han ikke har Ritberne ved Haanden. Men da Hr. H. for at sætte mit Arbejde i et vanærende Lyse, fleresleeds gjør saa meget Væsen af den Mangel af *Autopsie*, at jeg her har citeret paa den Forfatters Ord, der har skrevet lærdest og med sundest Dom om Sagen, og om hvis Sandhed der var ingen Grund til at tvivle, saa vil jeg dog bemærke, at det Samme kan arri- vere vor Kritikus selv, naar han f. Ex. nedenfor S. 44 beraaber sig paa et blot mundtligt Vidnes- byrd af *Argyropulus*, som kun eksisterer antegnet i den Bog, han ikke synes at have læst; eller naar han her tillægger *Belasti* som en *Opdigtelse* det, som denne dog udtrykkelig tillægger samme Wetsteen, *Autopsie* hos ham altsaa mangler af begge, og derved beggesleeds gjøres Feil- slutninger.

saa, bliver den hele kritiske Feil paa min Side, at jeg ikke har deelt de Lærdes Meninger om at Skriftet var vægte, til hvilken Mangel af Kritik (ifald den er det) jeg imidlertid heller ikke er „bleven bedragen af mine Forgængere,“ da Betæen, af hvem jeg har det Argument, ikke paaستااer at Skriftet er ægte, men, som vi nylig have anført, blot siger *Grammatica sub ejus nomine*. Imidlertid da det aldeles ikke er mig om at gøre at forsvare den R. Udtale, naar dens Rigtighed ikke kan godtgjøres ved gyldige Grunde, saa giver jeg ligeledes meget villig Slip paa dette Beviis lige til den Tid, for hvilken vor Tids Fremskridt i Oldtidsvidenskaben vil tillade mig at bruge det. — Mindre afgjort er 3) Hespchius' s Alder, som jeg efter Saxii Onomast. har ansat til det 4de Aarh. uden at jeg derfor vil negte, hvad Alberti, Billoison, Schow o. A. vise, at den eneste Codex, hvorpaa den Aldiniske og de følgende Udgaver ere grundede, er meget senere, samt interpoleret og feilfuld, hvad imidlertid ikke afgjør Forfatterens Alder. At det oprindelige Bert er fra den angivne Tid er dermed endnu ikke afbeviist, ligesom og mangfoldige Ordfortolkninger ere af Philologerne grundede paa hans Auctoritet, (som jo vilde være intetsigende, naar han, efter hvad Hr. H. og M. paaستااee om Eustathius og Grammatikerne efter det 9de Aarh. som meget yngre, ikke kunde dømmen om andet, end om sin Tids Sprogbrug), og Bogen jo unegtelig selv i sin nuværende Form er et vigtigt Bert eller, som Charles siger, *utilissimus liber*, altsaa dens Forfatter vel ikke kan have været, som Balckenaer mener, en *ultimi ævi Græculus*, eller Skjædesløsheden, som netop leverer Indicierne paa den R. Udtale, nødvendig røber en saadan. Men da det vist nok ikke lader sig afgjøre, hvorvidt disse Indicier hidrøre fra den oprindelige Forfatter eller fra en senere Afscriver og Forøger, vilde jeg heller ikke urgere dette Beviis for Udtalens tidligere Alder, dersom der gaves noget sikkert historisk Beviis for, at den erasmiske enten den Tid eller nogenstunde har fundet Sted; thi den er det, ikke den tusindaarige Græske, som sikkert maa bevises, dersom vi derfor skulde opofre, hvad der, saa langt vi kunne spore, har været egent for Sproget, — Det Samme maa endelig 4) gjælde om hvad Hr. H. deducerer om Scholierne til Dionysius Thrax, Theodosius, Choeroboscus o. A. da jeg haster til Enden af dette Afsnit og det Intet gjør til Hovedsagen eller mit Hovedarguments Afkræftelse, om Hr. H. endog i alle disse kritiske Indvendinger imod den nogle Forfattere tillagte Alder havde fuldkommen Ret, og om han end ikke ydermere selv (S. 13) tilføed, „at der i disse Scholier findes enkelte Levninger fra bedre Tider“, altsaa vel muligen og om Udtalen. Thi har end vor Forf. ved alle disse *critica* skilt sig ved en heel Deel Modbeviser fra en ældre Tid end det 9de Aarh. saa har han dermed dog ikke beviist, hvad der var nødvendigt, at der tidligere eller nogenstunde har eksisteret nogen anden, og især en erasmisk Udtale, eller svækket de andre Data, der ved andre Indicia eller Combinationer kunne vindes for den reuchliniske.

Forrigt maa jeg endnu som Efterskrift tilføie det Spørgsmaal, hvorledes det, naar Hr. H. har med Matthiå saa Meget at indvende mod den yngre Udtale som Kundskabstide be-

tragtet, da kan komme sig, at de saabelsom alle Graemianer dog jo vel beholde nogle Ejenheder af samme, saasom Udtalen af *ou* som *u*, af *v* forved en Vocal som *w*, af *γ* foran Sanebogstaver som *ng*, og endelig af endeel andre Consonanter, imod hvis ngræske Udtale de saa godt som Intet opponere, saasom ved *β*, *γ*, *θ*, *ζ*, hvilket alt de jo ikke kunne have andenstedsfra, end fra den dem forhadte græske Brug, eller for hvilket de ikke i den ældre Tid kunne finde sikkrere historiske Data, end Reuchlinianere have anført for de andre Lydbetegnelser.

III.

It is difficult to paint sounds by words; and in their reference to modern use, they can be understood *only by their respective countrymen*, yet it must always appear most inaccountable, *that so entire a change should have taken place amongst the Greek themselves in the pronunciation of their own tongue*, even in so considerable a period of time, as that which has elapsed since the ages of its ancient purity. It is easy to conceive, how *every other depravation and barbarism* should have by degrees crept in upon the language; but *that the ancient sound of its letters* should be altogether lost, and now unknown in Greece itself alone of all the countries, where it is recited, is not hastily to be believed. Gibbon decline and Fall of the Rom. emp. c. 66, not. 107.

Efter al denne Jværl for blot at negte, modbevise og nedsette Alt, hvad jeg og Forgængere have søgt at oplyse om den gamle Udtale af det græske Sprog, og at gjøre det uvisst, som man dog, for at give saa rigtig Underviisning som muligt, burde see til at vide saa Meget om, som vi efter Omstændighederne kunde udfinde, længes man naturligtvis efter at erfare noget Positivt om hvad der da er det Rette eller dog visere, end det jeg har anført derfor, og jeg tænker, at Andre, som interessere sig for Sagen, ville med samme Begjærlighed som jeg have grebet fat paa Forfatterens følgende, med Nr. I betegnede Ufsnit, hvori det synes, at han vil af Nationens og Sprogets Historie vise, hvilken der da er dets gamle Udtale; men desværre finder man sig i denne Forventning ikkun fluffet *) og bliver endnu lige klog. Til Begyndelse fordres, at

---

*) Havde Forfatteren raisonneret saaledes: „Hvorledes Udtalen for det 9de Aarhundrede har været, kan man ikke med historisk Visshed bevise; men da man dog maa, saa ofte der af de Gamles Skrifter skal læses Noget heit, have noget Bestemt at følge, og der kun gives to Ting at vælge imellem, enten den Udtale, der, saa langt tilbage vi kunne finde sikkr Beviser, har været den herskende iblandt det Folk, af hvilket Sproget endnu, sjønt meget fordærvet, dog i Hovedsagen tales, og i de sidste 700 til 1000 Aar ikke har forandret sig; eller den, som retter sig efter de lignende Sog-

da der med min Mening, at det Folk, som uafbrudt har for største Delen beholdt sine Fædres meest mundtlig forplantede Sprog, ogsaa maa have Mere af dets Udtale, end Nationer, hos hvilke dette Sprog aldrig er hørt eller talt, kan indvendes, at Folk og Sprog har været udsat for saa mange fremmede Folkeslags Indvirkning, at man ikke kan antage, at den gamle Udtale har forplantet sig uforandret til vor Tid: jeg da, som beraaber mig paa den fra Fader til Søn mundtlig forplantede Udtale som Ailde, „historisk skal bevise, at der i ingen Henseende er foregaaet nogen Forandring i Udtalen i Tidens Løb og først og fremmest, at det Folk, som nu lever i Grækenland, og det Sprog som det taler, ikke ere forskjellige fra det gamle Grækenlands Folk og Sprog,„. Her faae vi nu nogle ganske nye logiske Regler, 1) nemlig, at den, der efter Formodning paastaar, at der for 1000 Aar siden eller derover er i alle græsktalende Lande skeet en saa betydelig Forandring i Sprogets Udtale, som Forskjellen er imellem den reuchlinske og den erasmiske, ikke behøver historisk sikkert at godtgjøre sin Formodnings Rigtighed og bevise, at denne Forandring virkelig er foregaaet, men Beviisførelsen for at den ikke er foregaaet derimod skal paaligge den, der kun holder sig til det, der er vist, og deri har en saa gammel og sikker Autoritet for sig, som den tusindaarige Brug; eller med andre Ord: at Enhver, der om en ældre Brug faaer et Indfald eller en ny Idee, som ved sin Lethed og tilspyneladende Rimelighed vinder Indgang hos dem, der ikke have undersøgt Sagen nøie, men hvis historiske Sandhed han ikke kan bevise, ikke er forpligtet til at føre saadant Beviis, men kan forlange sin Idee antaget for gyldig, fordi den, som beviislig har tusende Aars historiske Vished paa sin Side, ikke kan for den forudgangne Tid fremsføre noget uimodsigeligt, eller sikkrere Beviis, end han selv har ført for sin Idee. 2) at Muligheden af en tidligere Forandring er Beviis nok for, at den virkelig er skeet; og at det atter deraf 3) skulde følge, at den var skeet just i de Punkter, hvori man vil sætte den efter Gissning endog fra de lignende Bogstavers eller Benævnelses Udtale i aldeles heterogene Sprog! eller at visse betydelige Forandringer i Bogstavernes Udtale ei kunne nægtes at være foregaaede, uden at det bevises, at der „i ingen Henseende er foregaaet Forandring“. Thi kan den da ikke meget vel være foregaaet i Ordernes Udtale, uden at være skeet i Bogstaverne, hoormed Ordene ere skrevne? i enkelte Nuancer, uden derfor at have fundet Sted i andre og det i saa betydelig Grad, som den erasmiske Udtale differerer fra den reuchlinske? Desuden naar man, som vi ovenfor have

---

stavers Udtale i andre fra det græske aldeles forskjellige Sprog; med eet Ord: enten den Reuchlinske eller den Erasmiske: saa maae vi antage, hvad der er det Sandsynligste og følge det" — da vilde Undersøgelsen have bragt et Resultat, mig ligemeget hvilket (naar det kun blev det sandsynligste), istedetfor at den nu hos Hr. S. fører til ingen Ting og uden Nytte vedligeholder den gamle, før det 16de Aarh. udfjendte, Strid.

bemærket, lægger Mærke til, hvor permanente Egenhederne ere i alle Sprog, som forplantes mundtlig, saa at de ikke lettelig forandres, uden i det høieste ved Cultur, hvoraf i Grækenlands senere Tid snarere det Modsatte fandt Sted, saa er der ikke engang nogen rimelig Grund til at troe, at det kan være gaaet anderledes til i Grækenland, saalænge dette dog i Hovedsagen beholdt det samme Sprog og den samme Skrift. Ikke at tale om 4) den Besynderlighed, at tale om Forandring af det, hvis forhenværende Bøffæffenhed man selv erklærer sig at være ubidende om. Ja det hører 5) endog til de absolute Umuligheder (som det altsaa er snildt nok at forlange af os) historisk at bevise, at der i ingen Henseende er foregaaet nogen Forandring i Udtalen, da dertil vilde udfordres en Undersøgelse af alle Sprogets Ord og deres Udtale gjennem alle Tidsaldere, som ikke allene vilde kræve store Fld og Rum, end det allerførste Lexicon, men hvortil der endog aldeles vilde mangle de fornødne historiske Data, og, selv om man kunde fremskaffe dem, ved Tusinder endda vilde indvendes, at de ikke vare visse, tydelige eller kritisk begrundede nok, eller at det muligen kun var en enkelt Egn's Udtale, som da ikke bevise, at den var almindelig; hvorimod den, der vil bevise, at Forandring var foregaaet, kun behøvede at godtgjøre det med en halv Snees Exempler, som indlysende og uimodsigelig bevise det, men naturligviis i de Hovedpunkter, hvorom Striden egentlig er, thi de andre vedkomme ikke Quæstionen, og blandt alle Græsktalende, ikke i en blot Localdialect, som ei allene Intet bevise for Udtalen i Almindelighed (hvad Hr. S. ofte nok bemærker), men hvori Forandringen gierne kan være ligesaa gammel som Dialekten selv, altsaa ei bevise, at den er foregaaet „i Tidens Løb“. Spilken af Parterne maa det altsaa efter Logikens Love paatilgige at bevise sin Paastand? Dg endelig 6) naar der fordrer, at der „først og fremmest“ skal af os bevises, „at det nuværende græske Folk og Sprog ikke ere forskellige fra det gamle Grækenlands Folk og Sprog“, da maatte den vel aldeles Intet kiende til det nygræske Sprog, som vilde nægte, at dette i Meget er forskielligt fra det gamle Græske; ja den neppe være ved sin Samling, som vilde paaftaae, at de nulevende Grækere vare de samme, som deres Forfædre for 2 eller 3000 Aar siden; men hvad Tilstaaelsen af begge Forskielligheder har med Sprogets Udtale at bestille, eller hvorfor der i disse fra Forfædrene forskiellige Menneffers Udtale af det Sprog, der igjennem Generationerne er steds mundtlig forplantet til dem, ikke skulde, fordi det ei er ganske uforandret, kunne gives mange Data til at opdage den gamle Udtale af, eller hvorefter, naar Striden er imellem Fremmedes (f. Ex. Danskes eller Tydskes) og Nygrækernes Udtale af deres gamle Modersmaal, under lige Omstændigheder Udslaget ikke maatte gøres for den sidste, maa jeg tilstaae, gaar langt over mit Begreb. Lad os blot gaae til vort eget Sprog. Naar Spørgsmaalet var om den gamle Danske Udtale af vore Bogstaver, mon den nuværende Udtale da ikke skulde være nogen tjenlig Kundskabskilde eller deri ingen Grund gives til rimelige Slutninger, saalænge det Urigtige i disse ikke kunde med Sikkerhed bevises? Skulde vi med mere Føie søge Oplysning i det franske, portugisiske eller

tyrkiske Sprog, end i Danmark eller Scandinavien, hvor Sprogets Kjerne endnu lever? Eller maatte vi intet slutte deraf fordi vi ikke kunde bevise, at Sproget i „ingen Henseende var forandret,“ eller fordi vi ikke kunde nægte „at baade Sprog og Folk ere forskjellige fra det gamle Sprog og Folk,“ ja Sproget endog i samme Grad er forskjellig fra det ældre, som det nygræske fra det gamle Græske? — Endelig ere ogsaa orthographiske Forandringer ikke nødvendig nogen Følge af en forandret Udtale; de kunne ogsaa have deres Grund i at man senere fandt et andet Bogstav simplere og mere passende til Lydens Betegning, end det eller de, som man i ældre Tid havde brugt. f. Ex. naar vi nu skrive *Hav*, *havde*, istedetfor det gamle *Hauge*, *haffude*; det, med for *thet*, *meth*; *Lov* for *Logh*; *Liv*, *Wii* f. *Lyff*, *Wyn*. Saaledes kan i Græken ogsaa senere være brugt et *Tegn*, som man da fandt bekvemmere til Lydens Betegning, end det ældre; ja nogle endogsaa have havt en etymologisk Grund, uden derfor at tilkændegive en forskjellig Udtale, f. Ex. naar man hos os en Tidlang beholdt *f*, *ffv*, i nogle Ord efter det islandske eller det haardere Oldsprog, indtil man omsider forandrede det efter den blødere Udtale til *v*. og ligeledes i Græken naar *oida* efter Analogien med andre Verba, som i persk. 2 forvandle *ε* til *ο*, skrives med *οι* uden derfor at udtales anderledes end *ι*, som bruges i Dual, og Plur. *ἰδυει ἰδυει*, og saaledes giver denne Formodning Sandsynlighed, da det stemmer med saa mange andre Argumenter for denne Udtale. Men da der nu saavel her som flereskeds fordres historiske Beviser og Forsk. ikke er tilfreds med dem, der af mig ere fremførte, saa bliver det først og fremmest fornødent at see, hvad der skal bevises og hvilken af Parterne det tilkommer at bevise sin Mening, enten Neuchlinianerne, som holde sig til det Overleverede, der endydermere har en efter Forfatterens egen Tilstaaelse 700 til over 1000 Aars Alder, eller Erasmanerne, som forsvare det Nyopfundne, som kun grunder sig paa Formodning og ikke har nogen Tids Brug i Landet selv for sig. Vi behøve i den Henseende kun at gaae en 4 til 500 Aar tilbage i Tiden, da Kundskaben om det græske Sprog og den gamle græske Literatur, samt tilligemed samme Sprogets Udtale, overbragtes til det vestlige Europa af de for Tyrkerne flygtende græske Lærde. Ligesom det her nu vilde have været latterligt, om Ugget vilde have lært Hønen, og de, som af Grækerne modtog deres hele Kundskab om Sproget, vilde have mestret disse deres Lærmeesters Udtale af deres Modersmaal efter Udtalen af de Landes Sprog, til hvilket det Græske overførtes, saaledes kan der vel heller ikke være nogen Tvivl om, at den, der nu vil afvige fra dette Overleverede, eller, som Prof. Peter sen siger*), indføre noget Nyt, bør ikke blot give „antagelige Grunde derfor,“ men historisk og uimodsigelig bevise, at dette Nye er det Rigtige og Ældre, da der ikke før kan gives nogen tilstrækkelig Grund til dermed at ombytte det, der beviistlig er saa mange Aarhundreder ældre og det eneste, der vides

---

*) Maanedskrift for Litteratur 1836, 9de Hefte S.

nogensinde at have været brugt af Nationen selv; hvorimod det af den, der har en saa gammel og historisk sikker Autoritet for sig, ikke efter nogen enten historisk eller logisk Lov kan forlanges, at han skal føre noget videre Beviis enten for at den eneste bekendte Brug er ældre, end den Tid, hvorfra der gives sikke Kiendtegn paa nogen Udtale, eller for at den ældste, man kjender, ikke er tidligere bleven forandret fra nogen, hvorpaa man ikke har sikke og tydelige Mærker. Med eet Ord: kun den, der vil afvige fra det af den Nation selv, fra hvilken Sproget er kommen til os, Overlevere, er pligtig til historisk sikkert at bevise, at hans Afvigelse er den rette gamle i Grækenlands gyldne Tid herskende Udtale. Kan han ikke det, da bliver den historiske Ret paa det Overleverees Side, og det er kun et unyttigt Krigspuds, at ville tilegne sig en Besiddelse ved blot at kalde det i Tvivl, om den eneste Eier, der i de sidste tusinde Aar kjendes, ogsaa tidligere har været det, hvad man dog ikke kan bevise selv nogensinde at have været. Vi gaae derfor nu over til at betragte, hvad positiv sikke Beviser for en i det græske Sprogs Udtale foregaaet Forandring Forfatteren faaer ud af sin saa meget paaberaabte Grækenlands Historie fra Alexander den Stores Død; thi til den af Forfatteren fældede Dom, at „mine Paaastande, paa meget saa nær, deels ere grundede paa en temmelig almindelig Fordom om Nygrækernes Sprog, deels ere Resultatet af en Historie, jeg selv skal have dannet mig“, anseer jeg det ikke fornødent at svare Noget, saasom de Par enkelte historiske Antydninger, som Forf., der endog finder mig altfor sparsom hermed*), har udpillet af en tidligere Opsats af mig (2te Beleuchtung), om de end ei skulle være fuldkommen rigtige, dog ikke ere af den Betydning, at nogen Willigdommende deraf vilde kalde det en selvgiort Historie; ikke heller Forf. kan vide, om jeg er saa ubekendt med det nygræske Sprog, at jeg skulde grunde mine Paaastande paa almindelige Fordomme derom, ei paa egen Kundskab deri. Desuden ligger det, jeg har sagt, ogsaa i Hr. Hs. eget Udtog deraf, nu for Læsernes Vine, som altsaa selv kunne dømme om, hvorvidt jeg har feilet eller ikke. Jeg vil altsaa kun korteligen prøve, hvad Oplysning der vindes af Forfatterens historiske Kilde.

Den Skizze af Grækenlands Historie, som Forf. leverer os S. 20 fgg. meest efter Zinkeisen, indeholder vel, som han selv siger, „en lang Lidelseshistorie, i hvilke Lidelser vist nok mange nye Ord og Forandringer i Sproget kunne have deres Grund, men deraf dog ikke bevises, at det, der blev tilbage af det gamle Sprog, har forandret sin Lyd, da meget mere det Fremmede snarere blev græciseret ligesom i vort Sprog saa mange tydske Ord ere i Formen daniserede;“ ja selv, som vi ovenfor have seet, Meget, saavel af Ord som især af deres forandrede Former og Flexioner,

---

*) Min Sparsomhed i den Henseende har sin Grund i, at jeg ikke kan finde Noget i den Græske Historie, som beviser Noget om den Sag, hvormom Talen her er.

snarere har sin Oprindelse af det gamle græske Vulgairsprog, som ikke har været anseet for ædelt nok til at bruges i Skriftsproget, end fra fremmede Kilder; ligesom det og er mærkeligt, at Artikler, Pronomina, Præpositioner og Partikler saa godt som alle endnu er aldeles græske; i Hiint altsaa, dersom der er skeet nogen Forandring i Udtalen, denne snarere maa, som Boeckh mener (corp. inscr. p. 718) være opstaaet af den Græske Almuens end fra de fremmede Nationers Sprog, men hvilket dog heller ikke er afgjort, saalænge det ikke er beviist, at Almuens Udtale i Attica, paa hvis fine Dre derfor vi have flere Beviser, var lettere end de Dannedes (s. Hr. Hs. eget Citat S. 29 af Cic. de orat.) At Grækerne mistede deres Frihed, Tid efter anden fik nye Herrer, bleve behandlede voldsomt, at Landet blev hærjet af Barbarers Hære, Folket selv deterioreret, Folkemængden formindsket, at Regjeringens Sæde blev forflyttet til Constantinopel, at Hoffsproget sammensæds længe var latinisk, at indvandrede Barbarer der erholdt høie Embeder o. s. v. o. s. v. beviser altsammen Intet for, at Massen af Folket eller de Græktalende skulde have forandret Udtalen af deres Modersmaal, og hvad de enten beholdt af eller indførte i samme. Ja selv Slavernes Udbredelse og andre Coloniers Anlæggelse i alle græske Egne, om den endog var fuldkommen vis, beviser det ikke, da Sproget i Hovedsagen vedblev og indtil denne Dag er vedbleven at være Græsk, som altsaa de Indvandrede efterhaanden maae have lært og dannet deres Udtale efter; hvilket Hr. H. selv indirect tilstaaer, naar han S. 25 bemærker at „i Religion, Sprog og Sæder den større Civilisation og Cultur her som overalt viste sin Overlegenhed over den raae Kraft“. Forandring i Sprog og Indblanding af fremmede Ord i samme er endnu ikke Forandring i Udtalen af det, der bliver af Sproget (hvilket her end ydermere var den i høi Grad største Deel), ligesaa lidt som vor danske Udtale af de danske, ja selv af de optagne tyske eller franske Ord, er bleven forandret fordi vi have optaget og daniseret saa mange saadanne, som f. Ex. Fruentimmer, Tomfru, Frøken, Foermand, Slaabrok, Tollerken, Døgenift, Dørslag, beundre, og en Mængde med Præfixet „be og for“ (t. ver), med Adformativet „ing“ (t. ung), med i (t. ei), u (t. au), sk (t. sch), eller franske, f. Ex. Skatoll, Lieutenant, Capitain, Gage, men tværtimod disse Sprogs Udtale af flige Ord ofte er vanskeligt efter vort Sprogs Udtale, hvori dog A er vedblevet at lyde a, B at lyde b, og saa fremdeles. Thi Bogstaverne ere cengang for alle faste Billeder paa den Lyd, de betegne; forandres den, bliver f. Ex. Lyden a til e, da vælger man sædvanlig og et andet Tegns til Betegning heraf, nemlig **E** og beholder ikke **A** med forandret Udtale; undtagen hvor man har vedblevet at skrive efter Etymologien, hvorefter da ikke følger, at Bogstavet har en anden Lyd. f. Ex. vort danske g fordi vi efter det Franske skrive Gage, eller i og g fordi vi i dagligt Sprog udtale mig som me i.) Og at det ikke er gaaet anderledes i det græske Sprog, viser selv Hr. Hs. hele Udkast af Grækenlands Historie, hvori vel fremstilles alle de Omstændigheder, som kunde forvolde den Fordærvelse og Blanding af det græske Sprog, som endnu er saa aabenbar, at vel Ingen vil nægte den, men ikke

en eneste, som beviser eller engang gjør det sandsynligt, at der er foregaaet nogen Forandring i Udtalen eller i Skrifteegnens Betydning; ja Forf. tilfjeldt endog glemmer sin Hensigt med denne Historie saa ganske, at han fortsætter den fra det 9de Aarh. lige til nuværende Tid, i hvilken 1000 Aar han jo dog selv tilstaaer at den nuværende Udtale har hersket (og de saarsag forbyder mig at medtage den Tid i min Undersøgelse), samt efter hans Beretning jo dog de samme Aarsager have fundet Sted, af hvilke han i den foregaaende Tid har villet ulede Udtalens Forandring, saa at vi med Grund kunne spørge, hvorfor den da ikke er skeet i den senere Tid*). Be-
 tragte vi nu, hvad Hr. H. fra S. 27 af vil af denne Grækenlands Historie bevise om Sproget og dets Udtale, da har dette neppe heller mere Grund eller Visshed. Naar der saaledes først af det, der af ham er berettet om „en Blanding af de oprindelige Beboere med flere forskellige Stammer“, gjøres den Slutning, at „Nygrækerne ikke i lige Linie nedstamme fra de gamle Hellener“, da lader det sig ikke bedre bevise end det Modsatte, ja endog langt mindre, saasom det deels ikke er nogen Folge, at Grækerne, fordi der nedsatte sig endeel Fremmede iblandt dem, skulle have amalgameret sig med disse, mere end de senere have gjort det med Tyrkerne, Albaneserne o. A. som endnu den Dag i Dag ere separate Folkeslag; deels, om end Linien ved Blanding stundom skulde være bleven lidt mindre lige, dog Sproget, der i Hovedsagen vedblev at være græsk, beviser, at den største Deel af Stammefædrene og Mødrene**) dog maa have været Grækere eller Hellener. Thi lad endog Tilblandingen af Fremmede paa sine Steder have forarsaget nogen Dialect eller Provincialisme i Udtalen, saa maa dog det, hvori Grækerne endnu, ligelom i de sidste fem Sekler, stemme overeens, dog nedstamme fra samme Forfædre, hvorfra Sprogets Hovedbestand-
 del stammer. Og er dette nu Erasmus eller Neuchlinff?

Forf. begynder nu sin Beviisførelse for Sprogfordærvelsen fra den macedoniske Periode efter Alexanders Død. Han finder det „ikke rimeligt“. (men det var jo sikke historiske Beviser, vi her skulde have!) „at det var reent Græsk, som saaledes ved de macedoniske

*) Jeg behøver derfor ikke at svare Noget paa Forf. Beviser for, at Latinerne i det 13de Aarh. bemægtigede sig betydelige Stykker af det egentlige Grækenland (S. 23), om jeg end dertil kunde svare, at skiondt Venetianerne og Andre fik store Landstrækninger og Her, og enkelte Fyrster eller Familier erholdt Guds og Lehn, var det dog ikke et nyt Folk der indførtes, men kun nye Dynastier der oprettedes, hvilke muligen have regieret i et fremmed Tungemaal, hvad dog neppe er sandsynligt, naar de vilde forstaaes af deres Undergivne; men Massen af disse Undergivne forbleve jo dog Græker, hvilke vel ikke derfor have forandret deres Sprog synderligt og allermindst Udtalen deraf, hvad Hr. H. heller ikke, uden at modsigte sig selv, kan paastaae, naar han indrømmer, at denne til den Tid allerede var hvad vi nu kalde nygræsk Udtale, ligesom den Tid og efter hans egen Paastand ligger udenfor vor nærværende Undersøgelse.

**) *Facilius mulieres incorruptam antiquitatem conservant, quod multorum sermonis expertes ea tenent semper, quæ prima didicerunt. Cic. De orat. 3 c. 12.*

Erbrere" eller, som de her kaldes „halvbarbariske (af forskellige Stammer bestaaende) Krigerstæder udbredtes i de ugræske Lande, ligesaa lidt, som at Egypter, Syrer, Jøder og de andre Barbarer, til hvem det græske Sprog forplantedes ved det Macedoniske Herredømme, skulde have udtalt selve Sproget ganske som indfødte Grækere,,. Om nu end dette altsammen var historisk vist og ikke tildeels kun Formodning (efter Forf's. Ord blot „rimeligt"), saa beviser det dog alligevel vel slet ingen Ting i Henseende til den Udtale, vi her spørge om. Thi 1) var jo det macedoniske Sprog selv græsk (hvad Forf. og selv tilstaaer) og skreves med græske Bogstaver, saa at der ingen Mening bliver i det Argument, at Udtalen skulde være forandret fordi Græsktalandene udbredte det græske Sprog. Grunden maa altsaa vel være den, at det ikke var reent Græsk nok, men en Dialekt, „nærmest den doriske", rettere vel virkelig Dorisk med nogle enkelte Provincialismer, som jo enhver Egn kan have, hvilket altsaa ikke gjælder Mere til vort Spørgsmaals Afgjørelse, end den almindelige Indvending, at det Græske Sprog havde flere Dialekter*), og deriblandt da den doriske, som vel give en forskjellig Form og Udtale af Ordene, men ikke det, hvorom her spørges, nogen anden Betydning af de Græske Bogstavtegn. Naar f. Ex. Theokrits Iste Idyll begynder *Ἄδῶ — καὶ ἂ πῖνυς τήνα, ἂ ποτὶ ταῖς παγαῖσι μελισσεται ἄδῶ δὲ καὶ τὸ σπιγίδες* da er det kun Ordene, der dorisk udtales med *a* for det attiske *η*, eller *προς*, *ἐκείνη* og *σὺ*, der dorisk hedde *ποτὶ* (som hos Homer *πρὸτι*) *τήνα* og *τυ*, ζ der skreves *σδ*, og 2den Person der endtes paa *εσ* istedetfor det sædvanlige *εις*; men ikke Bogstaverne *η*, *σ*, *ζ*, *ει*, der dorisk udtales (som *α*, *τ*, *σδ*, *ε*, hvilke man isaaafald ikke havde behøvet at bruge i hine Sted**) Saaledes havde efter Sturz den Macedoniske Dialekt i adskillige Ord Ombytninger, men ikke anden Udtale af visse Vocale, af beslægtede Consonanter saasom af *β* og *φ*, (***) *δ* og *θ*: *μ* og *π*, o. fl. samt Metathesis, Epenthesis, Apocope af visse Bogstaver, hvilket alt tilkjendegaves i Skriften, altsaa ikke var afvigende Udtale af disse Bogstaver, men af Ordene selv. 2) At Macedonerne, som under Alexander erobrede og under hans Efterfølgere beholdt ugræske Lande, vare halvbarbariske (af forskellige Folkestammer bestaaende) Krigerstæder", ligesaa vel som at isaaafald disse forskellige Folkestammer^s Sprog ikke var det samme doriske, trængte vel og til et sikkert historisk Be-

*) Selv Hr. H. „protesterer" jo nedenfor S. 54 „paa det heftigste" imod Gylbigheden af Dialekterne som Kilde til at udfinde den gamle Udtale, og vil dog her slutte af en Dialekt, som man endog veed allermindst om. Hermann mener tværtimod (de exim. rat. gr. gr. p. 7) at de enkelte Bogstavers Udtale meget let kan bestemmes ved Sammenligning af Dialekterne. Saa forskellige kunne Meningerne være.

**) Hvorledes kan der altsaa i Dorismen ligge noget Bevis for at *η* var udtalt som bredt *e* eller *ai* som vort *ei* paa erasmisk Wiis? o. s. v.

***) Saaledes beviser Hr. Hs. Exempel af *Βασιππος* for *Φιλιππος*; kun at Macedonerne udtalte dette Navn med *B* for *Φ* (sagde Bilippos istedetfor Phil.) men ikke at hiint Legn i deres Sprog udtaltes som *Φ*. (*ἀντὶ τοῦ φ τῷ β χρώνται Μακεδόνες, Βασιππος καὶ βαλιπρόν καὶ βερονίην λ' ε γ ο ν τ ι ε ς*. Plutar. Qvæst. Græcæ. VII p. 174 Reisk.)

viis, inden detaf gjordes nogen Slutning til en større Ureenhed af Sproget, især dets Udtale, end i den øvrige doriske Dialekt. Og nodigst skulde Hr. H. i den Henseende have beraabt sig paa Sturz (de dialecto Alexandr.), da denne (i Udg. 1786, p. 10) siger: ut enim omnium Græcarum urbium & nationum origo referenda est ad Thesaliam, Macedoniam, Epirum et loca vicina, &c. ita linguam antiquissimam & primitivam Græcorum, quæ proprie dicebatur *ἑλληνική*, fuisse Thessalorum s. Macedonum propriam — eandemque fontem & originem statuendam esse omnium aliarum Græciæ dialectorum, non solum per se intelligitur, verum etiam ex eo patet, quod antiquissimi quique scriptores, & prosaici & poetæ, illa usi esse reperiuntur, ut Orpheus, Musæus, Pherecydes, Hellenicus*). Have Macedonerne altsaa udbredt noget urent Græsk, saa har det netop været Archaismen eller provincielle Dorismen, og det Alt snarere i Ordtyd og Udtryk, end i de Bogstavets Udtale, hvor med disse ere betegnede. Thi alle de Exempler af den macedoniske Dialect, som Sturz anfører, nogle og 60 Stykker i Tallet, meest efter Hesychius (hvis Vidnesbyrd Hr. H. desuden jo ikke sætter stor Værdi paa), og Phavorinus, ere jo blot enkelte provincielle Benævnelser paa Planter, Dyr, indenlandske Skikke, Maaneder o. s. v. som intet bevise hverken i Henseende til Ord- eller Bogstavudtale. Eller var det virkelig en fordærvet græsk (en nygræsk) Udtale, som de macedoniske Hære havde udbredt, da var den jo langt ældre end Slaveernes, fra hvilke den jo efter Forf's Paastand skal være kommen, hvormed han altsaa modsiges sig selv. Dernæst om nu end der macedoniske var halvbarbarisk Græsk, saa er det dog 3) et heel besynderligt Argument, af dette Sprogs Udbredelse til „de ugræske Lande“ at gjøre Slutninger til Udtalen af det reent græske Sprog i græske Lande, som om den her skulde være forvansket fordi „Ægypter, Syrer, Jøder, og de andre Barbarer, til hvem Sproget forplantedes“, muligens ikke have udtalt selve Sproget gandske som de indfødte Græker“, eller som om Spørgsmaalet her var om Ufvigelse i de ikke græske Alexandriners Udtale af det græske Sprog, hvilken det dog er rimeligt, at Mænd som Philo, om hvem det selv i Henseende til Sproget hedde ἡ Πλάτων φιλονίζει, ἡ Πλάτων πλατωνίζει, og flere Græskskrivende Alexandrinere, nok vil have tilegnet sig; for ikke at tale om de indfødte eller i Grækenland dannede Græker, som Demetrius Phalereus, Kallimachus og Eratosthenes fra Cyrene, Apollonius Rhodius, Aristarch o. fl. Thi 4) det Sted af Athenæus (III, 91) μακεδονίζοντάς τ' οἶδα πολλοὺς τῶν Ἀττικῶν διὰ τὴν ἐπιμεισίαν, hvormed Hr. H. vil bevise,

*) Sml. Boeckh corp. inser. p. 718. I Sturzes hele Skrift findes overhovedet ikke et eneste Ord om Bogstavudtalens Forandring, men allene endel Forskjelligheder i Udtryk og Bøiningformer; ligesom den heller ikke nævnes blandt de fire Ting, der efter Sturzes Mening udgjøre en Dialekts Væsen.

at „i Grækenland selv Samqvem med Macedonerne uden Tvivl havde skadelig Indflydelse paa Sproget“, gjælder allene Brugten af nogle Benævnelser, som Athenæus kalder *Ἡγορικά ὀνόματα*, og siger at man endog finder hos de gamle Digtere og Skribenter som skrive meget reent Græsk, saasom *παρυσάγγυς, ἀστάρδας, ἀγγύροπος, οχοῖνον*. Hvad nu dette, mere end alt det Dvrigte, har med Udtalen at bestille eller bevise en Forandring af samme, skal nok Tingen let kunne udfinde.

„Men langt mere Skade, mener Forf. S. 28, maatte det Romerske Overherredømme forarsage, tilmed da Nationen selv allerede var saa udartet og de daværende Grækere ikke kunde erhverve sig selv de dannede Romeres Ugtelse“. Mon da heller ikke deres Sprog og Litteratur have erhvervet sig den, hvilke det netop er bekjendt at de meest dannede Romere studerede med den ivrigste Flid, samt endog foretrak langt for deres eget baade Sprog og Litteratur? eller deres Lærde, som Romerne ofte omtale med største Ugtelse. For at see dette kan man jo næsten slaae op hvor man vil i Cicero, Horats, Quintilian o. A. thi jeg maatte fornærme de kyndige Læsere, som jeg ønsker mig, og unødvendigen spille Rummet, om jeg her vilde anføre noget af de utalige Steder, som bevise det, og fornemmelig, hvad vi her især tale om, Udtalens Besklang, Skjønhed og Ynde. I hvilken Mængde og med hvor stor Beredvillighed modtoges ikke ogsaa græske Lærde i Rom, hvor det endog ansaaes for et Fortrin hos en Træl at være *litterulis Graecis imbutus*, for at kunne være Forelæser? Droge ikke de unge Romere i Almindelighed til Athen, der selv efter vor Forf. lige til det 4de Aarh. forblev at være Videnskaberens Sæde, for at studere Philosophie, eller til Rhodus for at lære Udtalenshed? Reiste ikke Cicero selv endog i modnere Alder dert hen i samme Tid med og lod sin Søn studere i Athen hos Kratippus, som han selv (de off. I, 1.) kalder *principem hujus ætatis philosophorum*? altsammen længe efter at Grækenland havde mistet sin Frihed og Kraft, og Folket var saa udartet, som vi see af Ciceros ovennævnte Brev ad Q. fratrem o. m. a. St., samt regjeredes med den Hoimod og Ringagt, som vor Forf. (til historisk Beviis for den græske Udtalens Forandring!!) beraaber sig paa. Det Sted af de Berrinske Taler, som han i Anm. S. 28 anfører til Beviis derfor, gjælder jo netop om Ciceros Tid, saa at Udtalen, naar den derved skulde være bleven fordærvet, allerede maatte have faaet sin Skade mange Aarhundreder før Slavernes Tid, fra hvilke jo dog den fordærvede Udtale skal være kommen, ja ikke engang skal have eksisteret før det 9de Aarh. og kun i Constantinopel (s. S. 7) Forf. altsaa herved selv giver os Beviserne imod sig i Hænder. Men uden at tale videre herom, ville vi blot bemærke, at naar han slutter fra „den Romerske Politik, at quæle Nationaliteten i de af dem erobrede Lande“, eller fra „Provincslen Achais Beskyrelse af Romerske Embedsmænd efter Romerske Love“ eller fra „disse Embedsmænds“ (undertiden maaskee indtræffende) „Uthængighed i de Undergivnes Tungemaal“, da er det vel rimeligt, at disse Omstændigheder kunne have gjort det til en Nødvendighed for mange Grækere at lære lidt Latin eller dog at kjende adskillige romerske Udtryk og Benævnelser, som derved indkom i Sproget, men bevise ingenlunde, at det

græske Sprog derved paa anden Maade blev fordærvet og allermindst dets Udtale, da snarere de latinſke Udtryk bleve græciserede eller udtalte med græſk, end omvendt de græſke af Folket ſelv med romerſk Tunge. En ſaadan Fordærvelfe kunde ikke indtræde med mindre det havde været Romerne der lærte Græſk og da ikke kunde tilegne ſig dets Udtale, eller et langt overveiende Antal romerſke Iſndbyggere (thi en enkelt Colonie et eller andet Sted gjør Intet til Sagen), var bleven udbredt over alle græſktalende Egne, ſaaledes ſom man vil paaſtaa om Slaverne, i hvilket Tilfælde det græſke Sprog da ikke længere, hvad det dog endnu er, vilde have forblevet Sprogets Hovedelement. Men en ſaadan Udbredelfe af Romerne viſer heller ikke Historien i ſierneſte Maade. Vi have et ſtrappant Exempel i vort eget Lands Historie paa nærværende Tid. Hvor ivrig er der ikke i mere end 500 Aar arbeidet baade directe og indirecte paa at faae det Tydſke Sprog gjort til Modersmaal i det nordlige Slesvig? dets danſktalende Folk regieres for en ſtor Deel efter tydſke Love og aldeles i tydſk Sprog, af Embedsmænd der ere tydſk opdragne og underviſte, i Alt hvad der udgaaer fra dem kun ſkrive Tydſk, for den ſørſte Deel ere aldeles tydſkſindede, tildeels endog kjæmpe for det Tydſkes Vedligeholdelfe ſom for det Vigtigſte i Livet og undertiden ikke engang kunne tale med deres Undergivne i diſes Sprog ſørend Nødvendigheden har lært dem at raddrække det lidt, for dog nogenlunde at forſtaaes; ſom ringeagte danſk Sprog og Literatur i en Grad, ſom Romerne ingeniſinde have ringeagtet det græſke Sprog og den græſke Literatur, hvilken diſe tvertimod agtede høit og med megen Flid ſtuderede; og den ſamme Beſtræbelfe efter at tale Tydſk og ſamme Ringeagt for danſk Sprog og Literatur viſe ſædvanligen de, ſom ville paſtere for lidt fornemmere og mere dannede, end Mængden; ja paa mange Steder er ſelv Skoleunderviſning og Gudſtjenefte for det danſktalende Folk tydſk, ſaa at ſamme indtil paa den ſidſte Tid neppe ſik en danſk Bog eller blot Avis at ſee, og ofte ikke kunde læſe det Sprog, de talte; ligesom Underviſningen i Skolelærerſeminarierne og de lærde Skoler er blot tydſk (thi et Par ugentlige Timer i det danſke ligesom i andre fremmede Sprog ere for Intet at regne): og uagtet alle diſe og flere for det danſke Sprog blandt Danſktalende langt ugunſtigere Omſtændigheder, end hine romerſke Forhold vare for de Græſktalende, der tvertimod meddelte Romerne deres Sprog og Videnskabelighed, ikke omvendt ſik denne af dem, — uagtet alle diſe Beſtræbelfer for at germaniſere det nordſlesviſke Folk og berøve det „ſin Nationalitet“, ja uagtet den danſke Literatur, i hvor betydelig og priſelig, dog i ingen Henſeende kan maale ſig med den græſke, eller benyttet ſaaledes af Slesvigerne, ſom denne blev benyttet af Romerne, har det endda ikke i ſaa mange Aarhundreder kunnet lykkes at faae Bugt med Folkets danſke Modersmaal*), og det

*) See om alt dette det fortræffelige Værk af den afdøde Herredsfoged C. v. Wimpfen: „Geſchichte und Zuſtände des Herzogthums Schleswig oder Südjütland von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart. Flensburg 1839“, ſamt mange Numere af det Haderslevſke Ugeblad „Dannevirke“, baade i det foregaaende og i dette Aar.

tydske Sprog er i al den Tid neppe rykket et Par Mile længere over Eideren, og endnu ikke videre, end det allerede for næsten 100 Aar siden er beskrevet i Afhandlingen om „det Danske Sprogs Stjæbne i Sønder-Sjælland“ i det danske Videnskabselskabs Skrifter 1ste Deel Kbh. 1745. Ikke heller kan man sige, at om end det tydske Sprog ikke er selv bleven almindeligt, har det dog indvirket meget paa det danske i Nord-Slesvig og navnlig forandret Udtalen af samme. Thi vel er, udentvivel fornemmelig ved de tydske Embedsmænds Tale og Skrift, mange Stedsnavne og Retsudtryk bleven germaniserede (s. v. Wimpfens Geschichte S. 245—248, sml. S. 282), hvilket da er forandret Ordudtale, (som Almuen dog, naar den taler dansk, ikke engang synderlig følger, men meget mere endog udtaler de nye Navne ligesom andre indførte tydske Ord ganske danstagtig), ingenlunde derimod forandret Bogstavudtale. Desuden er det Afvigende i den sønderjydske Bogstavudtale en oprindelig Dialekt, i mange Dele beslægtet med den norrøjydske, og ligesaa lidet succesfuldt og af de senere Aarhundreders Germanisering bevirket, som det er skeet i denne. Hvad Rimelighed har det nu vel, at dette mere skulde være skeet i det græske Sprogs Udtale ved Romernes Overherredømme, som jo var langt mindre ugunstig for dette Sprog? En lignende Parallels giver os og det plattyske Sprog i Holsteen, som allene mundtlig forplantet, dog, uagtet Regering, Underviisning, Gudstjeneste, og Skriftsproget ere aldeles høityske, ikke i mindste Maade er derved bleven forandret. — Men vi gaae nu videre i Betragtningen af vor Forfatters Paastande om Romernes Indflydelse paa det græske Sprogs Udtale. Den vil han fremdeles bevise af Grækenlands politiske Tryk ved Sullas Love og Udelæggelse af Athen, og anfører Noget af Athenionis Tale hos Athenæus (V, 51), om „de lukkede Templer, i Smuds liggende Gymnaster, det tomme Theater, Domstolens Løshed“ og fremfor Alt, „at Philosophernes Foredrag forstummede“, hvilket han mener ikke ganske kan betragtes som rhetorisk Overdrivelse; som om det alligevel var noget Beviis for, at det græske Sprog og endydermere dets Udtale var fordærvet! Meget mere studerede jo Romerne græsk Sprog og Philosophie flere Aarhundreder derefter; og han selv tilstaaer strax ovenpaa, „at Athen vedblev at være Videnskaberens Sæde til langt ind i Keisertiden og at Lærerne lønnedes af det Offentlige under Keiserne;“ hvad ligeledes S. 30 siges om „Athen og andre græske Byer endnu i det 4de og tildeels 5te Aarh.“. Hvortil da saadanne intetbevissende Relationer, uden for at blænde og forvirre den uagtsomme Læser med blot tilsyneladende historiske Argumenter? Det mener jeg man medrette kan kalde, hvad Forf. uden Grund beskyldte mig for, „at blande Tiderne“ og oveniljøbet Tingene med. Men, siger han i Anledning af den sidstnævnte Tilstaaelse, (S. 19—20) „baade Lærere (?) og Disciple vare allerede paa Ciceros og Strabos Tid for den allerførste Deel Fremmede, medens det ubartede Folk opreiste Støtter for flette Theaterdigtere og morede sig ved at see Gøglerkunster og Dyrerægtninger“. Nu det er da intet Nyt, at Almuen og unge Mennesker finde større Behag i saadanne Moerskaber end i alvorlige Studier; men hvorledes beviser det, at Sproget og dets Udtale allerede dengang var for-

dærvet? eller er det muligt, at Forfatteren ikke mærker, hvorledes han modsiger sig selv, naar han lige strax derpaa selv bemærker, at „Cicero endnu (de Orat. III, 11) omtaler udannede Atheniensere (C. siger endog enhver udannet Atheniensers) „Fortrin for de lærdeste Asiater, ikke i rigtigt Sprog, men i (Stemmens) Tone og behagelig Udtale (non verbis, sed sono vocis, nec tam bene quam suaviter loquendo)? Thi talte de den Tid (aa smukt, saa har jo deres samtidige Lyst til Gøglerkunster og Dyrskægtninger ingen Indflydelse havt paa deres Udtale. Heller ikke bevise Philostratus'es Ord (vit. Soph. II, 1, 7) noget herimod, saalænge det ikke er afgjort, at det just var Udtalen, og ikke snarere Sprogriktigheden, der leed ved Tilstrømningen af Ynglinge fra Thracien og Pontus, og for hvilken Cicero, jo heller ikke vil rose Athenienserne. Ph. siger kun διαφθίγοιται τὴν φωνήν, hvilket ligesom kun betyder Sproget og ikke nødvendig den sonus vocis, som Cicero udtrykkelig adskiller fra verba. Men lad det endog have været Udtalen der „snarere fordærvedes end forbedredes., ved Tilstrømningen af Grækere fra andre Egne, saa beviser det jo deels ikke i nogen Maade, at Udtalen i Byen tilforn har været erasmisk eller Forandringen er skeet i de Punkter, hvorom her er Tale, deels maa denne jo isaafald have været blot local, da Philostratus kun omtaler Athenienserne i Byen (τοὺς ἐν Ἀθῆναις), hvilke ogsaa efter vor Forf. (nedenf. S. 44) endnu skulle tale flet, og i alt Fald efter Philostrats Sigende „den Attiske Tone var at finde i Midten af Landet, hvor de Fremmede ikke kom, og iblandt Landsfolket“, hvis Sprog jo netop, som sagt, af Boeckh ansees for at være Stammen til det Nygræske og dets Udtale. Og endelig sige jo hverken Cicero eller Strabo i de anførte Steder, at „Lærerne“ vare Fremmede, men kun, at de Fremmede nøde godt af Underviisningen, af de Indfødte derimod ikke Mange lagde sig synderlig efter disse Studier. — Hvad Forf. dernæst S. 29 yttre om at „det i det øvrige Grækenland saae langt værre ud“, er kun lidet begrundet, da han jo selv siger, at „vi af Mangel paa Efterretninger ikke kunne i det Enkelte forfølge, hvori det indtrængende Barbarie har bestaaet og i hvilken Grad det har fundet Sted“, ja endydermere det Sted, han anfører af Tatian, kun omtaler Forskjelligheden i de græske Dialekter, fremmede Fortolkninger og Indblanding af barbariske Udtryk. Hvad historisk Beviis ligger altsaa nu heri for en Forandring af Sprogets Udtale? Derpaa følger S. 30 hvad Forf. flutter af den Byzantinske Historie, hvorom vi tildeels have talt ovenfor. Navnet *Ρωμαῖοι*, hvorpaa Forf. først lægger Vægt, grunder sig jo blot paa at Folket stod under Romersk Regjering, hvis Sæde nu var fløttet herhen, og som maaskee selv satte en Vægt i at henhøre under det store Monarchie, beviser derimod ingen Sprogforandring hos dette græske Folk; og ligesaa lidt beviser Brugen af det Latinske som Høfsprog, eller Libanius'es Frygt for at det Græske omsider vilde gaae under*), fordi kun de, som kunde Latin, vare anseete og fik Embeder,

*) Det danske Sprog er ikke gaaet under, fordi det tydske i lang Tid var Høfsprog hos bore Konger

hvilket var naturligt naar Regjeringsproget var Latin, eller at Justinians Lovgivning paa Eidet nær er affattet paa Latin, eller at han kalder det *πᾶσις γωνή*, hvad det for Romerske Keisere jo virkelig var, og de, som skreve paa Græsk til Keiserne, kunde bede om Tilgivelse, fordi de skreve i et for Dem (Keiserne) fremmed Sprog (*δι' ἄλλοτριῶν ὑμῶν γωνῆς*), eller endelig, at Constantinopel blev begunstiget fremfor Provindserne og navnlig Grækenland. At derved nok kunde komme endeel latiniske Ord ind i det Græske, og at dette i Constantinopel, naar den blev „befolket ved en Menneskemasse fra alle Kanter“ kunde blive endeel blandet, og selv de Byzantiniske Historieforfatters Sprog derved blive saa ureent, som Forf. ved de Niebuhrske indices til de 2 første Bind af Byzantinerne vil bevise, er ganske rimeligt; ligesom vel overhovedet Ingen vil negte, hvad der ikke behøvedes saa megen Lærdomsapparat til at bevise, at det nu-græske Sprog er i mange Ord og Ordformer meget forskielligt fra det gamle helleniske, kjendt dette dog endnu udgjør Hovedstammen af hiint: men i Tæet af Alt dette ligger endnu noget historisk Beviis for, at Udtalen af dette oldgræske Element, ja selv af de senere græciserede Tilblandinger i samme, eller Betydningen af de Bogstaver, hvormed begge Dele ere udtrykte, i mindste Maade er bleven forandret, end sige at det skulde give nogen Oplysning om, hvorledes Udtalen for den formæntlige Forandring har været; hvoraf da følger, at den hele Exposition af alle disse Omstændigheder, naar der ikke kan komme Andet ud af den, ikke vedkommer Undersøgelsen om, hvilken der er den ældre ægte græske Udtale, og altsaa til vort nærværende Diemeed er aldeles unyttig. Ja Forf. synes endog reent at glemme, hvad han egentlig vilde tale om, naar han anfører saadanne Momenter, som S 30: at Skolerne vel under Julian blomstrede i Grækenland (hvilket Forfatteren dog ikke rigtig vil troe), „men af hvad Beskaffenhed den Philosophie og Sophistik var, som dengang blev lært i disse Skoler, er noksom bekiendt“; som om den Sophistik havde noget med Sproget og dets Udtale at gjøre eller dette derfor ikke gjerne kunde være godt Græsk nok! Naar der altsaa i Maanedsskrift for Litteratur Ude Hefte 1836 yttres, at Prof. Heinrichsens Paastande, skjøndt negative, „ere saameget sikkrere“: da kunne disse vel i disse og flere historiske Punkter være meget sikkre, men uden at dog derfor de Slutninger, som deraf gjøres, ere sikkre, hvilket dog her var Hovedsagen. Det er saaledes meget sikkert, at Romerne beherskede og plagede Grækenland og Lille-Asien, at Regjeringen

---

af den Oldenburgske Stamme, og anseelige Embeder gaves til Lybske; end ikke i Nordflæsig, uagtet dette der endnu finder Sted med de fleste Embeder. Den berømte Harns frygter ogsaa for, at det Plattyske engang i Tiden vil gaa reent under og fortrænges af det Høitybske, som ene er Kirke-Skole- Rets- og Skriftsprog; men hvad fornuftig Grund ligger vel deri til at slutte, at Udtalen af det Plattyske er bleven forværret?

i det østlige Keiserdømme længe var mere latinisk end græsk osv. osv. Men derfor er det endnu ingenlunde sikkert, at den græske Folkemængde derfor har forandret Udtalen af sit Modersmaal, men snarere rimeligt, at den udtalte de latinske Ord, som derved indkom i Sproget, græskagtig; og alle Forfatterens Argumenter eller Slutninger af det Slags ere saa langt fra at være historiske Beviser imod det, han benægter, at de ikke engang have Sandsynligheden for sig, ligesom han heller ikke anfører os et eneste Sted af nogen Autor, som omtaler en saadan ved Romerne bevirket Forvanskelse af det græske Sprogs gamle Udtale, hvad dog vel til historisk Beviisførelse var fornødent. Jeg vil her ikke tale om de Modsigelser, hvori Hr. H. ved disse historiske Demonstrationer indvikler sig, saasom at Udtalens Fordærvelse ved Romernes Overmagt og det latinske Sprogs Indflydelse allerede skal være bevirket af „den store Forandring, der i Grækenland er foregaaet, lige fra den Tid af, det tabte sin Frihed,“ fordi Romerne udtalte Landets Idiom med romersk Organ S. 42, hvilket da Grækerne vel skulle have efterøbet! ja endog ved Macedonerne Erobringer fra Alexander den Stores Tid af, og dog Cicero og Qvintilian resp. 1, 2, 300 Aar derefter kunde finde det græske Sprogs Udtale saa skøn og uopnaelig for Romerne*); eller at den paastaede Forandring af Udtalen allerede er begyndt ved Romerne eet, ved Macedonerne trehundrede Aar før Chr. (altsaa ikke stort over et halvhundrede Aar efter Grækenlands blomstrende Tid), og vi dog ikke maa antage, at denne Udtale har fundet Sted førend høist i det 9de Aarhundrede efter Kristus. Ikke heller vil jeg opholde mig ved saadanne isinesaldende Inconsequenter, som at de andre Vocaler saavel som de fleste Consonanter skulle have beholdt deres oprindelige Lyd, men allene *η* og *υ* samt maaskee *β* have forandret den, eller at i Henseende til Diphthongerne *αι* og *ει* skulde den latinske Udtale have foraarsaget Forandring i den græske, idet disse Diphthonger derefter vare komne til at lyde som *ae* og *i*; ikke derimod i Henseende til *η* og *ου*, som i Nygræsk ikke lyde, som man af den latinske Skrift skulde slutte og som Mathiä og Buttman virkelig have sluttet, hvilke begge heri finde, den ene et „meget solid“ og den anden et „uimodsigeligt“ Beviis for Udtalen af *η* som *e*; og vi altsaa kunne spørge, af hvad Grund Romernes Udtale i den ene Henseende har virket, hvad den i den anden ikke har kunnet, eller om Udtalen af *η* og *ου* maaskee er Slavisk eller Macedonisk, saa at hver af de indvirkende Magter faaer sin Deel. Men hvad jeg her ikke kan undlade især at henvende Læserens Opmærksomhed paa, er det, som Lachmann allerede i fornævnte Recension har bemærket, at, hvis Udtalen var forandret efter

---

*) Qvare qvi a Latinis exiget illam gratiam sermonis Attici, det mihi in loquendo eandem jucunditatem. — Non possumus esse tam graciles: simus fortiores; subtilitate vincimur: valeamus pondere Qvintiliani institt. orat. XII, 10. Og af Cicero s. foruden andre det Sted, som Hr. H. selv anfører S. 29 af de Orat. III, 11.

Latinen, maatte Resultatet ofte være bleven et ganske andet eller det Modsatte af hvad det sees at være i Nygræffen, hvori f. Ex. Hovedstrids punkten η udtales meest som i , istedetfor at det jo , naar Udtalen var forandret efter Latinen, maatte udtales e , ligesom og oi maatte lyde som oe , ikke, som det jo i Nygræffen lyder, i eller som det med samme nærbeslægtede y , hvori altsaa Prof. H. aabenbar modsiges sig selv, naar han paastaar, at en ikke romersk Udtale er indbragt ved det romerske Sprog; medmindre han her vil consentere i det, jeg troer at have documenteret, men han nedenfor (S. 54) siger at „Ingen, i hvor mange Kunster jeg end har anvendt derpaa, vil antage“, at nemlig selv Romernes lange e ofte lød nær i , og deres oe som et saadant e . Hvad det Følgende af dette Stykke (S. 31) angaar, hvori Forf. paastaar, hvad jeg ikke negter, at det gammelgræske Sprog allerede tidlig (som Forf. synes at mene, allerede fra det 5te og 6te Aarh. af) begyndte at uddøe d. e. ophørte at være Folkesprog (hvad det maaskee aldrig ganske har været, da Skriftsproget vel her, som i de fleste andre Sprog, stod i Correcthed et godt Stykke over Mundsproget eller den daglige Tale især Almuens), samt at det Romæiske Sprog har eksisteret som Talesprog længe før det begyndte at anvendes i Skrift, og allerede flere Aarhundreder før Constantinopels Indtagelse, da beviser Dette snarere for min end for Forfatterens Mening, saasom dette Folkesprog jo maa være forplantet mundtlig, dets Udtale altsaa have eksisteret adskillige Aarhundreder førend det 9de til 12te, da Forf. først vil admittere det; ligesom det og kun er lidet sandsynligt, at, naar det Gammelgræske „vedblev at bruges som Kirkesprog, i Skrift af de Lærde og titbeels af Regjeringen“, dets Udtale og Tegnsbetydning da skulde have været en anden, end den, som Tilhørere og Læsere forstode. Om det Beviis, som Forf. (S. 31 fg) troer at finde i Analogien med Italiens Skjebne og det latinske Sprogs Forvandling til Italiensk, er det ikke fornødent at tale Meget, da vel Ingen vil kunne paastaae, at Omstændighederne her vare saa lige eller aldeles eens, at Følgerne nødvendigen maatte blive ganske de samme, og at deri altsaa skulde ligge noget sikkert historisk Beviis for at Fremmedes Indvirkning paa Sproget i Grækenland har været den samme, som i Italien (thi da Forf. ikke vil admittere andet, end sikker historisk Beviser for vor Mening, have vi jo Ret til at gjøre samme Fordring til ham). Desuden er det jo, om end samme Forandringer vare foregaaede i begge Sprogene, dog hvad Udtalen angaar, ikke engang afgjort, at denne i det Italienske Sprog afviger synderligt fra de gamle Romeres Udtale af det Latinske, hvilket først burde bevises, inden man deraf kan slutte, at det og skulde være gaaet saaledes til i Græffen. Jeg vil derfor kun i Henseende til de ulige Omstændigheder anføre Wetsteens Ord, som til Besvarelse af den Grund, som Mekerch, ligesom nu vor Forf., henter fra den Forandring, Gothernes, Vandalernes, Hunnernes Adelæggelser have forarsaget af det latinske Sprog, p. 17 bemærker Følgende: *Regerimus, non omnem irruptionem Barbarorum lingvam aut prononciationem mutare; Xerxes multas Barbarorum myriadas duxit in Græciam, nec verbo legitur, mutatum quid esse vel in lingua vel in prononciatione,*

nisi quod pauculae quaedam voces Persicae Graecis familiares fuerint factae. Dein, si Italia cum Graecia conferatur, magna est utrobique disparitas; apud Graecos enim literarum & linguae studium floruit, quousque imperium eorum stetit, mox vero a Turcis fugati doctores ad nos evaserunt, rectam pronunciationem et literarum Graecarum usum monstrantes. Eo tempore si Graecos consideres, quoniam fuere Itali? Romanae eloquentiae sedes a Gothis jam A. Chr. 410 capta est et vastata, neque unquam ad pristinum nitorem assurrexit, ut, circa tempora declinantis imperii Graeci, Itali, quales sunt hodie, tales jam extiterint. Qvis autem Roma ad nos est elapsus, qui viva voce literarum sonos & priscam pronunciationem ostenderit? — Paa det Følgende ville vi ikke indlade os, da det, i hvor rigtigt det end i Henseende til Sprogets og Smaagens Fordærvelse kan være, Intet beviser om en Forvanskelse af Udtalen. Og hvad dernæst Fors's Formodning S. 37 om mig angaaer, maa jeg bemærke, at jeg ingensunde, er ledet til hvad han kalder „brang Forestilling" eller „Fordom" om det levende Nygræske Sprog ved „Korais" eller de andre „europæiserende Grækeres" Skrifter, heller ikke ene ved de Nygræske Grammatiker, hvoraf han paastaar at man ikke kan kjende det levende Romaiske Sprog*), hvilket jeg ikke veed om Forfatteren kjender Mere til end jeg. Men det, jeg dømmes Sproget efter, er tildeels netop saadanne Skrifter, som Forfatteren dertil anpriser, hvoraf jeg glæder mig ved at kunne, foruden Samlingerne af Folkeviser, ogsaa nævne Dimitrios Zinos, hvis ovennævnte Paraphrase til Batrachomyomachien jeg noie har gjennemlæst og saavel deri, som i Mullachii Commentar dertil, har fundet idelig Bestyrkelse af min Forestilling om det nye Sprog som en, skjøndt udartet, dog „ægte Datter af det gamle", **) hvor

*) Jeg mener dog, at man f. Ex. ved Lüdemann's Lehrbuch der neuget. Sprache, og den samme vedsideie Samling „Uebungstücte" og Anhang af Folkepoesie, saavel som af Jules Davids Grammatikaliske Parallele af Gammel og Nygræsk, overs. paa Engelsk af Mitchell, ikke faaer noget urigtigt Begreb om det nu levende nyget. Sprog. Dr. H. troer maaskee, at jeg har min Smule Kundskab om dette af E. Schmidts Lærebog, hvorover f. J. Davids Kritik i Lüdemann's Fortale S. XVII.

**) f. Lüdemann's Fortale, hvoraf jeg blot vil anføre Følgende: S. XI: „da die neue Sprache dem Grundcharakter der alten treu geliebet" og S. XII: „der Irrthum, als sey das Neugriechische eine dem Hellenischen ganz fremde und fast nicht homogene Sprache, ist unter den Uneingeweihten und selbst unter gelehrten Hellenisten immer noch ziemlich allgemein verbreitet. Die Sache verhält sich, im rechten Lichte gesehen, völlig ungekehrt. Man könnte mit größtem Recht sagen, die Sprache der gebildeten Griechen unsrer Tage sey noch die selbe, welche die Alten redeten, nur daß sie Zweidrittel ihrer alten Sprachformen und ihres Wortschatzes vergessen und

Forf. neppe skal nævne mig fire fremmede Ord mod halvhundrede græske eller af græsk Oprindelse. Og ikke stort anderledes forholder det sig med de fleste af de Provestykker, han selv anfører. Hvad Grund er der altsaa til at antage en Forandring af disse Ords Udtale? — Forf. spørger S. 41: „Skulde virkelig de Nygrækere, som ikke have classisk Dannelselse“, (jeg mener dem, som blot have nogen Dannelselse og ere vante til at læse) „med Lethed forstaae en gammel Hellenisk Forfatter?“ Vel gjør det ikke noget til den Sag, hvorom vi tale, da det i alt Fald ikke er Udtalen, som vil hindre dem i at forstaae de Gamles Skrifter; men jeg vil imidlertid lade Lüdemann svare for mig, som (Fort. S. XVI) siger: „Auch sind dem einigermassen gebildeten Griechen unsrer Tage die Schätze der Vorwelt keinesweges so verschlossen, als man gemeinhin glaubt. Der in seiner eigenen Sprache bewanderte und belehene Grieche versteht den Plutarch, den Strabo ohne große Schwierigkeiten, und nach kurzer Uebung faßt er auch die Meinung des alten Dichters“. I alt Fald kunde vi, om Forf. vil, i dette, som i flere Tilfælde, appellere til vor lærde Landsmands, Etatsraad Brøndsteds Dom, der vel kjender det nygræske levende Sprog og Folk langt bedre end vi hegge.

Forf. „kommer nu endelig til Udtalen“ hvorom han da strax selv erkjender, at den hele forudskikkede Historie er til ingen Nytte, i det han erklærer, at de historiske Data her ikke ere saa tydelige som i de foregaaende Punkter“, og saaledes, hvad han ovenfor bebreidede mig som en stor Feil, selv behandler Gjenstanden isoleret fra denne Historie; medmindre det skal være en paa Historien grundet Behandling deraf, at han i de nu følgende Raisonnements om Forandringeres Mulighed i Udtalen, indeblander (S. 43) et Stykke af Athens Historie og om hvem det har været underlagt siden det 13de Aarhundrede, altsaa længe efter den Tid, hvorved han byder at Undersøgelsen om Udtalen skal standse, samt nogle Noticer om Athenernes forkeerte Sprog i det 16de Aarh. som ikke i mindste Maade vedkomme eller oplyse noget om den ældre Udtale,

---

vielen fremden Eindringlingen Raum verstattet hätten. Fürwahr die gesammte Grammatik der neuen Sprache steht der alten gar nicht so fern, als man gewöhnlich glaubt, und gewiß ist, das keine der latinisirten Sprachen Europas ihr'm Stamm, dem Römischen, so nahe geliebt ist“ (altsaa heller ikke det Italienske) „als das Neugriechische dem Hellenischen. Genauer betrachtet ist es überhaupt weniger das Grammatische, als das Intellectuelle, was die beiden Sprachen von einander scheidet; weniger das Wort als die Denkweise, der Geist o. s. f. Men maaſkee kjender E. det levende græske Sprog mindre end vor Forf. — Endelig og af Fortalen til Anhanget S. 149: „Das Neugriechische, in seinen ersten Reimen sehr alt, ja in seinen vorzüglichsten Formen schon in dem äolischen und dorischen Dialekt der classischen Sprache enthalten, entstand mit dem veränderten Volksleben selbst“ o. s. v. Og endda skulde den ikke være en ægte Datter af det gamle Græske!

hvorom her spørges. Utter en Prøve af, hvorledes denne Afhandling er bedre flippet til at forvirre end til at oplyse Sagen. — S. 41 begynder han med de Ord; „Witnok havet der ligesaa lidt i den Græske, som i noget andet Sprogs Litteratur, udtrykkelige Vidnesbyrd om en til en vis Tid skeet total Forandring i Udtalen, men deraf vil vel Ingen vove at slutte, at slet ingen Forandring er foregaaet i Udtalen af det Græske Sprog“. Nei vist nok ikke, hvad jeg heller ikke nogensteds har gjort. Men endnu mindre vil vel Noget vove deraf at slutte, at der er skeet Forandring, og det just i de Tilfælde, hvor det maatte falde Noget ind at paastaae det. Vi have allerede ovenfor bemærket, at efter Logikens Regler maa den, der vil paastaae, at visse Forandringer ere gjorte, bevise det, og ellers ikke har Lov til at antage og indføre dem. Men hvem er det nu, der har paastaet det og indført samme? Röchlin, som ikke vilde fravige den Talebrug, som herskede hos den Nation, fra hvilken man fik Sproget og hele Kundskaben derom, som var overbragt med samme og havde al den Autoritet for sig, man kunde erholde (efter vor Tids selv endog 700 til 1000 Aars)? eller Erasmus, som uden nogen Autoritet af Talebrugen, blot efter Ideen og uden sikker Grunde, forandrede den, eller rettere sagt nogle præcipitante Efterfølgere af ham, som efter hans Død, saasom han selv ikke vilde have den indført, grebe Ideen og glat væk anvendte den i Underviisningen*)? Desuden er det en besynderlig, aldeles ulogisk Slutning, at, om man nu end tilstod Forfatteren, at der vel kunde være foregaaet nogle, men kun mindre betydelige, Forandringer eller Nuanceringer i Udtalen, deraf da skulde følge, at andre og selv mere betydelige og væsentlige Forandringer, hvilke som helst han behagede, ogsaa vare foregaaede; især naar Aarsagerne til Forandringerne vare forskellige, ved de første kun Hurtighed, og Skjødsløshed eller Baklen, maaskee og Provincialismer i Folkets egen mundtlige Tale, som ikke medførte nogen væsentlig Forandring i Bogstavets egentlige Betydning, ved de sidste derimod en fremmed Nations Indflydelse (hvilken? Mædonernes, Romernes, eller Slavernes? kan man ikke engang bestemt angive) som skal have forarsaget en saa betydelig Forandring i Bogstavernes Lyd, som den, det erasmiske Princip fordrer. Jeg veed idetmindste ikke, at man logisk rigtig kan slutte fra det Mindre til det Større, fra ulige Aarsager til lige Virkninger, fra Formodning til Virkelighed. Og allermindst kan den Forf. slutte saaledes, som selv tilstaaer, at de Data, hvoraf man skulde kjende, at der var skeet en Forandring, ere utilstrækkelige og ofte tvetydige; ligesaa lidt som de t give ham nogen Grund til den Paastand at de ere foregaaede, at man ei kan bevise de ikke ere foregaaede.

---

*) Jvf. hvad jeg i ovennævnte Svar paa Hr. Prof. Petersens Uttringer har bemærket i Anledning af den Indvending, „at de som ville vælge noget Ryt, burde give antagelige Grunde derfor“, hvilken Indvending egentlig gjælder mod Erasmianerne, som just vare dem der valgte noget Ryt.

At den længe førte Strid om Sprogets Udtale skulde bevise, at Efterretningerne om en almindelig uforandret Udtale ingenlunde ere saa „sikre, afgjorende og uimodsigelige“ som jeg har fundet nogle af dem at være, er vel og et Spørgsmaal, saalænge det ikke er afgjort, at de Modsigendes Grunde ere gyldige og treffende nok, da der jo af den, der ikke vil lade sig overbevise, kan gøres Modsigelser imod og føres Strid om de allerbedste Beviser, og vel ikke ret mangen Sag vilde kunne kaldes vis, naar man skulde bie til Ingen mere vilde sige imod. Ved „uimodsigelig“ forstaaer man ikke det, som Ingen kan finde paa at modsig, men kun det, som Ingen med fornuftig Grund kan modsig. Ikke heller er det Udtryk „uimodsigelig“ usædvanligt hos Erasmanerne, f. Ex. hos Buttmann (ausf. Gramm. S. 14) om Beviset af den latiniske Skrivemaade som vor Forf. protesterer saa aldeles imod, mig tages det derimod saa ilde op. Førf's Tillæg, at „af de Data, jeg har stræbt at vise det, de allerfleste vare bekendte før jeg optraadte som Forsvarer af den nygt. Udtale“ saarer mig ikke, da jeg hverken har udgivet dem for mine egne eller lovet lutter nye og hidtil ubenyttede. At de „gjentages“ er ikke oversflødigt, naar man vil skrive fuldstændigt om Sagen, da langtfra alle Læsere vide eller erindre, hvad der er bekendt for nogle, og Modparten gjentager de samme Paaastande, som herved maae besvares, samt endelig mange Steder kunne anvendes anderledes, end det af Forgængerne er gjort. Det Følgende (S. 42) gaaer nu ud paa at vise, at Udtalen for det 9de Aarh. kan være bleven forandret, hvad vi ikke videre ville modsig, da, som sagt, deraf endnu ikke følger, at den er bleven forandret, og endnu mindre i de Punkter, hvori det paaastaaes at være skeet; hvorfor man dog kunde have sikke Beviser inden man forkastede den Brug, som saa langt tilbage i Tiden viser sig at have hersket hos det græsktalende Folk selv, endog medens det Helleniske Sprog endnu taltes og skreves af dannede Folk og, som Forf. selv tilstaaer, med den Udtale, det endnu har. Denne Brug er nu efter hans egen Tilstaaelse for det Næste tusende Aar gammel. Vi spørge altsaa: hvilke sikke historiske Grunde har han for, at den før den Tid skulde være forandret, og det i Særdeleshed i de Hovedpunkter, hvorom Striden er? For dette finder man hos ham slet ingen; og for en Forandring i Almindelighed, men ubestemt hvori, ikkun følgende, idetmindste ikke historiske af den Natur og Bighed, som han fordrer af os, men blot 1) den Sandsynlighedsgrund „at da der i Grækenland efterhaanden ved Blanding med fremmede Elementer er fremkommet et nyt Folk og Sprog, der atter bestandig har faaet nye Tilfætninger“, saa „vil man have Grund til at tvivle, at ene Udtalen har beholdt sin Reenhed?“ Denne „Grund til Tvivl“ skulde altsaa berettigt til at gjøre efter blot Conjectur Forandringer, hvorfor der intet sikkert Beviis gives, og endydermere saa væsentlige, som de erasmiske, hvilke Hr. H. ikke engang selv kan eller vil forsvare! Og hvad Grund til Paastanden om en Forandring af Bogstavernes Betydning ligger der vel dernæst i Titblandingen af fremmede Dyd eller Brugen af andre Dydformer, som desuden allerede forlængst kunne have fundet Sted i det gamle Mundsprog selv og ikke ere indbragte udenfra (f. Ex. 3 Plur.

οὐν for οὐσι, Impf. paa *a* for *ov*, *ἔνασ* og *τινάς* for *εἷς* og *τις*, *εἶναι* s. *ἔστι*, *ἐστάνην* i Betydn. var, *καίρω* i Betydn. gjør, og utallige andre); hvad Grund, siger jeg, ligger vel deri, til at Tegnene, hvormed Lydene tilkjendegaves, skulde have faaet forskjellig Betydning? Aarsagerne til disse to Slags Forandringer ere jo dog ligesaa forskjellige som de selv ere. So, siger Forf., „Romerne og Slaverne talede i det romaiserede og slaviniserede Grækenland Landets Idiom, men de talede det med Romersk og Scthistisk Organ“; og deraf skal da „Børnenes Organer være afficerede saa Meget“, at den blandede og forværrede Udtale opstod, ja endog udbrededes saaledes over alle Græsktalende Lande, at selve Grækerne allerede i det 9de Aarhundrede ikke mere kjendte til den gamle græske Udtale! hvad historisk Visdom eller endog kun Rimelighed har nu denne hans blotte Formodning?*) Om den romerske Indflydelse, at den, om den end havde været nogen eller Romerne havde udbredt sig saaledes i Landet samt forbundet sig saa hyppigt i Ugteffaber med Grækerne, at alle Børnene og derefter hele Efterlægten derved lærte at tale slet eller latiniskgræsk, dog maatte have frembragt et ganske andet Resultat i Udtalen, end denne viser, have vi talt ovenfor. Spørgsmaalet bliver altsaa kun om Slavernes og andre Fremmedes Indflydelse. Vilde vi nu heri end ikke ogsaa i Henseende til Udtalen antage, hvad dog Sproget, der i sit Hovedelement og for største Delen er forbleven græsk, overbeviser os om, at det Græske, uagtet al Tilstrømning af Fremmede, dog har seiret, og de Indvandrede efterhaanden have lært de ældre Indbyggernes Sprog, saa at om nogle Fædre end ei have ganske kunnet vænne sig til den rette Udtale, dog Børnene, som lærte at tale af græske Mødre**), og de følgende Generationer, ikke derfor have tabt den: saa maatte man dog, for nogenlunde tilstrækkelig at begrunde denne Indvending, kjende Udtalen af de indkomne Slavernes og andre fremmede Folks Sprog, hvoraf det Græskes Udtale skal være forværret, noget nøiere end man kjender den, (s. Ex. om de havde den Bane at udtale *e* som *i*, eller aabne Diphthonger som enkelte Vocallyd, og hvorved det endda ikke var beviist at Grækerne ei før den Tid ogsaa havde talt saaledes, hvad endog er sandsynligt ifald deres Sprog ellers har været saa gracilt og blødt, som Cicero og Quintilian bevidne). Thi kjender man ikke denne de Fremmedes Udtale, da var det jo endog muligt, at den, ligesom det er befundet ved den Romerske, vilde, hvis den havde virket, have givet det modsatte Resultat af det, den efter Formodningen skulde. Ved denne Forfatterens Grund er altsaa ikke engang Sandsynlighed af en Forandring i den ældre Udtale tilveiebragt. Vi ville nu betragte den 2den Grund, som er hentet fra nogle Vidnesbyrd om Sproget i Athen, hvor han mener at man, hvis Udtalen var uforandret, til alle

*) Skulde Grækenland, siger Forf. i saa Henseende være en Undtagelse fra andre Sprog? Hvilke de andre Sprog ere, hvori Sligt er Tilfældet, veed jeg ikke. Og dette er Forf's hele Beviis.

*) *Facilius mulieris incorruptam antiquitatem conservant* s. ovenf. S. 38 Anm.

Lider maatte vente den bedste og skønneste Udtale. For nu at vise hvor lidet dette er Tilfældet, fortsætter han Athens Historie lige til vore Tider (altsaa og igiennem den Tid, der efter hans eget Sigende ligger udenfor Undersøgelsen) Men er nu Athen, som han mener, ved alle de Udsat og Erobringer, den har udstaaet, bleven berøvet største Delen af sine græske Indvaanere og for det Meste befolket af Fremmede, da er det jo intet Under, om den har tabt sit gamle skønne Sprog, ja snarere at undre over, at den endda har beholdt saa meget heraf tilbage og i Hovedsagen ikke afviger synderligt fra de andre Grækeres. Desuden er det ikke engang afgjort, at det er i den almindelige Bogstavudtale og ei i en forkeert Udtryksmaade eller en vis Tone, Accent, og lige Modificationer eller et Slags Affectation, hvori de adskille sig fra Andre. Pouqueville siger derom p. a. St. *La prononciation varie cependant* (som vel hos alle Folk) *parmi les Grecs modernes; le climat & l'influence du ciel,* (jeg tænker og de andre sædvanlige Aarsager til Provincialismen i alle Sprog) *paraissent modifier ses diverses inflexions. J'en rapporterai seulement quelques exemples. Le Moraitte traine ses paroles, & avec ses sons de tête il a l'accent nasal. L'Athenien s'exprime avec affectation* (er dette nu forskjellig Bogstavudtale?); *l'habitant de l'Épire, toujours dur, porte dans ses paroles l'empreinte de ses montagnes & de son caractère. Je ne sais à quelle attribuer le ridicule accent des indigenes de Chio, qui parlent de la poitrine & de la gorge, tandis qu'on fait à peine sonner le (Γ) gamma à Smyrne, & qu'on l'élide presque tout à fait à Constantinople* (omtrent som vi ofte vort g imellem Vocaler og Tynboerne det bløde d efter Vocaler). *Par cette différence la langue moderne (ligesom vel og det gamle) ne paraît plus être la même, quoiqu'elle varie peut-être beaucoup moins qu'on le dit en general. Une femme de Morée ne fera donc pas autant de plaisir à entendre parler qu'une Grecque de Constantinople, qui fait doucement siffler le (Θ) thita, roule à peine un (Δ) delta, & compose un nouvel idiome de diminutifs, qu'elle anime des minauseries, & du roucoulement d'une tourterelle brulante d'amour.* Men hvor er der nu med alle disse Vaireiteter nogen væsentlig Forskjellighed af Bogstavernes egentlige Lyd, eller Andet end Nuanceringer? hvilket er Alt, hvad Hr. H. i alle sine siden følgende Exempler paa Forandringer frembringer, og hvad vi heller ikke nægte, men hvortom der ikke er Tale, hvor der strides om, hvilket af de tvende Systemer der er det rette, det Erasmiiske eller det Reuchliniske. Dette er altsaa „at forrykke Synspunkten“ og kun et blot tilshneladende Modbeviis til at fluffe Læseren med. Om Stedet hos Philostratus have vi ovenfor sagt det Fornødne; og saavel heri som i alle de øvrige Citater, som derefter anføres S. 43 fg. er det ikke klart, om de citerede Forfattere ved det barbariske Tungemaal, de tillægge Athenienserne i det 13de og 16de Aarh. (altsaa endog i den Tid, da Hr. H. selv antager den nygræske Udtale for herskende, og følgelig efter hans egen Paastand vor herværende Undersøgelse uvedkommende og den Blanding af Tiderne, som

han saa høielig lagde mig til Last) forstaae en Forvanskning i Ord- og Bogstavudtale, eller hele Formforandringer og Indblandinger af fremmede Ord, eller maaskee kun enkelte Egenheder og den Affectation eller Forkunstlen, hvori Pouqueville siger at Athenernes Udtale afviger fra den øvrige nygræske; altsaa en blot Provincialisme, der ikke vedkommer os her, saasom den da endnu skulde være flattere og latterligere end de øvrige Nygrækere. Men næsten komiske ere saadanne Argumenter, som de, vor Forfatter henter fra Spanieren Raimond Montanieros Vidnesbyrd, at man i det 13de Aarh. „talte i Athenen og Dmegne ligesaa smukt Fransk som i Paris; (somom Athenenserne derfor ikke kunde tale godt Græsk, men ligesom Jean de France havde glemt deres Modersmaal! eller i alt Fald disses gode franske Udtale i det 13de Aarh. var et Beviis for at den græske overalt var fordærvet førend det 9de!!) eller fra det Mundheld, som med Hensyn til Athens fordærvede Dialekt endnu skal høres: *Ὁ Ἀθήνα, πρώτη γῶνα, τί γαϊδάρους τρέφεις τῶρα*, o Athen, du første Stad, hvilke Afener nærer du nu!“ Thi dersom det Afsenmæssige skal ligge i deres Tale og isaafald ikke bestaaer i afvigende Ordformer og indblandede ugræske Udtryk, hvad her ikke vedkommer os, men i Brugen af den Nygræske eller Neuchliniske Udtale, da skjelde de, som bruge dette Mundheld, sig jo selv for Afener, saasom de jo bruge samme Udtale*). Er det derimod en efter deres Mening derfra forskjellig og flattere Udtale, da have vi hellerikke dermed at gjøre, efterdi den da ikke er den almindelige nygræske, men maa hidrøre fra en stemmed Befolkning, som ei har kunnet tilstrækkeligt tilegne sig de Indfødtes Udtale og, ved at blande endeeft af deres eget Sprog med disses, have frembragt en egen Dialekt eller Provincialisme, der ligesaa lidt kan bevise nogen succesfuld skeet Forandring af den almindelige dannede Udtale, som naar f. Ex. i vort Sprog den jydsk Almue i daglig Tale siger nær istedetfor naar, a og æ f. jeg, eller den sjellandske dørres, Snøe og nør f. deres, Enee og ned. De mene derfor ikke, at Tegnet *aa* lyder æ, a e, ell. e ö, og Orthografien retter sig efter den dannede Udtale, efter hvilken de derfor og læse. Saaledes altsaa og, naar „i Athen (maaskee endog flere Steder) *z* foran *J* og *E*-Lyden udtales som Italienernes *c* (hvilket da vel ikke er noget Afsenagtigt), eller *v* sammesteds mere som *J*, andensteds mere som *y* (ligesom det tydske *ü* forskjelligt i Sachsen og i Holsteen), eller *σενανίζω* af Een serdschianiso, af en Anden serjaniso:“ da er det smaae specielle Modificationer og provincielle ja maaskee endog personlige Egenheder, som ligesaa lidt bevise, at Udtalen har forandret sig med Tiderne eller kunde antages at have først begyndt i den senere Tid, som give Grund til nogen Slutning om den almindelige Udtale af Sproget eller udgjøre en saa betydelig Forskjel i Udtalen, som den, hvorom der her strides. Naar altsaa nu Hr. H. spørger, om

*) Mon flige Argumenter mindre røbe en „Forhippelse paa at opspore“ eller „Lidenkæbelighed i at søge Beviser“, end d.n., der hos Forf. S. 96 eller i Msfr. f. Litt. 1836 9de S. bebreides mig?

„de andre Egnes Grækere alle tale eens, og alle overensstemmende med hvad der læres om Udtalen i Nygræske Grammatiker og af Reuchlinianerne?“ da bevidnes ikke blot det Første af Reisebeskrivere, saasom af Cuyes *), og er idetmindste bekendt i Henseende til de omtvistede Punkter, hvori jeg aldrig endnu har læst eller af Noget hørt, at der nogensteds udtaltes paa erasmisk Wiis; men selv om der sommeleds skulde findes forskellige Nuanceringer af Udtalen, saaledes som vi ovenfor have læst hos Pouqueville, da beviser det Intet imod det, hvorom Talen er, fordi der godt kan gives en almindelig dannet Udtale af et Sprog, skjøndt Vulgairsproget i Dialekterne eller Provincialismene har forskellige Modificationer, og af hvilke der dog ikke er af noget Menneske paaviist en eneste, som var erasmisk Udtale. I modsat Fald kunde der i intet Sprog eller dets Grammatiker læres Noget om Udtalen, og ikke f. Ex. gives nogen Regel om dansk Udtale, fordi denne hundrede Gange er forskjellig i Sjælland, Fyen, og Sjælland, og atter ofte i forskellige Egne af disse. Og hvad det Andet angaaer, da har jeg ikke paataget mig at forsvare de nygræske Grammatiker, som desuden kunne være af meget forskjellig Værd, eller fastsat Reuchlinianernes, ikke heller Atheniensernes, men, ligesom Råuchlin selv, de dannede Nygrækeres Udtale eller det, hvori disse komme overens, til Norm, ligesom man vel vilde gøre i hvert andet Sprog hvori man vilde følge dette Rigtige. Om f. Ex. nogen mod den, der raadede os i Frankken at følge de Indfødtes Udtale, vilde anføre disse Hr. Hs. to Argumenter, og indvende, enten at den ikke i alle Egne stemmede med hvad der lærtes i Grammatikerne, eller at han i Bourdeaux eller Lyon havde hørt et eller andet Ord udtale anderledes end i Paris, da gad jeg vidst, hvad Hr. H. selv vilde dømme om et saadant Modbeviis. Hvad den Regel om Udtalen af *v* som *z*, og ligeledes af *oi* og af *η* som *z*, angaaer, maa jeg desuden bemærke, at den vel neppe er ubetinget rigtig eller disse Bogstavers Udtale derved fuldkommen nøiagtig angivet, da der deels kan være, deels virkelig findes, Nuanceringer af *z*-Lyden, som ikke altid især af os Fremmede kunne bemærkes eller engang af alle Indfødte bliver nøie iagttagne, men som dog tildeels kunne have givet Anledning til de forskellige Skriftegens Anvendelse, skjøndt dertil og kunne have været andre Aarsager f. Ex. den etymologiske, at *z*-Lyden, naar den var Forlængelse

---

*) Dgsaa i La Grèce ou description topographique de la Moree & de l'Archipel, contenant des details curieux sur les moeurs & les usages des habitans, par G. B. Depping, Paris 1823 Vol. I hedder det, at det nuværende græske Sprog er sig i alle Stammer af Nationen, selv Arnauterne indbefattede, ligt; og at Søfolkene ere bleve det gammelgræske Sprog mest troe; samt at den meest forværvede Udtale har det nuværende Attica, hvilket vel er det samme, som Pouqueville kalder affecteret. Og foruden disse har forlængst allerede Wetsteen (p. 108) anført endel flere Vidnesbyrd for samme Sag, og deriblandt selv den af Hr. H. oftere paaheraabte Crusii Turcogræcia.

det af Nogle skrives h a f t, af andre h a v t, ligesom Skrift og Skrivt? det sidste efter Etymologien, det første efter Udtalen, da det følgende Bogstav ofte har Indflydelse paa den foregaaende Consonants Udtale og gjør den blød eller haard efter Omstændighederne, hvilket og ofte viser sig i Græken (s. min Skolegramm. No. 4, 75, 85 o. fl.) hvorfor og *av* og *ev* foran *π*, *ρ*, *τ*, *φ*, *χ*, *θ*, og *σ*, *ζ*, *ξ*, *ψ*, udtales skarpt af og *ef*, og saaledes senere efter Udtalen findes f. Ex. Skrevet *ἀγράφος*, *ἀγράφτης*. Naar nu altsaa Hr. H. efter Anførelsen af denne Argyropulus's Beretning om Udtalen af *vaāv* og *γαāv*, og hiin dobbelte Udtale af *αεγγιαυλιών* og en Ispariots af *κατάκρησις* som katandesis, udraaber: „Kan der under saadanne Omstændigheder tales om en Efterkommernes fra Fader til Søn lige fra de ældste Tider af forplantet almindelig Udtale“? (S. 44): da veed jeg ikke, om Nogen kan finde nogen Rimelighed i den Slutning eller i saa søgte og interessende Argumenter, end sig kan antage dem for historiske Beviser i Henseende til det, hvorom Striden egentlig er.

Dg ikke bedre forholdes det sig med det Følgende, hvori Forf. lover „at komme nærmere til vort Emne“ i det han vil vise, at der „i selve Sprogets og Litteraturens Historie“ (hvorpaa jeg mener, det Foregaaende ogsaa gik ud) „findes Data, som tyde hen paa almindeligere Forandringer i Udtalen“. Vi ville nu see, om han da her virkelig er kommen Sagen nærmere eller har givet bedre historiske Beviser for det, hvorom der strides. Hans første Argument er (S. 45), at Orthographien først fra det 8de Aarh. af bliver en af Grammatikerne idelig behandlet Gjenstand, hvilken Omstændighed skal „synes at vidne om, at der er foregaaet en Forandring i Udtalen, der gjorde det nødvendigt at frelse“ (ikke Udtalen, men) „Orthographien (!) fra Fordærvelse“. Som om en urigtig eller slet Orthographie ikke kunde finde Sted, uden at Udtalen var bleven forandret, eller have sin Grund i andre Aarsager, navnlig i Kulturens og Videnskabelighedens Aftagelse (hvad der i den senere Tid jo netop var Tilfældet i Grækenland) eller i forsømt eller manglende Underviisning! Er det f. Ex. vel Bevis paa foregaaet Forandring i vor danske Udtale, om hos os Mange af Almuen eller ustuderede Personer bogstaver slet, blot efter Udtalen eller imod Reglerne, og man da, for at hæve denne Mangel, udgiver Lærebøger i Retkrivningen, som man i ældre Tider kjendte Lidet eller Intet til? Dgsaa Grammatiker og grammatiske Undersøgelser fremkom jo først længe efter Sprogets klassiske Literatur, hvoraf de da abstraheredes; men skjøndt man derved vilde forebygge Feil og Udartning, eller gjøre Ungdommen opmærksom paa det Correcte i Sproget, beviser det dog ikke, at i de Punkter, som de grammatiske

---

ligt, skjøndt Orthographien kan have rettet sig derefter; og selv om Forandring dermed er foregaaet bestaaer denne kun i en Afslibning af samme Lyd, ikke i Frembringelsen af en ganske forskjellig Lyd saaledes som efter Grassianernes Paastand den nygræske af η og Diphthongerne skal være.

Eskrifter omhandlede, var foregaaet nogen Forandring. Denne Paastand er ikke rimeligere, end den, man endnu finder hos nogle nyere Grammatikere, f. Ex. hos Matthiä, at Accenterne vare indførte i den græske Skrift, fordi rigtig Betonning begyndte at tage sig, hvad der mangler alt Beviis for*). Dog derom komme vi til at tale mere nedenfor. Dernæst naar man ved Udværterne mod Forverling af ligelydende Bogstaver vilde frelse en rigtig Orthographie, hvorledes følger da deraf, at den Udtale, som kunde give Anledning til disse Forverlinger, først nylig fulde være opkommen og ikke ligesaa vel kunde være ældre og sædvanlig før den Tid? En Feil er ikke altid ny fordi man først sidigere søger Midler imod den. At „flere nyere græske Lærde have paastaet, at den gamle Orthographie burde forkastes“, er ikke Under, end hvad der ofte skeer hos os efter Rasse's Exempel, uden at dog vor Udtale i Mands Minde har lidt nogen Forandring. — At *v* og *oi* (som efter den erasmiske Theorie ere himmelvidt forskellige, ω : ligesaa meget som *y* og *oi*) af en Forf. i det 9de Aarh. vel siges at være ligelydende, (*ἀντιστοιχα*), men ikke, som hos Eustathius o. A. i det 12te Aarh. og derefter, nævnes som eenslydende med *z* (*z, zt, η*), beviser heller ikke nogen senere Forandring i Udtalen eller at denne sidste Lydslighed først er opkommen i det 12te Aarh. da ogsaa Moschopulus i det 14de, ligesaa vel som Theognostus i det 9de anfører *v* og *oi* for sig selv, og ikke som ganske eens med de andre *z*'er, ligesom selv Nygrækerne endnu tildeels i deres Udtale adskille dem derfra, hvad Hr. H. selv S. 44 efter la France litteraire bemærker, og som, efter hvad jeg af Prof. Forchhammer har hørt, skal finde Sted, f. Ex. i *χίμα*, hvis *v* udtales noget herimod det tydske *ü* (vort *y*) og ikke ganske som *Ririe*. Men Sligt hører til de smaa Nuanceringer i Udtalen**), som kunne være forskellige paa forskellige

*) Den naturligte Marsag er angivet i min Skolegramm. No. 48, og i min Afhandling om Accentuationen.

**) Maa skee er det samme Tilfældet med *η*, hvilket og i visse Ord endnu skal udtales som et *z* eller henimod dette (dog aldrig bredt som *z*), f. Ex. foran *g*, og, saavidt jeg har kunnet mærke, ved Siden af en anden og skarpere *z*-lyd, saa at Former paa *ειρη* (f. Ex. *οιηδειρη*) o. d. intet Stedende have for Vret: hvorfor jeg og har troet bedst at udjævne Striden imellem Staciæmus og Staciæmus ved at antage, at den egentlige Lyd af *η* var et fint lydende, *z* nær kommende, langt *z*, eller en Slags Mellemlyd imellem *e* og *i*, der da som oftest i almindelig Tale ikke kunde tydelig adskilles fra dette sidste. Dette concilierer den nærværende Udtale med hvad man slutter af Romernes Betegnelse af *η* ved *e*, som selv disse ikke synes at have udtalt saa bredt som vi (Cic. de orat. 3, 12 og Brut. 74), og af Grammatikernes Bemærkninger om *ε* og *η* som *ἀντιστοιχα* samt Forlængelsen af *ε* til *η*, og udfordrer da ikke nogen foregaaet Forandring i Udtalen, som dog ikke kan bevises; ja det vilde ikke engang gjøre nogen betydelig Differentis imellem den erasmiske og den nygræske Udtale, hvilken egentlig meest kun ligger i den væsentlige Forskjel af Diphthongudtalen, hvorefter vore nyere ellers saa smagfulde Oversættelser vansires med Karrikaturer

Steder og vel heller ikke ere saa nøie paaagtede af alle Grammatikere, altsaa Intet have at gjøre med Hovedsagen i vor Strid eller robe Forandring i Udtalen.*) Gud give vi blot kunde blive enige om at følge Folkets Udtale i Hovedtingene, ligesom vi gjøre i alle de andre Sprog, hvori den kan høres eller erfares; hvilket da og vilde have den Fordeel for dem, der kom i nogen Berørelse med Grækerne, at kunne lettere baade forstaae dem og tale med dem; med de finere Nuaner kunde det da altid have Tid til vi i dem kunde faae de levende Læremestere, som Erasmus selv raadede til at bruge. Iøvrigt indrømmer Forf. selv til Slutning, at han „i Henseende til Lyden af Vocalerne her ingen sikkrere Data har at anføre“, hvoraaf da følger, at hans Paastand om den skeete Forandring ikkun er maadelig begrundet, det altsaa ikke sees, til hvad Nytte hans Arbeide er. Vi skulle derimod nu faae at see, hvilke „aldeles sikkre Spor af Forandring i andre Dele af Udtalen“ han „kan paavise“.

---

af Navne som *Medeia*, *Sphigenia* i *Laurio*, *Thebai*, *Teirefias* o. d. istedetfor at man før altid fik dem efter den latinske med den nygræske stemmende og vort Dre engang af Historien bekendte Udtale, hvisaarsag det ikke indsees, hvorfor man nu har gjort hiin erasmiske Forandring. I Henseende til *η* vilde Striden heller ikke være ført saa bittert af Erasmianerne og Hr. H. naar de ikke have sat sig det saa fast i Hovedet, at der kun kunde gives de to skarpt begrænsede Lyd *e* og *i*, og at *η* efter den *R.* Udtale nødvendig maatte være et skjærende *η*, hvad jeg idetmindste ikke har givet Hr. H. Anledning til at troe eller saa ubetinget at ivre imod, ligesaa lidt som til det Spørgsmaal S. 94: „hvad bliver der da af Længden?“ da jeg i min Grammatik ved Forklaringen af *η*-Lyden havde til Exempel paa, at den ei var saa skarp som vort lange *η*, anført „*ηη*, *tin*, ikke *tiin*“, som jeg ikke kunde skrive *teen*, da dette vilde have tilkjendegivet en anden Lyd, og jeg desuden lige ved Siden havde bemærket at Vocalen var langt *e*, men udtalt nærmere ved *i*. Schinas'es af Hr. H. til Modsetning anførte Forklaring taler slet Intet om Quantiteten, men siger blot *Comme i*, og jeg kunde derimod anføre Mitchell's engelske Oversættelse af Sul. Davids gramm. Paralleler, hvor det hedder: *η like our ee in geese*. Mod saadan Mistyngning af ganske klare Ord, og hvor der endog forbigaaes hvad man har sagt, er det ikke let at fikke sig. Heller ikke er jeg den første, der har søgt at ubjevne Striden om *η* paa denne Maade, og hvormed mig synes at begge Parter kunne være vel tilfreds. Forlængst har allerede Villoison (der dog vel ikke var „Enthusiast“) i hans *Anecdota Græca* II p. 126, sagt: „Vel apud antiquissimos Græcos *τὸ Η nec ε nec ι purum prorsus sonuisse eredo*, sed hujus quinquam fuisse medium inter utramque vocalem sonum, ac pro variis & locis & hominibus ad hanc aut ad illam propius accedentem, hvilket og stemmer med det, vi nylig have anført undertiden at finde Sted i Nygrækerens Tale.

*) Vilde vel Nogen f. Ex. slutte, at der var skeet Forandring i det tydske Sprogs Udtale, fordi *ü* i Sachsen og det sydlige Tydskland udtales eller synes at udtales som *i*?

Vel kunde jeg nu strax ercipere mod alle disse „sikkre Spor“, som de, der ere Hovedsagen, hvorom her handles, — den nygræske Udtales Fortrin for den erasmiske i de Punkter, hvor denne foreskriver en Forandring, nemlig η , υ og Diphthongerne, — lidet eller intet vedkommende, da Forf's. Raisonnement omtrent bliver som saa: Det, hvori du paastaer at Udtalen ikke er forandret, kan jeg rigtig nok ikke ved sikkre Data af Sprogets og Literaturens Historie, som er en vigtig og nødvendig Beviidskilde, godtgjøre at være forandret; men derimod vil jeg med aldeles sikkre Data bevise, at det er skeet Forandring i andre ubetydeligere Punkter, som ikke vedkomme det, du handler om og hvori du, da de ere af anden Beskaffenhed, ikke har nægtet at den kan være skeet. Dette Sidste beviser altsaa (s. Hr. Hs. Resultat S. 52) at du har Uret i det Første! Jeg veed ikke, hvad Læseren vil synes om den Logik. Imidlertid skal jeg ogsaa her vise, at Forfatterens Argumenter selv i disse Punkter ikke opfyldte deres Hensigt, at vise Urigtigheden af hvad jeg derom kan have ytret.

Uf de Modificationer ved Udtalen, hvoraf Forf. saaledes betjener sig for at godtgjøre, at visse Vocaler og Diphthonger have faaet en ganske anden Lyd end i det gamle classiske Sprog, paaberaaber han sig først Vocalernes *Quantitet**), hvilke to Ting dog ere saa heterogene, at om den sidste (*Quantiteten*) end virkelig var bleven bedre iagttaget i de Gamles daglige Tale, end det skeer i de Nyeres, beviser det dog paa ingen Maade, at Lyden af Vocals og Diphthongtegnene forud var anderledes end nu (s. Gr. at Lyden e skulde have

---

*) I Hr. Hs. sædvanligt artige Sprog, som synes at være ham nødvendigt for at give sine Grunde Vægt, hedder det, at jeg „er saa stærk i min Tro paa Udtalens Uforanderlighed, at jeg i min Skolegrammatik paastaer, at hos de Gamle idetmindste i profaisk Tale *Quantiteten* har været lidet eller slet ikke iagttaget“; en snild Fordreielse af mine Ord, som i Skolegrammatiken No. 43 ere: „Ved Utlæsning af Vers maa altsaa vist nok *Quantiteten* iagttages, men uden at gjøre Skansjonen (*Fodafdeligen*) saa stærk, at Ordene's egentlige Tonefald derfor ganske opofres. I Prosa derimod og daglig Tale, hvor hiin Uarsag til *Quantitetens* Iagttagelse bortfalder, — var Ordtonen, som angives ved *Accenterne*, saa fremherskende (s. No. 45) at *Quantiteten* derover ofte blev (ligesom endnu i Nygræskens Tale) kun lidet eller slet ikke hørlig“. Til Exempel anføres det korte man accentuerede υ i $\lambda\upsilon\omega$ og α i Lat. *eano*, eller lange men uaccentuerede ω i $\Sigma\omega\kappa\acute{\alpha}\tau\eta\varsigma$ og $\omicron$ i *eano*“. Jeg gad vist hvorledes Forf. vil gjøre *Quantiteten* her ret kjendelig, uden at opofre *Accenten*. Hvad det er imod Sagens Natur, kunne de Gamle vel ligesaa lidt have iagttaget, som de Nyere. Hvad isærigt „Styrken i Troen“ angaaer, da kunde det Udtryk vel snarere passe paa Forf. end paa mig, da man sædvanlig kalder dem „stærke i Troen“, som holde ved det, der een gang er antaget, om endog nok saa fornuftige Grunde anføres derimod; vantroe derimod dem, som ifølge saadanne Grunde ikke ville antage det, hvad altsaa vel snarere, naar Forf. endelig vilde have et spottende Udtryk, kunde have passet sig.

i alle Ord forandret sig til i, ai til æ o. s. v.) Vil Hr. H. tale med en Nygræker, da vil han vist ikke blive uforstaaelig for denne, i det høieste maaskee beskjedes for at tale affecteret. fordi han noie iagttager Qvantiteten, naar han blot ikke derfor opofrer Accenten, som i alle Sprog er vigtig for at Ordet kan forstaaes*); men lad ham udtale Ordene erasmiff eller danfæ ∴ η som bredt e eller æ, (f. Ex. δῆ; som δè eller δαι) eller αι, ει, οι, som ai, ei, oi, og ikke accentuere dem rigtigt, da vil hans Sprog blive Grækerne uforstaaeligt ja endog utaaeligt, eller latterligt. Og hvad dernæst Sagen selv angaaer, hvoraf veed man da, (hvad der almindelig menes og af Hr. H. forudsættes som vist), at de Gamle have i deres daglige hurtige Tale allevegne iagttaget Qvantiteten saa noie afmaalt som den skrives, eller, som det i nyere Tider hedder: at de gamle Sprog, Latin saavelsom Græsk, have været mere qvantiterende end vores og det nygræske? Mon af Andet, end hvad man slutter af deres Versbygning, hvilken jeg gjerne tilstaaer at man derfor kan kalde qvantiterende, ligesom og vores den accentuerende? Men hvorledes følger deraf, at Sproget selv har været mere qvantiterende, d. e. at de i deres hverdags profaiske Tale endnu mere have iagttaget Qvantiteten, end vi i vores, i hvilket Hr. H. selv siger at „det er i høi Grad stødende, naar en kort Vocal udtales som lang eller omvendt, og de, som begaae denne Feil, udsætte sig for Latter“; eller at de mindre have iagttaget Accentuationen, uden hvilken der neppe eksisterer noget Sprog i Verden og som vi allerede fra Platos Tid vide, at de noie have udtrøkt? **) Ja hvor lidet Anstød det har givet eller hvor lidet det har hindret Ordnes Forstaaelighed, at man feilede mod Qvantiteten, sees aabenbare af den Frihed eller Wilkaarlighed, hvormed Digterne, især Homer, hundrede Gange tillader sig at forandre samme, naar han for Metrum'ets Skyld behøvede modfat Længde eller Korthed af den, Ordet ellers havde, f. Ex. πόλῆος f. πόλειως ell. πόλιος, ἴωμεν f. ἴωμεν, selvgjort Positions Længde ved Consonantfordobling (ἐννεπε, ὄπποτε), Qvantitetsforandring i Arsis eller Thesis (ἐπειδὴ, βελῶς ἐχπευκέας, πλῆγχιθῆ

*) f. Ex. om Een hos os vilde udtale Ordene en Fortale, forbedre, Studerende, Skrivelse, med følgende Accentuation Fortale, forbedre, Studerende, Skrivelse, da vilde han ikke allene ei forstaaes, men endog blive ubleet. Saaledes har jeg engang hørt, at Een ikke kunde forstaae, at Fredericia var Fristad for Fallerende, fordi han læste Fallerende; og en Jurist undre sig over, at der i en gammel Lov var sat strengere Straf for den, der hug Næse og Ører af Folk, naar han gjorde det af Foragt (For-agt, forfættlig), fordi han læste Foragt med Tonen paa sidste Stavelse.

**) Sandheden er udentvibsl den, at alle Sprog ere baade qvantiterende og accentuerende, ∴ gjøte i Udtalen baade Forskjel imellem lange og korte Lyd, og ubmærke i hvert Flerstaaelsesord een Stavelse ved høiere Tone end de øvrige. Forskjellen imellem de gamle og nyere Sprog bestaaer allene i det metriske Princip for Versbygningen, som hos de gamle Digtere var Qvantiteten, hos de nyere Accenten, begjæsteds undertiden med nogen Tilfidsfættelse af den anden Deel.

ἐπεὶ, ἀμῶν ὁμῶς, ἄλλα βούλεσθε) v. f. v. Hvad er nu dette vel andet, end hvad Nygrækerne af Forf. dables for, at de nemlig i deres Vers ofte bruge lange Vocaler som korte og omvendt, kien at det hos dem stcer flødestofere og mindre lader sig hense under de Kunstregler, man har abstraheret af de Gamle? Eller, om det skulde være hyppigere hos dem, hvorledes beviser dette da, at de mindre bryde sig om Quantitetsforskjel i den daglige Tale end hine, fordi de ikke bygge deres Vers derefter? Vi Danske maatte da heller ingen Forskjel gjøre paa Længde eller Korthed, som Hr. H. dog selv S. 47 siger at „selv endog hos os Menigmand kun sjelden gjør Brud paa“. Eller hvor har jeg negtet, hvad Forf. (f. S.) af Grammatikerne vil bevise, „hvor vigtig Quantiteten er i Udtalen?“ Derimod er det Forf. som paastaer, at den „alt som Talesproget udartede, tabtes, ligesom i Latinen (blev den da der og tabt?), og (S. 46) at „det er bekjendt nok, at Nygrækerne ikke gjøre Forskjel paa lange og korte Vocaler.“ Utsaa skulde de ikke engang gjøre, „hvad Menigmand hos os dog sjelden gjør Brud paa,“ og hvad vel finder Sted i alle andre Sprog. Sandelig da maatte deres Sprog være det underligste Phænomen, naar det ene skulde gjøre Undtagelse fra al anden menneskelig Tale. Og neppe vil vel nogen, som nogensinde har hørt blot en halv Snees nygræske Ord udtale, kunne tilstaae dette. Men hvad Forfatteren mener med dette forkeerte Udtryk er vel kun dette, at Nygrækerne ikke altid udtale Vocalerne η og ω, samt Diphthongerne, med nogen saa kjendelig Længde, som Versificationen, tilkjendegiver, eller i Talen adskille de førstes Quantitet fra ι og ο. Men hvoraf beviser han at de Gamle altid have i deres Tale gjort dette nsiagtigt? af Versbygningen have vi seet at det ikke kan bevises. Men, siger han „instar omnium af Dionysius Hal. περί συνθ. ὄρου.“ hvor dog intet Andet læses, end det Usmindelige om Forskjellen imellem lange og korte Stavelser eller at ikke alle have lige Længde eller Korthed o. d. Fremdeles „af Scholierne til Dionysius Thras, som vi have i Bekkers Anecdota og under Theodosius'es Navn“, hvilke Scholiafter han dog tilførn negtede al Kyndighed om de Gamles Udtale, saa at deres Vidnesbyrd ikke kunde gjælde uden om Udtalen paa deres Tid; men i dette Punkt allene, som dog fornemmelig maatte have gjennem Dret, skulde de nu, da det bedre convenerer ham, bedre, end om Ordene Lyd, kunne vide, hvorledes de Gamle have talt, og det er altsaa her ingen Ukrifse“ at beraabe sig paa dem som sikker Autoritet, fordi de om Quantiteten „sandspnligviis have Reminiscenser fra ældre Tider“, som de ikke kunde have om Ordene øvrige Udtale! Og hvad beviser de da alligevel om Quantitetens nsiagtigere Udtryk i den daglige Tale, end den nuomsfunder findes, eller om Rigtigheden af derfor at opoffre Accentuationen, hvad man nu saa ofte høret i profaisk Læsning, saasom det er vanskeligt at iagttage begge Dele paa eengang og lige meget? I en Anm. S. 48 anføres et Par Steder af disse Scholier som sige, „at de Gamle havde to lange Vocaler η og ω, og to korte ε og ο“, og at de „aabnbart, naturlignviis“ (δηλονότι, altsaa blot efter Forfatterens Slutning) have udtalt de første i den dobbelte Tid mod de korte, som de have løbet hurtig forbi og i Udtalen kun have de givet den halve Tid, saa at man fra den yngste Alder af kjendte Quantiteten eller Forskjellen imellem enhver Stavelse, kort

og lang". (hvad vel og Nygrækerne kjende, hos hvilke heller ikke alle Staveller ere lige lange og korte). Men om nu og denne nøiagtige Udmaalning af Tid kunde tænkes rimelig i almindelig daglig Tale, saa „falde" dog dermed ingen Lunde „alle de Beviser for Accentuationens Dervægt over Quantiteten, som jeg har hentet fra disse Grammatikere og de senere Orthographe," da det, fordi Quantitetet er vigtig og Ordtonen paa dette Sted ikke omtales, dermed ikke er negtet, at den sidste kan være endnu vigtigere; *) hvilket netop samme Scholiast viser, da han derimod et andet Steds anfører Tonen som det første af de Ting der til rigtig Læsning udfordres. (*ἀναγκαιότατος τῶν προσωδιῶν καὶ φωνῆος ἔλεγχος τῆς τοῦ ἀναγνώσκοντος διδασχῆς*) og iblandt disse Ting ikke engang nævner Quantitetens Sagttagelse (s. min Afhandling, om den græske Accentuations Væsen og Forhold til Quantiteten, 1832**) S. 16 17; ja der endog i Tabet af Længderne i den daglige, hurtige og fljødsløse Tale, (hvilket Hr. H. paastaer om Nygrækernes) ligger et Beviis for Quantitetens underordnede Charakter, hvorimod Accenten selv ikke i den hurtigste og fljødsløse Tale nogensinde gaar forloren. Dgsaa kan rimeligviis denne Accentuationens vedblivende Dervægt have været Aarsag i, at man ved Videnskabelighedens Aftagelse opgav det mere Kunstmæssige, som en Versbygning efter Quantitet og imod Accent udfordrede, men fulgte hvad der var lettere og syntes naturligere. Selv i den gamle Versrecitation vilde Accentens Tilfidsættelse have gjort mangt et Ord aldeles uforstaaeligt for Tilhøresne. Kunde vi faae høre en dannet og godt læsende Nygræker recitere Homer, hvori han identviis dog vilde nøie iagttage Accenten, da ville vi viis høre Noget langt fljønnere, rundere og mere velklingende, end den med skarp Scansion udtrykte Recitation, som hos os er bleven Mode; hverken Quantitet eller Metrum behøver derfor at gaae forloren***) — Forf. mener ret at anføre et flaaende Beviis mod mig, naar han (S. 47) siger: „de bedre (nygræske) Versemagere bruge *a, i, v* som ancipites i alle Ord, uden Hensyn til, om de efter den gamle Prosodie ere lange eller korte"; (ganske naturligt fordi deres Versification er fljødsløse og ikke bygget paa det gamle metriske Princip, ligesaa lidt som det dermed er beviist, at de i deres daglige Tale have nøiagtig fulgt Grammatikernes vel meest af Skriftregnene eller af den metriske Brug abstraherede Regler); „ja selv om disse *vocales ancipites* have Circumflex, bruges de ofte som korte, f. Ex. *πᾶσαι* som *Jambe*." Havde Forf. anført Prø-

*) Hvad saaledes heller ikke modbevises af Forf's 2den Anm. S. 47.

***) Til hvilken Afhandling jeg i det Hele endnu vover at henvise Læseren, i hvor ringeagtende end Hr. H. omtaler samme, da han S. 46 siger, at han deri „forzjebes har ledet efter det, man kunde kalde historiske Beviser for denne Paastand" (om Accentens Dervægt i profaisk Tale). Spillet jeg dog flulde mene, at det her anførte Sted er, i det mindste ligesaa godt, som det, Hr. H. anfører for sin Mening af samme Schelien.

***) S. min nysnævnte Afhandling.

ver af saadanne Vers, da vilde det maaskee have viist sig, at *πῶσαι* muligen der kan have været en Spondeus, der af Horats (ars poet. 255 lqq.) endog anvises en regelmæssig Plads i de iambiske Trimetre, og altsaa vel saa meget mere kunde bruges mellem Jamber i en Versart, der ikke er bygget efter Quantiteten eller saa strenge metriske Love. Saaledes er i den anden af de to Linier, hvorved Dem. Zeni Paraphr. Batr. begynder:

Πρὸ τοῦ ν' ἀρχίσω, δέομαι τὸν ὑπιστοῖον τὸν Αἴα,

Νὰ μ' ἀποστείλῃ βοηθούς ἔς τούτην τὴν ἱστορίαν.

baade *ἦθους*, *σιούτην* og *τὴν ἰστ* Spondeer, ja *νὰ μ'ὰ*, *λη βο*, og i første *σω δέ*, endog Trochæer efter den gamle Metrik, men uden mere Ansod for Dret, end i vore danske Vers, hvor ligeledes Spondeer kunne bruges isæng med Jamber, eller Trochæer med Spondeer. Og ikke Mere siger den Indvending, som skal være den stærkeste, at denne Frihed gaaer saa vidt, at de ikke slye at sætte samme Dyd i eet og samme Vers med forskjellig Quantitet" (rettere maaskee: Længden paa det ene Sted er bevirket ved Accenten, ligesom det kan skee i det gamle Sprog) da ikke allene det Samme efter friere metriske Love skeer i andre nyere Sprog (s. Ex. i P. Paars: „Si i g giftig Avind, si i g, vanartige Gudinde“, hvor Ordet „siig“, isald det nødvendig skal være luttet Jamber, faaer forskjellig Quantitet, men vel rettere med samme Quantitet paa første Sted uden Accent er Begyndelsen af en Spondeus, paa sidste Slutning af en Jamber som ved Accenten har faaet forstærket Længde); men endog det samme kan skee i det gamle Sprog (ved Accent, Cæsurr, Arsis, Thesis o. A. kort sagt, hvor det convenerer Digteren) saafom i det Vers, Schol. til Dionysius Thrax (Bekkeri Anecd. p. 825) anfører af en gammel Digter:

Ἄρες Ἄρες βοκολοιγέ

hvorom han bemærker *τὸ γὰρ ἂ τοῦ Ἄρεος συστέλλεται καὶ ἀνατείνεται πρὸς τῷ ποιητῇ, καὶ ποτὲ μὲν ἐνα χρόνον σημαίνει, ποτὲ δὲ δύο*, men samme Stavelse i samme Ord, i eet og samme Vers" ikke kunde have havt forskjellig Quantitet, hvis denne havde været saa fast og væsentlig en Egenskab ved Ordet; eller i Theokrits 1ste Idyll det bestandige Omkvæd

Ἄρχετε βοκολικῆς Μῶσῳι γαλαῖ, ἄρχετ' αἰοιδῶς. hvor samme Pluralendelse *αι* bruges i eet og samme Vers lang og kort, men i Prosa, hvad Accenten paa de foregaaende Stavelser viser, altid kort; thi vil man sige, at den i Poesie kun forved en Vocal bruges kort, da er det vel en Kunstregel, men viser dog netop, at Quantiteten ikke i det gamle Sprog var saa permanent, da den ellers ikke i Digtersproget kunde have været anderledes end i Prosa. — Og ligesaa lidt beviser Citatet af Plutar. Pericl. 4 om Navnet *Ἀύμων*, i hvilket det accentuerede *Αύ* skal være kort, nogen i Nygræskten foregaaet Forandring*) deels fordi det ikke er afgjort

*) Hos mig vilde vel atter Forsk. kalde Sligt: at være „saa forhippet paa at opspore Beviset for sin Mening“ som han siger S. 96. ,

at meget noiagtlig talende Nygræfere ikke maaffee ogsaa iagttage dette ligesom vi jo og meget vel kunne gjøre Forskiel imellem Dämmon og Dä-mon, og hundrede Gange udtale accentuerede Stavelser korte; deels Mutarch, da Mandens Navn kunde udtales paa to Maader, vil gjøre Læserne opmærksom paa, hvorledes det efter Sigende (*γασί*) rigtigst bør (*δειν*) udtales. Men lad nu end, for at slutte denne Gienstand, de Gamle alle have været noiagtigere i Qvantitetens Iagttagelse end de Nyere ofte ere, og altsaa i den Henseende være foregaaet en Forandring, naturligtviis ved den mundtlige Tale's Skjedsløshed, især da Versbygningen ikke længere bandt Qvantiteten: hvorledes beviser det da, at en Forandring, som maa have havt en ganske anden Ursag, ogsaa maa være foregaaet? Og hvo af os slutter nu logisk rigtigst: e n t e n den, der siger: Fordi der er foregaaet den Forandring, at Qvantiteten nu ikke mere i Tale og Versbygning udtrykkes saa ganske eller saaledes, som det er sandsynligt at den i Oldtiden er bleven udtrykt, derfor er det ogsaa nødvendigt, at Lyden af endeel Vocal- og Diphthongtegn maa være forandret til en ganske anden? eller den, som slutter saaledes: Da der intet sikkert Beviis gives for det, hvorom her spørges, nemlig om der er i Tiden foregaaet en Lydforandring af Vocaler og Diphthonger, hvilket blot formodes deraf at Fremmede senere have occuperet eller nedfat sig i visse Dele af Landet, men hvorimod dog igjen andre Sandsynlighedsgrunde tale: saa kan der, om det end var sikkert beviist, at der af andre Ursager (f. Ex. af Skjedsløshed) skulde i andre Henseender være foregaaet nogen mindre betydelig Forandring i Udtalen, saasom i Vocalqvantitet, Accentuation, Aspiration (som Forf. beraaber sig paa), dog ikke med Foie deraf sluttet, at hiin virkelige Lydforandring ogsaa skulde være skeet. Og det Samme gjælder nu ogsaa om Hr. Hs. næstfølgende Argument.

Dette søger han nemlig deri, at Spiritus asper og lenis nu ikke distingeres saa tydelig i Udtalen, som han mener det er skeet hos de Gamle. Dmtrent som om vi vilde slutte os til en foregaaet Forandring i vore Vocalers Udtale deraf, at vort h foran j og v, som saa tydelig og karakteristisk høres i Sjælland, aldeles ikke høres i de andre Provinser's Udtale! Jeg har i min Skolegrammatik efter ringe Evne søgt at forklare dette Phænomen saa probabelt som jeg kunde, og deri forenet Grammatikernes Lære med hvad jeg af andre Data kunde udfinde. Kan Hr. H. give os en bedre Forklaring, skal jeg med Fornøielse antage den*). Imidlertid finder man her Intet derom, hvilket han siger „her ikke vedkommer os“, hvad jeg dog skulde troe, naar man vil bestemme, om Aandetegnets Udtale var tabt eller ikke, og deraf da gjøre Slutninger. Bestaaer

---

*) Forf. finder mine Udtryk om denne Sag saa „dunkle, at man ikke kan see, om jeg mener, at de Gamle have udtalt spir. asper eller ikke“. Jeg tvivler paa at dette med Sandhed kan siges af Noget, som har læst § 7 af min Skolegrammatik. At sige Noget med større Visshed, end man kan faae, staaer vel i Sjæns Magt.

den nemlig deri, at den aspirerede Vocal „udstødes af Bynset med megen Kraft“ eller Anden udfendtes *ἐκ βύθους χελέων*, og naar Vocalen havde spir. lenis, udførtes *ἄκρως τοῖς χεῖλεσι*, som den anførte Scholiast siger, hvad jeg jo ogsaa har anført, den Tilaaending altsaa, hvormed den begyndende Vocal udtales, maa have været dannet eller modificeret ved Hjælp af Læberne, da veed jeg ikke, om det er saa afgjort, at Grækerne, med hvis Organer og øvrige Læbearticulationer det synes at passe, ikke endnu gjøre det Samme, skøndt den Fremmede, som maaskee ventet her tydeligt at høre vort *H*, ikke kan bemærke det, muligen Grækerne selv, som fra Barnsbenene ere vant til at udtale Begyndelsesvocalerne saaledes, ikke engang selv gjøre sig det klart, hvori deres Aspiration eller Forskjellen mellem aspirer og lenis egentlig bestaaer, hvilket derimod Grammatikerne, der paa det Subtileste speculerede over saadanne Gjenstande, have søgt at bestemme*), men ligesaa lidt tydeligen for os Udtænde, som Vocalstigen hos Dionysius Halic. er det; saa at vi derpaa ikke med mindste Visshed kunne bygge en Paaastand om Articulations-Forandring, som vi slet ikke kjende, men som vi blot slutte os til af utydelige Data, og her altsaa med Føie kunne anvende Hr. H's. „jeg veed det ikke“. At den har været „skarpt markeret i Udtalen“ (som f. Ex. vort *H*), fremgaaer ikke heller af de Steder, Forf. anfører, da de ikke sige os andet, end hvad der er bekjendt nok, at en med *'* betegnet Vocal er aspireret, *δαύς δασύνεται*, med *'* betegnet er uaspireret, *ψιλός, ψιλοῦται*, hvilket ikke er andet end en Benævnelse, og ikke giver os noget Begreb om Andetegnens Natur eller Udtale, uden hvad vi slutte af Navnet. Tvertimod maa det snarere sluttes, at Spiritus kun have været lidet mærkelige eller forskellige, ikke blot deraf, at de saa ganske ere forbundne af Talem (isald de ere det), hvilket jo ikke er Tilfældet med de andre hørlige Consonantarticulationer, ikke engang med Digamma, hvoraf er Spor i *v* mellem Vocaler og latinske af Grækten dannede Ord; eller af den ioniske Skrift hvori spir. aspirer som oftest ubelædes, ja selv af det æoliodoriske raare Sprog, Nygrækens Kilde, hvori Aspirationen ligeledes undertiden savnes, endog over *v*, der ellers altid er aspireret (f. Ex. *ἄμεις, ἄμεις, ἄμμι, ἄμμιες* og *ἄμμιε*), *ἄδος* for *ἤδος* acetum, *ἤδος* for *ἤδονή*); eller af den dobbelte Skrivemaade f. Ex. *Ἀλκυόνη* og *Ἀλκυόνη*, Lat. *alcyone* og *halcyone*; men endog af Uncialskriften og selv de attiske Indskrifter, som Hr. H. jo gjør mig til Pligt allene at tage Hensyn til, hvor Aspirationen ofte ikke skrives f. Ex. Artikelen *ὀ, ἦ, οἱ* blot *O, H, OI* (Boekh corp. inscript. p. 175), skøndt ogsaa *HOIÆ* (p. 292). Ere nu end maaskee disse Data ikke fuldkommen bevisende

*) I det mindste kan vor Forf. vel neppe godtgøre, at disse Grammatikere have bygget deres Lære paa en i deres Tid herskende tydelig markeret Udtale, og ikke paa de Andetegn, de forefandt i de Gamles Skrifter, og at deres Vidnesbyrd altsaa skulde have Noget forud for Eustathius's som blot fulgte Udtalen og anførte *Ἦση* og *Ἰση, Ἦση* og *Ἰση* som ganske eenslydende.

for, at spir. asper ingen stærk markeret Udtale har havt, saa ere de andre, som blot ere grunde paa Benævnelserne *δασύς* (asper) og *ψιλλός* (lenis), det dog endnu mindre til derpaa med Sikkerhed at grunde Paastanden om en sleet Forandring, og i alt Fald denne endnu intet Beviis for, at Forandring ogsaa var sleet med Vocalers og Diphthongers Udtale, hvilket var langt betydeligere og maatte have en ganske anden Aarsag.

For det Tredie søger Forf. endnu et Beviis for, at den gamle Udtale skulde have forandret sig, deri, at Ordene's Betonning ikke mere er i alle Ord den samme, som i det gamle Sprog, fordi jeg havde sagt det Modsatte, eller rettere kun at „Accentuationen i Almindelighed ikke er forandret“, (thi den lille Triumph tilstaaer jeg gjerne Forf. at jeg tidligere engang havde af Vanvare skrevet: „i alle Punkter“, skjøndt en billig Kritiker dog gjerne dømmet efter det, man har sagt sidst, saasom man jo maa antages derved selv at have berigtiget det tidligere Skrevne, og det heller ikke er afgjort, at „i alle Punkter“ just skal betyde „i alle Ord“. I Hovedstedet, hvorimod han egentlig opponerer. (Revision S. 12), havde jeg kun sluttet, at „naar en saa foranderlig og fin Deel af Udtalen, som Accentuationen, ved Overlevering fra Fader til Søn er vedligeholdt saa trolig og fuldkommen, at den, som bekjendt, endnu i agt ages med samme Sver og Noiaagtighed, (hvad Hr. H. ikke kan nægte), saa kan man vel og ikke uden Grund slutte, at det Samme meget mere maa have været Tilfældet med Bogstavudtalen, som man ligeledes fra Warnsbeen af har modtaget igjennem Dret“; en Grund, som jeg vel ikke lagde stor Vægt paa, men dog anførte som Noget, der ikke lidet kunde bidrage til end mere Beslykkelse af de øvrige; hvilket sidst Hr. H. vel ikke fatte, men dog er saa gunstig ikke videre at ville urgere, hvorfor jeg ogsaa her kun vil henvise til mit Svar derpaa, ovenf. i Anm. S. 26. Stridspunktet bliver altsaa kun her, om jeg har Ret i, at Betonningen i den nye er i Almindelighed, i Reglen, i Hovedsagen, for det Meste (eller hvorledes man nu vil udtrykke det) den samme, som i den gamle Græsk. Herimod ere nu Forf's Modgrunde 1) at „Bøger“ (forbi jeg paa et andet Sted havde sagt, at enhver nygræsk Bog kunde bevise det) „Bøger ere ingen sikker Kilde for den nærværende levende Betonning, men man maa have været i Landet selv og talt med Folket i flere Egne“ for at afgjøre det. Jeg veed ikke, om Forf. har nogenfinde været der mere end jeg har, som imidlertid dog har min Efterretning fra Folk, som have været der længe; men hvad Bøgerne angaaer, da vilde det dog være heel besynderligt, om de, der skrive for Folket selv, og endydermere de alle, saa overensstemmende skulde ved en falsk Accentbetegning, da Accenterne nu eengang høre væsentlig til den nygræske Skrift, have gjort Ordene utydelige for deres Læsere, skjøndt Digterne vel undertiden kunne for Versets Skyld have forandret et enkelt Ord's Accentplads,*) ligesom de Gamle ofte af samme Aarsag forandrede Quantiteten, hvad

*) Hvad haade tydske og vore Digtere ogsaa undertiden have tilladt sig, s. mit Progr. om den gr. Accentuation S. 14.

Mullachius i sin ovennævnte Commentar til Dimitrios Zinos ogsaa hvergang gjør opmærksom paa, men hvilket da ikke mere bevise nogen Accent- eller Qvantitetsforandring hos Folket selv, end det gjør i Tydskland og Danmark. Eller isald dette endnu ikke tilfredsstillende vor Forf. saa kunne vi jo let faae Spørgsmaalet afgjort ved ogsaa i dette Tilfælde at henvende os til de to Mænd, som vi have i vor Nærhed, Geh. Leg. R. Brøndsted og Licentiat Fenger, som begge, især den Forste, have været længe nok i flere Egne af Grækenland til at kunne bedømme den Sag. Overhovedet er vor Forf's subjective Tvivl om Rigtigheden af Accentbetegningen i de nygræske Bøger endnu intet historisk Beviis for at den i Talem er forandret. Vi gaae derfor til hans 2den Indvending, i det han vil bevise Forandringens Virkelighed med Exempler. Her er han nu først meget uheldig, i det alle de Exempler, han S. 50 „overlader til Læserens Dom“, netop vidne imod ham, saafom Accenten i intet af dem er forrykket fra den Plads, den i det gamle Sprog har, uden det maaskee skulde være i de med Tilhængen $\acute{\omega}\nu$, f. Ex. $\tau\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon\acute{\omega}\nu$ for $\tau\omicron\acute{\upsilon}\tau\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon\nu$, men hvori dog det gamle Princip ikke er forandret, da Tilhængen $\omicron\upsilon\nu$ ligeledes i det gamle Sprog vilde have faaet Circumflexen, f. Ex. $\acute{\omicron}\sigma\tau\iota\varsigma\omicron\upsilon\nu$; ligesom og i $\nu\acute{\alpha}\ \acute{\chi}\eta\eta$, $\tau\acute{\omicron}\ \gamma\rho\alpha\upsilon\alpha$ Accentpladsen er aldeles den samme, som den er i de Gamles Aphæresis eller Krasis, saafom $\acute{\omega}\ \gamma\alpha\delta\epsilon$, $\mu\acute{\eta}\ \lambda\lambda\eta\rho$, $\omicron\upsilon\nu\eta\kappa\alpha$, $\tau\omicron\upsilon\beta\lambda\omicron\varsigma$. At der isvrigt under de Forandringer, Sproget har lidt, kan være i enkelte andre Ord indtraadt en Accentforandring, er ikke at undre over, da samme jo og undertiden kan indtræffe i vore egne nyere Sprog, uden at man dog derfor vil nægte disses ægte Oprindelse af deres eget Stammsprog eller detaf bevise, at Vocalerne have faaet en anden Lyd; tværtimod maa man snarere undre sig over at saadanne Accentuationsforandringer ikke ere indtrufne oftere, og har altsaa dæri altid en Grund mere til at antage, at det i den øvrige og betydeligere Deel af Udtalen ikke kan være foregaaet nogen betydelig eller almindelig Forandring. At „Accentuationen ikke bliver udtrykt forskjellig efter sin forskjellige Betegnelse“ eller vel rettere, at den maaskee ikke altid betegnes forskjellig efter Vocalens Qvantitet^{*)}, er kun en orthographisk Unøiagtighed, som saa meget lettere kunde indtræffe, naar i den daglige Tales Hurtighed Qvantiteten ikke saa noie paaagtedes, og som især begaaes af ikke videnskabelig dannede Skribenter. Og paafaldende er det endelig, at den samme Kritiker, som ovenfor med Matthia indvandrede mod mig, at de senere Grammatikere ikke kunde dømme om de Gamles, eller vidne om Mere end om deres egen Tids Udtale, nu i Henseende til „Overtiden“ betraaber sig paa Theodosii Ord: $\omicron\iota\ \pi\alpha\lambda\alpha\iota\omicron\iota\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\omega\varsigma\ \xi\epsilon\phi\acute{\omega}\nu\omicron\nu\nu\ \tau\acute{\omicron}\ \acute{\omicron}\xi\upsilon\nu\acute{\omicron}\mu\epsilon\nu\omicron\nu$ *A* $\kappa\alpha\iota\ \tau\acute{\omicron}\ \pi\epsilon\rho\iota\sigma\iota\omega\mu\epsilon\nu\omicron\nu$, Høndt jeg forresten ikke vil negte, at det er rigtigt, da man selv i de nyere Sprog, og saaledes ogsaa hos Nygrækerne, gjør i Udtalen Forskjel imellem

*) Kort Vocal har jeg dog aldrig i nygræsk seet betegnet med Circumflex, saa at hele Forskjellen kun er, om det undertiden istedetfor samme kan være brugt en Accent.

I Fransk under Adj. Ugerup 1de Kl. læst Bierrings *lectures françaises* pag. 10—97. Den franke Grammatik er bleven repeteret og een Time ugentlig anvendt afværende til Stil og extemporal Oversættelse. — 3die Kl. B Borrings Læsebog for Mellemklasser pag. 181 til Enden. I Grammatiken lært de uregelmæssige Verber og hvad der gaaer foran disse repeteret. — 3 Kl. A Borrings *Manuel des enfans* p. 68 til Enden. I Grammatiken fra Artikelen til de uregelm. Verba. — 2den Kl. samme Læsebog pag. 1—56.

I Religionslæren 4de Kl. under Rector et fuldstændigt Cursus efter Fogtmanns Læreb. (dog uden neigtig at følge samme), samt Herslebs store Bibelhistorie. I N. T. Matthæi Evangelium læst de første 23 Kap. med en kort Eregese. Det Dørige læst af Dimittenderne isfor. — De øvrige Klasser under Adj. Wint her: 3die B Fogtmanns Lærebog fra Christologien S. 159 og Bogen ud. Samtidig dermed efter Herslebs store Bibelhist. gennemgaaet det Gamle Test's Historie og Lidet af det Nye Test. indtil S. 187, samt Apostelen Pauli Livshistorie med Udsigten over det N. T's. Bøger. — 3die A i Wegeners Vejledning fra S. 25 til Slutningen. Tjvnsides hermed i Herslebs st. Bibelb. Jødernes Historie forfra til S. 133. — 2den Kl. Wegener fra S. 25 til S. 87, og til samme Tid Jødernes Historie indtil Kong Ezechias S. 106. — 1ste Kl. gennemgaaet Blochs Grundlæg for den første Underv. i Religion og Herslebs mindre Bibelhistorie med Undtagelse af nogle Stykker.

I Historien under Adj. Friis 1de Kl. B den gamle Historie gjentaget efter Langbergs Udg. af Kosfods Lærebog, Danmarks Hist. efter Werlaufs af Suhms, den nyere Hist. efter den synchronistiske Methode. A Danmark og Norge, og af den gamle Hist. Staterne i Asien, Afrika og Europa indtil Rom efter samme Lærebøger. — 3die Kl. B Danm. og Norges indtil 1536, og af den gl. Hist. Grækenlands og Roms indtil Aaret 264 f. Chr. ligeledes. — 3die Kl. A Rusland, Preussen, Polen, Ungarn og Tyrkiet først gennemgaaet ethnographisk, dernæst synchronistisk i Forbindelse med de tre nordiske Riger, samt Roms Hist. indtil Delingen 395 e. Chr. Alt efter siøstnævnte Lærebog. — 1ste Kl. Fra Helvetiens Befrielse til Frederik II i Preussen efter Koefoeds fragmentariske Lærebog.

I Geographien u. samme Lærer, i 4 B Geographien gennemgaaet og behandlet sammentilnende. Den gamle Geogr. efter Langbergs Lærebog i den g. Hist. — i 4 A Indien, Verne ved Asien, Afrika, Amerika og Australien efter Ingerslebs Lærebog — i 3 B det østlige Asien, Afrika, samt Amerika indtil Sydamerika efter samme Lærebog. — 3 A Frankrig, Spanien, Portugal, Schweiz, Italien, Tyrkiet, Grækenland og de 7 ioniske Øer efter samme Lærebog. — i 2den Kl. Storbritanien, Frankrig, Spanien, Portugal, Schweiz og Italien. Ligeledes — 1ste Kl. Afrika, Amerika og Australien; den almindelige Indledning til Geogr. og Ind-

2det Cursus Fablerne og Apothegmerne, samt af Xenophons Anabasis 2den Bogs to første Kapitler. — I 2den Kl. under Samme Elementarbogens 1ste Cursus indtil Verba paa *mu.*

I Hebraisk har 4de Kl. B under Rector læst og repeteret de sædvanlige 40 Kapp. af Genesis; og under Adj. Ugerup 4 A Formlæren efter Blochs Grammatik samt de 3 første Kapp. af Genesis. 3die Kl. i det sidste Halvaar de første Elementer af Grammatiken.

I Moderemaaliet er med 4de Kl. af Overlærer Dr. Thortsen gennemgaaet hans „historiske Udsigt over den danske Litteratur“ §§ 1—15, samt af Disciplene skrevet Udarbejdelser over forskellige Opgaver; ogsaa nogle enkelte theologiske under Rector. — 3die Kl. B af Adj. Winther veiledet til Sprogriktighed og Smagens Udbannelse ved at gennemgaae endeel af Blochs danske Grammatik og Rahbeks Lærebog i Stilen, samt ved Læsning af udvalgte Stykker i Sammes Exempelsamling. Hver anden eller tredie Uge er den ene Time anvendt til skriftlige Øvelser og Udarbejdelser af forskelligt Indhold. — 3die Kl. A i samme Hensigt under Adj. Schmidt læst en betydelig Deel af Rahbeks Exempelsamlings 1ste Deel, og deraf analyseret Endeel, hvorved især er taget Hensyn til Forskiellen mellem synonyme og beslægtede Ord, samt Commateringen. Blochs danske Gramm. §§ 22—39 incl. Til Stiløvelse som oftest skrevet en Disciplene forelæst eller fortalt Fabel eller Fortælling. — I 2den Kl. under samme Lærer lignende Analyse af Stykker i Mallings Skrift samt skriftlige Øvelser efter Klassens Lær og læst endeel af samme Grammatik. — I 1ste Kl. Øvelse i Læsning og mundtlig Fremstilling af det Læste med egne Ord; Forklaring af Ordnes Etymologie og passende Grammatikalske Punkter.

I Tydsken har 4de Kl. under Rector læst endeel af Reinbecks Vorhalle des deutschen Schriftthums, foruden hvad andet Tydsk der er anbefalet Disciplene til egen Læsning, samt hver Time mundtlig oversat paa Tydsk 1 & 2 Sider af Mallings st. o. g. Handl. — 3die Kl. B under Adj. Broager læst en 70 Sider i Reinbeck og Declinationer og Conjugationer efter Hjorts tydske Grammatik. — 3 A i Rises større Læsebog 95 Sider *) same Conjugatt. til Recti- onerne. — 2den Kl. I samme Læsebog 64 Sider, og Conjugg. til de sammensatte Verber 1 Kl. B i Rises lille Læsebog 60 Sider, samt Conjugg. med Udelabelse af hvad der i denne Klasse bør forbigaacs. I 1 Kl. A under Tilmlærer Holm læst af samme Læsebog S. 83—154, hvor ved Disciplene blot ere øvede i god Oplæsning og Oversættelse, for at faae endeel Ordkundskab og Færdighed i Sproget inden de gaae til det Grammatikalske, hvoraf endeel dog er lært praktisk ved Læsningen af de første Stykker i Læsebogen. I Sidstningen begyndt med et lidet Pensum i Meiers lille tydske Sproglære.

---

*) Baae denne og Reinbecks vil næste Aar blive ombyttet med Hjorts Læsebog.

VIII

IV. I disse Sprog og Videnskaber er i begge Semestrene fuldendt følgende Pensum: I Latin 4de Klasse, af Rector: Ciceros 3 og 4 Catilinariske Tale, Virgils Æneide 2 første Bøger, Horatii Epistlers 1ste Bog og Æbernes 2den og 3die, foruden Taciti Agricola, og ex tempore endeel af Dvids Epistler m. m. og af Dverlæreren Ciceronis Disp. Tusculanæ lib. I og Talen pro Archia poëta. Sån Horats og de sidstnævnte Bøger af Cicero ere først fortolkede af Læreren og derpaa i næste Times Begyndelse det Foredragne gennemexamineret. Paa det øvrige Dagspensum hos Rector have Disciplene selv forberedt sig, i Virgil sædvanlig efter Heynes Commentar; og i Tacitus maatte til hver Time være oversat 2 4 3 Kapitler skriftlig, hvilket da tillige tjente til dansk Doversættelsesøvelse. Mod Forberedelse efter danske Doversættelser advarede steds, men at forebygge det ganske er neppe muligt. — I 3die B er efter Dverlæreren Foredrag læst og repeteret Livii histor. libb. 3 & 4 (ligesom Aaret forud libb. 1, 2); og Gierigs Chrestomathie af Dvidii Metamorph. Risens Udg. S. 49—86; samt i Vintersemestret med dem, der ikke endnu havde begyndt paa Hebraisk, Callustii bell. Catil. fortsat fra 42 Kap. til Enden. Desuden gennemgaaet forskellige Ufsnit af Grammatiken. — I 3die Kl. A hos Dverlæreren: Corn. Nepotis Lysander, Alcib. Thrasyb. Conon & Dion. og i Sommer Livii histor. lib. XXI capp. 1—20, samt i Dorphs Gramm. Rjensreglerne og af Syntaxen §§ 150—272. Hos Adj. Winther: Jul. Cæsar de b. gall. fra V, 53—VIII, 18, samt Formlæren i Dorphs Grammatik. — I 2den Kl. hos Adj. Ugerup: Cornel. Nepos fra Miltiades til Lysander inclus. og repeteret udvalgte Stykker af Formlæren. Hos Adj. Schmidt: Phædri Fabulæ de 4 første Bøger, med noisagtig Analyse og stundom mundtlig Doversættelse af Leetien tilbage fra Dansk til Latin. Dorphs Gramm. indtil Adverbium. — I 1ste Kl. B hos Adj. Winther: Blochs Elementarbog 1ste Cursus: exempla syntaxeos fra det 15de Stykke af, og hos Adj. Schmidt i 2det Curs. historia Rom. de 8 første Bøger, samt i Gramm. Formlæren gjentaget. — I 1ste Kl. A. hos Adj. Winther: Elementarb. 1ste Cursus Conjugationsremplerne tilende og exempla Syntaxeos til Ablativ. Hos Adj. Schmidt af 2det Cursus de æsopiske Fabler og Gramm. indtil Ablativens Brug.

I Græskken har i dette Aar under Rector 4de Klasse læst og fortolket af Herodots 7de Bog de 130 første Kap. (til Fortsættelse af den ifjor gennemgaaede 6te), den 2den Bog af Xenophontis Memorabilia Socr. (hvoraf ifjor var læst den 1ste), samt Platos Eutyphro og Apologia Socratis alt efter forud gaaende Foredrag. Herodot og Plato bleve af den øverste Afdeling steds oversatte tillige paa Latin til endpdermere Øvelse i dette Sprog. — I 3die Kl. B blev under Rector læst af Homers Odyssee 5te — 8de Bog inclus. og under Adj. Ugerup Xenophons Anabasis Cyri fra 3 Bog 3die Kap. til 4de B. 4 Kap. og repeteret endeel af Grammatiken. — I 3die Kl. A under samme Lærer Blochs Græske Elementarbog

VII

5) af Adjunct *U. Winther*: i 3die Kl. B Dansk 2 Timer. Religionslære i 3die B 3 T. i 3 A, 2 og 1 hver 2 T. Latin i 3die A 5 T. i 1ste B 4 T. og 1ste A 6 T. i alt 26 Timer ugentlig.

6) af Adjunct *P. D. Broager* Mathematik (Arithm. og Geom.) i 4 B, 4 A, 3 B og 3 A hver 4 Timer. Tydsk i 3 B 2 T. i 3 A, 2 og 1 B hver 3 T. i alt 27 Timer ugentl.

7) af Adjunct *J. S. Schmidt*: Latin i 2den Kl. 4 Timer i 1ste B 6 T. og 1ste A 4 T. Dansk i 3die A 2 T. i 2den 2 T. og i 1ste 3 T. i alt 21 Timer ugentlig.

8) af Time lærer *L. S. Holm*: Regning i 2den Kl. 2 Timer, i 1ste 3 T. Naturhistorie i 3 A 1 T. i 2den 1 T. i 1ste 2 T. Tydsk i IA 3 Timer i alt 12 Timer ugentlig.

9) af Time lærer *S. J. Ehlers* Tegning i 2den og 1ste Kl. 3 Timer ugentlig.

10) 3 Vocalmusik undervises af Cantor *Hartmann* de, som have Stemme og Gehør, 4 Timer ugentlig efter en særskilt Inddeling.

11) i Gymnastik ledes Øvelserne 4 Timer ugentlig fra 11—12 ligesom og i detts Sted om Sommeren, naar Veiret tillader det, Svømmesøvelserne hver Uften 5—6, af Premier-Lieutenant *v. Lygen* med Assistance af en Vagtmester ved her garnisonerede Husar- Eskadron.

Tabellarisk Oversigt af Timeantallet for hvert Sag i hver Klasse.

	IVB.	IVA.	IIIB.	IIIA.	II.	IB.	IA.
Latin	8		8	8	9	10	10
Lat. Stil	3	3	2	3	2	—	—
Græsk		5	5	5	5	—	—
Hebraisk	2	2	2	—	—	—	—
Dansk		2	2	2	2		3
Tydsk		2	2	3	3	3	3
Fransk		3	3	3	3	—	—
Religion		3	3	2	2		2
Histo. og	4	4	3	3	3		3
Geogr.			2	2	2		2
					Regning		Regning
Mathem.	4	4	4	4	2		3
Naturhist.			—	1	1		2
Kalligr.			—	—	2		2
Tegning			—	—	—		3
Tilfammen	36—36		36	36	36	33	

Yngere senere i 3 B Opflottede i det første Halvaar under en anden Lærer læste Sallustii Catilina, og i det sidste i to særskilte Timer begyndte paa Hebraisk.

2den Klasse har det i det sidste Aar ikke været fornødent at dele.

1ste Klasse har i Latin og Tydsk, formedelst de tidligere og de tidligere Indkomnes forskjellige Fremgang deri, været delt i B og A; i de øvrige Fag har det, da Antallet af Disciplene her ikke var for stort dertil, godt ladet sig gjøre at forene deres Underviisning.

Endelig have vi i de sidste 4 Aar haft en Forberedelsesklasse for dem, der endnu ikke befadde den befalede Alder eller den fornødne Modenhed til at optages i Skolen; hvilken Klasse, da det ikke blev bevilget, at den maatte oprettes for Skolens, er med Directionens Tilladelse holdt for Rectorens egen Regning, og dens Underviisning besørget ved de af ham dertil engagerede Lærere.

III. Underviisningen er i de sidstafvigte tvende Halvaar givet af følgende Skolens Lærere i følgende Antal Timer:

1) af Rector: i øverste Klasse: Latin (Poeter og Talere) 6 Timer, samt med øverste Afdeling Latinsk Stil 2 T. og extemporal-Læsning og Stil 1 T. ugentlig. Sammensteds Græsk 5 T. Religionslæren og N. Test *) 3 T. Tydsk 2 T. og med 4 B Hebraisk 2 Timer. Fremdeles 3 B Græsk (Homer) 3 T. og Latinsk Stil det første Halvaar med 3 A, det sidste med 2 Kl. 2 Timer, og med dem af 3 B, som ikke læse Hebraisk, 2 Gange udenfor Skoletiden Homer — i alt 28 Timer.

2) af Overlærer, Dr. phil. C. U. Thortsen: i 4de Kl. B og A. Latin (philosophisk) 2 Timer. med 3 A Lat. Stil, tildeels mundtlig, 3 T. I 3die Kl. B Latin og Lat. Stil 10 T. I 3die A ligeledes 6 T. I 4de Kl. Dansk 2 T. — i alt 23 Timer ugentlig.

3) af Adjunct J. Ugerup: i 4, 3 B, 3 A og 2 Fransk. hver 3 Timer. I 4 A og i Sommersemesteret 3 B Hebraisk hver 2 T. Græsk i 3 B 2 T. og i 3 A og 2den Kl. hver 5 T. Latin 2 Kl. 5 T. I alt 1ste Halvaar 31, 2det 33 Timer ugentlig.

4) af Adjunct S. Friis: Historie og Geographie hele Skolen igjennem i 4 B 4 T. 4 A 4 T. 3 B, 3 A, 2 og 1ste, hver 5 T. samt Kalligraphie i 2den og 1ste Klasse hver 2 Timer i alt 32 Timer ugentlig.

---

*) Til dette Læsning har Hr. Adjunct Jensen i Frederiksborg nylig givet Skolerne et godt Hjælpe-middel i sit danske Udtog af de Wettes Commentar til Matthæi Evangelium, hvorefter Disciplene med megen Nytte kunne forberede sig selv og vannes til at læse Evangeliet med Forstand, og altsaa enbeel af den Tid spares, som Læreren ellers maatte anvende paa et Foredrag over dette Gregese.

deelt*); en Forskiellighed, hvortil man endog er nødt, da Lærepersonalet ved vore lærde Skoler ikke er saa stort, at alle Klaser bestandig kunde være deelte**) og man saaledes fik 8 Klaser istedetfor 4, hvilket ikke heller, hvis hver Skulde være regnet til 1 Aar, vilde stemme med Anordningerne, som forbyde at begynde før det 10de, og dog tillade Dimissionen ved det 17de Aar, altsaa kun antage et Cursus af 7 Aar. Dgsaa opnaaes ved saadan Deling den Fordeel, at man, naar en Discipel staaer noget tilbage i en enkelt Green, han da kan for en Tid beholde Underviisning deri med den foregaaende, uden derved at sættes ganske tilbage, saasom han i det Hele kan opflottes i den følgende Klasse (hvilken Tilbageblivning i det Enkelte, f. Ex. i den latinske Stil ogsaa ikke sjelden skeer i Metropolitanskolen); eller at man undertiden kan i eet eller andet Fag combinere to til hinanden grændsende Afdelinger, skøndt de ikke ere forenede i alle de andre Fag eller engang henhøre til samme Hovedklasse, f. Ex. 1 b med 2 a; hvilket vel ofte kan have sine Banffeligheder ved Lectionstabellens Indretning, men ikke, naar Rector kan overvinde disse, kan være til nogen Hinder for Udførelsen.

Disse Klasseafdelinger have saaledes i det forløbne Skoleaar været følgende:

4de eller øverste Klasse har, som altid, bestaaet af to Partier, men som i Religionen og Sprogene stedse undervises samlede, undtagen i latinsk Stil, hvori Rector har den øverste, Dverlæreren til samme Tid den nederste Afdeling. Derimod undervises i Historie og Mathematik hver Afdeling for sig, men parallel, saa at den ene Afdeling har Mathematik medens den anden har Historie og omvendt.

3die Klasse har havt 2 Afdelinger, B og A, som i alle Fag have havt særskilt Underviisning, undtagen at i det første Halvaar nogle Faa af 3 B, som i den latinske Stil var svagest, deri have det første Halvaar igjennem været øvede med 3 A, samt at de Ældre af 3 B, som havde læst Hebraisk med dem, der vare opflottede i 4 A, fortsatte denne Læregjenstand med disse, medens de

*) Afdelingerne benævnes her, den nederste A, den øverste B, i Overensstemmelse med Klaserne Navne, af hvilke den nederste jo kaldes den 1ste.

**) Det er en af de store Fordele ved Privatinstiteter, at de kunne antage flere Lærere eftersom de behøve dem, og altsaa ikke ved disse indskrænkede Antal forhindres i at gjøre saa mange Klasseafdelinger, som fornødent gjøres. Endnu større ere de to Fordele: den ene, at Bestyreren altid kan fikke sit Institut gode Lærere, da deres Udvalg beroer paa ham selv; den anden, at Fremgangsmaadeⁿ baade i Underviisning og Disciplin er afhængig af ham allene. Saaledes kan han da og langt anderledes indstaae for at Alting gaaer hensigtsmæssigt til og Diemedet opnaaes, end en Rector, som baade ved sine Medlæreres afvigende Grundfætninger og ved Anordningernes og Dverbestyrelsens Bestemmelser paa mange Maader kan være indskrænket og hindret fra at udføre, hvad han anser for det Rette.

vel de 4, hvortil det forhenværende Tal af 6 ved Reformen i Aaret 1806 blev reduceret*). Men da derved møder den betydelige Vanskelighed, især ved talrige Skoler, at ikke blot Discipeltallet i en Klasse ofte kan blive saa stort, at der ikke kan anvendes den Omhu paa hver enkelt Discipel, som fornemmelig i de lavere Klasser er fornøden, heller vel ikke altid holdes saa god Orden iblandt det større Antal, som blandt det mindre; men især, at der i en saadan Klasse, der da maa være beregnet paa to Aar, gjerne kommer to Partier sammen, det ene som har tilbragt det første Aar i samme, det andet som nu først er indkommen deri, hvis Fremgang er for ulige til at de i alle Fag kunne saa godt undervises sammen, som hvert for sig, hvilket især er Tilfældet, hvor Elementerne af et Fag skulle paabegyndes med de Nyindkomne, efterat de Ældre, allerede eet Aar have haft Underviisning deri**): saa har man her, som i flere andre Skoler, i Overensstemmelse med Fordn. § 57 gjort Ufdelinger af flere Klasser, som enten i alle eller i flere Fag undervises særskilt, men deri dog saavidt afvejet fra andre Skolers Praxis, at disse Klasseafdelinger ikke ere faste eller hvert Aar de samme, men hvergang indrettede eller forandrede efter Omstændighederne eller vedkommende Disciples Tærv, saa at f. Ex. eengang 2den, en anden Gang 3die Klasse kan være

*) Den tydske Inddeling i 4 Klasser, der saaledes for det meste maae blive toaariige, er i mine Tanker een af de uheldigste Forandringer, der ved Reformen i 1806 indførtes, ifødetfor at tilførn Disciplene i de større Skoler, efter de Metæ for hvert af de 6 å 7 Skoleaar, som Fbn. af 11te Mai 1775 foreskrev, vare deelte i 6 Klasser, nemlig de 4 lavere, hvis Underviisning besørgeades hver af sin Hører og vare beregnede hver til eet Aar, og Mesterlectien, hvor Rector og Courector underviste efter en mellem dem truffen Deling af Tid og Fag i de to eller tre sidste Skoleaar. Til denne Indretning er man nu i flere Skoler kommen tilbage, om ikke just udtrykkelig under Navn af 6 Klasser, undtagen i Sorøe, saa dog de facto ved at gjøre Ufdelinger af nogle Klasser, ligesom heller ikke Skoleforordningen forordner noget bestemt Antal af disse.

**) Om jeg hukker ret, fandt engang en Recensent en Modsigelse imellem denne Uttring om Nødvendigheden af større Klasfers Deling, og den Grund, jeg i mit Program for 1837 havde anført for mindre Skolers Vedligeholdelse, at Klasfernes Antal i disse kunde være mindre og Disciple af forskjellig Fremgang deri gjerne kunde forenes. Men heri er aldeles ingen Modsigelse, da ikke allene Discipelantallet i de sidstnævnte vil være mindre, men det, fordi jeg siger at det er bedre at dele Klasser, hvis Disciple ere af ulige Fremgang, dog deraf ikke følger, at det skulde være umuligt, at combinere dem, hvor Omstændighederne skulde tordre det og f. Ex. Skolens Indtægter ikke tillade, at lønne et til flere Klasser fornødent større Lærerpersontale, eller at det, hvor dette ikke lod sig gjøre, skulde være bedre at have Skolen aldeles. I mange Aar efter Reformen havde man i flere talrige Skoler ifkun 4 Klasser uden Ufdelinger, uden at Underviisningen derfor mislykkes, og man har haft smaa Skoler med færre Lærere, som have udrettet det Samme, som store med flere. Fordi en Indretning kan være bedre end en anden, derfor er den sidste dog ikke ganske ubrugbar.

III

det befalede Maal eller ved frit Studium og egne Øvelser uddanne sine Sønner. Sa jeg vilde endog ønske, at det kunde blive almindeligt, at Dimittenderne et halvt Aar før end de skulde gaae til Universitetet vare færdige med Alt, hvad de til examen artium skulde angive; det vilde ikke være vanskeligt at gjøre dette Halvaar særdeles frugtbringende til deres fortsatte Uandsbannelse og lede dem til at studere paa egen Haand, hvad nu examen artium ved de Boand, den paalægger Skoleunderviisningen, meget forhindrer. Gjerne lagde vist og mangen Yngling et halvt Aar til sin Skoletid, for derved at blive desto dygtigere, men vil derimod ikke, naar det ei behøves, spendere et heelt Aar af sin Tid. Dette var saaledes og en stor Fordeel, som man havde den Tid, da efter den i mange Henseender prifelige akademiske Forordning af 7de Mai 1788 examen artium holdtes og Optagelse af nye akademiske Borgere fandt Sted hvert Halvaar, ligesom ved de tydske Universiteter, en Foranstaltning, til hvis Ophævelse jeg i det mindste ikke kan finde nogen gyldig Grund, end sige indsee nogen Nødvendighed deraf. I hine 16 Aar fra 1788 til 1805 da denne Indretning stod med Magt, lagde mangen Discipel, enten ganske frivillig eller efter Lærernes Raad, et halvt Aar til sin Skoletid, og det efter min Erfaring til ligesaa stor Nytte for ham selv som til Betyggelse for Rector eller Dimissor, som, da han nu eengang skal indstaae for Udfaldet af sin Discipels akademiske Examen, ikke behøvede at gjøre sig den Betænkelse over at tilbageholde den, om hvis fulde Duellighed der kunde være een eller anden Tvivl, naar han saaes at kunne have Nytte deraf, et halvt Aar, som der nu derimod mangengang kan være ved at lade ham blive et heelt Aar tilbage. Da der netop i et saadant tillagt Halvaar, som og flere Disciple ikke vilde være utilbøielige til at tilføie, kunde udrettes saare Meget, er jeg vis paa, at det vilde skaffe Universitetet mangen duelligere Student, end det efter nuværende Indretning faaer. Jeg kan derfor, da jeg af Erfaring kender Nytten deraf, og ikke kan indsee, at det fra Universitetets Side, hvor alle Cursus jo ere halvaarige, alle Embedsexamina afholdes halvaarligen, ja tildeels endog kvartaliter, kunde være mindste Vanskelighed derved, ikke andet end heiligen ønske, at samme Fordeel og igjen maatte tilstaaes Skolerne, og den 5. af den akademiske Forandring igjen maatte sættes i Kraft, hvorefter Optagelsen af nye akademiske Borgere maatte skee to Gange aarligen. Besværligheden af at afholde examen artium, saalænge samme skal vedblive at være Universitetet paalagt, vilde derved, i det den deektes paa to forskellige Tider, snarere formindskes end forøges, og for Skolerne og Ungdommen vilde der være vundet de ovennævnte Fordele. Skulde iøvrigt nogen Skolemand heri være af modsat Mening, da kan det dog ikke blive nogen Grund til at eklære sig imod denne Forandring, saasom jo Ingen forpligtedes til at benytte sig af den, men hvo der ikke skjættede derom, kunde som hidtil vedblive kun at dimittere eengang aarligen.

II. Antallet af Klasserne, hvori Roeskilde Skoles Disciple ere fordeelte, er

Examen hvergang kun at repetere et halvt end et heelt Aars Pens^a), som, hvis Examen i October skulde indbefatte hvad der allerede i April var examineret, vilde give Discipelen dobbelt Arbejde, og det samme da blive examineret to Gange**). I alt Fald indseer jeg ikke, hvad Fordeel der vilde være ved et heelaarigt Cursus fremfor dette halvaarige, da det, der læses, ikke bliver mindre, fordi det deles i to Dele, som fulbendes i et lige stort Tidrum. Den eneste Indvending, der er gjort mig herimod, er, at det ikke stemmer med Dimissionstiden, som kun er eengang om Aaret, til examen artium i Octobermaaned, saa at, om en Discipel end kom et halvt Aar tidligere i øverste Klasse, vilde det, da den nødvendig udkræver to Aar, dog intet hjælpe ham til at dimitteres tidligere, men han, naar han i en Aprilmaaned kom derind, dog maatte forblive der i 2½ Aar. Dette er nu vel sandt; men, om det end intet nytter ham til at vinde Tid, saa kan det dog ikke alene ikke være ham til nogen Skade, men tværtimod endog gavnligt for den, der er moden nok til øverste Klasse (og i andet Fald vil man jo ikke opflotte ham), hellere at forblive der et halvt Aar længere, end i den foregaaende Klasse, hvor han ikke kunde gjøre saa megen Fremgang i Kundskab, da dens Gjenstande ere ham tilstrækkelig bekendte, og ikke fordrer saa megen Anvendelse og Anstrængelse af hans Evner som den høiere Klasse. Jeg for min Deel seer gjerne, at Discipelen forbliver i øverste Klasse et halvt Aar over den fastsatte Tid, hvilket han med megen Nytte kan anvende til at udvide sine Kundskaber ud over

*) Saa nyttig som en saadan Repetition kan være til at befæste det forhen lærte i Hufommelsen, saa er den dog meest kun nødvendig for Examinernes Skyld og giver ikke nogen ny Tilvæxt i Kundskaber, saaledes som naar der stedse kunde gaaes videre og læres noget Nyt, hvilket dog tillige giver Nødske nok i det forud lærte, men ei just altid den fuldkomne Sikkerhed i de Pens^a, der angives til en Examen. I den Henseende have de tydske Skoler en stor Fordeel, da deres Disciple ved stedse at læse videre faae i de gamle Sprog en større Færdighed og mere udbredt Kundskab end vores, for hvilke, saavel som for den ansvarlige Dimission, den vor Skoleunderviisning korerende examen artium gjør det til en Nødvendighed, at alt hvad der angives, vides saa accurat som en Dagslectie, og derfor megen Tid maa i de øverste Klasser odes paa Repetition saavel som paa den daglige Examinering og Intet tør overlades Discipelen selv.

**) Vel er dette ikke Forordningens egentlige Mening, som hyder at Foraarsexamen kun skal være skriftlig; men i hvilket Tilfælde Examen da ikke kan komme til at indbefatte alle Læregjenstande; og skulde det skee ved de forordnede Qvartalsexamina, da vilde der, til, hvis de skulde være nogenlunde fuldstændige, medgaae alt for Meget af Underviisningstiden, samt Pensumets Størrelse til hver blive forskjelligt, i Decbr. et Fjerdingaars, i Junii et Halvaars og til Høveexamen i Sept. igjen kun et Fjerdingaars, medmindre da alt, hvad der er læst det hele Aar, skal gjentages. Ved halvaarlige fuldstændige Examina er derimod Pensumet hver Gang lige stort og hver Gang forskjelligt.

**Efterretninger om Høvskilde Kathedralskole i Skoleaaret fra October
1839 til Udgangen af September. 1840, med nogle
Bemærkninger af Forfatteren.**

I. **U**nderviisningens Cursus have i de 25 Aar, jeg har bestyret Skolen, stedsse været halvkaarige, saa at baade Opfløtningen i høiere Klasser og Optagelse af ny Disciple ligesaavel har kunnet skee i Foraaret som i Efteraaret, skjøndt det Sidste vist nok er det sædvanligste. Dette er ikke allene ikke til nogen Hinder for Underviisningen, men jeg anseer det endog for en stor Fordeel, fordi det giver Discipelen et kortere Maal at arbejde til, især i Klasser som ere beregnede paa to Aar, hvor han lettelig i det første Aar eller Halvaar fristes til at tage sig Sagen alt for let, naar han veed at det ikke haster, og han dog, selv ved den største Flid og Duelighed, ikke kan avancere før et saa langt Cursus er tilendebragt, eller bliver lunken i et Arbeide, med hvis for ham kjendelige Resultater det har saa lange Udsigter. Ved et blot halvkaarigt Cursus derimod begynder han stedsse med friske Kræfter og opmuntres til at anstrænge sig, naar han kan haabe, derved hurtigere at naae den høiere Klasse og, især om han er ældre, at vinde Tid, f. Ex. ved at gennemgaae Klasser, der vare beregnede paa to Aar, hver i halvandet, altsaa et opvakt Hoved derved kan fuldende sin Skoletid eet eller to Aar tidligere end sædvanligt er. Omvendt kan man da og være mindre søm over at lade den, om hvis Qualification til den høiere Klasse der kan være nogen Tvivl, blive tilbage i den foregaaende Klasse, naar hans Opfløtning ikke derved skal blive udsat et heelt Aar; ligesom han da og lettere kan siden i den følgende Klasse indhente det tabte Halvaar, end om det havde været et heelt. Selv naar man kun har eetaarige Klasser, som man nu med god Grund foretrækker for de toaarige, der til stor Skade forene to forskjellige Sæt Disciple, er hiin Fordeel ikke uvigtig, ja der gives undertiden Disciple, der kunne expedere en saadan Klasse paa et halvt Aar, naar det ikkun var i enkelte Fag de stode tilbage. Fremdeles er det overkommeligere for Ungdommen til

grammer S. 121. Naar ϕ i Latinen skrives ph , χ ch , θ th , eller i vore hebraiske Grammatiker Wheth , Ghimel , Dhaleth , er udtrykt med hh , gh , dh , mener han da ogsaa, at dermed skulde være tilkjendegivet, at disse Bogstaver skulde være „Dobbeltconsonanter“? Forf. bilder sig ind med saadanne Raisonnements „at have paapeget, at Nygrækernes rene B-Lyd ikke svarer til Dionysius's angivne Udtale af Beta “, fordi han kun tænker sig dette udtalt med dansk Mund, saaledes som vi læse dette Navn; men Grækerne have nu eengang ikke været saa heldige at lære deres Udtale af os; altsaa følger af denne hans Paapegen ingen af de to angivne Consequentfer, at jeg „enten skal underkende den gamle Græske Rhetors Autoritet, eller sige at Dionysius's Udtale ikke har været den almindelige“. Men hvad jeg vil sige er, at Hr. P. vel ikke kjender Nygrækernes Udtale af egen Hørelse, men kun dommer efter det døde Tegn, hvormed han har seet den skrives i andre Sprog.

Dy saaledes ere vi da lykkeligviis kommen til Enden med den første Deel af Hr. Hs. Afhandling og med alle disse Quasi-Argumenter for at Udtalen skulde være forandret, hvilke, om de end vare bedre grundede end de ere, dog, som jeg ved hvert af dem har bemærket, aldeles Intet bevise om det, hvorom her er Spørgsmaal, om nemlig de græske Vocaler og Diphthonger i Grækenlands blomstrende Tid have haft en anden Lyd, end den, hvormed de nu udtales, og om denne da har været den, som i det erasmiske System antages og i Danmark og Lybøland som oftest følges. Thi det hjælper kun lidt at sige, ja var det endog at bevise, at de Gamles Udtale har været anderledes, naar man ikke kan vise, hvorledes den da har været, uden hvilket vi ikke med Grund kunne forlade den, vi have fra Nationen giennem et heelt Hartusinde. Vi skulle nu see, om der i det følgende Uffnit gives bedre Grunde for den paastaede Forandring eller for den erasmiske Udtales Fortrin.

(Slutningen følger i næste Hæfte.)

accentueret kort og et accentueret langt α , (f. Ex. $\alpha\lambda$, numerus, og $\alpha\lambda$, loquere, skatte og skæde). Eller skulle Theodosii Ord her maaskee allene gjælde til Heviis for at man „allerede i Middelsalderen“ ikke gjorde denne Forskiel, da maatte det daværende Græske Sprog have gjort en hvist besynderlig Undtagelse fra al anden menneskelig Tale, og ligesaa besynderligen det Rigtigere igjen være tilbagebragt hos de nuværende Grækere, hvor Enhver, som kan skjelne imellem Quantitet og Accentuation, dog sikkert vil bemærke at det finder Sted. Sandsynligviis har Th. tænkt sig Forskieligheden af Længde og Korthed hos de Gamle større end de i Sprogens Natur virkelig ere (hvad vi maaskee ogsaa ofte gjøre) og saaledes af de gamle Accenttegn dannet sig den Idee, at de Gamle maatte i deres daglige Tale have været meget nsiagtigere i at udtrykke denne Forskielighed, end han kunde høre sin Tids Grækere gjøre. Thi hvorfra kan han ellers have faaet den Kundskab, der allene kunde faaes igjennem eget Ore?

Til Slutning berører Forf. (S. 51) endnu nogle enkelte Punkter, som skulle bevise imod mig, saasom at Lyden ϵ og ω (α), „naar der finder Synizesis med en anden Vocal eller Diphthong Sted, faaer en β eller Jod-Lyd“, og spørger derpaa „om dette ogsaa var Brug i Oldtiden? “Jeg svarer, som han selv ved andre Leiligheder gjør og ved denne vel ogsaa maa, „jeg veed det ikke“, men at det dog slet ikke er saa unaturligt; og muligen kunde man i Indskrifter finde Mærker derpaa. Men i alt Fald bliver det dens Sag, som vil bruge sin Benægtelse deraf til Modargument, at bevise, at det ikke er skeet. Et blot Spørgsmaal gjør ikke Sagen klar Om Udtalen af β kan det ikke nytte at disputere, da dette ikke godt kan skee uden mundtlig ved at vise, i hvad Stilling Læberne derved sættes. Her vil jeg altsaa kun bemærke, at fordi Nygrækerne synes at udtale det som v , er det ikke afgjort at det aldeles er vores rene β -Lyd“, eller frembringes ved samme Stilling af Munden, som denne hos os, ved at trække Underlæben ind under Overlæben, ligesom jeg heller ikke „har følt“ enten at Dionysius' Beskrivelse ikke passende sig til Nygrækernes Udtale af β , eller nogen Ungstielighed for at opgive denne“, da Ds. Beskrivelse netop stemmer godt med hvad den berømte Hermann i Leipzig har fortalt mig om en Nygrækers Udtale, som han roste for dens udmærkede Skjonhed, og deri netop den svage Bevægelse af Læberne, hvormed han adskilte labiales. Naar desuden π , som i de andre sydlige Sprog, ikke er vort haarde eller stødende p . men udtales næsten som vort b , saa er det rimeligt, at dette heller ikke har været anderledes i den gamle Græsk, og selvfølgelig at β ikke kan have lydet saaledes, men mere som et v , hvad desuden sees af dets Forveklinger undertiden med τ *). At jeg har betegnet dets Lyd ved bv , er ifkun skeet for at tilkjendegive denne v -agtige β -Lyd, et svagt adspikeret b , og ikke nogen „Debbeltlyd“, hvad Hr. H. med en vrang Udtydning af denne Betegnelse ugleder af mine Pro-

*) Vor egentlige β -Lyd er Grækerne saa fremmed, at de endog udtrykke den ved $\mu\tau$, ligesom vort Begyndelses-D ved $\tau\tau$. Hvad Grund have vi altsaa til at troe, at de Gamle skulle have haad den?

ledning til Europa, samt repeteret Danmark, Norge, Sverrig og Rusland, efter Millings mindre Lærebog.

I Mathematiken har under Adjunct Broager 4 Kl. B læst de til examen artium befalede Pensa, af Geometrien efter Bjorns, af Arithmetiken efter Jürgensens Lærebog for Søecadetterne. — 4 A Geometrien efter Mundts Lærebog indtil den praktiske Deel, og Arithmetiken efter Jürgensens til inclusive Brokers Udvikling i uendelige Rækker. — 3 B efter samme Lærebøger Geometrien indtil Læren om ligedannede Firkanter og Polygoner, Arithmetiken til Læren om Multiplication med Brok. — 3 A ligeledes Geom. til Parallelogrammer, og Arithm. til Division. — 2den Kl. blot praktisk Regning under Timelærer Holm, og fortsætter da Regula de tri i Brok i vanskeligere Udgaver, samt lærer Handels, Rente- Cours- Bøxel o. s. v. Regning, saavel som den Reesfiske Regel. I 1ste Kl. b og a ere de Vidre bleven beskæftigede med Regula de tri i Brok, de Yngre til samme Tid med Brokers Addition, Subtr. Multipl. og Division. Begge Partier øves desuden i Hovedregning.

I Naturhistorien u. Timelærer Holm. 3die Kl. A gennemgaaet Grundtrækkene for Cuvier's System, Pattedyrenes Inddeling derefter tabellariisk udfaset; og læst Indledningen, og om det menneskelige Legeme, samt størstedelen af 1ste Rækkes 1ste Klasse, af Pattedyrene efter Dreiers Lærebog. — 2den Klasse. Det Samme, undtagen det Sidstnævnte. — 1ste Klasse. Pattedyrene og Indledningen om Fuglene. Som Lærebog her brugt Funkes overs. af Kiølsfen, og foreviist Kobbere saavidt de haves.

V. Disciplinen har jeg, som hidtil, søgt at overholde efter de Grundsætninger, som jeg har udviklet i mit Program for 1839, og ikke havt mindste Grund til at fortryde det eller bemærket noget Tilfælde, hvor en strengere Fremgangsmaade kunde have været nyttigere eller bedre forekommet Feil og Uordener. Frygt for Legemsstraf bør ikke uden i yderste Nødstillfælde anvendes som Motiv til Sædelighed, ligesaa lidt som nogenstinde til at fremdrive Flid. Den Første bør udspringe af en ædlere Kilde og lader sig lettere vedligeholde uden, end ved, dette Middel, og Flid bør være en Virkning af Lyst til Kundskab, som saa længe til den kan vorde vakt og ene herskende, befordres og understøttes ved Ubesøielsen, hvortil da Charakterer og Plads i Skolen med Held kunne benyttes, men som derimod ved den legemlige Straf ikkun svækkes og fløves. Hvad der sædvanlig kaldtes Dovenskab henhører ikke blandt Disciplinstilfældene, og selv i disse bør, hvad der kan rettes ved et Ord eller ved det, jeg i bemeldte Programmer har kaldt naturlige Straffe, ikke betvinges ved haardere Midler. At disse Grundsætninger ere de rette, tør jeg haabe at Koeskilde Skole kan vise, hvori Sædelighed og Flid neppe kan bevises at være ringere, end hvor de modsatte maatte herske.

VI. Disciplenes Antal har i dette sidstafvigte Semester været følgende:

i 4de Klasse B 9 Disciple, hvoraf de 7 afgaae til Universitetet.
 i 4de — A 8 — — En 9de udmældtes ved Skoleaarets Begyndelse.
 i 3die — B 14
 i 3die — A 8
 i 2den — — 16
 og 2 Ikkfestuderende
 i 1ste B og A 12

i Alt 69

i Forberedelsesklassen 11

tilsammen 80.

VII. Af disse have 30, foruden Rectors tvende Sønner, ifølge Bestemmelsen for Kathedral-skolerne i Forordn. af 7de Novbr. 1809 § 73 nydt Beneficium af fri Underviisning, og 9 den ved allerh. Resol. af 29 Novbr. 1816 forundte Moderation af $\frac{1}{3}$ i Skolepengene. Af Stipendierne af de private Legater, hvis Sum er 150 Rbd. r. S. 13,753 Rbd. 60 f. Selv og 548 Rbd. 72 f. Repræs. have 4 nydt Stip. paa 50 Rbd., 5 Stip. paa 35 Rbd. og 10 Stip. paa 20 Rbd. S. efter Domsændighederne deels udbetalt, deels oplagt, hvilke Dplag, ligesom hidtil, ere gjort frugtbringende for Stipendiarierne ved at indsættes i Sparekassen.

VIII. For Skolebibliotheket er siden Januar 1839, næst Afgjørelsen af en først nu erholdt ældre Boghandlerregning, samt foruden de fra Directionen tilsendte Bøger, for Bibliothekfondets Regning anskaffet følgende Bøger, deels fra Bogladen deels paa Auctioner.

Krebs Antibarbarus der lat. Sprache.

Horatius Flaccus cum famil. interpret. ed Orellius 2 Voll.

Luciani opera c. nott. ed. Jacobitz 3 Voll.

Lebensbilder berühmter Humanisten. 1 Bd.

De Wette exeget Handbuch des N. T. 4 H. u 1 Bds. 2.

Fortsættelser af Tafels og Nlanders Uebersetzungen griechischer u. römischer Prosaiker.

Berghaus Länder- u. Völkerkunde IV, 1.

Friedemanns Paráfesen 4, 1—2.

Homeri Odyssea mit erklär. Anm. v. Crusius 5 u. 6 H.

— Ilias — — — — — 1.

Lucas Formentlehre des jon. Dialekts.

Gfærter Gesch. Gustav Adolphs u. seiner Zeit.

Fortsætt. af Svidæ Lexicon ed. Bernhardy.

Demetrii Zeni paraphr. Batrachom. ed. Mullachius.

Cicero's Reden von Klotz. 3 r Bb.

Demosthenis or. de corona, ed. Dissen.

Ciceronis Brutus ed. Meyer.

Geist Aufgaben zum Lateinschreiben.

Passow's Leben u. Briefe.

Nobhe vita C. D. Beckii.

Stallbaum de duobus dialogis Platonis, mit Nachr. v. d. Thomasschule in Leipzig.

v. Wimpfen Geschichte u. Zustände des Herz. Schleswig.

Bugge det off. Skolevæsens Tilstand i adskillige tydske Stater 3 Dele.

H. Egede om den grønlandske Missions Begyndelse og Fremgang.

J. Egede Efterretn. om Grønland fra 1721 til 1788.

Den danske Vitruvius. 2 Dele in Fol.

Nyt dansk Magazin 6 Dele, og D. Mag. 3die Række 1, 1.

Rosen om de Nikobarske Der.

Ryerup og Rasmussen Udvalg af danske Rjæmpeviser.

Molbech's danske poetiske Anthologie, I, II og IV, I.

Bretschneiders Handb. der Dogmatik der evang. Luth. Kirche, 4te Ausg. 2 Bde.

Siebelis disputt. qvinqve de consensu Græcæ & Rom. relig. cum christiana &c.

Meinecke das Festland Australiens. 2 Thle.

Nele Acerra philol. 12 Hefte (til nedfat Pris).

Waters Vergleichungstafeln der europ. u. asiat. Stammsprachen.

Hallische Allg. Literaturzeit. mit Ergänzungsblättern 1839. 1840.

Seebodes Jahns Jahrbücher für Philol. u Pädag. ligeledes.

Ligeledes har Discipulbibliotheket, som allerede for endeel Aar siden blev oprettet her ved Skolen, erholdt endeel passende Forsøelser, hvorom en samlet Beretning ved en anden Leilighed skal vorde givet.

- IX.** Endelig da disse Beretninger udgives for at underrette Læserne om Skolens Virksomhed, hvilken bedst kjendes deraf, hvilke Disciple der ere udgaaede fra samme men hverken lader sig bedømme af et enkelt Aars Præstationer eller allene efter Udfaldet af en saa usikker Prøve som examen artium, saa har jeg troet, det ikke vilde være noget upassende eller uinteressant Bidrag til Skolens senere Historie, naar jeg her for en længere Periode*), hvortil jeg

*) Derfom Udgiveren af de akademiske Tidender vilde bygge den af ham efter Udfaldet af hver enkelt examen artium bestemte Rangfølge af de lærde Skoler, hvorved den Skole, der eet Aar staaer høit, et andet kan komme til at staae lavt, uden at der dog har været nogen Forskjel i Underviis-

vælger min 25 aarige Embedstid som Rector ved Skolen, meddeeler følgende Fortegnelse over de fra Roskilde Kathedralskole i den Tid til Universitetet dimitterede Candidater, med Tilføielse ikke blot af deres Charakter til examen artium, samt naar den til 2den Examen har været enten bedre eller udmærket, men endog af deres paafølgende Stilling i Staten. Disse ere da følgende:

	erholdt til ex. artium Char.	Hans nuværende Stilling.
1816 1. S. C. W. Bindsøkel	Meget godt til 2den Ex. Udmærket.	Lic. theol. og Sognepræst i Raskov.

ningen, paa et vist ikke for lidet Antal af Aar, saa vilde den dog faae nogen Billighed, og Resultatet blive noget rimeligere end den nu er efter det enkelte Aars Charakterer; endstjændt det dog altid bliver en temmelig usikker Maalestok til at bestemme en Skoles Fortjeneste og Underviisningens Værd efter, de els fordi det er meget tilfældigt, hvor mange gode Høveber og ret lærelystne Disciple, uden hvilke Lærerne dog ikke kunne udrette noget Betydeligt, der falder i en Skoles Lob, og den, der heri ikke er saa heldig, som en anden, altid, om end dens Underviisning var nok saa god, vil komme til at staa tilbage for denne; de els fordi examen artium af flere Aarsager er en meget usikker Prøve, som ofte giver et ganske andet Resultat baade til det Bedre og til det Værre, end Candidaten fortjente; især da Examinationen i mange Fag afværler mellem forskjellige Examinatorer, som ene give Charakter og deri altsaa dømme efter subjective Grundsætninger og en Maalestok, som ingenlunde hos dem alle kan være eens, og saaledes den Skole, der har det held at komme op under den facillere Examinator, slipper lettere end den, hvis Dimidst prøves af den Strængere, der muligen og kan gjøre egne subjective Forbringinger, samt Examen ovrhovedet er for kort til at enhver Candidats Fremgang med fuld Sikkerhed kan erfares; de els endelig Underviisningen i en Skole ikke er ringere, fordi dens Rector kan være facillere i sine Forbringinger til Dimittenderne end en anden, hvor man ser til at stille sig ved eller ikke dimitterer dem, som man forudsæer ikke kunne faae bedste Charakter, hiin altsaa let kan faae flere Haubilludabilister, som efter Hr. Cancelliaraad Selmers Regnemaade gjøre en stor Rabat og nedsatte en Skoles Rang; i hvilken Henseende hans Principer endog ere saa besynderlige, at om f. Ex. en Skole dimitterede en Snees Disciple, hvoraf de 19 fik bedste Charakter endog med Udmærkelser, men tillige blot 1 laud. ill. og en anden derimod kun dimitterede Een, som fik laud (om endog nok saa knapt), vilde den sidste Skole faae Fortrinet for den første, og det endog uagtet Fortrinen undertiden kan beroe paa en eneste Specialcharakter (hiint h. ill. f. Ex. kan bestaae af 6 laud. endog med p. e og 6 h. ill., dette Laud. derimod kun af 7 Laud. og 5 h. ill.) Men i alt Fald vilde dog alle disse tilfældige Forskjelligheder lade sig nogenlunde ubjævne og, naar der endelig skal gjøres nogen Rangering af Skolerne efter Udfaldet af ex. artium, dog en lidt sikkrere Dom om deres Præstationer kunne sælbes, efter et Middeltal af en 10 til 20 Aars Charakterer; hvilken Dom da ogsaa Udfaldet af 2den

1816	2.	C. F. Zöplner	Meget godt.	Sognepræst til Hirschholm.
	3.	A. P. J. Teilmann	Meget godt til 2den Gr. Udmærket.	Sognepræst til Bøvling i Ribe Stift.
	4.	H. A. E. Klein	Godt.	Lands-Overrets Procurator i Kjøbenhavn.
1817	5.	J. D. Hage	Meget godt (med 5 udmærket godt) til 2den Gr. Udmærket *)	Overlærer ved Roeskilde Skole død.
	6.	H. J. L. Fabricius	Meget godt.	død som Præst til Tranekjær paa Langeland.
	7.	H. P. Engelbreth	Meget godt.	Sognepræst til Orbel i Fyen.
	8.	J. B. Stauning	Godt.	Sognepræst til Herlufmagle i Sjælland.
	9.	J. E. B. Sommer	Meget godt.	Justitsraad og Bysfoged i Maribo.
	10.	E. J. Groening	Meget godt.	død som Cand chirurgiæ.
1818	11.	J. R. J. Berg	Laudab. & publ. en- comio ornatus.	Sognepræst til Fæise.
	12.	J. v. Wichfeld	laudab. (med 4 p. c.)	Kammerjunker og Auscul- tant i Rentekammeret.
	13.	H. C. Freiesleben	laudab.	praktiserende Læge i Skjelskør.
	14.	M. P. Ingversen	laudab.	Keiserl. Russisk Hofraad og Kreds-læge i Morschanst i det Tambowske Gouvern.

Eramen burde anvendes til at rectificere, forsaavidt Candidaterne dertil havde faaet bedste Charakter, fordi det ikke er rimeligt, at den i Almindelighed vilde obtineres, uden at en god Forberedelse i Skolen var gaaet forud; ikke derimod, naar Charakteren var ringere, fordi det kan indtræffe, at selv en i Skolen godt forberedt Discipel kan have forsømt sig ved Akademiet, hvori altsaa Skolen er udfyldig. Af disse Aarsager har jeg og her tilbeels tilføjet den til 2den Examen erhølte Char. naar den var bedre end den til 1ste Examen eller naar den var en vedligeholdt Udmærkelse.

*) Tillige findes for ham i Universitetsprotokollen antegnet i Rubriken Latin: prof. totum Ciceronis Tibullum & Propertium, laud p. c. & quidem egregie. Og i Rubriken Græsk: laud. præ cet plane eximie, imprimis egregie.

XVI

1818 15.	E. G. Garde	laudab.	Sognepræst til Nørre paa Bornholm.
16.	A. A. Nughorn	laudab.	Cand. juris, arbejder under Finantferne.
17.	D. A. Nughorn	laudab.	Prakt. Læge i Kjøbenhavn.
		(til 2den Ex. lutter p. c. og et h. ill.)	
18.	F. F. E. Hage	laudab. (med 3 p. c.)	Cand. philosophiæ og Naturhistoriker.
19.	H. H. Selchier	laudab.	Sognepr. til Balslev i Fyen.
20.	N. E. Schulk	laudab.	Død som Sognepræst til Røerup i Sjælland.
21.	E. E. Greve Ahlefeldt Laurvig	laudab.	Forst- og Jagtunker.
22.	H. W. Bornemann	laudab.	Død som surnum. Secretair den vestindiske Regjering.
1819 23.	E. W. A. v. Wimpfen	laudab. (med 4 p. c.)	Død som Herredsfoged i Wiesherred Hønsborg Amt.
24.	F. M. Herg	laudab.	Død som ordin. Catechet i Hjørring.
25.	E. de Neergaard	laudab.	Proprietair til Gunderslevholm, Ridder af Dannebrog og Stænderdeputeret.
26.	F. G. B. Dreyer	laudab.	Sognepræst til Torsløv i Aalborg Stift.
27.	E. E. Dreier	h. illaud.	Sognepræst til Lørring i Ribe Stift.
28.	G. A. J. D. Suhr	laudab.	Cand. philosophiæ.
29.	M. A. Heiberg Ser-gensen	laudab.	Sognepræst til Kirkebne paa Falster.
30.	H. J. Brangstrup	h. illaud.	Cand. philosophiæ.
31.	M. E. Qvistgaard	laudab.	Proprietair til Gjerdrup.
32.	F. Bartholin-Eichel	h. illaud.	Død som Cand. philos.

XVII

1820 33.	U. U. v. Holstein	laudab. (med 4 p. c.) gif derefter til Kiel.	Amtsforsvalter og Huusfoged paa Vroee.
34.	H. E. Rordam	laudab. til 2den Gr. Udmærket.	Doctor theol. og Sognepræst til Laastrup i Viborg Stift.
35.	H. J. Potter	h. illaud.	Sognepræst til Støvring i Aarhus Stift.
36.	G. W. Brangstrup	h. illaud.	Cand. philos.
37.	J. Christensen.	n. cont.	Rigeledes.
38.	U. J. Schouboe	h. illaud.	Rigeledes.
39.	F. U. Schouboe	n. cont. til 2den Gr. h. ill.	
1821 40.	J. Valentin	h. illaud. (med 8 laud. de 3 p. c.)	Sognepræst til Tvøde i Ar- huus Stift.
41.	C. F. Wegener	laudab. (med 5 p. c.) til 2den Gr. Udmærket.	Dr. philos. og Prof. ved Sorøe Akademie.
42.	H. J. Kornerup	h. illaud (med 10 laud.)	Sognepræst til Aadum i Ribe Stift.
43.	C. H. Bredsdorff	laudab.	Sognepræst til Vester-Skjer- ninge i Fyen.
44.	J. Schwarzen	h. illaud.	Kongelig Skuespiller.
45.	F. L. L. Gottlieb	h. illaud.	Sognepræst til Hvidding i Ribe Stift
46.	P. J. de Neergaard	laudab.	Proprietair til Førslevgd.
47.	F. P. E. Bloch	h. illaud.	Districtslæge paa Godthaab i Grønland.
48.	J. J. Gether	h. illaud.	Overauditeur og Auditeur paa Christiansøe.
49.	M. E. Dinesen	h. illaud.	Cand. juris.
50.	F. Plum	h. illaud.	Adjunct ved den lærde Skole i Ekeo i Norge.
1822 51.	C. H. Dons	laudab. indkaldet til 2den Examen.	Sproglærer i Kjøbenhavn.
52.	H. N. K. Rordam	h. illaud. (6 ld. 6 h. il.)	Sognepræst til Glenstrup i Aarhus Stift.

XVIII

1822 53.	E. B. Hellemann	h. illaud. til 2den Gr. laud.	Sognepræst til Haste paa Bornholm.
54.	J. Galskjød	h. illaud. (6 Id. 6 h. il.)	Ordin. Catechet i Fredericia.
55.	P. J. Schouw	h. illaud. til 2den Gr. laud.	Cand. philos. og Landmand.
56.	J. B. Greve Ahlefeldt Laurvig	laudab. (med 3 p. c.)	Død som Assistent paa Guinea
57.	J. E. Voigt	laudab.	Spejselmand i s. Mule Spejsel paa Fjotland.
1823 58.	A. H. Blume	laudab. (med 3 p. c.) indkaldet til 2den Gr.	Sognepræst til Mby i Ribe Stift.
59.	P. Rørdam	laudab. (med 3 p. c.) indkaldet til 2den Gr.	Cand. theologiæ.
60.	J. E. E. Fabricius	h. ill (8 laud. 1 n. c.)	Cand. philos. og Landmand paa Langeland.
61.	A. G. L. Heiberg	laudab.	Provst og Sognepræst i Kjereminde.
62.	J. P. Hoff	laudab.	Personelcapellan til Duffed i Aarhus Stift.
63.	E. A. Digel	laudab.	Læge paa Frysensborg Gods.
64.	J. F. F. v. Wimpfen	h. ill. (med 9 laud.) gik strax derefter til Forstbæsenet.	Kammer- Forst- og Jagtjunker.
65.	P. J. Winther	h. illaud.	Død som Cand. philos.
66.	J. F. Heger	h. illaud.	Død som Cand. medicinæ.
67.	E. de Sehested-Juel	laudab. (med 4 p. c.)	Kammerherre, til Raunholt og Høllerup.
1824 68.	H. D. E. Raub	laud. & pub. enc. ornatus (øverst indkaldet) ligesaa til 2den Gr.	Sognepræst til Ryslinge i Fyen.
69.	L. L. Ammighel	laudab.	Fuldmægtig paa Soroe Amtscontoir.
70.	P. D. Broager	laudab. (med 5 p. c.)	Cand. phil. & polytechn. Udsæet ved Kjøbst. Skole.
71.	J. Jensen	laudab.	Sognepræst til Roerup i Sjælland.

XIX

1824	72.	P. G. E. Westergaard	laudab.	Ord. Katechet i Kierteminde.
	73.	N. S. Boegh	h. illaud.	Sognepræst til Skamstrup og Frydendal i Sjælland.
	74.	J. E. Smith	h. illaud.	Cand. philos. og Huuslærer.
1825	75.	P. E. Tillisch	laudab.	Sognepræst til Vorup i Sjælland.
	76.	E. Koefoed	laudab.	Cancellist i det Kgl. danske Cancellie.
	77.	A. Becker	laudab.	Candid. theol. og Lærer ved en Skole i Kjøbenhavn.
1826	78.	P. M. Schlotfeldt	h. illaud.	Sognepræst til Skjoldborg Aalborg St.
	79.	S. E. D. Flindt	h. illaud.	Perf. Capellan til Sundby i Aalborg St.
	80.	H. Witthe	h. illaud.	Cand. philos.
	81.	H. B. Thomsen	h. illaud.	Regimentsquarteermester ved Regimentet i Helsingør.
	82.	P. L. Seidelin	h. illaud.	Prakt. Læge i Kjøbenhavn.
1827	83.	F. W. Th. Bricka	laudab.	Lic. med. og Bataljons- chirurg.
	84.	L. R. Blume	laudab.	Læge i Strømsfad i Sverrig.
	85.	M. P. Hansen	laudab.	Ord. Katechet i Kallundborg.
	86.	J. M. Qvistgaard	laudab.	Landsoverrets- Procurator i Biborg.
	87.	G. A. Koefoed	h. illaud.	Nyttig død som Assistent i Nationalbanken.
	88.	L. N. Gad.	h. illaud.	Perf. Capellan til Smidstrup i Ribe St.
1828	89.	E. F. Møller	h. illaud.	Cand. philosophiæ.
	90.	H. P. Teilmann	h. illaud.	Cand. theologiæ.
	91.	J. H. A. Nees	h. illaud.	Prakt. Læge i Bogenf.
	92.	A. F. Brink. Seidelin	h. illaud.	Stud. juris.

1829	92.	N. Winther	Laudab.	Cand. theol. og Adjunct ved Koeskilde Kath. Skole.
	94.	E. S. Koefoed	Laudab.	Pers. Capellan til Aversie i Sjælland.
	95.	J. P. Böttiger	h. ill. (6 Laud. 6 h. ill.)	Cand. theol. og Lærer ved en Skole i Kjøbenhavn.
	96.	J. D. Liebenberg	h. illaud.	Praktiserende Læge.
	97.	N. G. Borgen	Laudab.	Cand. philos.
	98.	E. H. Schultze	h. illaud.	Institutbestyrer i Kbhvn.
	99.	F. B. Galschiott.	h. illaud.	Prakt. Læge i Helsingør.
1830	100.	N. B. B. Glückstadt	h. ill. (9 Laudd.)	Cand. juris og Fuldmægtig hos Byfkriveren i Koeskilde.
	101.	E. P. Albrecht	Laudab.	Cand. philos.
	102.	P. Pedersen	Laudab.	Candid. theologiæ.
	103.	E. D. Ehlers	Laudab.	Cand. polyt. og Fabrik-Inspektor i Altona.
	104.	E. F. B. Ahrends	h. illaud.	død som Cand. philos.
1831	105.	F. E. C. Dahlstrøm	Laud. & pub. enc. orn. (øverst indkaldet). ligesaa til 2den Gr.	Auditeur, og Cancellist hos Generalprocurøren samt Volontair i det danske Cancellie.
	106.	E. F. J. H. Liebe	Laud. (6 p. c. og 6 Laud.)	Auditeur, og Volontair i det danske Cancellie, og Medhjælper ved Ständerforsamlingens Secretariat.
	107.	F. E. Pedersen	Laudab.	Cand. theologiæ og Lærer ved en Skole i Kjøbenhavn.
	108.	E. F. N. Kuhlman.	Laudab.	Prakt. Læge i Store-Nedinge.
	109.	M. C. A. Taarning	h. illaud.	død som Candidat. theologiæ.
	110.	E. Th. Gad.	til 2 Gr. Laud. med flere p. c. h. illaud.	Cand. theol. og Lærer ved en Skole i Kjøbenhavn.

1831	111. E. F. Frølich	h. illaud. til'2den Gr. Land. med flere p. c.	Cand. chirurg. & medicinæ.
	112. H. E. Sørensen	h. illaud.	Cand. philos. har forladt Studeringerne.
	113. N. P. B. Haar	h. illaud.	Cand. philos. gaæet til Landvæsenet.
	114. A. Teilmann	laudab.	Cand. theol.
1832	115. F. F. Bjerling	laudab.	Cand. theol. og Huuslærer.
	116. H. F. F. H. Westerberoe	laudab.	Cand. philos.
	117. E. Dviffgaard	laudab.	Cand. philos. og Huuslærer.
	118. H. P. R. Hansen	laudab.	Cand. theol. og Adjunct ved Odense Kathedralskole.
	119. P. Jensen	h. ill. (6 laud. og 6 h. ill.)	Cand. philos.
	120. F. J. R. Brønniche	h. illaud.	Cand. philos. og Forstcan. didat.
	121. J. F. Engberg	h. illaud.	Candid. theol.
1833	122. J. N. Lange	laudab.	Cand. philos.
	123. E. H. P. Hage	laudab.	Cand. juris.
	124. A. E. Liebenberg	laudab.	Cand. theologiæ.
	125. J. E. Albrecht	laudab.	Cand. philos.
	126. J. B. Brøgger	laudab.	Cand. philos.
	127. H. R. Schreiber	h. ill. (6 laud. 6 h. ill.)	Cand. phil. gaæet til Landvæsenet.
	128. M. F. E. Schmidt	h. ill.	Cand. philos.
1834	129. J. E. L. Westerberoe	laudab.	Ligeledes.
	130. C. W. Blume	laudab.	Ligeledes.
	131. A. F. Frig	laudab.	Cand. theologiæ.
	132. B. Hvidt	laudab.	Cand. philos.
	133. J. G. A. B. Wang	laudab.	Ligeledes.
	134. Th. Hansen	h. illaud.	Ligeledes.
	135. J. D. B. Koefoed	laudab.	Cand. theol.

1835	136.	E. E. Münster	laudab. (med 6 p. c.) øverst indkaldet til 2den Gr. med lutter p. c.	Cand. philos.
	137.	J. H. Kruse	laudab.	Cand. theologiæ.
	138.	E. R. Puggaard	h. ill. (med 9 laudd.) til 2den Gr. laud.	Cand. phil. gaaet til Handelen.
	139.	R. B. Klüver	laudab.	Cand. philos.
1836	140.	E. B. Thrige	laud. & publ. ene. ornatus. ligesaa til 2den Gr.	Cand. philos. har siden studeret i Kiel og Berlin.
	141.	H. J. T. Haar	laudab.	Cand. phil. studerer Theologie.
1837	142.	E. E. B. Liebe	laud. med 7 p. c. indkaldet til 2den Gr. med lutter p. c.	Cand. phil. studerer Jura.
	143.	E. E. A. Fibiger	laud. med 3 p. c.	Cand. phil. studerer Medicin og Chir.
	144.	J. H. T. Fibiger	laud. med 4 p. c. indkaldet til 2den Gr.	Cand. phil. studerer Theologie.
	145.	M. H. T. Herg	h. illaud.	Cand. philos.
	146.	F. B. Andersen	h. illaud.	Cand. phil. Gr gaaet til Landvæsenet.
1838	147.	F. M. Sommer	laudab.	Cand. phil. studerer Theol.
	148.	L. J. N. Krog	h. illaud.	Ligeledes
	149.	J. M. Dahl	h. illaud. til 2den Gr. laud.	Ligeledes.
	150.	E. E. D. J. Broberg	laudab.	Ligeledes.
	151.	H. J. J. Sørensen	h. illaud. til 2den Gr. laud.	Ligeledes.
	152.	H. B. M. K. Marcher	h. illaud.	Gaaet til Handelen.
	153.	J. Jensen	h. illaud.	Cand. phil.
	154.	P. E. Blume	h. illaud. til 2den Gr. laud.	Cand. phil.
1839	155.	E. E. Pedersen	h. ill. (6 laud. og 6 h. ill.)	studerer ved Universitetet.
	156.	F. E. E. Erichsen	h. ill. (6 laud. og 6 h. ill.)	Ligeledes.
	157.	P. G. Münster	laudab. (lutter laudd. og 2 p. c.)	Ligeledes.

1839 158.	C. G. H. A. Kuhlman	h. illaud.	Studerer ved Universitetet.
159.	Lh. S. Drholm	h. ill. (5 laud. og 7 h. ill.)	Eigeledes.
160.	A. L. Bruun	h. illaud.	Eigeledes.

Tidligere dimitteret fra Skolen til tydske Universiteter følgende:

1818 161.	G. E. Greve af Raben	til Universitetet i Leipzig.	til Grevskabet Christiansholm i Lolland, Dr. Philos. i Giesfen.
1819 162.	J. E. F. Jacobsen (fra Glücksborg)	til Universitetet i Kiel.	Herredsfoged i Gropherred Gottorp Amt.
1835 163.	J. C. S. A. v. Reedy	til Universitetet i Kiel.	Studerer Forstvidenskaben.
1837 164.	F. L. E. Gade	til Universitetet i Kiel.	Studerer Medicin i Kbhavn.

siden taget Præliminair Ex. *)

*) Uagtet det ikke vedkommer Koeskilde-Skole, haaber jeg dog, at det vil være mig tilladt, her at anføre, hvilke Candidater jeg, førend jeg kom til Koeskilde, har bragt til Universitetet, især da deriblandt findes Mænd, hvis Navne det maaskee ikke vil være uinteressant her at læse og hvis Ungdomsveileder jeg regner mig det til en Ære at have været.

a) Privatim, som Subrector ved Dnse Skole:

1796. Rector i Vordingborg og Ridder af Drog. J. E. Suhr (indkaldet til Examen),
(dog ikke underviist af mig selv.)
1797. Kammerherr og Godsøier J. E. v. Mylius (erholdt til examen artium lutter Laud. p. c. og eet h. ill.)
1801. Conferentsraad, Høiesterets Ræsfesfor, Ridder J. E. Stellwagen (indkaldet til artium med lutter p. c.)

b.) fra Nykjøbing Skole fra 1809 – 1815 i alt 44, hvoriblandt:

Dr. J. H. Bredsdorff, Professor ved Sorø Akademie (blev til Artium øverste indkaldet med lutter Udm. G. og erholdt Medaillen), Sognepræsterne D. Rosen, P. D. Stybe, C. E. Langhorn, N. B. Sætoft og H. B. Nyholm, Legationsraad L. N. Stampe R. af D. de afbøde Cancellist i det D. Cancellie J. Friis, Professor ved Kbhvns. Universitet Poul M. Møller, og Adjunct C. B. Stybe. Sognepræsterne afg. P. B. E. Suhr, J. D. Løvning, P. G. Wanning og Provst B. F. D. Boisen i Søllerød, Kammerj. J. E. Colbjørnsen, Sognepræsterne J. G. Jantzen, J. Sidenius, Mag. H. U. Møller, L. E. Bredsdorff og Seminariiforstander N. Sidenius, Etatsraad og Amtsforsvalter paa Ranzau S. Kørnerup Borch, Cancelliraad og Bytstiver N. Vest, Digteren Cand. theol. Chr. Winther, Professor J. A. Døstet, Sognepræsterne P. S. Dalhoff, J. S. Steenstrup og J. Ernst, Procurator C. F. Tidemand. Prakt. Læge J. Engel o. fl.

I dette Efteraar ere fremdeles fra Skolen dimitterede til Universitetet følgende 7 Disciple:

165. Hans Christopher Vilhelm Puggaard, Søn af Hr. Grosferer H. Puggaard i Kjøbenhavn.
  166. Guzon Christian Oluf Münster, Søn af Hr. Cancellieraad J. P. Münster, Herredsfoged i Malt og Gjørding Herreder i Ribe Stift.
  167. Jensenius Sommer, Søn af Hr. Provst J. G. Sommer, Provst i Strøe og Holbo Herreder og Sognepræst til Ljæreby og Alsynderup ved Frederiksborg.
  168. Christian Molt Wengel, Søn af Hr. Apotheker H. J. Wengel i Ringsted.
  169. Torfild Kongsted, Søn af Hr. E. A. Kongsted, Districtschirurg i Ddsherred i Sjælland.
  170. Peder Segelund Dorph, Søn af Hr. Pastor J. Dorph, Sognepræst til Wigetsted og Dværkeby i Ringsted Herred.
  171. Hans Peder Thestrup, Søn af Hr. Provst P. M. Thestrup, Provst i Mehrløse og Tude Herreder og Sognepræst til Lølløse og Agerup i Sjælland, Ridder af Dannebrog.
-

Den offentlige Examen i Roeskilde Kathedralskole i Aaret 1840, hvis mundtlig afholdende Deel Disciplenes Forældre og Bøerger samt alle Andre, som interessere sig for Skolens Virksomhed, herved indbydes til efter Behag at besøge, vil blive foretaget i følgende Orden:

September.	1de Klasse.	3die Kl. b.	3die Kl. a.	2den Klasse.	1ste Klasse b. og a.	Forberedelsesklassen.
d. 26de Form Efterm.	Latinſt Stil	Danſt Stil	—	Regning	—	—
	—	—	Latinſt Stil	Danſt Stil	Regning	Danſt
d. 28de F.	—	Latinſt Stil	Danſt Stil	Naturhiſt.	Danſt Stil	—
E.	Danſt Stil	—	Naturhiſt.	Latinſt Stil	—	Latin
d. 29de F.	Latin	Arithmetik	—	—	—	—
E.	—	—	Hiſtorie	Græſt	Danſt	—
d. 30te F.	Arithmetik	Latin	Danſt Kl. 10)	—	—	—
E.	Tydſt (Kl. 4)	—	—	Danſt	Tydſt	Regning
October.						
d. 1ſte F.	—	Frænſt	Latin	—	—	Geografie
E.	Geografie	Danſt	—	Tydſt	—	—
d. 2den F.	Frænſt	Geografie	—	Latin	—	Naturhiſt.
E.	Religion	—	Geometrie	—	Naturh(Kl. 4)	—
d. 3die F.	—	—	Tydſt (Kl. 11)	Latin	Geografie	Religion
E.	Hiſtorie	Religion	Frænſt(Kl. 3)	—	—	—
d. 5te F.	—	—	Religion	Frænſt	Latin	Tydſt
E.	Græſt	Tydſt (Kl. 4)	—	Hiſtorie	Obj. Schmidt.	Kl. 10½
d. 6te F.	—	Geometrie	Græſt (Kl. 10½)	—	Latin	—
E.	—	Græſt	Arithmetik	Geografie	Obj. Winther.	—
d. 7de F.	Hebraiſt	—	Geografie	—	Hiſt. (Kl. 10.)	Danſt Stil
E.	Geometrie	Hiſtorie	—	Religion	—	—

Examen begynder hver Formiddag klokken 8, hver Eftermiddag Kl. 2½, undtagen i de Klæſer, hvor et andet Klokkeslet er anført.

Bekjendtgjørelsen af Examens Udfald og Translocationen ſkeer Torsdag den 15de October Formiddag Kl. 10, da tillige aflægges en Muſikprøve,

E. N. J. Bloch, Dr.